

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

GÜNEŞ DİL TEORİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

MUHAMMED EMİN YILDIZLI

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

EYLÜL 2017

GÜNEŞ DİL TEORİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Muhammed Emin YILDIZLI

DOKTORA TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

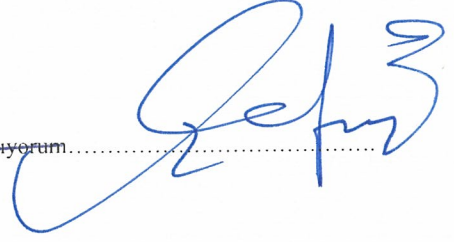
EYLÜL 2017

Muhammed Emin YILDIZLI tarafından hazırlanan “Güneş Dil Teorisi Üzerine Bir İnceleme” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ /~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Türk Dili Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Çetin PEKACAR

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

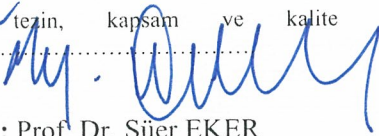
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. İbrahim Dilek

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

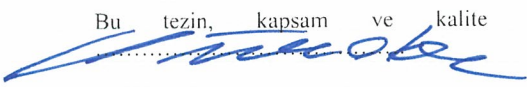
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. Süer EKER

Türk Dili ve Edebiyatı, Başkent Üniversitesi

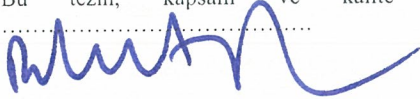
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Bülent GÜL

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

TezSavunmaTarihi:.05/09/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Muhammed Emin YILDIZLI

05/09/2017

GÜNEŞ DİL TEORİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(Doktora Tezi)

Muhammed Emin YILDIZLI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül 2017

ÖZET

1935 yılında Atatürk tarafından geliştirilen Güneş Dil Teorisi, Türk dili tarihi açısından önem arz etmektedir. Teori ortaya koymuş olduğu tarihî ve etimolojik felsefenin yanında, halka ve dünya kamuoyuna açıklanması açısından da farklı işlevler taşımıştır. Çalışmada, dünyadaki köken dil arayışları, millî kimlik oluşturma süreçleri, Türkçenin sadeleştirilmesine yönelik çalışmalar, Güneş Dil Teorisinin tarihî ve felsefî süreçleri incelenmiş, Teoriye göre etimolojileri yapılmış olan kelimelerin tamamı bütün kaynaklardan taranarak listelenmiş ve yapılan etimolojiler değerlendirilmiştir.

BilimKodu : 30103, Filoloji/ Türk Dili
AnahtarKelimeler : Köken Dil Teorileri, Güneş Dil Teorisi, Dil Milliyetçiliği, Dil Devrimi, Atatürk, H. F. Kvergić
SayfaAdedi : 232
Tez Danışmanı : Prof.. Dr. Çetin PEKACAR

A STUDY ON THE SUN LANGUAGE THEORY
(Ph. D. Thesis)

Muhammed Emin YILDIZLI

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
September 2017

ABSTRACT

The Sun Language Theory developed by Atatürk in 1935, has importance for the history of the Turkish language. Theory has carried out different functions in terms of explanation to public and World public opinion besides the historical and etymological philosophy that it has revealed. In the study, the search for the origin language in the world, the process of national identity formation, the studies for the simplification of the Turkish, the history and philosophical processes of the Sun Language Theory have been examined. All the words that have been made in the etymology according to the theory are listed by being scanned from all the sources and the etymologies are evaluated.

ScienceCode : 30103, Filology/ Turkish Language
KeyWords : Theories on Origin Language, Sun Language Theory, Linguistic Nationalism (Language nationalism), Language Revolution, Atatürk, H. F. Kvergić
PageNumber : 232
Supervisor : Prof. Dr. Çetin PEKACAR

TEŞEKKÜR

Çalışmanın tüm süreçleri boyunca yönlendirmelerini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tüm sorulara ve sorunlara karşı sabırla çözüm bulan danışman hocam Prof. Dr. Çetin PEKACAR'a, tez süresi boyunca her türlü desteğini fedakârlık noktasında gösteren eşim Dr. Hülya YILDIZLI ve oğlum Göktuğ YILDIZLI'ya, yol arkadaşlıkları ve kaynak destekleri için Mehmet Emin DEDE ve Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU'ya, akademiye lisans yıllarında yakından tanımama vesile olan Prof. Dr. Safa KAPICIOĞLU'na ve eğitim hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime teşekkür ederim.

2.4.2. Türk Dili Birinci Kurultayı	60
2.4.3. Siyaset ve Türkçe	64
2.5. Güneş Dil Teorisinin Tarihî Gelişim Süreci	71
2.5.1. H. F. Kvergic	75
2.5.2. Kvergic ile İlgili Türk Dil Kurumunun Yazışmaları	76
2.5.3. Kvergic'in Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi Başlıklı Çalışması	79
2.5.4. Güneş Dil Teorisi Çalışmaları 3. Türk Dil Kurultayında mı Başladı?	82
2.5.5. Üçüncü Türk Dil Kurultayı ve Güneş Dil Teorisinin Batılı Bilim İnsanlarına Duyurulması	91
2.5.6. Atatürk'ün Ölümünden Sonra Güneş Dil Teorisi Tartışmaları	102
3. GÜNEŞ DİL TEORİSİNİN ETİMOLOJİ YÖNTEMİ	109
4. SONUÇ	119
DİZİNLER	125
GÜNEŞ DİL TEORİSİNE GÖRE İNCELENEN KELİMELER DİZİNİ	127
KÖKLER DİZİNİ	184
EKLER DİZİNİ	186
KAYNAKLAR	190
EKLER	199
EK 1. Kamus- 1 Türkî'den Kelime Karşılığı Bulunmasına Dair Belge	201
EK 2. Ahmet Cevat Emre'nin İsmet İnönü'ye Alfabenin Menşesine Dair Yazısını Gösteren Belge	202
EK 3. Dâhiliye Vekâletinin Atatürk'ün Kullandığı Kelimelerle İlgili Yazısı	203
EK 4. Genel Kurmayın Askeri Terimlere Türkçe Karşılık Bulunması Hakkındaki Yazısı	204
EK 5. Dahiliye Vekâletinin Kelime Derleme İşine İlişkin Yazısı	205
EK 6. Kelime Derleme Sonucuna Dair Bilgilendirme Sunan Belge	206
EK 7. Sabri Toprak'ın Türkçe Konuşmayanlar Hakkında Hazırladığı Ceza Tasarısını Gösteren Belge	207
EK 8. Kvergic'in Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi İsimli Yazısı	208
EK 9. Kvergic'e Gönderilen Yazılar Hakkında Belge	209
EK 10. Kvergic'e Gönderilen Belge	210
EK 11. Kvergic'e Verilen Etütleri Gösteren Belge	211
EK 12. Tahsin Mayatepek'in Türk Dil Kurumuna Gönderdiği ve Mu Kıtası ile İlgili Çalışmalarına Dair Raporu	212
EK 13. Tahsin Mayatepek'in Türk Dil Kurumundan Güneş Dil Teorisi Hakkında Bilgi Talebiyle İlgili Belge	213
EK 14. Tahsin Mayatepek'e Türk Dil Kurumu Tarafından Güneş Dil Teorisi Hakkında Verilen Cevabı Gösteren Belge	214

EK 15. Kvergic'in Hastalığı ile İlgili Geciken Etüd Hakkında Bilgiyi Gösteren Belge	215
EK 16. Türk Dil Kurumu Tarafından Kvergic'in Hastalığına Dair Verilen Cevabı Gösteren Belge.....	216
EK 17. Atatürk'ün Kvergic'e Göndermiş Olduğu 500 Lira'ya Dair Belge.....	217
EK 18. T.C. Viyana Elçiliğinin Kvergic'in Çalışmalarıyla İlgili Yazısı	218
EK 19. Ankara'nın Kvergic'ten Güneş Dil Teorisi Üzerinde Çalışmasını Talep Eden Belge	219
EK 20. Kvergic'in Güneş Dil Teorisini Kabul Ettiğini Gösteren Belge.....	220
EK 21. Kvergic'in 3. Türk Dil Kurultayına Katılacağını Gösteren Belge.....	222
EK 22. Kvergic'in 3. Türk Dil Kurultayına Katılacağını Gösteren Belge.....	223
EK 23. Atatürk'ün Kvergic'in Kurultaya Katılmasıyla İlgili Teşekkürüne Ait Belge ..	224
EK 24. Kvergic'in Kurultaya Katılımı ve Türkiye'ye Getireceği Çalışmaları Gösteren Belge	225
EK 25. Türk Dil Kurumu Tarafından Dış İşleri Bakanlığına Teoriyle İlgili Verilen Bilgiyi Gösteren Belge.....	226
EK 26. 3. Dil Kurultayına Katılacak Yabancı Bilim Adamlarına Ödenen Ücretleri Gösteren Belgeler.....	227
EK 27. Hurra Kelimesi ile İlgili Yabancı Basında Çıkan Yazıyı Gösteren Belge	230
EK 28. Teoriyle İlgili New York Times'ta Çıkan Yazıyı Gösteren Belge	231
EK 29. Almanya'da Berliner Tageblatt İsimli Gazetede Çıkan Habere İlişkin Belge ...	234
ÖZGEÇMİŞ	235

1. GİRİŞ

Dil nedir, ne işe yarar, dilin kaynağı nedir; dilin fizyolojik, biyolojik, psikolojik, nörolojik temelleri var mıdır; ilk kullanılan kelime hangisidir; niçin farklı farklı diller var ve bu diller bir zamanlar iç içe miydi; dünya dillerinin ortak kelimeleri var mı; insan dil yetisi ile mi doğar gibi ardı arkası kesilmeyen sorular dil bilimciler tarafından çeşitli yöntemlerle araştırılmaktadır.

Tüm bu araştırmalar yapılırken, araştırmacıların problemi çözmek için ilk başvurduğu yol, dili tanımlama çabasıdır. Bu gözle incelendiğinde dil ile ilgili kaynakların girişinde bulunan ilk bilginin, dilin tanımı olduğu görülmektedir. Her dil araştırmacısı, belleğindeki ilk soruyu, sunacağı bilginin girişinde, araştırmalarına ve kendi kişisel deneyimlerine göre okuyucusuna aktarma eğilimindedir. Sadece bu gösterge bile “dilini” çözülmesi zor bir problem olduğunu ispat etmesi açısından önemlidir. Dil tırnak içerisinde gösteriliyor, çünkü kişisel deneyimlere göre verilecek dil tanımında, *dil eşittir insandır*. İnsanı diğer varlıklardan “somut” olarak farklı kılan, (şimdilik bilinen en ayırt edici özellik) onun iletişim kurarken daha çok ses kullanması ve her türlü ihtiyacını rahatlıkla ifade edebilmesidir.

İnsan gelişimi düşünüldüğünde henüz ihtiyaçlarını giderme noktasında kendisini ifade edemeyen bir bebeğin, ihtiyaçlarının giderilmesi için yapabildiği tek şeyin ağlamak olduğu görülmektedir. Bebeğin zamana bağlı gösterdiği gelişimle, çıkarabildiği sesler de gelişir ve fazlalaşır. Bebeğin çıkarabildiği seslerin fazlalaşmasıyla, içinde bulunduğu kültürel yapı, ona anadilini öğreterek ihtiyaçlarını gidermesinde yardımcı olur. Böylelikle insan olma unsurunun doğumdan sonraki ilk aşamasını tamamlayan bebek, bir birey olma yolculuğuna çıkar. Ana dilini öğrenerek birey olan bebek, artık yerel ve evrensel kültürle iç içe yaşayarak ana dilinin, gelişim ve değişiminin taşıyıcısı olma rolünü de üstlenmiş olur. Bu yolculukta ilginç olan ve araştırmalarda henüz çözümlenememiş durumu ise Elman şu şekilde dile getirmektedir; “Çocuklar yetişkinlerin dilini tüm karmaşıklığıyla öğrenmeye başlamazlar, bundan ziyade yapıları, en basit olandan başlayarak, yetişkin dilinde başarı gösterene dek aşamalı olarak gerçekleştirirler (Elman,1999:12).” Ebeveynler düzenli ve uzun bir cümle dahi kursa, çocuk, o cümle içerisinden sadece ihtiyacına yönelik olan kelimeyi, kendi söyleyiş kalıbıyla, genellikle tek kelimeyle eksiz bir biçimde basit yapı ile ifade eder. Örneğin “Bugün parka gidelim mi?” şeklinde sorulan bir soruya iki yaşındaki

çocuğun vereceği cevabın, soruyu onaylamak noktasında sadece “park” şeklinde cevaplandığı görülecektir. Bu durum çocuğun beyinde, ihtiyacına yönelik kelimenin seçilmesini sağlayan dil yeteneğinin temelini oluşturan bir nöronla veya genle açıklanabilir mi; bir başka açıdan bu kelime tamamen çocuğun ihtiyacına yönelik bir şekilde, faydacı bir tavırla mı seçilir ya da yaratılışın bir gerçeği ve tanrı lütfu olarak ruhsal bir seçim mi vardır; çocuğun, doğuştan beyinde var olan bir dil yeteneğinden söz edilebilir mi? Aslında bu sorular, dilin kökenine, araştırmacıların bakış açılarındaki farklılıkları göstermesi bakımından önemlidir.

Pinker ve Chomsky dilin doğuştan gelen bir içgüdü olduğunu ve insanın bir dil yetisi ile biliş sahibi olarak doğduğunu söylerler. Ayrıca Chomsky, dil ve daha yüksek zihinsel yetilerin biyolojinin bir parçası olmadığını ifade eder.¹Harrub vd. *The Origin of Language and Communication* isimli çalışmada insan beyninin, dil ve hafıza yeteneğini şu şekilde anlatmışlardır:

Bir çocuk altı yaşlarına doğru 13.000 kelimeyi anlamış ve kullanmayı öğrenmiştir; on sekiz yaşlarına doğru bu yapı 60.000 kelimelik çalışan bir kelime hazinesine dönüşmektedir. Bu, ilk doğum gününden bu yana günde on yeni kelime öğrendiği, bir yeni kelimenin 90 dakikalık gündelik hayata karşılık geldiği, çalışan bir kelime hazinesine dönüştüğü anlamına gelmektedir (Harrub, Thompson ve Miller, 2003).

Harrub vd.’nin yukarıdaki açıklamasını ve Chomsky’i destekler nitelikte Laurent Sagart dil ile dil yetisini şu şekilde ayırt etmektedir:

Dil kültüre bağlıdır. Siz kendi toplumsal-kültürel çevrenizin dilini konuşursunuz, yani şimdi bu durumda Fransızca söz konusu. Eğer çok küçükken Kantonlu Çinliler tarafından evlat edinilmiş olsaydınız Kanton dilini

¹Bu bilgiler için bakınız: Renan, E. (2011). *Dilin Kökeni Üzerine*. (Çev. Atakan Altınörs). İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Eserin Orijinali 1848’de yayımlandı.); Fitch, T. (2010). *The Evolution of Language*. Cambridge: Cambridge University Press; Ulbaek, I. (1998) James R Hurford, Michael Studdert-Kennedy, Chris Knight (Editörler). *The Origin of Language and Cognition, Approaches to the Evolution of Language*. Cambridge: Cambridge University Press; Özdem, Ragıp (1944). *Dil Türeyişi Teorilerine Toplu Bir Bakış*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; Chomsky, N. (2012). *Doğa ve Dil Üzerine* (Çev: Ayşe Banu Karadağ). İstanbul: Sözcükler. (Eserin Orijinali 2001’de yayımlandı.)

konuşurdunuz. Senegalli anne baba tarafından yetiştirilmiş olsaydınız o zamanda olasılıkla Volof dilini konuşurdunuz. Bir başka deyişle sizin anadiliniz kesinlikle sizin genlerinize bağlı değildir. Buna karşılık dil yetisi türümüzün biyolojisine yerleşmiş bir yetenektir(Sagart, Picq, Dehaene ve Lestienne 2012:51).

Tüm bu çalışmalara Yale Üniversitesinden Karen Wynn'ın “iyilik ve ahlakî değerlerin doğuştan geldiğini” (Wynn bu çalışmasıyla insanın iyilik, kötülük, cezalandırma, ödüllendirme gibi ahlaki değerleri doğuşundan itibaren taşıdığını ispatlamıştır.)² ispat ettiği deneylerin sonuçları birleştirildiğinde ve araştırmaların tamamen insan merkezli (evrim ve teoloji baskısı olmadan) yapılması sağlandığında sonuçların daha pozitif, daha ikna edici ve doğru olacağı düşünülmekle birlikte şu sorular da cevap beklemektedir: İnsan, eğer doğuştan bir dil yeteneği ve dil ile doğuyorsa bunun kaynağı sadece beyin midir? İnsanın içinde yaşadığı kültür ve sahip olduğu genler, edindiği dili ne derece etkiliyor? Kültür-dil ve gen bağlantısı gerçekten var mıdır? Nörologlar, psikologlar ve genetikçiler ilerleyen zamanlarda yapmış oldukları araştırmalarla insanın ve dolayısıyla dilin kökenini kesin olarak belirleyebilirler mi? Wynn'ın çalışması gerçekten de Chomsky'i destekler mi? Dil sadece insana aittir yargısı ilerleyen zamanlarda değişebilir mi?

Tüm bu sorular, bağıntılar, karmaşık gibi görünen yapılar, nedenler ve sonuçlar, problemler, kısacası insanın var oluşunu anlama çabası farklı bilimsel disiplinlerle (etoloji, biyoloji, arkeoloji, antropoloji, genetik vb.) araştırılsa dahi, bu disiplinlerin verileri yine dille çözümlenmeye çalışılır ve dilbiliminin konularının genelleşmesini sağlar. Örneğin, etoloji, hayvanları incelerken, onların davranışlarını ve iletişim yollarını insan tecrübeleri üzerinden denetlemektedir. Etologlar, yapmış oldukları çalışmalarla, dolaylı olarak insanın, varlıklar dünyasındaki yerinin belirlenmesine yardımcı olurlar. Etoloji arıların dansını, yunusların dilini ve maymunların iletişim dünyalarını gözlemlerken, insanın dil gelişiminin de bu tecrübelerle dayanarak açıklanmasına yardımcı olurlar.

Dil araştırmaları gerek evrimsel bir bakış gerekse teolojik bakış açısıyla temellensin, araştırmacıların belleğindeki ilk soru “dil” olmuştur. Müller felsefesini dille açıklamaya çalışmış; Darwin, teorisinin ikinci kitabında dilin kökenine dair açıklamalar yapmak durumunda kalmıştır.

² URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FRvVFW85IcU> Son Erişim Tarihi: 15.06.2017.

Birçok bilim dalı, alanlarında yapmış oldukları bilimsel çalışmalarını sınıflandırarak; yaşanılanı ya da keşfedileni daha iyi analiz etme, yorumlama ve aktarma isteğindedir. Dil bilimi araştırmalarını daha sistemli ve düzenli bir şekilde yapabilmek için sınıflandırma metotlarını kullanmış ve dil bilimciler tarafından dünyadaki diller, çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Bilim insanları, araştırma yaptıkları dili veya dilleri diğer dillerden ayıracak bir sınıflandırmayla incelemeye başlamışlardır (tek heceli, eklemeli, çekimli veya dil aileleri şeklinde). Bilim insanları, tespit ettikleri fonetik, morfolojik ve sentaktik özellikler sonucunda inceledikleri dilin, farklı dillerle veya akraba dillerle olan ilişkisini tanımlamış, daha sonra dil ailesi teorileriyle proto diller tasarlamayı hedeflemişlerdir. Böylelikle filologlar, araştırma yaptığı dilin döngüsünü tüm yönleriyle ortaya koymaya çalışmışlardır.

Araştırmalar bir yandan dilin gramerive anlamıyla ilgilenirken bir yandan da dilin kökeni üzerine yoğunlaşmıştır. Dilin kökeni ile ilgili çalışmalar o denli çoğalmıştır ki “1886 yılında zamanının en önemli akademik dilbilim enstitüsü olan Paris Dilbilim Topluluğunda bile konu ile ilgili bulgulara erişime getirilen yasak şu biçimde ifade edilmiştir: Topluluk ne dilin kökeni ne de evrensel bir dilin icadı konusundaki çalışmaları kabul etmemektedir (Harrubve diğerleri, 2003).” Dilin kökeniyle ilgili çalışmaların fazlalığını Umberto Eco, *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı*, adlı eserinde şu şekilde ifade etmektedir:

(...) Demonet, yalnızca 1480-1580 yılları arasındaki dilin doğası ve kökeni tartışmasına, sık aralıklarla yazılmış yaklaşık yedi yüz sayfa ayırmış. Couturat ile Leau 19 önsel dil modelini ve karma dillerle sonsal dillerden 50’sini oldukça ayrıntılı olarak çözümlüyorlar; Monnerot- Dumane, 360 uluslararası dil projesini kaydediyor; yalnızca XVII. yüzyıl ile XVIII. yüzyıl arasındaki evrensel dil modelleri için Knowsal, 83 yapıtın adını sıralarken, çalışmasını XIX. yüzyıl projeleriyle sınırlandıran Porset, 173 yapıttan söz ediyor. Bununla kalsa iyi bu konuya ayırdığım birkaç yıl, sahafların kataloglarında önceki kaynakçalarda bulunmayan birçok yapıtı görmemi sağladı, bunlardan bazıları bütünüyle glotogoni (dil kökeni) sorusuna ayrılmış (...) (Eco, 2009:3).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında görülecektir ki; dilin kökeni ile ilgili araştırmalar birçok araştırmacıyı kendine çekecek kadar cazip bir alandır. Bu çalışma alanı 1859 yılına kadar

genel olarak teoloji temelli kuramlar çerçevesinde dilin kökenini açıklamaya çalışsa da bu yıldan sonra Darwin tarafından temelleri atılan Evrim kuramının bilim dünyasında hâkim olmasıyla, teoriler evrimci bakış açısıyla şekillenmeye başlamıştır. Darwin'den sonra ortaya atılan dilin kökeni ile ilgili birçok kuram, evrimi temel alarak kurulmuştur.

Tezin konusu ve amacı

Evrimi temel alan teorilerden biri olan ve 1935 yılında ilk olarak Ulus gazetesinde duyurularak, Türkçe köklerin diğer bütün dillerdeki kelime köklerinde var olduğunu iddia eden bir teori olarak ortaya atılan ve kendisine has bir etimoloji yöntemi geliştiren Güneş Dil Teorisidir. Teori ortaya atıldığı günden Atatürk'ün vefatına kadar Türk dilciliği açısından önem taşımıştır. Teori Türk dili tarihi açısından önem arz etmekle birlikte, ortaya koymuş olduğu tarihî ve etimolojik felsefenin yanında, halka ve dünya kamuoyuna açıklanması açısından da farklı işlevler taşımıştır.

Bu işlevlerin Türkçe ve dil tarihi açısından ortaya çıkarılması, doğal bir süreç içerisinde belli soruları da beraberinde getirmektedir.

- 1- Güneş Dil Teorisinin Türk dil tarihindeki yeri net olarak nedir?
- 2- Teori tam olarak ne zaman ortaya atılmıştır?
- 3- Teoriyi geliştirerek kim veya kimler ortaya atmıştır?
- 4- Teori, başka köken dil teorilerinden etkilenmiş midir?
- 5- Teorinin diğer köken dil teorileri içindeki yeri nedir?
- 6- Türk milliyetçiliğinin Teori üzerinde etkisi var mıdır?
- 7- Dr. H. F. Kvergic'in, Teorinin ortaya çıkış sürecinde katkısı nelerdir?
- 8- Teorinin dil devrimindeki yeri tam olarak nedir?
- 9- Teori millî kimliğin inşası sürecinde nasıl kullanılmıştır?
- 10- Siyaset ve dil birbirini etkilemiş midir?
- 11- Siyaset ve dil, Teori sürecinde nasıl bir etkileşim içerisinde olmuştur?
- 12- Ulus gazetesinde yayımlanan isimsiz etimoloji çalışmaları kime aittir?
- 13- Atatürk'ün ölümüyle birlikte Teori niçin terk edilmiştir?
- 14- Teoriye göre yapılan etimoloji çalışmaları günümüze kadar niçin birlikte ele alınmamıştır?

Bu vb. sorularla birlikte, Teorinin tarihî sürecini, etimoloji yöntemini, işlevsel ve felsefî yönünü kapsamlı bir şekilde incelemek ve bu incelemeleri yeni bilgi ve belgeler ışığında ortaya koyarak yorumlayabilmek amacıyla “Güneş Dil Teorisi Üzerine Bir İnceleme” isimli tez hazırlanmıştır.

Varsayımlar

Teorinin; dönem şartları göz önüne alındığında, tasfiyeciliğe dönüşen dil devriminin terim devrimine dönüştürülmesi, millî kimlik oluşturma hedefi ve halkın kendisine olan güveninin yeniden kazandırılması, Avrupa’daki ari ırk çalışmalarına Türklerin de kendi tezleriyle karşılık vermesi, daha önce ortaya atılan Türk Tarih Tezinin, dil teorisi ile desteklenmesi vb. amaçlara ulaşmak için, bilinçli bir şekilde geliştirilen araç olarak kullanıldığı varsayılmaktadır. Ayrıca Teori hem etimoloji yöntemiyle hem de tarihî kurmacasıyla bir felsefe oluşturmaya çalışmış ve bu doğrultuda dönem aydınları bizzat Atatürk tarafından yönlendirilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, konusu itibarıyla hem bir dil tarihi, hem de dil incelemesi hüviyetindedir. Dil tarihi yönüyle tarihi belgelere ve diğer birincil kaynaklara başvurulması gerekmiş, olayların ve kişilerin, tarihçi bakış açısıyla ve tarih biliminin yöntemiyle ele alınmasına çalışılmıştır.

Çalışmanın dil ile ilgili yönüne gelindiğinde, konumuz bir köken dil teorisi olduğundan ve Teori esas itibarıyla etimolojiye dayandığından bu bilimin gerekleri göz önüne alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi etimoloji (köken bilimi); bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran, kelimelerin hem biçim hem anlam tarihini ele alan dil bilimi dalıdır. Bu tanımdan hareketle Teori kapsamında yapılan etimoloji incelemeleri, bu bilim dalının gerekleri göz önüne alınarak eleştiri süzgecinden geçirilmiştir.

Bu bağlamda çalışmaya, dilin kökenine dair yapılan araştırmaların incelenmesiyle başlanmış, bu araştırmalar genel hatlarıyla ele alınıp değerlendirilmiş; Güneş Dil Teorisi gibi *glatogoni* teorilerinin hem işlevsel hem de kuramsal yönden nasıl geliştirildikleri ve

felsefeleri ortaya konulmuştur. Çalışmanın devam eden bölümünde Osmanlı sınırları içerisinde ortaya çıkan milliyetçilik cereyanı, milliyetçilik kuramları çerçevesinde değerlendirilmiş ve milliyetçilik düşüncesiyle birlikte Türkçenin nasıl bir değişim gösterdiği tarihî devirlerindeki durumuyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Çünkü Güneş Dil Teorisi genel anlamda milliyetçiliğe, özel anlamda da milliyetçiliğe has kadim milletler sorununa cevap olabilecek bir tez ortaya atmıştır ve Teorinin bu yönü kuramsal olarak bugüne kadar yeterince tartışılmamıştır.

Bugüne kadar Teori üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde görülmüştür ki, Teoriye göre etimolojileri yapılan kelimeler toplu bir şekilde ele alınmamıştır. Bu tez kapsamında çeşitli yayınlarda etimolojileri yapılan bütün kelimeler toplanmıştır. Bu amaçla Ulus gazetesinin 1935- 1938 arasında çıkan bütün sayıları, ayrıca Teoriyi anlatmak için hazırlanan müstakil kitaplar, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler ve Müzakere Zabıtları, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler ve Müzakere Zabıtları, Türk Dili Dergisi, Ülkü dergisi taranmış ve bu yayınlarda etimolojileri yapılan bütün kelimeler tespit edilerek özet etimolojileri ile birlikte tezimizin sonuna, sıra numarası verilerek eklenmiştir. Ayrıca bu etimolojilerde gösterilen kelime kökleri ve eklerin listeleri de ilgili kelimenin sıra numarasıyla birlikte verilmiştir. Böylece herhangi bir kökün veya ekin hangi kelimenin etimolojisinde bulunduğunu merak eden okuyucuya kolaylık sağlanması düşünülmüştür.

Teoriyle ilgili çeşitli kaynaklarda yer alan yazılar; Türk Dil Kurumu Arşivi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Anıtkabir Atatürk Kitaplığı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivlerinden elde edilen belgeler; dönem şahitlerinin yayımlamış oldukları hatıralar da tez kapsamında incelenmiş; böylelikle Teoriyle ilgili yapılmış olan tüm yayınların ve belgelerin bir arada değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Tezin “Güneş Dil Teorisinin Etimoloji Yöntemi” başlıklı bölümünde, Teorinin etimoloji yöntemi incelenmiştir. Bu amaçla Atatürk tarafından hazırlanan *Etimoloji Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili* isimli kitapçık ve Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde okutulmak üzere hazırlanan İ. N. Dilmen’in kaleme aldığı Türk Dil Bilgisi Dersleri ve H. R. Tankut’un yazdığı Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri adlı kitaplar ile Teoriye göre etimolojisi yapılan kelimeler değerlendirilmiştir.

Tezin sonuna bu çalışma kapsamında elde ettiğimiz belgelerin bir kısmının kopyaları eklenmiştir.

Tezin yukarıda açıklanan tüm süreçleri neticesinde, Teorinin tarihî süreci, işlevsel yönü, etimoloji yöntemi, kapsamlı bir şekilde tüm belgeleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. DİLLERİN KÖKENİYLE İLGİLİ TEORİLER VE GÜNEŞ DİL TEORİSİ

Çalışmanın bu bölümünde dilin kökeni ile ilgili teoriler, dil ve millî kimlik ilişkisi, Güneş Dil Teorisinin ortaya çıkmasına neden olan etmenler, Teorinin ortaya çıkış süreci ve felsefî alt yapısı ele alınacaktır. Tüm bu bileşenlerle birlikte konunun dönem şartları da göz önüne alınarak değerlendirilmesine imkân sağlanacaktır.

2.1. Köken Dil Arayışları

Dilin doğuşu ile ilgili birçok araştırma ve ortaya atılan teori insanın kendisine ait bir sırrı çözebilmesi için ona çeşitli yollar göstermiştir. Bu yollar insanın dünyayı algılayışı ve anlamlandırması neticesinde çok farklı sonuçlara ulaşmıştır. Tezin bu bölümünde köken dil arayışına dair genel hatlarıyla ortaya atılan teorilerin felsefî zemini sorgulanmaya çalışılmıştır.

2.1.1.Evrimin Dili

Dillerin doğuşu konusunda 19. yüzyıla kadar çeşitli bilim öncesi spekülasyonlar ortaya atılmıştır. 19. yüzyılda modern lengüistiğin ortaya çıkması ve biyoloji biliminin ortaya koyduğu bulgular, söz konusu spekülasyonların, dilin doğuşuna yönelik mitolojik ve teolojik görüşlerin geçerliklerine büyük darbe vurmuş, antropolojiyle paralel yürütülen çalışmalar ise dilin doğuşunu anlamamıza yardımcı veriler sunmuştur.

Biyolojik bir tür olarak insanın konuşmaya başlaması, bir diğer deyişle, doğal dillerin primitif biçiminin doğuşu, primat türlerinin evrim sürecinde geçirdiği bir dizi mutasyon sayesinde olmuştur. İnsan türleri konuşma yeteneğini 1,5 ila 2 milyon yıl boyunca uğradığı fizyolojik ve nöropsikolojik değişimler sonucunda edinebilmiştir. İnsan türlerinin biyokültürel evriminde, iki ayak üzerinde yürüme/ellerin serbest kalması, köpek dişinin küçülmesi, alet yapma, beynin irileşmesi ve konuşma yeteneğinin edinilmesi birbirini karşılıklı olarak etkileyen kazanımlardır (Altınörs,2003:29).

Düzenli sesler çıkarabilmek, beyindeki “brocca” bölgesiyle ve hançere ile çok yakından ilişkilidir. Erişkin insanlar dışında, tüm memelilerde hançerenin boynun üst kısmında yer

aldığı ve hançereleri kafataslarına yakın olan memelilerin ancak sınırlı sayıda (7 ila 26 arasında) ses üretebildiği saptanmıştır. İnsan fosillerinde hançerenin nerede olduğu aşağı yukarı belirlenebilmektedir. Ayrıca antropologlar, hançerenin yeri ile kafatasının tabanı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bütün memelilerin kafataslarının tabanı düz iken homosapiensinki dışbükeydir. Bu dışbükeylik 1,5 milyon yıllık insansı fosillerden itibaren görülmektedir. Bu olgu, insanın evriminde o tarihten başlayarak hançerenin aşağı doğru indiği ve doğal dillerin ilkel formlarının oluşturulabilmesi imkânının doğduğu biçiminde yorumlanmaktadır (Altınörs, 2003:30).

Altınörs'ün aktardığı bilgilere göre; Denkel, *Anlam ve Nedensellik* adlı yapıtında Chomsky'nin doğuştancılığını eleştirerek evrimci bir anlam görüşü geliştirmektedir. Dankel'in evrimci anlam yaklaşımını dayandırdığı ana argümanı, gelişmiş bir iletişim dizgesi olarak doğal dillere insan türünün ancak hayvanlarda gördüğümüz ilkel iletişim biçimlerine benzer (çığlıklar, mimik ve jestler, vb.) iletişim biçimlerinden başlayarak evrim süreci boyunca uğradığı mutasyonlar sonucunda sahip olabileceğidir (Altınörs, 2003:31).

İlk insanların çığlık, jest ve mimik yollarıyla iletişim kurmasından besin elde etmeyi kolaylaştırmak için ortaya çıkmış örgütlü toplulukların ihtiyacı olan anlamlı söz dizgelerine geçiş dönemi coğrafi açıdan farklı farklı bölgelerde mi gerçekleşmiştir? Dil dediğimiz olgu ilk olarak tek bir bölgede oluşup zamanla farklı coğrafyalara yayılmış, parçalanmalarla mı meydana gelmiştir? İşte bu sorulara aranacak yanıtlar, dil akrabalıkları ve dil ilişkilerini anlamamıza katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda evrimci bakış açısı dili şu şekilde tanımlamaktadır; “dil ihtiyaçlar doğrultusunda iletişim yöntemlerinin karmaşılaşması sonucu bir evrimleşme sürecinin sonunda doğmuştur. Dil, sınırlarını ise insan kendi tecrübe ve deneyimlerine göre belirler (Fischer, 2015: 1).”

Dili ihtiyaç temeline oturtan Evrim Teorisi, bu ihtiyacın bir organizasyonla, yani ilişki ile açıklanabileceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda Darwin, *İnsanın Türeyişi* isimli eserinde Evrim Teorisine göre insan gelişiminin genel hatları ile şu şekilde açıklamaktadır: Beslenmeye bağlı olarak evrimleşmeye başlayan maymunlar, insansılar olarak maymun atalarından ayrıldılar. Bu insansılar daha çok av ve yemek ihtiyacı için savanalarda hareket

etmeye başladılar, bu hareketlilik onları hem fizyolojik hem de biyolojik olarak evrimleştirdi. Bu değişim, vücudun dikleşmesi, kolların kısalması, göğüs kafesinin genişlemesi, kafatasının gelişmesi ve büyümesi, beynin gelişmesi, ses çıkarmak için gerekli olan insan fizyolojisinin oluşmasını sağladı. Bu değişim sadece fizyoloji üzerinde olmadı, bu değişimle birlikte ihtiyaçları artan insansılar, beraber avlanmak ve yaşamak zorunda kaldılar; bu durum insansılarda işbirliğini, belirli iletişim ihtiyaçlarını doğurdu. Avcılık ve toplayıcılıkla birlikte, organize şekilde hareket etmek zorunda olan insansılar belirli bir iletişim mekanizması kurmak zorundaydılar. Bunlardan daha da önemli olan durum ise tüm bu organizasyonların gelişmesi, birlikteliğin sağlanması ve hayatta kalmak için belli bir beyin kapasitesinin gerekli olmasıydı (Darwin, 1975:5-115).

Et tüketimi ilk insansılarla birlikte artmaya başlayınca buna paralel olarak insansıların beyin kapasitesi de büyümeye başladı. 300-400 cc'lik beyin kapasitesi et tüketimiyle birlikte homo türünün ortaya çıkmasıyla 400- 500 cc'ye yükseldi. Beyin kapasitesindeki bu artış konuşmak için yeterli değildi, ayrıca konuşma için gerekli olan gırtlak ve göğüs yapısının durumu da tam olarak tamamlanmamıştı (Fischer, 2015:28/29).

Bu süreçte insansıların belirli bir dil değil, jestlerden ve homurtulardan yararlanarak iletişim kurduğu tasarlanmıştır.

Homo Erectusun ortaya çıkması, dar bölgelerde yiyecek sıkıntısının yaşanması, kitlesel göçlerin başlamasına neden oldu, bu geniş alan göçleri daha büyük beyin kapasitesi, daha fazla iletişim ve daha fazla olasılık hesaplamak gerektiriyordu, temel besin maddelerinin protein temelli artmasıyla da beyin daha da gelişti ve şartlı cümleler de dâhil olmak üzere basit yapıli eklemsiz diller ortaya çıktı (Darwin, 1975:262-272; Fischer, 2015:30-52). Bu süreç yaklaşık 300.000 yıl öncesine kadar evrilerek devam etti. Homo Sapiens'in ortaya çıkmasıyla birlikte kıtalar arası göçler başladı ve ilişkiler daha karmaşık, daha organize bir hâle geldi, bu durum doğal olarak iletişimin daha canlı, daha karmaşık olmasını gerektiriyordu. Evrim, doğal seçim yolu ile fizyolojik ve beyinsel gelişimini tamamlamış modern insanın tarihini 100000 ila 150000 yıl öncesine kadar getirmektedir(Jackendoff, R.).Modern insan, konuşmak için gerekli olan her türlü donanıma sahiptir ve eklemlili dil artık yeryüzüne hâkimdir. Dil de bu göçlerle ve insansıların gelişimiyle birlikte Afrika temelli olarak ortaya çıkar. Evrim temelli bu kuramın yanında, yine evrim temelli fakat tek bir bölgeyi Afrika'yı kaynak almayıp modern insanın birçok bölgede evrildiğini savunan

bir başka görüş daha vardır ki bu da “Çok Bölgelilik Teorisi” olarak anılmaktadır. Doğal olarak bu durumda, dil tek bir kökenden değil aynı anda farklı coğrafyalarda ortaya çıkan birçok kökten oluşmaktadır (Ruhlen 2006:133).

Tablo 1

Tabloda Evrim Teorisinin, dilin gelişimi ile ilgili önermeleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Bahsedilen bilgilerin en özet tanımını Ruhlen; “dil kökeni biyolojik atalarımızın konuşma kapasitesinin gelişimi anlamına gelir” şeklinde yapmaktadır (Ruhlen, 2006:9).

Evrin Teorisi genel hatlarıyla dilin kökenini yukarıda kısaca bahsedildiği şekilde açıklamaya çalışırken, dilin kökeniyle ilgili araştırmalar, teknolojinin gelişmesiyle birlikte disiplinler arası incelemelerle de yapılmaya başlandı. Özellikle etologlar yapmış oldukları çalışmalarla insan dilinin kökenlerine ait ipuçları bulmaya çalıştılar. Etologların iletişim ile ilgili çalışmalarını üç aşamada değerlendirmek mümkündür.

1- Hayvanların iletişim ve ilişki tarzlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan çalışmalar: Karıncalar, bal arıları, kurbağalar, filler ve balinalar üzerinden yapılan çalışmalar örnek verilebilir.

2- Hayvanlardaki iletişim ve ilişkiyi anlamının yanı sıra, insan deneyimlerine göre eğitilen ve çeşitli tepkiler vermesi öğretilen hayvanlar üzerinden yapılan çalışmalar.

Kuşlar, köpekler, fareler. “Papağanlardaki dil eğitimi, çalışmalar sonunda onlara belli ifadeler öğretilebilmiştir. Üzerlerinde yapılan nöro-analitik testler papağanların da insanlar gibi konuşmak için beyinlerinin sol bölümünü kullandığını göstermektedir (Fischer, 2015:7).”

3- Hayvanlardaki iletişim ve ilişkinin çözümlenmesi yanında, ortayaçıkan sonuçların insan dili için uyarlanması üzerine yapılan çalışmalar. Örneğin; maymun türleri üzerinden yapılan araştırmalar, onlara işaret dilini, belirli sembolleri ve geliştirilmiş klavyeleri kullanmalarını öğreterek maymunların insanlarla iletişim kurmaları sağlanmıştır. Bu araştırmalar sonucunda maymunların, en fazla iki yaşında bir bebeğin beyin kapasitesine sahip olduğu belirlenmiştir (Fischer, 2015:1-26).

Bu araştırmalar incelendiği sorulması gereken birkaç soru ortaya çıkmaktadır. Hayvanlara (özelde maymun türlerine) insanlarla ilişki kurmaları için öğretilen iletişim yolları ve onların insanlarla iletişime geçmesi bir dil becerisi midir ya da onlarda da bir dil yeteneği var mıdır? Hayvanlara öğretilen bir dil midir; yoksa üstün uğraşlar sonucu onlara kazandırılan davranışlar mıdır? Hayvanların, çalışmalar sonucunda insanlarla kurdukları iletişim, dil ve davranışın dışında, alıştırılmış anlık tepkiler midir? Hayvanlarda yapılan bu deneylerin sonuçlarının, insan deneyimlerine göre açıklanması araştırmayı ne ölçüde etkiler?

Yukarıda sorulan soruların tam cevapları henüz verilememiş olsa da bu tarz deneyler sonucunda geliştirilen teknolojik cihazlar, öğrenme güçlüğü çeken, konuşma zorluğu yaşayan, beyin faaliyetleri yeterince çalışmayan, beynin konuşma merkezleri olarak bilinen “Broca” ve “Wernicke” bölgeleri hasarlı olan insanların iletişim ihtiyaçlarının giderilmesi için kullanılmıştır. Ayrıca Broca ve Wernicke merkezleriyle alakalı, etologların, nörologların ve dilin kökeni ile ilgilenen araştırmacıların sordukları soru tektir; “Broca bölgesinin maymunlarda da bir eşi var mıdır? Şayet bu, sadece insana özgü bir bölgeyse şu soruyu sormak da kaçınılmazdır: Broca bölgesi nasıl ortaya çıktı?” (Picq,2014:11).

Broca ve Wernicke merkezlerinin keşfinden sonra son yıllarda yapılan genetik çalışmalarda insanda keşfedilen FOXP2 geni dil araştırmalarına yeni bir yön vermiştir.

“FOXP2 geninin bozuk olması durumunda otizme sebep olduğu görülmüştür. Ayrıca gendeki bozukluğun kişinin dil becerilerini de olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Şener ve Özkul, 2013)³.” Pascal Picq’in yukarıdaki sorusunun FOXP2 geni içinde geçerli olduğu düşünülmektedir.

2.1.2. Âdem’in Dili

Dilin kökenine dair belki de en eski metinler ilâhi kitaplara dayanmaktadır ve bu metinler çerçevesinde de dilin kökenine dair belli araştırmalar ortaya konmuştur. Bu bölümde mukaddes kitaplarda dilin kökenine dair ipucu veren bölümler incelenmiştir.

Mukaddes kitapları bulunan dinlerde ortak bir köken dil anlayışı mevcuttur. Bu metinlere göre ilk insan Âdem’dir ve o her şeyin ismini bilmektedir. Dolayısıyla dil, insanın var olduğu ilk andan itibaren vardır ve çeşitli sebeplerle bugün çoğalmıştır. Bu durum Eski Ahit’in Yaratılış bölümünde şu şekilde anlatılmıştır: “Rab Tanrı Âdem’i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluşunu üfledi. Böylece Âdemyaşayan varlık oldu (Yaratılış 2:7). Âdem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu (Yaratılış 2:20).”

Yaratılış bölümünde Âdem’in ilk insan olarak yaratıldığı ve bütün varlıkların isimlerini verdiği söylenmiştir. Bu iki gösterge dilin kaynağı, doğrudan insandır şeklinde bir önerme içermektedir ve Âdem’in bir dil ve bilgi ile doğduğunu düşündürmektedir.

Kuran’da “Allah, Âdem’e herşeyin ismini öğretti. Sonra onları meleklerle sunup: Dedikleriniz doğruysa, haydi bu şeylerin isimlerini bana söyleyin bakalım, dedi (Bakara 31).”

(Allah, Âdem’e:) “Ey Âdem! Eşyanın isimlerini meleklerle haber ver.” buyurdu. O da isimleriyle onları bildirince (Allah) buyurdu ki: “Ben size dememiş miydim, göklerin ve

³FOXP2 geni ile ilgili geniş bilgi için bakınız Şener, E. F., Özkul, Y. (2013). Otizmin Genetik Temelleri. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22 (1), 86-92. URL: <http://sagens.erciyes.edu.tr/dergi/2013-1/makaleler/015.pdf>

yerin sırlarını sadece ben bilirim. Ayrıca sizin gizli açık yapmakta olduğunuz her şeyi bilirim (Bakara 33).”

Kuran’da bilginin kaynağı Allah’tır ve o bilgiyi Âdem’e öğretmiştir. Varlıkların ismi Âdem’e Allah tarafından öğretilmiştir ve Âdem bu bilginin aktarımını dil ile yapmaktadır. Bu gösterge İslamiyet’te Âdem’in ilk insan olarak anılması ve bilgiyi doğrudan yaratıcısından alması açısından önemlidir. Bu ayetlerden yola çıkarak bilginin kaynağının Allah olduğu ve Âdem’e eşyanın isimlerini Allah öğrettiği için dilin kaynağı doğrudan ilâhidir şeklinde bir yoruma gidilebilir.

“Başlangıçta bütün insanlar aynı dili konuşur, aynı sözleri kullanırlardı (Yaratılış 11:1). Rab insanların yaptığı kentle kuleyi görmek için aşağı indi. Tek bir halk olup aynı dili konuşarak bunu yapmaya başladıklarına göre, düşündüklerini gerçekleştirecek hiçbir engel tanımayacaklar dedi. Gelin aşağı inip dillerini karıştıralım ki birbirlerini anlamasınlar dedi (Yaratılış 11:6-7).”

“Ey halk, sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi ırklara ve boylara ayırdık (Hucurat 13).” “Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır (Rum 22).”

Eski Ahit’ten ve Kuran’dan alınan ayetlerde görülmektedir ki insanların dilleri yaratıcı tarafından farklılaştırılmıştır. İnsanların dillerinin farklı farklı olmasında insanın hiçbir etkisi yoktur. Eski Ahit’le Kuran arasındaki fark ise; Eski Ahit’te, Tanrı insanı cezalandırmak ve insanların aralarında anlaşamamaları için dillerini ayırmıştır, Kuran’da ise dillerin ve ırkların farklı olması insanların birbirlerini tanımaları ve anlaşmalarını sağlamaları içindir. Bu kıyaslamada Eski Ahit’e göre ceza, Kuran’a göre bir iyilik vardır.

Bu ve benzer ayetler, teolojik dil kökeni çalışmalarına çokça konu olmuştur. Özellikle Darwin teorisinin yayılmasına paralel olarak Batıda teoloji kaynaklı çalışmalar daha da artmıştır.

Bu durum Yaguello tarafından şöyle yorumlanmıştır:

Her şeyden önce, Yahudiler ve Hristiyanların paylaştığı Eski Ahit'te Tanrı, dili Âdem'e evreni kavramanın bir aracı olarak vermiştir. Âdem, dünyayı keşfettiği ölçüde adlandırır ve ona egemen olur, çünkü var olabilmesi için her şeyin bir adı olması gerekir: "Hayvanlar Âdem'in huzuruna geldiler; onları gördü ve her birine gerçek adını verdi." Bu Linguaadamica, insan ırkının birliği dogmasının temel bileşeni olan evrensel kökensel dildir. 20. yüzyılın eşiğine dek Kilise, Darwinci evrim kuramını yadsıyarak tüm gücüyle tek kökten geliş savına tutunacaktır. Gerçekten de dili çoğul bir kökene bağlamayı kabullenmek, Âdem'in hepimizin atası olmadığını kabullenmek anlamına gelir. Linguaadamica, doğal olarak, söylencenin en çok anlam yüklü bileşenidir; çünkü dogma bir kez yerleştiğinde onu sürekli olarak desteklemek, savunmak gerekecektir; dilin ilahi kökeni üzerine tam anlamıyla şaşırtıcı (başka türlü olabilir miydi?), ancak 19. yüzyılda tamamlanacak araştırma akımı buradan kaynaklanır (Yagulleo2008:30).

Teoloji, dil ile insanı açıklamak zorunda mıdır? Mukaddes kitaplar ve bunlardan doğan bilimler (Kelam gibi) insanın varlığını ve dilini yeterince açıklayabilmiş midir? Sadece dinin sunduğu bilgiye inanmak yeterli midir? “Âdem” adıyla metinlerde geçen ilk insan, tarım toplumlarının kayıp antropogoni miti midir? Teolojik dil kökeni arayışları bilimin sınırlarına neden dâhil edilmeye çalışılır? Avrupa’da Kilise İncil kaynaklı bu görüşü neden ısrarla savunmaktadır?”

Bu vb. soruların muhatabı bir inanç sistemi ve sistemin kabulüyle doğrudan ilişkili olabilmektedir. Dolayısıyla bu sorulara verilecek cevaplar seçilen inanç sistemiyle olgunlaştırılarak kabul görecektir ya da bu inanç sistemlerinin kabul görmediği noktada da farklı araştırmalar ve yönelimler ortaya çıkmak durumunda olacaktır.

2.1.3.İnsanın Dili

Tüm bu evrim ve teoloji çatışmalarının dışında kalan, dilin kökeni tartışmaları da bulunmaktadır. Bu araştırmalar kendi temellerine, ne dini ne de evrimi koyarlar. Bu çalışmaların kökeninde dilin sahibi olan insan vardır. İnsan kendi aklı, bilişi, içgüdü, düşünme-mukayese becerisi ve adlandırmalarıyla dili geliştirmiştir. MaxMüller, Steven

Pinker, Noam Chomsky, Ernest Renan, Johann Gottfried Herder gibi bilim insanları budüşünün temsilcileridir.

Herder, ortaya attığı dilin yansımadan türediği görüşünü savunurken “İnsan, kendine özgü olan akıllılık durumuna geçirilip bu akıllılığı ilk kez özgürce kullanarak dili icat etmiştir.” diyerek dili; bilişle, düşünceyle paralel tutar ve ilk kelimeyi ruhun kelimesi olarak tarif eder (Herder, 2011:21-23). Herder’in dilin kökeninin yansıma seslerden türediğini açıklarken kullandığı “ruh” kelimesi aslında düşünceyi, biliş temsil etmektedir ve bir bakıma da insanın iç sesi olarak tahayyül edilmektedir. İnsan duyduğu sesin ait olduğu kaynağı tekrar aynı sesle hatırlayarak bilişinde kodlamış ve ilk kelimeyi icat etmiştir. İnsan, koyunun melemesini, ağaçların hışırtısını, suyun çağlamasını vb. duyup, bu seslerden doğayı tanıyarak, ruhunda hissettiği duyguyu dili aracılığıyla seslendirmiştir (Herder, 2011:24-26). Herder, tüm bu ve benzeri yansımaların dilin kökenini tam olarak açıklamamakla birlikte dilin kökenine can veren sular olduğu görüşünü de açıklamalarına ekler (Herder, 2011:18).

Herder’in yansıma teorisi Batı literatüründe “bow-bow” (Fitch, 2010:390) teorisi olarak anılmakla birlikte, Türk literatüründe, Başkan bu teoriyi *Hav-hav teorisi* olarak “İnsan dilindeki kelimelerin birçoğu, tabiattaki sesleri taklit etmekle veya inlemekle meydana gelmiştir, şeklinde tanımlamaktadır. *Yankı-kelime* denebilecek olan bu çeşit kelimelerden hav hav kelimesi köpeğin sesini taklit ettiği için köpek anlamına doğmuş bir kelimedir.” şeklinde açıklamaktadır (Başkan,1969:144).

Ünlem, çığlık teorisi ise Müller’indalga geçmek ve teoriyi çürütmek amacıyla “pooh-pooh” (Fitch, 2010:392) ismini verdiği ve insanın herhangi bir acı, sevinç veya duygu durumunda kendisini çığlık, ünleme veya gülme vb. seslerle ifade etmesi sonucunda dilin ortaya çıktığını savunan görüşüdür. Bu ünlemler zamana bağlı olarak eklemli bir yapı göstererek dilin oluşumunu sağlarlar (Başkan, 1969:144).

Jacob Grim ve Leon Rosny ise dilin sadece insana ait bir özellik olduğunu, bu özelliği hayvanlarda aramanın yersiz olduğundan bahsederek dilin kökenine insan temelli yaklaşırlar ve ilk seslerin ve sözcüğün, annesini emen bir çocuğun çıkardığı mırıltılarla açıklamaya çalışırlar, bununla birlikte bu ilk seslerde anlam yoktur. Anlam daha sonra temelde l ve r sesleri bünyesinde genişlemiştir (Yaguello,2008:82, Özdem, 1944:74).

Bir başka görüş ise insanın toplu halde bir işi yaparken işi kolaylaştırmak adına çıkardığı seslerden dilin doğduğunu ortaya atan görüştür. Noire bu görüşünü ortaya atarken insandaki fikrin düşüncenin ortaya çıkışını ortak iş yapımına bağlamaktadır (Özdem, 1944:90). Bu görüşe göre dil, önceleri sosyal bir araçtır zamana bağlı olarak düşünce ve iletişim aracı olarak akılcı bir biçim kazanmıştır. Bu teori Yo-He-Ho veya Heave- Ho ismiyle ya da “Toplumsallık- İş Kuramı” olarak anılmaktadır (Demir, 2008:52, Fitch, 2010:394).

Rousseau, tabiatı taklit, ezgisellik ve jestlerin bir bütün hâlinde insan dilinin kökenini oluşturduğunu savunmaktadır. Tabiattaki melodinin insana ilham kaynağı olduğunu ve insanın bunu kendi fizyolojisi ile taklit ederek jestlerle ve duyguları ile dili geliştirdiğini savunmaktadır. Rousseau’ya göre müzik dile öncülük etmiştir (Özdem, 1944: 60; Demir 2008:45; Fitch, 2010:396).

Renan, insan kökeni ile dilin kökenini ayrı ayrı incelerken “canlı türlerinin kökeni sorusuyla, dilin kökeni sorusunun ayrılmaz bir ikili olması hiç de gerekli değildir” diyerek konuya farklı bir bakış açısı getirir (Renan, 2011:28). Dilin bir anda insan ırkının dehasından çıktığını ve dil yeteneğinin insanın ilk doğduğu andan itibaren zihinde eksiksiz bir biçimde hazır bulunduğunu da ifade ederek, insanın dil noktasında bir hazırbulunuşluk içerisinde olduğunu kanıtlamaya çalışır (Renan, 2011:25-34).

Müller ise hayvanla insan arasında tek farkın dil olduğunu ve insanın bu yönü ile hiç şüphesiz hayvanlarla karşılaştırılamayacağını, araştırmaların zihin ve tecrübe temelli yapılması gerektiğini ifade ederken, dil-kavram ve düşüncenin birbirinden bağımsız olamayacağını savunmuş ve dilbilimcilerin en önemli keşfinin dilsel kökenler olduğunu ifade etmiş ve Hint-Avrupa dil ailesi için yaklaşık beş yüz kök tespit etmiştir (Özdem, 1944:83-87; Yaguello, 2008:79; Fitch, 2010:394-395).

2.1.4.Marksizm’in Dili

Marksist düşüncenin temellerinde yer alan çatışma fikri, evrimci teorinin doğal seçilimiyle açıklanmaktadır. İdeolojinin temsilcileri olan devletler, çatışma temelinde, devletlerinin üst yapılarını (ideoloji, siyaset, hukuk, sosyal yapı, felsefe) oluşturmaktadırlar. Fakat üst yapı

oluşurken çatışmayı temellendiren sistem ise insanın hayvandan ayrılmasıyla ortaya çıkan süreçle açıklanmaktadır.

Marksist felsefeye göre insan, kullandığı ilk aracı ürettiği zaman, hayvanlardan ayrılmıştır. Üretim, insanı hayvandan ayıran ve onu sürüden topluma eviren bir süreç olarak düşünülmektedir. Bu süreçle evrilen toplum, varlığını devam ettirebilmek için, ekonomik, politik ve ideolojik olarak değişmek ve gelişmek zorundadır. Kendini geliştirmeyen ve değiştirmeyen toplumlar, çatışma içerisinde zamanla yok olmaya mahkûmdurlar (Coward ve Ellis, 2008:65-96).

“Marksist düşünce temelinde dil de binlerce yıl boyunca, ekonomik gereksinimler ve örgütlenme temeli üzerinde, toplumsallaşma içgüdüğü aracılığıyla biçimlenmiştir. Dilin gelişim ve değişiminde fizyolojik ve ırksal ölçütler hiçbir rol oynamadığından, yalnızca maddi yaşam ölçütleri dilin gelişimi için önem arz etmektedir (Yaguello, 2008:139).” Marksist ideoloji bu temel üzerinden dili, bireysel söz edinimlerde maddeleşen ve devamlı bir yaratım süreci içerisinde olan insan psikolojisi içerisinde anlamlı yaratımlar oluşturarak iletişimi sağlayan bir araç olarak tanımlamaktadır (Voloşinov, 2001:90-97).

En genel hatları ile bu tanımlamalar çerçevesinde temellendirilmeye çalışılan Marksist felsefe doğrultusunda, SSCB sınırları içerisinde yeni bir akım başlatacak olan NicholasYakovlevich Marr⁴isminde bir araştırmacı çalışmalarını tekrar gün yüzüne çıkarır.

“1863 yılında İskoç bir baba ve Gürcü bir annenin evliliğinden dünyaya gelen Marr, 1934 yılında ölür (Yaguello, 2008:127).” Marr, 1908’de ‘*Yafet Teorisi*’ ismiyle yayımladığı dil kuramını ortaya atsa da kuram 1917 Ekim devrimine kadar ciddiye alınmaz ve bilim çevrelerinde karşılık bulamaz. Devrim, ona fikirlerini hayata geçirme noktasında yardımcı olur ve kuramını Marksizm’e göre düzenleyerek öne çıkarır (Uzman, 2005:183; Yaguello, 2008:129).

Marr, tek bir köken dilin varlığını kabul etmeyerek birçok köken dilin⁵ olduğu görüşünü savunur, ona göre tek bir köken dil insanların tek bir tanrıya inanması olgusuyla birdir ve bu da onun düşünce tarzına uygun değildir (Yaguello, 2008:134-135). Bu açıdan

⁴Marr, 1933 yılında Türkiye’ye gelerek Truva, Bergama, Sardis ve Efes Harabelerinde incelemeler yapmış ve Adana’da Dil Kurumunda kendi teorisi hakkında konferanslar vermiştir. [Stalin 1993:67 (Çevirenin Notu)]

⁵Marr bu köken dil sayısını en son çalışmalarıyla dörde indirmiştir.

değerlendirildiğinde Marr'ın teorisi Evrim teorisinin “çok bölgelilik teorisi” ile temellenmiş görünmektedir.

“Marr, dil olgusunuüstyapı olarak değerlendirir⁶ ve dilin sıçramalı değişimini, temel değişimlere göre tanımlar. Bu, kendisini dil sınıfı özelliğini ulusal özelliğiniüstüne yerleştirmeye yönlendiren Marrcılığın en bilinen yanıdır (Yaguyello, 2008:143).”Marr dilin bir üst yapı ürünü olduğunu ifade ederken, dilin evrimini insan aklının, yani alt yapının değişimiyle açıklamaktadır (Özdem, 1944:182).”

Marrcı kuram, dillerin doğuşu, karışması ve evrimini, çok sayıda dil embriyolarından oluşup tipolojik dönüşümlersonucunda tek bir tepeye doğru, bir başka deyişle dünya dillerininbirleşmesine doğru uzanan vegeniş bir tabanı bulunan bir piramit biçiminde sunar. Avrupalı dilbilimcilerle zıtlaşmak isteği içinde Hint-Avrupadillerinin kendilerinin de Yafet dil öbeğinden kaynaklandığınıgöstermeye çalışır. Bu öbeğin üstünlüğü göz önündebulundurulduğunda kuramın bütünü Yafet dilbilimi adını alır (Yaguello, 2008:137).

Marr'a göre “Yafet dili, evrimleşerek mükemmelleşirken, tek heceli ve eklemeli diller oldukları gibi günümüze kadar gelmektedir. Bu evrim sürecinden bazı diller avantajlı çıkarken, bazıları dezavantajlı bir duruma düşmektedir. Bu faraziye, Darwin'in evrim teorisi için belirlediği ‘doğal ayıklanma’ kavramının bu teoriye uyarlanmasıyla açıklanmaktadır (Uzman, 2005:182).” “Marr'ın teorisine göre hâlâdevam etmekte olan evrim, dillerin harmanlaşarak, tek bir dil hâlinedönüşmesine kadar devam edecektir. Kapitalizmin, millî dilleri ortaya çıkarması gibikomünizm de tek bir dilin ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Özdem, 1944:182).” Böylelikle yeryüzünde tek ve en güçlü dil, varlığını sınıfsız ve hiçbir ulusa ait olmayan, tüm çatışmalardan zaferle çıkmış bir üst yapı olarak tamamlayacaktır. Kısacası diller de toplumlar gibi çarpışacak ve güçlü olan savaşı kazanacaktır.

Evrım temelli bir teori olarak kurulan Marrizm, anlamın eklemli dilden önce ortaya çıktığını ve ilk insanlar için hayatın kaynağı olarak görülen gökyüzünün kutsal olduğu görüşünden hareketle de bu kutsallığın insanlar tarafından isimlendirildiğini

⁶ Stalin dilin üst yapı olma durumunu ve Marr'ı 1950 yılında eleştirmektedir.

savunmaktadır. İnsan bu sesli ilk isimlendirmesini hayatın kaynağını gördüğü gökyüzü için yapmıştır. Gökyüzü önceleri suyun ve ışığın kaynağıyken zamanla insan için totem hâline gelecek, daha sonra da insan tarafından tanrılaştırılacaktır. Bu durumda da insan veya insansılar ilk olarak N'eob'u (gökyüzü) sözcüğünün çeşitli anlam genişlemeleriyle (gökyüzü>su>ateş>tanrı vb.) kullanmaya başlamışlar ve diller bu şekilde ortaya çıkmıştır. Ayrıca Marr, dili üretimin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir ilişki olarak tanımlayarak Marksist ideoloji içerisinde kendisinin ve teorisinin yerini kuvvetlendirmiştir. Marr, teknoloji ve bilimin gelişmesiyle daha da küresel bir hâl alacak dünyada, ekonominin küreselleşmesini insan dilinin küreselleşmesiyle bir tutmuştur ve bu durumun çok dillilikten tek, sınıfsız ve ulussuz bir dile doğru evrileceğini öngörmüştür. Marksist bakış açısıyla, bahsedilen durumda ayakta kalacak olacak olan güçlü toplum ve dolayısıyla o toplumun küreselleşmiş dilidir (Yaguello, 2008:260-282).

Marr'ın teorisi genel hatları ile şu şekilde tarif edilebilir: Tarihöncesi insan, beden ve yüz devinimleriyle iletişim kurmaktadır. Soyut düşünceleri aktarabilecek yeterlikte olmayan bir görüntüsel ve devinimsel simge dizgesi kullanan ilk insanların eklemli dile geçişi ise ilk aletlerin geliştirilmesiyle bağlantılıdır. Marr'a göre ilk totem "gök" idi ve bu totem ilk dilde merkezde bulunmaktaydı. Bu isimlendirmeden sonra "gök" kelimesi, çeşitli yönlerde anlam kaymalarına uğramıştır. Marr, kendisinden önceki ve sonraki birçok dilsever gibi bu çok anlama gelen ilk sözcüklerin "anlamsal yayılımını açıklamak için eğretilmeye, düzdeğişmeceye ve karşıtlamaya başvurmuştur (Özdem, 1944:181; Uzman, 2005:181; Yaguello, 2008:134-135).

"Dil, önceÇincedeki gibi tek heceli ve çok anlamlı basit kelimelerden oluşmaktadır; sonra Fin-Ugor ve Türk-Tatar-Moğol gibi eklemeli diller ortaya çıkmıştır. Yafet dili ise bu ilk evrimsürecinde son olarak ortaya çıkan en gelişmiş dildir (Özdem, 1944:182)."

Teoriye göre; "Yafet dilleri Avrupa-Afrika-Asya bloğunda eskil biçimiyle birkaç adacık olarak mucizevî bir biçimde korunmuş son derece eski bir evreyi gösterir. Bu eskil evre ilk yazılı dillerden, dolayısıyla Hint-Avrupa dillerine yaşam veren köklü dönüşümlerden daha önce gelir (Yaguello, 2008:137)."

Marr, "araştırmaları sonucunda sal, ber, yon ve roş kelimelerini tespit eder ve buradan yeryüzündeki bütün dillerin bu dört unsurdan meydana geldikleri sonucuna varır

(Özdem,1944:181).”Marr’ın dört temel kelime bulma arzusu onun çok bölgelilik Evrim Teorisini kendisine temel almasından kaynaklanmaktadır.

“Örneğin sal, Fessal (Fes-sal) denen Balkan yarımadasının eskikabilelerinden birinin adından; ber eski İspanya’da yaşamış olan İberler (İ-ber) ve Berberî’lerin adından; yon İyon kelimesinden; roş iseEtrüsk’ten (et-rusk) gelmektedir (Özdem, 1944: 182).”“Marrkadim halklara ad olan kelimeleri özellikle seçmektedir, çünkü bu tür kelimeler yer, gök veya totem gibitoplumlarca önemli sayılan varlıkların adlarından gelmektedir (Uzman,2005:181).”

Bu Teori kendisine hem felsefî hem de tarihsel bir zemin ararken üreticisi tarafından Marksist ideolojiye hizmet etmesi içinde ideolojiye uygun olarak geliştirilmiştir ve SSCB’de uzun yıllar geçerliliğini korumuştur. Bu geçerlilik bilimsellikten daha ziyade ideolojik olarak toplumun şekillendirilmesinde, dönüştürülmesinde ve değiştirilmesinde kullanılmıştır.

Evrimeci ve evrenselci Marrizim’in etkisiyle farklı diller, ‘gelişmiş’ Rusça temelinde aynılaştırılmaya çalışıldı. Farklı millî dillerin yaratılmasından sonra bunlar, Rusça temelinde kollektifleştirilmeye çalışıldı. Dillerin bir dilde birleşmeleriSovyet ideolojisinin komünalleştirme/kollektifleştirme düşüncesinin bir türeviydi. Stalin’in “küçük, münferit köy çiftliklerini daha büyük kolektif çiftliklerle bütünleştirmek” diye tanımladığı kollektifleştirmenin dildeki tezahürüydü(Özdem, 1944:184)” bu durumun devlet tarafından kullanılmasıydı. “Yeni doktrinin nihai amacı gelecekte tek bir Sovyet milletinin oluşturulması için dillerin ve milletlerin birbirine yaklaştırılmasıydı. Dillerin yakınlaşmasının kaçınılmaz sonucu kaynaşma olacaktı. Bütün dillerin yüce birdil birliği içinde eriyerek, diller arasındaki amansız rekabetin ortadan kalkacağı iddia ediliyordu (Uzman, 2005:184).

Stalin ve SSCB yönetimi bu Teoriyi Rusya’da yaşayan Rus harici halkların aşamalı olarak Ruslaştırılmasında ve dillerinin Rusçalaştırılmasında kullanmıştır. Teoriye ve Marksist felsefeye göre çatışma sonucunda ayakta kalacak olan güçlü olandır. Çatışmayı kazananın dili, sınıfsız ve ırksız bir dil olarak yaşayacaktır. SSCB bu düşünceyi, yönettiği diğer toplumlarda kullanmış ve aşamalı olarak egemenliği altında yaşayan toplumları

hemkültürel hemde dilsel olarak planlı bir şekilde asimile etmiştir. Kısacası Marr'ın ortaya attığı bu Teori, SSCB'nin devlet ve dil politikası olarak üretilmiş bir araç vazifesi görmüştür. 1950 yılında Teori reddedilene kadar da devlet bunu dil politikası olarak kullanmıştır.

Stalin 1950 yılında Pravda gazetesine verdiği röportajda Marr'ı ağır bir şekilde eleştirmektedir.

Dilin bir üst yapı mı alt yapı mı olduğu tartışıldığında, Stalin, Marr'ın tersine, dilin bir üst yapı olmadığını, üst yapıyı felsefenin, ekonominin, siyasetin, hukukun oluşturduğunu ifade eder. Dilin, aslında temelde var olan bir ilişki ağı olduğundan bahseden Stalin, bunu da Çarlık Rusya'nın yıkılmasıyla üst yapının tamamen değiştiğini ama Rusçanın o dönemle aynı kaldığını örnekleyerek açıklar. Dilde değişimin sadece sosyalist devlet rejimine uygun kelime boyutunda olduğundan söz ederek bunun da dili çok etkilemediğini söyler. Stalin'e göre üst yapı güçlendikçe temelde o oranda üst yapının güçlenmesi için büyür. Dil de bu doğrultuda ideolojiye hizmet etme doğrultusunda gelişir. Dil, temeli oluşturan bir araçtır ve yeni ideolojiye de hizmet etmek zorundadır. Stalin, Marr'ın Teorisindeki eksikleri ve yanlışlıkları, yeterince açıklanmamış problemleri gereğince işlenmemiş tezleriyle eleştirir ve onu Marksist olamamakla itham ederek Rusya dilbilimindeki yerini ortadan kaldırır (Stalin, 1993:33-67).

Tüm bu durumlar incelendiğinde; SSCB Marksist görüşü altında faşist bir tavır mı sergilemiştir? SSCB Teoriden neden 1950 yılında vazgeçmiştir? 1950 yılında Teoriden vazgeçilmesi egemenliği altında yaşayan toplumların artık asimile olmasından mı kaynaklanmaktadır? SSCB bu Teori ile oluşturduğu politika sonucunda egemenliği altında yaşayan halkları ne derece asimile etmiştir? Marksist ideoloji SSCB'de dil politikası ile siyaset üstü olarak milliyetçi bir tavır mı çiziyordu? Bu ve benzer teorileri politika olarak sadece SSCB mi kullandı? Yeni kurulmuş bir devlette yeni bir kimlik şart mı? Yeni, eskiyi dil gibi insanın en belirgin özelliğiyle mi yenmek zorunda?

Tüm bu çalışma içerisinde sorulan sorular; insanın, yaşam döngüsünü tamamlaması (doğması, büyümesi, ölmesi) için gereken kısa sürede kendisini anlamlandırabilmek için çözüm arayışında olduğu problemler, sadece dilin kendisini geliştirmemiş, dili araştırılması ve çözülmesi gereken ayrı bir problem olarak ele almasına sebep olmuştur. Dilin kendi

bilim dalı ve diğer bilim dallarıyla olan ilişkisi bağlamında ortaya çıkan matematiksel araştırmalar, insanın kendi var oluşunu bulması açısından bilim insanlarına çözülmesi gereken problemlerde yeni formüller araması noktasında zorlayıcı olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

İncelenen çalışmalarda görülmüştür ki dilin kökeni ile ilgili araştırmalar sadece dilsel bir sorun olarak algılanmamış, köken sorunu ve çözüm önerileri, felsefeyi, tarihi, dini, bilimi ve en sonunda Marksizm'in dilinde görüldüğü üzere devletin kuruluş ideolojisini bile etkilemiştir. Ortaya atılan teorilerin, hangi kaynaktan temellenirse temellensin, insanın en büyük ihtiyacına yönelik soruları cevaplamada birçok açıdan yetersiz kaldığı görülmektedir. Yapılan bu kısa değerlendirmede görülmüştür ki; insan içerisinde bulunduğu dünyayı kavramak ve kendi varlık tözünü bulabilmek için her türlü zorluğu aşma gayreti içerisinde. Bu kimi zaman idealist bir bakış açısıyla kimi zamanda faydacı bir bakış açısıyla olmaktadır. Duruma hangi pencereden bakılırsa bakılsın, insan kendi var oluşunu bir şekilde aramaya ve kendini anlamlandırmaya, varlıklar dünyasındaki sınıfını belirlemeye varlığı süresince devam edecektir.

Görüldüğü üzere dilin kökeni ile ilgili çalışmalar, sadece felsefi veya biyolojik sorulara cevap aramakla yetinmemiştir, Hint Avrupa Dil Ailesi ortaya atıldığında Sanskritçeyle bağlantılı olarak kadim bir köken ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmacılar Batının dilini ahenkli bir müziğe benzetirken, Doğu'nun dilini gelişmemekle itham etmişlerdir. Batı kendi kültürünün üst düzey kadim bir medeniyet olduğunu dile bağlı araştırmalarla desteklemeye çalışmıştır. Nostratikçiler "Büyük Aile" terimiyle sadece dilde değil aynı zamanda medeniyet olarak da gelişmiş bir kültüre ve kadim bir tarihe sahip olduklarını göstermeye çalışmışlardır. Martin Luther, İncil'i Almancaya çevirerek, din aracılığıyla Almancayı yazı dili hâline getirip Alman millî kimliğinin gelişme sürecini başlatmıştır. Sosyalist, sınıfsız bir devlet anlayışıyla kurulan SSCB'de de araştırmalar Rusçanın geleceği ve diğer dillerin sömürülmesi için bir devlet politikası olarak kullanılmıştır. Açıklamalara benzer, sayısız örnek, dil araştırmaları tarihinde bulunmaktadır. Araştırmalar hangi amaçla yapılırsa yapılsın, dilin kökenine veya dilin gramatikal-anlamsal yönüne, araştırmaların sonuçları her zaman ait olduğu ulusa bir bilinç kazandırmıştır. Bu bilinç çoğu zaman yöneticiler tarafından planlı bir şekilde devletin temel yapısının sağlamlaştırılmasında kullanılmıştır. İsrail'de İbranice'nin yeniden doğuşu, Almanya'da Almancanın birçok lehçeden tek bir lehçeye ve yazı diline dönüştürülmesi, Avrupa'da

birçok devletin Latinceye karşı kendi dillerini koruma çalışmaları ve dilleriyle birlikte zamanla millet bilincini oluşturmaları veya sömürge devletleri olan krallıklarda bile linguafranca kavramının ortaya çıkması; bu planlamaların kabataslak birer örneğini oluşturmaktadır.

Özellikle Fransız devriminden sonra ortaya çıkan süreç, devletlerin siyasi yapılarını ve egemenlik kavramını temelinden değiştirdiğinde dile ve topluma bakış da hem devletler nezdinde hem de toplumun aydınları tarafından değişmiştir. Çünkü dil, Fransız İhtilalinin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesinin en önemli unsuruydu ve toplumların milletleşme sürecinde onlara ne olduklarını veya olmadıklarını hissettirecek en büyük olguydu. İmparatorluk çağının kapanıp da millî devletler çağının açıldığı 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başı, egemenlik anlayışını devletteki hâkim ulusa bırakmış ve imparatorluklar içerisinde yeni, millî devletlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu oluşumlar doğal olarak millî bir dilin ve onunla birlikte yazı dilinin de gelişmesini beraberinde getirmiştir. Osmanlı da bu süreçten etkilenmiş ve Fransız devriminin etkisi ile zaman içerisinde dönemin getirdiği zorunlulukları hem devlet yönetiminde hem de felsefesinde değiştirmek ve dönüştürmek durumunda kalmıştır. Etkileşimin başladığı ilk yıllarda Osmanlı aydınları süreci, ilk olarak dilin dönüştürülmesi ve değiştirilmesiyle başlatmayı hedeflemişlerdir. Bu başlangıç Osmanlı'yı Türkiye'ye, Osmanlı Türkçesini de Türkiye Türkçesine taşıyacak süreçte başlangıcı olmuştur.

2.2. Millî Kimlik ve Dil

18. yüzyıldan sonra dünyada değişen devlet algısına yönelik, dillerdeki değişimi ve gelişimi anlamak, dünyada büyük bir etki uyandıran Fransız devriminin Osmanlı Devleti'nin coğrafyasına ve Türkçeye karşı etkisini bir nebze ele almak Türkçenin sadeleşme tarihi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırmanın bu bölümünde milliyetçilik kuramlarından hareketle dönem içi siyasi olaylar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Fransız devrimi büyük bir sarsıntıyla bütün Avrupa kıtasını, oradan da tüm dünyayı etkileyen ve dünya siyasi tarihinde feodal devletlerin yok oluş zeminini hazırlayan büyük bir tarihî olaydır. Feodal aristokrasinin sonunu getiren ve yükselen burjuvazinin zaferi olarak algılanan devrim, birçok etnik topluluğa esin kaynağı olmuş ve tarihî süreç

içerisinde toplumların hareket kazanmasına da zemin hazırlamıştır. Monarşik yapıları derinden etkileyen devrim, bunların birçoğunun tarih sahnesinden silinmesine de zemin hazırlamıştır. Fransız devrimi bu yönüyle, toplumu dönüştürmek isteyenlere bir esin, retorik, model ve kıyaslama ölçeği de sunmaktadır (Hobsbavm, 2009: 11-51).

Fransız devrimi ile ortaya çıkan milliyetçilik fikri imparatorlukların sarsılmasında ve yerlerini millî devletlere bırakmasında en büyük etkenlerden birisi olmuştur. Devrimle birlikte ortaya çıkan fikir hareketleri, devletleri ve onların yetiştirdiği aydınları yeni arayışlara ve araştırmalara yönelmek durumunda bırakmıştır.

İhtilalin etkisi ile aydınlar bu arayışlarını ve dönüşümlerini şu şekilde temellendirmektedir: Devletin vatandaşları devletin işleyişini, siyasi yapısını ve düzenini beğenmiyorsa halk bu düzeni değiştirecek kudrete ve kuvvete sahiptir.⁷ Vatandaşlık bağına sahip olan herkes bu haktan faydalanır, devletin egemenliği sadece ve sadece millete aittir ve bu kaynaktan gelmeyen hiçbir kimse bu yetkiyi kullanamaz (Kedourie, 1971: 4-5).

Bu paragraftan anlaşılacağı üzere, aslında değişim devletin yönetim şeklini, vatandaşlık ve egemenlik anlayışını, halk, sınıf, ulus, millet tanımlarını yapmayı gerektiriyordu. Bu bağlamda da devrimin temelini oluşturan millet kavramının açıklanması ve bundan türeyen milliyet, milliyetçilik, millî kimlik, millî bilinç, millî kültür, ulus gibi terimlerinde kuramsal olarak açıklanıp bu terimlerin içlerinin doldurulması gerekiyordu.

Kedourie, milleti tanımlarken onu benzerlik gösteren bir topluluk olarak düşünmüştür (Kedourie, 1971:6). Kedourie'nin bu tanımının, tamamen Marksist bir bakış açısı ile faydacı bir şekilde, araçsallık ön planında tutularak yapıldığı düşünülmektedir.

Gellner ise temele, en az iki insanı yerleştirerek bu iki insanın aynı kültürü paylaştığı görüldüğünde bu insanların ulus oluşlarından söz edilebileceğinden bahsetmektedir. Burada Gellner kültürden bahsederken; düşünceler, işaretler, çağrışımlar, davranış ve iletişim biçimlerini kastetmektedir (Gellner,1992:28).

Ulusa, mülkiyet ve yönetim temelli bakarak ulusu hayal edilmiş, aslında üretilmiş bir düşünce olarak gören Anderson, ulusun egemenliğini hiyerarşik hanedanlık mülklerini

⁷ Mustafa Kemal Atatürk İzmir İktisat kongresinde konuyla ilgili düşüncesini şu şekilde vermektedir: Bir tek karar vardır o da millî egemenliğe dayanan kayıtsız, şartsız bağımsız bir Türk devleti kurmak (İnan, 1989: 3).

yıkarak ve egemenliği kendinde toplayıp yönetimi ele alan ve bu bağlamda da belli kimliklerle kimliklendirilen hayalî bir topluluk olarak düşünmektedir (Anderson, 2014: 5-21).

Tüm bu tanımların dışında daha kapsayıcı tanımı ise Smith; “millet, tarihî bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihî belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı” şeklinde tanımlamaktadır (Smith, 1994:32).

Smith bu tanımında millet olmak için gereken unsurları sıraladıktan sonra bu durumları tamamlayıcı unsurların, toprak ve vatan algısı olduğunu ifade eder. Fakat Smith tanımlamasını yaparken bu algının Batı toplumlarında teritoryal ve patrieye dayalı olduğunu, Doğu toplumlarında bu durumlara ek olarak etnik kimliğin de katıldığını ekler, bu tarz Batılı olmayan millete “etnik millet” adını takar. Smith’e göre Batılı kimlik modelinde milletler, ortak tarihî anılar, mitler, simge ve geleneklerle bağlanmış, ama türdeş kılınmamış kültür toplulukları olarak görülmektedir. Doğulu kimlik modelinde ise etnik kavramlaştırma böyle bir müsamaha göstermemektedir. Birey kendi topluluğunda kalsa da, başka bir yere göç etse de kaçınılmaz biçimde, organik olarak içinde doğduğu topluluğun mensubu ve sonsuza dek onunla damgalanmış şekilde kalmaktadır. Özet olarak Batılı millet anlayışında soydan ziyade bir kabul söz konusu iken Doğulu millet anlayışında soy vazgeçilmez bir unsurdur ve değiştirilemez (Smith, 1994:25-29).

Milletler; millî kimliklerinin yapısını, yurt içindeki halkı bir arada tutan ortak bir anlayış, emel, hissiyat ve fikirlere, ortak bir sivil ideoloji ve kültürel boyuta taşıyarak; teritoryal, ekonomik ve siyasi bir yapı kurmak zorunda olacaklardır. Bu zorundalık, halkın kadim gelenek ve âdetlerini, ortak yasal haklarını ve kurumlarını meşrulaştırmak için de bir zemin olacaktır. Bu süreçle birlikte de halk kendi hakkı olan egemenliği eline almış olacaktır (Smith, 1994). Buraya kadar ifade edilen durum aslında bu düşüncenin sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Bu tarz bir milliyetçilik anlayışının diğer yönü ise bahsedilen tarzda reform olaylarının çoğundan ve *“tiranlık rejimlerinin demokratikleştirilmesinden de ziyade, ama sık sık, aşağılanmış halklar için bir gurur kaynağı, eşlikçi bir motif ve “demokrasi ile uygarlığa katılmanın ya da kavuşmanın kabul edilmiş tarzı” olmasıdır* (Smith 1994:271).”

Demokrasi ile uygarlığa katılma şeklinde düşünülen bu modernleşme hareketini örnekler nitelikte Judanis şu açıklamayı yapmaktadır: “Modernleşme, katmanlaşmış sistemin etnik-dinsel kimliklerinin yerine geçecek bir millî kültürün oluşturulmasını gerektirir. İmparatorluğun mutlak yasalarının ve kilisenin zorlamaya dayalı âdetlerinin tersine millî kültür bireyleri cemaat alışkanlıkları deneyimler, hikâyeler ve tabii ki bir dil aracılığıyla birleştirir (Judanis, 1998:79).

Tüm bu açıklamalar ışığında görülmektedir ki millet kavramı yeni bir kavramdır ve üzerinde tek bir bakış açısından düşünmenin imkânı bulunmamaktadır. Millet⁸ kavramı ve türevleri reformu gerçekleştirmiş, kendi devrimini yapmış, çok uluslu devlet yapısından tek uluslu bir devlet yapısına dönmüş, toprağının sınırlarını vatan hâline getirmiş, egemenliği tamamen halka ve yurttaşlarına vermiş, siyasal yapılar özelinde incelenmelidir.

Smith’in görüşleri bahsedilen bakış açısı ile incelendiğinde Türkiye’deki milliyetçilik anlayışının doğum aşamasını şu şekilde tarif edebiliriz: *Osmanlı sınırları içerisinde teritoryal milliyetçilik anlayışıyla gelişen milliyetçilik, yerini bağımsızlık sonrası milliyetçilik anlayışına bırakıp kendi devrimlerini gerçekleştirerek, ulusa dayalı bir devlet inşa etmiştir. Ulus anlayışına dayalı bu devlet, devrimleriyle birlikte bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışı geliştirerek sınırları içerisinde yaşayan tüm halkı yurttaşlık tanımıyla tanımlamış ve modernleşmenin gereği olarak kurumsal yapılarını, ayrıcalıksız bir şekilde halkın egemenliğine dayalı olarak tamamlamıştır.*

Türk modernleşmesinin (milliyetçiliğinin) ilk aşamalarının tarif edildiği tanımlama, belli soruları da beraberinde getirmektedir. Bu sorular milliyetçilik anlayışına ve bu ideolojiye yaklaşım açısından dönem içerisinde alınan kararların ve hayata geçirilen uygulamaların anlaşılabilirliği için önem arz etmektedir. Aşağıda sorulan tüm sorular dönem şartları göz önüne alınarak ve Osmanlı Devleti-Türkiye Cumhuriyeti bağlamında değerlendirilerek cevaplanmaya çalışılmıştır.

Milliyetçilik bir anomali midir? Milletler tarihsel varlıklarını nasıl kazanmıştır? Kadimlik ne demektir? Her milliyetçiliğin “özel kadimlik” sorunu var mıdır? Milliyetçilik, dil ve kültürü neden çok önemser? Millî kimlik neden ilk önce dili hedef alır? Bireysel

⁸ Afet İnan’ın Atatürk’le yapılan toplantılar sonucunda ortaya çıkan millet tanımlamasının; “Millet dil, kültür ve mefkûre ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği siyasi ve içtimai bir heyettir.” şeklinde olduğunu söylemektedir (İnan 1998a:38).

milliyetçilik mi kitlesel milliyetçilik mi? Kitlesel milliyetçilikte kurumların etkisi nedir ve dile katkıları nelerdir? Aşağıda bu soruların cevabı verilmeye çalışılmıştır.

2.2.1. Milliyetçilik Anomali midir?

Milliyetçilik anomali midir? Bu soru aslında bir sorunu da beraberinde getirmektedir ve üzerinde birçok tartışma bulunmaktadır. Anderson milliyetçiliği bir anomali olarak görür ve eserini bu anomaliyi daha da iyi açıklamak için kaleme aldığını okuyucularına anlatmaya çalışır (Anderson, 2004:18). Milliyetçilik fikrini ortaya çıkaran sürecin anomali olup olmadığı felsefeciler ve siyaset bilimciler tarafından şüphesiz ki tartışılmaya devam edilecektir. Bu tartışmaların dışında, milliyetçilik fikri bir domino taşı gibi görüldüğünde son taşın devrildiği zaman ortaya çıkan yıkımın etkileri, imparatorlukların yıkılması ve üniter devletlerin kurulma süreçleri, Fransız devrimiyle tüm dünyaya yayıldığında ve devletleri çok derinden sarstığında, dünyaya yeni bir düzen getirdiğinde de anomali midir? Bu etkiden kaçamayan devletlerin veya imparatorlukların içerisinde ortaya çıkan milliyetçilik fikirleri de mi anomalidir?

Milliyetçilik fikirlerinin tüm dünyaya yayılmaya başladığı 19. yüzyıl içerisinde Osmanlı sınırlarında birçok etnik grup varlığını hem inançları hem de diliyle sürdürüyordu. Rusya'nın Panslavizm hareketleri, Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşması, Balkanlardaki gelişmeler ve ayrılıkçı hareketler, ayrılıkçı Ermeni ve Rum hareketlerinin başlaması, Osmanlı sınırları içerisinde devlet yöneticilerini yeni arayışlara yöneltmiştir.

Tüm bu süreçlerin başlangıcı 18. yüzyılın ilk yarısında gelişen Osmanlı- Fransız ilişkileriyle temellendirilebilir. Süreç Osmanlı- Fransız yakınlaşmasıyla başlar ve Fransa devrim sonrası yanında yer alacak bir devlet aramaktadır. Osmanlı, yenileşme hareketlerinin etkisi ile bu yakınlaşmaya karşılık verir ve Fransızlara ayrıcalıklar vererek Osmanlı sınırları içerisinde faaliyetlerine izin verir. Fransız matbaasının Osmanlı sınırları içerisinde kurulmasından, Osmanlı ordusundaki reform hareketlerinin Fransız uzmanlar tarafından temellendirilmesine, Fransa'ya öğrenciler gönderilmesine kadar birçok reform hareketi Fransız etkisi ile gerçekleştirilir (Lewis, 2010: 78-103).

Osmanlı devleti içerisinde filizlenmeye başlayan modernleşme hareketleri Tanzimat Fermanıyla devlet tarafından halka ilan edilir. Devlet kendisini bu fermanla eleştirir ve

tebaasına yönelik yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ilan eder. Devlet bu fermanla; can ve mal güvenliğinin garanti altına alınması, askerlik süresinin durumu, kanunların yeniden gözden geçirilmesi ve değiştirilmesi gerekliliği, rüşvetin ortadan kaldırılması ve rüşvet alanların kim olursa olsun cezalandırılacağına kadar toplumun temel sıkıntılarına çözüm arayışı içerisinde olmuştur ve bu çözümler tüm Osmanlı tebaası için geçerli olacaktır⁹ (Tanzimat Fermanı). “1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile başlayan Tanzimat hareketinin liderleri Osmanlı milleti fikrini benimsetmeye çalıştılar, böylelikle yeni siyaset Osmanlılık diye tanındı (Kushner,2009:18).”

Osmanlı sınırları içerisinde yeni bir sürecin başlangıcı olan Tanzimat Fermanı bir çözüm sürecinden çok Osmanlıyı daha da sıkıntılı süreçlere hazırlamıştır. Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan gayri Müslimler Müslümanlarla eşit haklara sahip olsalar da başlarını Rumların çektiği bir grup bu fermanın ve düzenlemelerden memnun olmadılar (Akyüz, 1995:7).

Bu süreç Osmanlıyı siyasi olarak; Islahat Fermanına, Kanun-i Esasiyle de 1876 yılında Meşrutiyeti ilan etmeye götürecektir. Fakat süreç Osmanlı- Rus savaşıyla son bulacak ve Abdulhamid Meşrutiyeti kaldıracaktır.

1908 yılında İttihat Terakki'nin devlet yönetimini ele alması Kanun-i Esasinin tekrar yürürlüğe konması, Meclis-i Mebusân'ın yeniden kurulması, Balkan savaşlarında yaşanan yenilgiler, halkın içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartların ağırlığı gibi birbirini izleyen tarihî-sosyal-siyasal önü alınamayan süreçler Türk milliyetçiliğinin aydınlar tarafından ilgi görmesine ve halk¹⁰ tarafından da desteklenmesine zemin hazırlamıştır.

Buraya kadar özetlenen olaylar düşünüldüğünde, Osmanlı sınırları içerisinde teritoryal milliyetçilik anlayışının başlamasının temel nedeni, 18. yüzyıldan itibaren kendi topraklarından kopan milletlerin edindikleri bağımsızlık neticesinde toprakların azalması, ilan edilen fermanlarla yönetime halkın katılması ve Osmanlılık fikri etrafında yeni bir vatandaşlık anlayışının ortaya konmasıyla başlamıştır. Bu süreçten sonra artık bağımsızlık

⁹URL: <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/belgeler/233.pdf>, Son Erişim Tarihi: 20.06.2017.

¹⁰ Halk bu süreci dönem basın yayın dilinin halka yönelik bir şekilde düzenlenmesiyle daha kolay sahiplenmiştir.

sonrası milliyetçilik fikirlerinin doğma ve gelişme evresi, fikrî olarak Türk aydınları tarafından başlatılacaktır.

1780’li yıllardan 1908 yılına kadar, 1912-1913 Balkan savaşları ve sonrasındaki gelişmelerde bu sürece dâhil edildiğinde, ortalama 100-150 yıllık bir süreç göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı sınırları içerisinde meydana gelen tarihî, siyasi olaylara bir bütün hâlinde bakıldığında, aydınların hem Fransa’da eğitim almaları hem de ülkelerinin içerisinde bulundukları duruma doğrudan şahitlik ettikleri düşünüldüğünde Osmanlı sınırları içerisindeki Türk milliyetçilik hareketleri¹¹, anomali midir?

2.2.2. Milletler ve Kadimlik Sorunu

Milletler tarihsel varlıklarını nasıl kazanmıştır, kadimlik ne demektir, her milliyetçiliğin “özel kadimlik” sorunu var mıdır gibi sorular milliyetçilik fikrinin ortaya çıkması ve bu fikir doğrultusunda devletlerin resmî ideolojilerini ve varlıklarını güçlendirmek adına kendi sınırları içerisinde yaşayan ulusun tarihini kadim medeniyetlere dayandırma düşüncesinin etkisiyle ortaya atılan sorulardır. Fakat bu sorular aslında gizli bir medeniyet, dil, kültür ve toprak savaşıyla birlikte varlığını ispat ederek hem siyasal hem de tarihî gücünü ortaya koymak anlamına da gelmektedir. Milliyetçilik ister hayal edilmiş, ister araçsallaştırılmış ister de bir etki-tepki sonucunda doğmuş olsun hepsinde kadim bir geçmiş arama ve bunu belgelendirme zorundallığı kendiliğinden oluşmuştur.

Smith, kadimlik sorununu etnik kavramıyla açıklamaktadır ve “özel bir ada sahip, ortak bir soy miti olan, paylaşılan tarihî anılarla birlikte ortak bir kültür, ortak bir yurt ve nüfusu içerisinde dayanışma olan toplulukları” etnik kimlik olarak tanımlar. Bu tanımdan yola çıkan Smith, kadimlik politikasının devlet tarafından uygulanan bir politika, toplulukların uzun bir tarihe, kültürel, dilsel bir birlikteliğe sahip olması genellikle “devlet” tarafından bir araç olarak “milliyetçi kurtuluş draması” şeklinde vaat edildiğini ileri sürer. Bu vaat, milletleri hayatın ilk dönemlerine kadar uzanan tarih, anı, sembol, gelenek ve mitlerle kadar götürmektedir. Bu drama milletleri ezelî ve ebedî olarak göstermekte bir araç olarak kullanılmaktadırlar. Smith Osmanlı’da bu durumun 1900’lerden sonra geliştiğini,

¹¹ Atatürk Türk milliyetçiliği için şu tanımlamayı yapmıştır: Türk milliyetçiliği, ilerleme ve gelişme yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde tüm muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin hususi seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini saklı tutmaktır. (İnan 1998b:66).

öncelerinde İslam'ın kuşatıcı etkisinin bahsedilen görüşü engellediğini izah etmektedir (Smith, 1994:39-43).

Smith'in bir araç olarak yaklaştığı kadimlik sorununa, Balibar; ulusal devamlılığın ve buna bağlı olarak ulusun köken mitinin, hayalî bir tekillik içerdiğini ve bugünden geçmişe uzanan, özel olarak kurulmuş bir ideolojik söylem olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte durumun bir yanılsama olduğunu ve sabit bir toprak üzerinde tek anlamlı bir adlandırmayla birbirini takip eden kuşakların birbirlerine değişmez bir töz ilettiklerine “inandırıldıklarını” öne sürmektedir (Balibar, 2013:107-110).

Anderson, konuyu daha özeldi inceleyen kadimlik sorununun milliyetçilik teorilerinde önemli bir kavram olduğunu ve milliyetçiliğin bu kavramla temellendirildiğini söyler. Bu kavramın ifade ettiği anlam dünyasını ise; tarihî süreçlerin açıklanmasının, milletin tarihsel varlığını nasıl kazandığını, zaman içerisinde nasıl daha anlamlı bir hâle geldiğini ve ait olduğu millete büyük bir moral ve güç kaynağı olduğunu göstermektedir şeklinde izah etmektedir. Ayrıca ulusun ezelî bir geçmişten sınırsız bir geleceğe doğru kesintisiz ilerlemesine duyulan inancın ulusu daha da güçlendireceğinden bahsetmektedir. (Anderson, 2014:18-26).

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere kadimlik düşüncesi; ulus devlet düşüncesinin bir problemi olarak “milletleşme sürecinin” önüne çıkmış bir sorundur. Bu durum, teoriler bazında değerlendirilirken genç ve yaşlı milletler olarak sınıflandırılrsa da ulus teorisine dayalı kurulan devletler bu tanımlamalardan da rahatsız olmaktadır. Bu düşünüşün temelini sağlayan unsurun doğrudan halk olmadığı, halkın bu düşünüşle birlikte bilinçlendirildiği ve eğitildiği, dolayısıyla bu fikrin doğrudan devlet ve aydın temelli olduğu araştırmalardan görülmektedir. Devletler, kurucu ideolojileri çerçevesinde hâkimiyeti altındaki topluluğa millet bilinci oluşturmak, onları geçmişten geleceğe büyük bir topluluk olduğuna ikna etmek ve içerisinde bulunduğu buhranlı durumdan kurtarmak için kadimliği bir devlet politikası olarak kullanmışlardır. Kadim bir medeniyet düşüncesi, pragmatik olarak millî kimlik inşasında büyük bir rol oynayan unsurdur. Entelijansiya da bu rolü hem bilimsel hem de edebî ürünlerinde millî kimliğin inşası aşamasında çokça kullanmıştır.

Örneğin “William Jones’un Sanskritçe üzerine yaptığı çalışmalar, Hint medeniyetinin daha eski bir medeniyet olduğunu Hint-Avrupa dil bilimcilerine göstermeye başladığında,

çalışmalar Yunanca ve İbraniceden bu alana doğru yöneldi. Hint-Avrupacı dil bilimciler daha kadim bir medeniyet olan Hint medeniyetini Sanskritçe üzerinden kendileriyle bağdaştırdılar (Anderson, 2014:86).” Bu bağdaştırma Hint- Avrupa dilbilimcileri açısından o kadar ileri bir seviyeye ulaştı ki başka dil aileleri ile ilgili teorilerin Hint- Avrupa Dil ailesi ile birleştirilmesine şiddetle karşı çıktılar (Ruhlen, 2006:118-120).

Milletleşme sürecini yaşayan hemen hemen tüm toplumlar yazılı metinlerden hareketle kadim bir medeniyet sahibi olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Yazılı metin ne kadar eski bir tarihe aitse buna bağlı olarak o millet de o kadar eski bir millet hâline gelmektedir. Bu durum, Türkoloji açısından da Sümerce Türkçe ilişkilerinin incelenmesi, Altay dilleri fikrinin gelişimi, Türk Tarih Teziyle hemen hemen eş zamanlı olarak Güneş Dil Teorisinin ortaya atılması gibi bilimsel teorilerle karşılık bulmuştur. Bu ilişkilerin daha da açık bir şekilde ortaya çıkarılması için de enstitüler, fakülteler devlet tarafından kurdurulmuş ve araştırmacıların bu yönde araştırmalar yapması yine devlet tarafından teşvik edilmiştir. Türk milletinin kadimlik sorunu, edebî olarak Namık Kemal, Ziya Paşalarla, Türkiye Cumhuriyeti’nin doğuş ve kuruluş aşamalarında Afet İnan, Samih Rifat, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem gibi şahsiyetlerin eserlerinde ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Edepler eserlerinde işledikleri konularla Türk milletinin milletleşme sürecine katkıda bulunmuşlardır.

Kadimlik, devletlerin kendi elleriyle milletine bir kimlik inşa ederken izlediği bir politikadır. Tarih ne kadar eski, deliller ne kadar sağlam olursa devletler bu politikayı daha rahat uygulayabilirler. Devletler kadimlik politikasını; temelde diğer milletlerden ve devletlerden daha üstün oldukları ya da en az onlar kadar medeniyet sahibi oldukları fikriyle, sonrasında ise halkı eğitmek ve halkın devrime hizmet etmesini bu büyük onurla daha kolay sağlamak amacıyla uygulamaktadırlar. Bu uygulamanın başarılı olması hâlinde millet “kimikleştirilme” sürecinin bir diğer aşamasına geçişe hazır hâle gelmektedir. Bu aşama ise kimlik kazandırılan milleti, yeni politikalar bağlamında eğiterek modern milletler seviyesine çıkarmaktır. Türkiye bu politikalarını hayata, hem eğitim süreçlerinde hem de sosyolojik süreçlerin geliştirilmesinde, devrimler vasıtasıyla geçirmiştir.

2.2.3. Millî Kimlik- Dil- Kültür İlişkisi

Millî kimlik oluşturma aşamalarında kadimlik sorunuyla birlikte ortaya çıkan diğer bir problem kullanılan “dil” olmuştur. Dil, millî kimliğin inşa sürecinde ulusu bir arada tutabilmek, ulusa ortak bir tepki ve hareket şuuru kazandırabilmek amacıyla devrimcilerin kadimlikle birlikte, başvurduğu düzeltilmesi gereken bir unsur olarak görülmektedir. Burada temelde iki yaklaşım sergilenmektedir; ilk yaklaşım, ne kadar kadim bir medeniyetsen dilin de o kadar kadimdir; ikinci yaklaşım ise halkı devrime hazırlarken hem ona millet şuuru vermek hem de halkın konuştuğu dili mümkün olduğunca halka göre sadeleştirerek, basın-yayın faaliyetleriyle, yapılmak istenenin halka daha kolay anlatılmasını sağlamaktır.

Smith, “Bir millete ait olma bilinci, milletin güvenliği ve refahıyla ilgili özlem ve hissiyata sahip olmak; millet ve rolüne ilişkin bir dil ve sembolizm kullanmak” şeklinde milliyet bilincinin ve kimliğinin tanımını yaparken bu düşüncülerin ancak ve ancak dil ile verilebileceğini, dil ile aktarılıp millî ideolojinin oluşturulabileceğini iddia etmektedir (Smith, 1994:119).

Avrupa’da 18. yüzyıldan itibaren, Latince yerine kendi dillerini yazı dili hâline getirmeye başladıkları görülen birçok millet vardır. Almanca, İtalyanca, Fince, Norveççe gibi birçok dil kendi ana dilleriyle yazı dili oluşturmaya ve millî kimliklerini inşa etmeye başladı. Bu süreç içerisinde bu dönüşümleri yayımlamış oldukları bilimsel çalışmalarla da tamamlayarak süreci hızlandırmayı başardılar (Anderson,2014:90-91).

Durum Türkiye ve Türkçe açısından değerlendirildiğinde; kendi sınırları içerisinde tam olarak linguafranca hâline gelemeyen Osmanlı Türkçesi, zaman içerisinde dile giren yabancı kelimeler ve gramer kurallarıyla halktan bir kopuş süreci yaşamış, günlük dil ile edebî ve yazılı dil arasında büyük bir ayrım ortaya çıkmıştır. Bu ayrım Türk modernleşmesinin başlamasıyla, aydınlar tarafından büyük bir engel olarak görülmüş ve konuya tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak bakılmıştır. Çünkü aydınlar ulaşmayı hedefledikleri amaçlarına hâli hazırdaki Türkçe ile ulaşamayacaklarını düşünmekteydiler. Bu sebeple de Türkçe, özüne döndürülerek hem ülkenin içerisinde olduğu durum halka, daha rahat anlatılmalıydı hem de halka, dilinin üstün bir dil olduğu düşüncesi verilerek halkın millî kimliği güçlendirilmeliydi. Bu sebeple de dönem gazeteleri büyük bir önem

taşıyordu. Basın yayın faaliyetleri bu düşünüşle yeniden gözden geçirildi ve Türkçe için seferberlik başlatıldı.

Dil düzenlemesi, dil reformu, dil devrimi ya da dil standartlaşması adı verilen uygulamalar aydınlar tarafından Tanzimat'ın ilanı ile birlikte hız kazandı ve devrimin diğer aşamalarının kolaylaştırılması sağlandı.

Teritoryal milliyetçilik anlayışıyla 18 Ocak 1920 yılında alınan Misak-ı Millî kararları devrimin başlayacağını göstergesini oluşturmaktaydı. Daha sonraki süreçte Osmanlı Devleti'nin tutumuna rağmen halka dayalı olarak başlatılan millî mücadele, bağımsızlık anlayışının ortaya çıktığını ve bunu halkın gerçekleştireceğini gösteriyordu. Bu mücadeleler sonucunda devrim başarılı olmuş ve halk kendi bağımsızlığını kazanmıştır. Süreç milliyetçilik doktrinlerine uygun bir şekilde gelişmekteydi ve yönetim artık halka verilmeliydi, sonrasında ilan edilen cumhuriyet ve onunla kurulan kurumsal yapılar bağımsızlık sonrası milliyetçilik anlayışının da geliştiğini göstermektedir. Bu bağımsızlık sonrası milliyetçilik anlayışı, yine kadimlik düşüncesiyle, devlet tarafından belirlenen politikalar çerçevesinde kurumlar vasıtasıyla dil ve tarih tezlerinin ortaya atılmasına olanak sağlamıştır. Bağımsızlığın millet tarafından elde edildiği bir ortamda kadimlik düşüncesi bu tezler çerçevesinde hem eğitim hem de sosyal hayat içerisine devlet eliyle yerleştirilmiştir.

2.3. Güneş Dil Teorisini Doğuran Etmenler

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde yeni devletin kültür ve dil politikalarını dönemin siyasi ve sosyal olaylarıyla birlikte ele almak, durum tespitlerinin doğru bir şekilde yapılabilmesi ve neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyabilmek adına önem taşımaktadır. Güneş Dil Teorisini Doğuran Etmenler başlığını taşıyan çalışmanın bu bölümünde Teorinin ortaya çıktığı sürece kadar Türkçenin tarihî seyri, dönemin sosyal ve siyasal olayları tartışılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu dönemler üzerinden yapılacak değerlendirmeler Türkçenin yeni kurulan devlette "Güneş Dil Teorisi"ne neden ihtiyaç duyduğunun açıklanması noktasında belli açıklamalar getirmeyi amaçlamaktadır.

2.3.1. Türkçenin Yabancı Dillerle Macerası

Zaman içerisinde çeşitli nedenlerle değişen coğrafyasında kültürünü ve dilini geliştiren, karşılaştığı her bir topluluğa kendinden unsurlar katan ve bu topluluklardan da kendi sosyal hayatı için gerekli olan değerleri alan Türklerin, bugün eldeki bilgiler ışığında, Göktürkler ve Uygurların hâkimiyetleri süresince kendi alfabelerini kullandıkları, bu doğrultuda dillerine ve medeniyetlerine büyük katkı sağladıkları söylenebilir.

Özellikle Uygurlar döneminde dinin de değişimiyle tamamen farklı bir yaşayış şekliyle karşılaşan Türklerin, çeşitli dillerden tercümeler yaptığını ve bu tercümelerde Türkçe terimler kullanma yoluna gittiklerini görmek mümkündür (Akar, 2005:102, Ercilasun, 2004:285).

Göktürk ve Uygur devletlerinden sonra Türk devletindeki hâkimiyetin başka bir boyaya geçmesi ve tabii olarak yapılan göçler, yaşamın daha çok yerleşik hayat tarzına dönmesi, komşularla geçici değil kalıcı ilişkilerin başlaması ve en önemli unsur olarak da Türklerin dinlerini değiştirerek İslâmiyeti seçmeleri, kültürel, sosyal ve dilsel yapılarını etkilemiştir. Bu değişiklik doğal olarak ilk önce kendisini, yeni dinin yeni terimleriyle ve o dinin ortaya çıktığı milletin alfabesinin kullanılmasıyla göstermiştir. Türkler bu dönemde Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Karahanlılar döneminde gerçekleşen bu büyük sosyolojik olay, dönem içerisinde yazılan eserlerde kendini göstermeye başlamış, eserlerde Arapça ve Farsça kelime kadrosuyla varlığını hissettirmiştir.¹² Kuran Tercümeleri ve dönemin diğer kaynak eserleri bu yeni yabancı dilden etkilenmeye ve bu dillerin kelime kadrolarından faydalanmaya başlamıştır. Yine de bu süreç içerisinde eserler veren edipler büyük oranda Türkçeye sadık kalmış, eserlerini Türkçe olarak kaleme almışlardır. Yusuf Has Hacıp eserini Türk dili ile yazdığını belirtmiş, Kaşgarlı Mahmut, Türkçenin üstünlüğü göstermek için hacimli bir sözlük olan “Divânü Lûgati’t- Türk”ü hazırlamıştır. Döneme, yazılan eserler açısından bakıldığında ediplerin büyük oranda Türkçeyi korumaya çalıştıkları görülmektedir. Daha sonraları Türkçenin devirleri incelendiğinde siyasi olaylar, bölünmeler, göçler, savaşlar sadece Türk siyasi birliğinin bölünmesine değil Türk dilinin

¹²Dönemin söz varlığıyla ilgili değerlendirme için bakınız: Ercilasun, A. B. (2006). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ.Caferoğlu, A. (2001). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Alfa, 1-19.

de bölünmesine neden olmuştur. Bu bölünmeden sonra Türkçe, Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesi olarak iki koldan gelişmeye devam etmiştir.

Dağılan Türk siyasi birliği neticesinde ve Moğol saldırılarıyla Türkler büyük oranda daha batıya doğru göç etmek durumunda kalmışlardır. Bunun en belirgin ifadesi ise *tarih sahnesinde var oldukları günden beri, Türkler ilk kez bölünmüş ve tamamen farklı coğrafyalara dağılmışlardır*.¹³

Bu dağılışıla Anadolu kıyılarına kadar gelen Türkler, İranlılarla etkileşime geçmiş ve komşu olarak yaşamışlardır. Burada Türk dili açısından dikkat çeken husus ise o güne kadar yazı dili olmamış ve Türk hakanlıkları içerisinde hâkimiyeti elde edememiş olan Oğuzların bir devlet kurmalarıdır. Oğuzların elde ettiği bu yeni siyasi birlik, onları güçlendirse de Oğuzlar tam olarak nüfus yoğunluğunu sağlayamadıkları için çok büyük başarılar elde edememişlerdir. Tarih sahnesi içerisinde Moğolların akınları neticesinde yeniden yaşanan büyük göç dalgasıyla Farslarla iç içe yaşayan Türkler nüfuslarını arttırmış ve arkalarından gelen yoğun insan gücünün de etkisiyle Anadolu'nun içlerine kadar hatta Ege kıyılarına gelmişlerdir. Artık Anadolu bir Türk toprağı olmaktan öte bir vatan olmuştur. Bu süreç Türkiye Selçuklularının hâkimiyetiyle devam etmiştir.¹⁴

Yaklaşık 200-250 yıllık bu süreç içerisinde siyasi olayları tamamıyla kendisi yöneten veya yönetmeye çalışan Oğuz Türklerinin bu yeni oluşumu, önce doğmak ve var olma mücadelesi vermek zorundaydı, siyasi var oluş mücadelesi en tabii şekilde sosyal ve kültürel mücadeleden önce gelecekti ve Oğuz lehçesine dayalı bir yazı dilinin oluşması zaman alacaktı.

Anadolu'daki Selçuklu egemenliğinin Moğol ve Bizans etkisiyle sarsılması, Anadolu'da birçok beyliğin doğmasına neden olmuş ve bu beylikler Türkçe için yeni bir umut kaynağı haline gelmiştir. Bu dönem Türk dil tarihinde beylikler dönemi Türkçesi olarak anılmıştır.¹⁵ Bu dönem içerisinde beyliklerin büyük çoğunluğu tarafından resmî dil olarak kullanılan Türkçe "Oğuz Lehçesi" Anadolu'daki Türk varlığı gibi kendisini kabul ettirmiştir.

¹³ Bakınız: Ercilasun, A. B. (2006). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ, 355-367. Ercilasun, A. B. (2007). *Makaleler*. Ankara: Akçağ, 222- 228.

¹⁴ Bakınız: Korkmaz Z. (2005). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1. Cilt*. 274-286/ 296-303.

¹⁵ Bakınız: Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken, 257-282.

14. yüzyılın sonları ve 15. yüzyılın başlarında Anadolu’da hâkimiyetin Osmanlılara geçmeye başlamasıyla birlikte Anadolu’daki çok parçalı Türk siyasi birlikleri yavaş yavaş tek bir çatı altında toplanmaya başlamıştır. Anadolu’daki hâkimiyeti güçlenen Osmanlıların siyasi varlıklarıyla birlikte kültürel alandaki varlıkları da ağırlık kazanmaya başlamış ve Osmanlı Türkçesi adıyla anılan Türkçe, Anadolu sahasında hâkim hale gelmiştir.

Artık kuruluş aşamasını tamamlayan Anadolu Türklüğü ve Türkçe, kendisini medeniyet ve kültür olarak geliştirmeye, elindeki zenginlikleri modern ihtiyaçlarına göre kullanmaya başlamıştır. Sınırların büyümesiyle birlikte Türkçe de hızla gelişmeye ve kendisine yeni uygulama alanları bulmaya başlamıştır. Devletin sınırlarının genişleyip büyüdüğü ölçüde Türkçede gelişmiştir, fakat bu gelişme belli bir süre sonra kelime boyutunu aşmıştır. Türkçe¹⁶ 15. yüzyılın sonlarından itibaren Arapça ve Farsçanın¹⁷ gramer yapısının, tamlamalarının, çokluk eklerinin kullanıldığı bir dil haline gelmiş ve yazı dili ile konuşma dili birbirinden tamamen farklı bir yapıya bürünmüştür. 16. yüzyıl şairlerinden olan Bâkî’nin şu beyiti dönemi özetler niteliktedir:

Eyyam-ı zühd ü mevsim- zerk u riya değil

Hengam-ı ayş u işret u geşt ü güzardur

19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı Türkçesi üç dilli karma bir yapıya bürünmüş ve günlük hayatta kullanılan dilden kopuk bir yazı dili olagelmıştır.

Dil tanımlarına bakıldığında dilin canlı bir varlık olduğu hususunda bütün araştırmacıların ortak bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada dili canlı tabii bir vasıta olarak tanımlayan Ergin bu vasıtayı da atla metaforlaştırmıştır (Ergin, 2013:3). Yukarıdaki bilgileri Ergin’in metaforuyla değerlendirdiğimizde Türkçe için ortaya çıkan tablo daha net bir hâl almaktadır. Şöyle ki Türkçeyi at, Türkü de o atı süren kişi olarak algıladığımız zaman yukarıda kısaca bahsedilen tarihî olayları şu şekilde formülize edebiliriz.

¹⁶ Bakınız: Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak, 13-26.

¹⁷ Türkçenin Diğer Dillerle İlişkisi için Bakınız: Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker, 149-192.

12. yüzyıla kadar var olan Türk birliği Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden mümkün olduğunca korumuştur. 12. yüzyıl, bozulan Türk birliği ve savaşlar sonucunda kendisine yeni coğrafyalarla birlikte yeni kültür havzaları da bulan topluluğun, yeni bir medenî oluşum süreci yaşamaya başladığı tarihtir. Bu yüzyıldan sonra Türkçe, Batı Türkçesi özelinde değerlendirildiğinde şöyle gelişmiştir: Dağılan Türk birliği kendisine yeni bir yer aramaktadır, dolayısıyla ilk kez kendi başına kalan Oğuzlar ve Oğuz lehçesi de kendisine bir yer bulma çabasıdadır. Yeni bir Türk devleti, daha önce hiç hükümlanlık kurmamış bir boyun elinde kurulmuştur. Dolaylı olarak Oğuz lehçesi de daha önceleri hep geri planda kaldığı için yavaş yavaş toplanmakta ve hükümlanlığını ilan edeceği günü beklemektedir. Oğuzların zaferiyle birlikte Oğuz lehçesi de zafer kazanarak yazı dili hâline gelmiştir. Osmanlı, güçlenerek medeniyetinin zirvesine çıktığı noktada artık temel ihtiyaçlarını fazlasıyla gideren bir devlet olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Bu dönemde Türkçe de içinde bulunduğu devlet gibi, temel ihtiyacı olan yazı dilini geliştirmiş ve belli bir aşamaya getirmiştir. Bu aşamadan sonra ediplerin elinde kendi zevkleri ve birikimleri doğrultusunda süslenmeye çalışılan Türkçede yabancı dillerden kullanılan gramer kuralları-kelimeler artmıştır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlının zayıflamasıyla birlikte devlet yöneticileri ve aydınlar yeni arayışlara yönelmiştir. Bu süreç 19. yüzyılda yaşanan siyasi olaylarla hız kazanmış, devlet için bir hâkimiyet ve yönetim şekli tartışması ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu süreç Türkçe için de paralellik gösterirken, Türkçenin yapısı, kelimeleri, kaideleri tartışılmış ve Türkçeye, Türkçenin hâkim olması gerektiği fikri ağırlık kazanmıştır.

Kısacası;

- 1- 12- 15. yüzyıl Türkçe açısından, Oğuz lehçesinin yazı dili olmak için toparlanma süreci ve güçlenmesi,
- 2- 15. yüzyıldan sonra temel ihtiyaçlarını gideren dilin artık kendisine zevk ve estetik verme isteği,
- 3- 19 ve 20. yüzyılzevk ve estetik isteğiyle fazlaca ağırlaşan dilin bu yükleri taşıyamaması ve dilin kendisini temizleme çabası, olarak anlatılabilir.

19. yüzyılla birlikte Osmanlı sınırları içerisinde yaşanan siyasi bunalımlar devletin yeni bir anlayışla yönetilmesi gerekliliğini mecbur kılmaktadır. Devlet artık her kurumuyla geri kaldığı Batıyı yakalamalı ve eski güzel günlerine geri dönmelidir. Bu düşünceyle birlikte “3 Kasım 1839’da İstanbul’da Gülhane Parkında okunduğu için Gülhane Hatt-ı Hümayûnu diye anılan ferman, Osmanlı’nın, üstünlüğünü her alanda artık kesinlikle kabul ettiği çağdaş Batı medeniyetini örnek almayı ülkeye ve dünyaya resmen ilan ve taahhüd eden ilk yazılı belge” olarak *Osmanlı tebaasına* okunmuştur (Akyüz, 1995:5).

Bu, devletin artık Batılı anlamda kendisini geliştireceğini, Batıyla ilişkiler kuracağını gösterir bir belgedir. Süreç, Batıya sefirlerin gönderilmesi, orduda Batılı anlamda değişikliklerin yapılmasını, tercüme heyetinin kurulmasını, mühendishanelerin, tıbbiyelerin açılmasını, Batı tarzında yeni orduların kurulmasını, Avrupa’ya öğrencilerin gönderilmesini, ilk gazetenin (Takvîm-i Vekayî) çıkarılmasını, merkezi sistemin güçlendirilmesi için valilerin doğrudan merkeze bağlanması gibi çeşitli reformları beraberinde getirmiştir (Akyüz, 1995:7- 16).

Yüzyıllardır İslâm’ın etkisinde kalan Türk dili ve kültürü artık yeni bir kültür ve medeniyet alanının içerisine girmiştir. Batıyı etkisi altına almış olan milliyetçilik fikri, Osmanlı sınırları içerisindeki aydınları da etkilemeye başlamış ve aydınlar bu etkileşimle birlikte ilk olarak dillerinde ve işledikleri konularda değişikliklere gitmişlerdir. Eserlerde toplumsal konular yer almaya başlamıştır. Toplumu ilgilendiren konuların toplum diliyle anlatılması gereği de bu durumda zorunlu hale gelmiştir.

Tanzimat dönemi aydınları dil ile ilgili düşüncelerini sıklıkla yazılarında belirtmişlerdir.

Namık Kemal, “İstanbul’da okuma yazma bilenlerden dahi belki onda biri, sebk-i maruf üzere yazılmış bir kağıddan ve hatta kâfil-i hukuku olan kanun-ı devletten bile istifade-i merama kaadir değildi”; Ali Suavi, “Bizim vaktiyle Türkçe yazmak demekten muradımız kaba kelimeler ve gün görmedik lakırdılar kullanmak demek olmayıp, ancak Mir Ali Şîr gibi eski Türklerin üslûb-ı inşası veçhile kelâmı kısa kesmek, yani mübteda ve haber beynini zaruret olmadıkça fasletmemek tarikidir.”; Ziya Paşa, “Hayır, bizim tabî olan şiir ü inşamız taşra halkıyla İstanbul ahâlisinin avâmı beyninde hâlâ durmaktadır.”; Ahmet Mithat, “Lisan demek, laf söyleyecek adamın söylediği sözü karşısındaki adama anlatabilmesine vasıta olan şeydir.”, “Gele gele Osmanlı kitâbeti o dereceyi bulmuştur ki,

kaleme alınan bir şeyi ne Arap, ne Acem ve ne de Türk anlamayarak bu lisan yalnız birkaç zat arasında tedavül eder bir lisan-ı hususî halini giymiş ve azlığın çokluğa tabi olması darb-ı mesel hükmünden iken bu azlık çokluğu kendisine tabi etmek davasına düşerek nihayet milleti adeta lisansız bırakmıştır.” (Levend, 1972:113-147).

Tanzimat ediplerinin düşüncelerini özetler mahiyetteki alıntılardan anlaşıldığı üzere, Türk dili içinden çıkılamaz bir hâl almıştır ve muhatabı olan millet ondan ne bir zevk ne de bir fikir edinememektedir.

Siyasi ve sosyal reformlar yönünden Tanzimatçılar ve dönemin yöneticileri eski ile yeniye beraber yürütmelerinden dolayı başarısız ilan edilmişlerdir. “Tanzimat hareketi hiçbir zaman kökten bir düzenlemeye saptırılamamış, eski müesseselerin derhal ortadan kaldırılmaları yerine onların yanı başlarına Batılı örneklerinin de kurularak, halkın zamanla alıştırılması yoluna gidilmiş, her an olabilecek tehlikeli tepkileri ve eldeki imkânları kullanmak suretiyle, ortalama bir yoldan yürünebilmiştir. Bunun içindir ki Tanzimat devri hemen her alanda, eski ile yeninin yanyana bulundukları zaruri bir intikal ve ikilik devridir (Akyüz, 1995:14-15)”. Korkmaz ise durumu Türk dili için, Tanzimat’tan 2. Meşrutiyete kadar olan süre açısından fesahatçılık ve tasfiyecilik gibi terimlerle iki yapıyı şekilde değerlendirir (Korkmaz, 2005:790)¹⁸. Levend *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme* isimli eserinde durumu Tanzimatçıların Kararsızlığı başlığında incelerken; yönetimde ve politikada olduğu gibi, Tanzimatçıların toplum hayatını ilgilendiren çeşitli işlerde de yıkıcı ve yapıcı olmaktan çok düzeltici olmalarını eleştirmiş fakat dönem içerisinde yapılan faaliyetlerin büyük bir önemi ve değeri olduğunu vurgulamıştır (Levend, 1972:137-141).

“Yapısında ve örgüsünde Türkçeyi hâkim kılan bir yenileşme olmadığından bütün gayretler, dili yine Osmanlıca temelinde bir yeni Osmanlıca merhalesine getirebilmiştir. Bu bakımdan Tanzimat devri bu davaya kesin bir çözüm getirememiş, bir arayış ve deneme devri olmaktan öteye geçememiştir (Korkmaz, 2005: 800).”

Yukarıdakilere benzer görüşlere araştırmalarda sık sık rastlanmaktadır, fakat Kushner duruma farklı bir bakış açısı getirmiştir. “Eskiden yazarlar eğitim görmüş küçük, seçkin gruba hitap ederlerken şimdi, Avrupa edebî ekollerinin etkisiyle öğretmen ve reformcu

¹⁸Burada açıklanması gereken bir diğer durum ise Ziya Gökalp tarafından Türkçülüğün Esaslarında şu şekilde anlatılır: Türkçülerin lisanî umdeleri, fesahatçilere ait nokta-i nazarların zıddı olmakla beraber, tasfiyeci namını alana lisan inkılâpçıların nokta-i nazarlarına da muvafık değildir (Gökalp, 1976: 113).

olarak toplumdaki rolünün şuuruna varan yalnız devletin ihtiyaç ve gerçekleriyle değil, halkın fikirleri ve arzularıyla da ilgilenen yeni bir yazar tipi ortaya çıkarmıştır (Kushner, 2009:116).” Bu reformcu ve halka yönelik tarzını belirleyen yazarların en tabii olarak yönelecekleri dil, eskinin ağır ağdalı süslü dili değil, halkın konuştuğu dil olacaktır. Bu durumun başarı ölçütleri, dönem şartları göz önüne alınarak değerlendirildiğinde belli hükümlere varılabilir.

Dönem baskısı, aydınların birlik ve beraberlik içerisinde hareket edememesi, Tanzimat döneminin ikili yapısının dil anlayışına da yansması, eskiyle kavga ederken yeninin doğması için verilen mücadele gibi nedenler Tanzimatçıları başarı noktasında birçok araştırmacı tarafından eksik göstermektedir. Fakat unutulmamalıdır ki Tanzimatçıların dönem mücadeleleri ve halkı bilinçlendirme çalışmaları (özellikle dönem basınında etkin hale gelen gazeteler sayesinde) daha sonraki dönemlerin temelini oluşturmuştur. Bu da onları başarısız değil, aslında tüm zorlu şartlara rağmen verdikleri mücadelede başarılı kılmaktadır. Yüzyıllardır var olagelen devlet anlayışı değişiyor, edebiyat, sanat, zevk, giyim kuşam ve yaşantının, değişmeye-değiştirilmeye çalışıldığı bir dönemde Tanzimat aydınları yapmış oldukları veya fikrini ortaya atıp yapamadıkları düşünceleri yönünden kendilerinden sonraki aydınlar için kapıyı açan birer anahtardırlar. Bu yüzden dönem içerisinde Türk dili için öne atılan fikirlerin hemen hepsi büyük önem taşımaktadır.

“Tanzimat ruhunun, Türk milliyetçiliğinin ilk heyecanlarının, gazeteciliğinin ve bu noktadan sonra dil reformu düşüncesinin filizlenmesine yol açtığını söylemek yeterlidir (Lewis,2004:29).” Lewis’in bu düşüncesini destekler nitelikte, sayısal olarak kısa bir değerlendirme yapıldığında görülecektir ki 1839-1908 arası 263 farklı süreli yayın dönem içerisinde yayımlanmıştır.¹⁹ Bu yayınların 155 tanesi gazetelere aittir. Gazeteler iki haftalık, haftalık ve günlük olarak değişik şekillerde yayımlanmıştır. Tanzimat basını diye bir terimin Türkolojide ortaya çıkmasının sıradan bir durum olmadığı, dönemin aydınlarının halkı bilinçlendirmek adına verdiği mücadelenin en belirgin örneği, somut olarak önümüzde duran bu sayısal değerlerdir. Bu kadar yayın içerisinde, ister fesahatçı ister tasfiyeci ya da ister İslamcı ister Osmanlıcı olsun, yazılan yazılarda kullanılan dil açısından halka yakınlaşmak gereği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla dönem içerisindeki gazetecilik anlayışının gelişmesini bilinçli Türkçecilik anlayışıyla bağdaştırma gerekliliği de doğmaktadır.

¹⁹Milli kütüphane arşivinden elde edilen sayıdır.

Tanzimatla birlikte Türk edebiyatının ve hatta Türk yazı dilinin istikamet değiştirdiğini söyleyebiliriz. Gazete haberi, ilan, makale, Batılı anlamda tiyatro ve roman... Hatta kendisine sosyal bir işlev yüklenen şiir... Bütün bunlar geniş halk kitlelerine hitap etmek zorundaydı. Bunu sonucu olarak da sade ve anlaşılır olmak gerekiyordu. İşte Tanzimatla birlikte başlayan dilde sadeleşmenin formülü budur (Ercilasun 2007:305).

İşte bu yüzden; Şinâsi'nin Durûb-ı Emsâl-ı Osmaniyye'si, Ziya Paşa'nın Şiir ve İnşa makalesi, Namık Kemal'in Lisân-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmildir isimli makalesi, Ali Suavi'nin gazete dili, Ahmet Midhat'ın Osmanlı Lisânı isimli yazısı, Şemseddin Sami'nin Lisân-ı Türkî terimi ve Kamus-ı Türkî'si, Ahmet Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmanî'si, Muâllim Nâci'nin Lugat-ı Nâci'si Tanzimat'ın birinci dönem bu eserleri, Türk dili ilgili sonraki yüzyılda yapılacak olan çalışmalara ışık tutan eserlerdir.

Ayrıca dönem içerisindeki çalışmaların devlette de karşılık bulduğu ve devletin ilk anayasası olan Kanun-i Esasi'nin 18. Maddesinde²⁰ “devletin resmi dili Türkçedir ve devlet hizmetine girmek için bu dilin bilinmesi gereklidir” ibaresinin bulunması da dönem için Türkçe açısından bir başarı sayılmalıdır.

1896-1901 yıllarına tarihlendirilen Servet-i Fünûn Devri, kendilerinden önce başlatılan Doğu- Batı mücadelesinin Batı edebiyatı lehine sonuçlanan devridir. Bu dönem içerisinde Türk edebiyatı düşünce, konu, teknik bakım ve kelime kadrosu yönünden Avrupaî bir hale gelmiştir. Yazı işleri müdürlüğünü Tefik Fikret'in yaptığı Servet-i Fünûn dergisi etrafında toplanan aydınlar Batılı anlayışta Parnasizm ve Sembolizm akımlarının etkisi altında Avrupaî şiirler, hikâyeler ve romanlar kaleme almaya başladılar. Doğrudan Fransız etkisiyle birlikte şiire yeni hayaller getiren dönem edipleri, bu hayalleri ifade edebilmek adına yeni tamlamalar, konuşma dilinden uzak kelimelerle yeni bir üslup meydana getirmiştir. Bu durum halktan kopuşu ortaya çıkarmış, halk Divân Edebiyatında yaşadığı anlam sıkıntısını bu devirde de yaşamaya başlamıştır. Bu yüzden Dekadanlar şeklinde anılmaya başlanan Servet-i Fünûncular Tefik Fikret'in dergi yönetiminden ayrılmasıyla ve dönem içi olaylar yüzünden dağılmışlardır (Akyüz, 1995: 87-93).

²⁰ Kanun- u Esasî URL: <http://www.anayasa.gen.tr/kanunuesasi.htm>, Son Erişim Tarihi: 20.06.2017.

Tüm bu edebî devrede, 1908 öncesi devlet içerisinde yaşananlara kısaca bakıldığında Osmanlı Rus harbi, Balkanlardaki kayıplar ve ayaklanmalar, Kıbrıs'ın işgali, Mısır'ın işgali, halkın yoksulluğu, uluslararası ticaret anlaşmalarıyla kapitalizmin artması, yerel sermayenin yok olması, siyasilerin ve yerel idarecilerin yeteneksizlikleri, azınlıkların haklarını yetersiz bulması, ülke sınırları içerisindeki gayri Müslim tebaanın içerisinde Ortodoks ve Katoliklerin bulunması ve her birisinin isteğinin ayrı ayrı olması, İngiltere'yle Rusya'nın bu azınlıkları kışkırtmaları, güneyde Kürtçülük hareketlerinin başlatılması, Osmanlıcılık, İslamcılık gibi fikir akımları kullanılmaya çalışılırken aslında milliyetçilik akımının çoktan Osmanlı sınırları içerisindeki Türk olmayan unsurların içerisinde yayıldığı fark edilememesi gibi durumların dönem şartlarını olukça ağırlaştırdığı görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen tüm bu ve benzeri olumsuzluklar neticesinde 1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanında etkin olan Jön Türkler, devlet yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Bu, Osmanlı Devleti için bir devrim niteliği taşımaktadır. Lewis bu devrimi; çoğunluğu asker olan Müslüman Türklerin vatanseverce bir hareketi olarak yorumlarken, bu hareketin amacının tehlikelere karşı devleti daha iyi yönetecek bir idarecinin getirilme isteği olarak tanımlar (Lewis, 2010:285-290). “Avrupaî fikirlerden fikrî ve siyasi hareketlerden etkilenen ve çoğunluğunu genç memur ve subayların oluşturduğu bu topluluk Türk kavramından şeref ve gurur duyan dönemin Türkçülerinin de aralarında bulunduğu bir topluluk olarak, Osmanlı Devleti'nin yönetimini ele almışlardır (Kushner, 2009:185).” Osmanlıcılık ve İslâmcılık fikirlerinin devlet içerisinde, devletin işleyişinde yeterli toparlanmayı sağlamadığı düşüncesiyle Türkçü bir düşünüş tarzıyla hareket eden yeni yönetim, Türkçü aydınların yapılanmalarına ve Türk tarihinde ilk kez Türk ismiyle dernekler kurulmasına izin vermiştir. Bu dönem hem Türk dili açısından hem de Türk Milliyetçiliğinin siyasal ve fikirsel manada gelişimi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

1908'den sonraki milliyetçilik hareketi, Türkçülük adı altında, önce tamamıyla kültürel ve Balkan Harbi'nden sonra aynı zamanda siyasi bir cereyan halini alarak dernekler ve yayın organları kurmak suretiyle teşkilatlanmaya başlamıştır (Akyüz, 1995:165).

Bu Türkçü şuurla hareket eden yönetici ve aydınlar, dilin sadeleşmesi ve sadeleşme hareketinin bilinç kazanması için bireysel çalışmalarını, dönemin de verdiği rahatlamayla, kurumlar aracılığıyla yapmaya başlamışlardır.

2.3.2. Türk Dili Çalışmalarının Kurumsallaşması

Dönem içerisindeki Türk milliyetçiliği hareketlerini daha iyi anlayabilmek ve Türkçenin sadeleştirilmesindeki rollerini daha net görebilmek adına, kurulan kurumların kronolojik olarak incelenmesi ve birbirlerine etkilerinin net bir şekilde ortaya koyulabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle aşağıda incelenecek kurumlar içerisinde Cumhuriyet’le birlikte kurulan kurumlarda bulunmaktadır.

2.3.2.1. Türkoloji’ye Hizmet Eden Kurumlar (1908-1932)

1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilanı ile yeni yeni nefes almaya başlayan Türk milliyetçileri, bu heyecanla birlikte kendilerine çeşitli faaliyet alanları oluşturmaya başlamışlardır. Öncelikle İttihat ve Terakki ile siyaset sahnesinde yer almaya başlayan dönemin Türkçüleri, Meclis-i Mebusân kurulduktan sonra çalışmalarına daha da hız kazandırmışlardır. Çalışmalarını sadece siyasi değil kültürel ve bilimsel alanda da sürdürmek isteyen milliyetçi aydınlar bu nedenle dönemin imkânlarını da kullanarak çeşitli dernekler kurdular. Milliyetçi Türk aydınları kurulan bu dernekler aracılığı ile halkı bilinçlendirmek, eğitmek, Türk milliyetçiliğini halka daha rahat anlatmak ve daha çok taraftar toplamak amacı gütmenin yanı sıra kurdukları dernekler sayesinde daha disiplinli ve organize bir şekilde de hedeflerine ulaşmayı amaçlamışlardır. Derneklerin yayın organları incelendiğinde hepsinin ortak hareket noktasının Türkçe olduğu ve Türk dilinin kendi kurallarına uygun olarak yazı dilinde kullanıldığı görülmüştür. Türkçenin sadeleştirilmesi ile ilgili fikirlerini böylelikle sadece dil tartışmalarında akademik düzeyde bırakmamışlar, halkın eğitimi ve bilgilendirilmesi için günlük yazılarında da dile getirmişlerdir. Dernekler böylelikle Türkçenin sorunları noktasında tespit eden, düzenleyen ve de icracı durumda bulunmuşlardır.

2.3.2.1.1. 1908-1923 Arasında Kurulan Dernekler

1908- 1923 tarihleri arasında kurulan dernekler, Türkçenin sadeleşme tarihi açısından aydınların organize bir şekilde ortak fikirler etrafında birleşmesiyle ve belli kararlar almaları yönünden önem arz atmaktadır. Aydınlar Türk tarihi açısından belki de ilk kez bağımsız olarak kendi fikirlerini tartışıp ortak bir fikre ulaşabilecekleri bir ortam meydana getirmişlerdir. Bu birlikteliklerde Türkçe önemli bir rol oynamış ve kurulan derneklerin yayın organlarında veya tüzüklerinde Türkçe için muhakkak bir başlık açılmıştır.

2.3.2.1.1.1. Türk Derneği: 1908-1912

Osmanlı sınırları içerisinde Türkçülük ve Türkçe ile ilgili çalışmaların tarihi daha gerilere götürülse de 1908 yılına kadar Türk adı altında hiçbir kuruma rastlanılmamıştır. İlk kez 1908 yılında Yusuf Akçura'nın gayretleriyle Türk Derneği²¹ çatısı altında birleşen Türkçüler ve Türkçe gönüllüleri 1909 yılında çıkarmaya başladıkları Türk Derneği adlı dergide derneğin ve derginin amacını belirtmişlerdir. Agah Sırrı Levend bu amacı şu şekilde özetlemiştir:

- A- Osmanlı Türkçesi bütün Osmanlılar arasında konuşulan millî bir dil olacak ve bu, dilleri ayrı ama gönülleri ve duyguları bir olan bütün Osmanlıları aynı kutsal amaç etrafında toplayacaktır.
- B- Bu işi sağlamak için Türkçe öğrenimindeki güçlükler kaldırılacak ve bunun için de Türk dilinin niteliğini meydana koymak üzere bugüne dek geçirdiği değişme dönemleri incelenecektir (Levend, 1972: 300).

Ayrıca derneğin yayın organı olan Türk Derneği Dergisi, derginin ilk sayısında okuyuculara sunduğu beyannamesinde çalışmalarını tamamen Kanun-i Esâsi'nin verdiği haklara dayanarak yaptığını açıklamıştır. Beyannamede Osmanlı sınırları içerisinde herkesin *Osmanlı Tebaası* olduğundan ve bu tebaayı birleştirici ve bütünleştirici unsurun ise Türkçe olduğundan bahsedilmiştir. Bu sebeple de Türkçe ile ilgili çalışmaların önemi üzerinde durulmuş ve Türkçe kitapların azlığından bahsedilerek bunların çoğaltılması gerektiği vurgulanmıştır. Aydınların yazılarını muhakkak ama muhakkak Türkçe kaleme

²¹Türk Derneği kurucuları için bakınız: Öksüz Y. Z. (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 60-61.

almaları gerektiği söylenmiştir. Bunların yanında Türk dilinin geçirdiği evrelerin tam anlamıyla tespit edilmesi gerekliliği üzerinde durulmuş ve bunun için Türkçe ile ilgili yazılmış bütün eserlerin toplanması, bir araya getirilmesi ve bu kitaplar üzerinden Türkçenin geçirdiği evreleri incelemenin gerekliliği dergide vurgulanmıştır. Tüm bunlarla birlikte meşhur, kadim Türk eserlerinin yeniden elden geçirilmesinin de zorunluluk olduğu beyannameye ifade edilmiştir.²²

Dergi, bu tarz önerilerin yanı sıra yayınlamış olduğu makalelerle de Türk diline hizmet etmiştir. Bunların birkaçı şöyle sıralanabilir: *Osmanlı Türkçesinde Vurgu, Dilimiz, Sultan Veled'in Türkçe Şiirleri, Âşık Paşa...*

Ayrıca derginin üçüncü sayısında dergi azaları da bir liste hâlinde verilmiştir. Azalardan birkaçı şunlardır: Necip Asım Bey, Ahmed Midhat Bey, Veled Çelebi, Ahmed Hikmet, Celal Bey, ArifBey,....

Türk Derneği Dergisi 1909'den 1910'a kadar toplam yedi sayı çıkmıştır.

Dernek belli amaçları ortaya koymuş olsa dahi kurucularının aynı hedefe gönül vermemeleri, kısa süre içerisinde dernekte belli kopuklukların oluşmasına neden olmuştur. Derneğin üyelerinden bazıları Türkçe olmayan kelimelerin dilden atılmasını, atılan kelimelerin yerine de halk dilinden kelimelerin alınmasını, bazıları ise Türkçeleşmiş Türkçedir görüşünü savunurken; bir grup ise dilden atılan yabancı kelimelerin yerine diğer Türk lehçelerinden kelimeler alınması gereğine inanmışlardır. Bu fikir ayrılıkları neticesinde dernek kısa süre içerisinde dağılmıştır (Levend, 1972: 302).

“Türk Derneği faaliyetlerini kısa sürede kesmiş olsa bile, kurumun çıkardığı ve aynı adı taşıyan *Türk Derneği Dergisi* gerek Türkoloji gerekse Türk dili sahasında kaleme alınan yazıları topluca içinde bulundurmakla Türkolojiye önemli bir hizmette bulunmuştur (Öksüz, 1995: 64).”

²²Türk Derneği beyannamesi için bakınız: Türk Derneği Dergisi (1327), 1, 1.

2.3.2.1.1.2. Genç Kalemler: 1910-1912²³

İstanbul’da Türkçenin sadeleşmesi ve Türklük için faaliyet gösteren çeşitli dernekler kurulurken Selanik’te de Türkçeye sahip çıkan ve onu içinde bulunduğu girdaptan çıkarmaya çalışan bir başka hareket filizlendi. Bu hareketle birlikte Türkçenin sadeleştirilmesi ile ilgili çalışmalar belli bir sistematığa oturtulmaya çalışıldı. *Genç Kalemler*, *Hüsn ve Şiir* dergisinin bir devamı olarak yayın hayatına başlar. Bu durum derginin birinci cildinin kapak kısmında belirtilmektedir.²⁴

Genç Kalemler dergisi Ali Canip Yöntem önderliğinde Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp’ın çalışmalarıyla Türkçeye hizmet etmeye başlamıştır. Genç Kalemleri önemli kılan husus “Millî bir edebiyatın oluşması için millî bir dilin şart olduğu gerçeğidir.” ilkesini benimsemiş olmasıdır. Bu düşünceyle harekete geçen Genç Kalemler’in ikinci cilt büyük boy sayısında Yeni Lisan başlıklı bir makale kaleme alınır (Öksüz, 1995: 88). Bu makalenin yazılmasındaki amaç Türkçeyi sadeleştirmek için gereken yolları göstermektir. Türkçeyi sadeleştirmek için belli bir program gerekiyordu ve programı İstanbul Türkçesini esas alarak Türkçeleşmiş Türkçedir sloganıyla ortaya koydular.²⁵

Genç Kalemler, İstanbul ağzını esas alan bir yazı dili oluşturarak konuşma dili ile yazı dilini yaklaştırmaya çalıştı. Bunun için Türkçe kesinlikle yabancı dillerin kurallarından (tamlamalarından, edatlarından, cümle unsurlarından vb.) kurtarılmalıydı. Türkçeye yerleşmiş, halkın anlayabildiği ve günlük dilde kullandığı kelimeler Türkçeleşmiş kabul edilmeli ve Türkçeden atılmamalıydı. Tasfiyecilerin düşündüğü gibi Türk lehçelerine de gidilmemeliydi. Bunun Türkçe için içinden çıkılmaz bir yol açacağı düşünülmekteydi. Kullanılan dilin Osmanlıca değil Türkçe olduğu vurgulanmaktaydı.

Bunların yanında imla ve alfabe ile ilgili görüşler de Genç Kalemler’deki makalelerde dile getirilmiştir.

²³Bu bölümde Genç Kalemler dergisinin kurumlar içerisine alınma nedeni ise; derginin bir kurum gibi faaliyet göstermiş olması ve yapmış olduğu çalışmalarla Türkçeye büyük hizmetler etmesidir.

²⁴*Genç Kalemler* (1909), 1.

²⁵Yeni Lisan programı için bakınız: Öksüz Y. Z. (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.; Levend A. S. (1972). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.; Parlatır İ., Çetin, N. (1999). *Genç Kalemler Dergisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

2.3.2.1.1.3. Türk Yurdu Derneği: 1911- 1912

1911 yılında Mehmet Emin Yurdakul tarafından kurulan dernek, aynı yıl içerisinde derneğin adıyla aynı adı taşıyan *Türk Yurdu* dergisini çıkarmaya başladı. Dönemin birçok Türk milliyetçisini de içerisinde barındıran dernek, faaliyetlerini çok uzun bir süre sürdüremese de derneğin yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisi daha sonra *Türk Ocakları*'nın yayın organı olarak yayın hayatına devam etmiştir.

İlk sayısı 24 Teşrin-i Sani 1327 tarihinde çıkan dergi bu sayıda emellerini şu şekilde özetlemiştir: “Türklüğe hizmet etmek, Türklere fayda dokundurmak istiyoruz. Maksudımız işte budur. Maksada erişmek için hangi yollardan yürüyeceğimizi mecmuamızın münderecatı göstereceğinden mesleğimizin teşrihini fazla buluyoruz. Tanrı yardımcımız olsun.”²⁶ Dernek, dergi vasıtası ile ulaşmak istediği emelleri bu şekilde anlatırken yazar kadrosunda da dönemin aydınlarına rastlamak mümkündür. Bu aydınlar arasında; Halide Edip, Ahmed Mithat, Ahmed Hikmet, Celal Sahir, Mehmed Emin, Rıza Tevfik gibi isimler vardı.²⁷

Derginin Ağustos 1917 tarihli 13. cild 142. sayısı *Türk Ocakları* bünyesinde Celal Sahir Bey'in müdürlüğünde yayın hayatına devam eder. Dergi belli dönemlerde yayın hayatına ara verse de günümüzde yayımlanmaya devam etmektedir.

2.3.2.1.1.4. Türk Ocağı 1911-...

1911 yılında devrin içinde bulunduğu durumdan sıkıntı duyan bir grup tıp öğrencisinin gayretleri ve dönemin milliyetçi aydınlarına yapmış oldukları çağrıyla tohumları atılan ve Mart 1912'de resmen kurulan *Türk Ocakları*, günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmektedir. Dönemin şartları düşünüldüğünde halka millî bir benlik kazandırma gayesi güden bu kurumlar doğal olarak dil ve tarih çalışmalarına da yöneldiler. Bu uyanışın, halka doğru anlatılması için de halkın anlayacağı bir dil gerekiyordu; bu sebeple *Türk Ocakları* bünyesinde dönemin birçok dildisini de görmek mümkündür. *Türk Ocağı*'nın kuruluş amacı; millî eğitimi geliştirmek, İslamiyet'in en önde gelen milleti olan Türklerin

²⁶ *Türk Yurdu Dergisi*, 1.Cilt 1327.

²⁷ Dergide *Türk Dili* ile ilgili bilgilerin yanı sıra *Türk Dilinin Sadeleştirilmesi* ile ilgili makalelere de rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Gökalp'ın *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak* Mefkûresi isimli makalesi de bu dergide yayımlanmıştır.

ekonomik ve toplumsal seviyelerini yükseltmek, Türk ırkı ve Türk dilinin ıslahı için çalışmak idi (Kushner, 2009: 188).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte dernek faaliyetlerini daha da hızlandırmış ve hemen hemen her kasabada şubelerini açarak dönem şartlarında 300 şubeye ulaşmıştır. Kuruluşunda hiçbir siyasi emele hizmet etmeyeceğini beyan eden Türk Ocakları gelişen şartlar sebebiyle siyasetle iç içe olmak durumunda kalmıştır. Bu durum Cumhuriyetin kuruluşu da dâhil olmak üzere 1931 yılına kadar Ocak lehine olmuştur. Fakat dönem içerisindeki siyasi hadiseler ve üzerinde düşünülmesi gereken dönem içi olaylar Ocakların kapatılmasına ve tüm mal varlıklarının Cumhuriyet Halk Fırkasına devrine sebep olmuştur.

28

Türk Derneğinin yayınladığı Türk Yurdu, Türk Ocaklarının yayın organı olarak da kullanılmıştır. Türk Yurdu derneğinin kurucularının ve üyelerinin hemen hepsi Türk Ocağının faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Türk Yurdu dergisi kesintilere rağmen 1911'den günümüze kadar yayın hayatını devam ettirmektedir.

2.3.2.1.1.5. Türk Bilgi Derneği: 1913- 1914

Akademik bir düşünce yapısı ile kurulan Dernek dönemin önde gelen Türkçülerinden Yusuf Akçura'nın da içinde bulunduğu bir grup tarafından kurulmuştur. Dernekte iki başkanlık düşünülmüş ve idare reisliğine Celal Sahir Bey, İlmî reisliğe ise Emrah Efendi getirilmiştir.²⁹ Dernek akademik planda çalışmalar yapmak istemesinden dolayı idare heyeti ve belli şubeler üzerinden teşkilatlandırılmıştır. Bu şubeler Türkiyat, İslamiyat, Hayatiyat, Felsefe ve İctimaiyat, Riyaziyat şubeleridir. Dernek, 1913- 1914 yılları arasında *Bilgi Mecmuası*'nı çıkarmıştır. Derginin müdürü Celal Sahir Bey'dir. Dernek kuruluş amacında memlekette ilmî bir inkılâbın gerekliliğinden bahsetmekle birlikte devletin içinde bulunduğu durumdan dolayı bunun şu an olamayacağını ama ilerleyen zamanlarda bunun kaçınılmaz olduğunu söyleyerek; şimdilik belirli şubeler açarak bu açığın kapatılması gerektiğinden bahseder. Bu gereklilikten hareketle de kurulan her şube için

²⁸ Türk Ocaklarının kapatılışı ve mal varlığının Halk Evlerine devri ile ilgili bilgi için bakınız URL: <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/277>, Son Erişim Tarihi: 20.06.2015.

²⁹ Bilgi Mecmuası, 1. Cilt 1330.

belli kişiler görevlendirilmiştir.³⁰ Derginin sayıları incelendiğinde bu şubeler dâhilinde dergide yazılar bulunduğu tespit edilmiştir.

2.3.2.1.2. 1923-1932 Arasında Kurulan Kurumlar

1923 yılına kadar eğitim, öğretim veya toplumsal yöneliş gerektiren konularla ilgili çalışmalar, şahısların bir araya gelmeleriyle oluşan dernekler aracılığıyla olurken 1923'ten sonra durum değişmeye başlamış ve Türkiye Cumhuriyeti bu konularda ciddi atılımlar yapmıştır. Konunun 1923-1932 şeklinde bir sınıflandırmayla ele alınmasının sebebi ise yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu tarz çalışmaları tek elden ve düzenli bir şekilde yapma isteğidir.

2.3.2.1.2.1. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 1924-...

Enstitü, Cumhuriyet döneminin bakanlar kurulu kararı ile kurulan ilk ve tek enstitüsüdür. Bizzat Atatürk tarafından enstitünün kurulma kararı alınmış ve bu görev Fuad Köprülü'ye verilmiştir. Enstitü 1924 yılında Dar-ülfünûn Edebiyat Şubesine bağlı olarak kurulmuştur. Enstitünün bu şekilde doğrudan devlet tarafından kurulması Cumhuriyet'in dile, tarihe ve sanata verdiği önemi göstermesi bakımından önemlidir. Enstitüde özellikle Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Tarihi ve Türk Sanatı anabilim dallarının bulunması da bu tezi desteklemektedir.³¹

Enstitünün kuruluş amaçları arasında yukarıda bahsedildiği üzere dil, tarih ve sanat açısından Türk kültürünü bütün yönleriyle incelemek bulunmaktadır.

Türkiyat Enstitüsü'nün yayın organı *Türkiyat Mecmuası*'dır. 1925 yılında yayımlanmaya başlayan Türkiyat Mecmuası'nın ilk iki sayısı Arap harfleriyle yayımlanmıştır. Dergi ilk sayısından itibaren tamamen bilimsel yayınlardan oluşan yazılar yayımlamıştır. Dergide Abdulkadir İnan, Bartold, Ali Canip, Fuad Köprülü, Necip Asım gibi bilim insanlarının

³⁰ İdare Heyeti: Akçuraoğlu Yusuf, Şakir, Selanikli Doktor Rıfat, Mühendis Salim, Ziya, Köprülüzade MehmedFuad, Doktor Nazım, Haşım Bey. Türkiyat Şubesi: Akçuraoğlu Yusuf, Ahmed Cevdet, Ahmed Refik, Hüseyinzade Ali, Ziya, Bursalı Tahir, Arif, Fuad Raif, Köprülüzade MehmedFuad, Necip Asım. İslamiyat: Ebu'l- Ula, Halim Sabit, Halil Niğmet, Rıza Tevfik, Ziya, ... Hayatiyat: Doktor Asaf Derviş, Orhan, Bahaeddin Şakir, Tevfik, Salim,... Felsefe ve İctimaiyat: Akçuraoğlu Yusuf, İsmail Hakkı, Emrah, ... Riyaziyat: Burhaneddin, Tahsin, Cevad Tahsin, Salim, Salih Zeki, ... Bilgi Mecmuası, 1. Cilt 1330

³¹<http://turkiyat.istanbul.edu.tr/?p=6381>

makalelerinin yanında Türkiyat Haberleri başlığı altında özel bir bölüm de bulunmaktadır.³²

Türkiyat Mecmuası düzenli bir şekilde yayınlanamamış olsa da şu an itibariyle senede iki defa bahar ve güz olmak üzere hakemli bir dergi olarak yayın hayatına devam etmektedir.

2.3.2.1.2.2. Türk Tarih Kurumu 1931-...

1931 yılında bizzat Atatürk tarafından kurulması emredilen Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti; Türklerin tarihteki yerlerini, rollerini ve önemlerini ortaya çıkarmak amacıyla kurulmuştur. Türk Tarih Kurumu, *Belleten* adlı dergi ile 1937 yılında yayın hayatına girmiştir. Dergi hâlen Belleten adı ile uluslararası hakemli bir dergi olarak yılda üç sayı basılmaktadır. Ayrıca 1964 yılında yayın hayatına başlayan Belgeler adlı dergi de Türk arşivindeki belgeleri açıklamalı olarak yayımlamaktadır.³³

2.3.2.1.2.3. Türk Dil Kurumu 1932-...

“Son yıllarında Atatürk'ün üzerinde fazlaca durduğu, herkesin bildiği gibi, dil konuları idi. Bundaki gayesi "dil"in Türkçeleştirilmesi ve zenginleştirilmesiyle beraber akademik bir kimlik kazanması idi. Her ulusta olduğu gibi Atatürk ilmî kimliği olan bir "Türk Dili Akademisi" istiyordu. Bu amaçla "Türk Dil Kurumu"nu kurmuştu (İnan, 2009:423).”

1932 yılında Atatürk tarafından Türk dilinin araştırılması için kurulmuş bir kurum olan Türk Dil Kurumu ilk adıyla Türk Dili Tetkik Cemiyetidir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin adı 1936'da Türk Dil Kurumu olarak değiştirilmiştir. Kuruluş amacı Türkçe üzerinde araştırmalar yapmak ve Türk dilinin sorunları üzerinde çalışmaktır.

Dil kurumunun başkanlığını 1951 yılına kadar Millî Eğitim Bakanı yürütürken, 1952'den sonra bu durum değişmiş, kurumun hükümetle doğrudan ilişkisi dolaylı hâle getirilmiştir. 1982'de de kurum, Türk Tarih Kurumuyla birlikte, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında birleştirilmiştir.

³² Türkiyat Mecmuası 1. Cilt 1925.

³³<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarihce/>

Dil Kurumu, çalışmalarını sürdürürken, dil politikasını sistematik bir şekilde yürütmek amacıyla tarama ve derleme sözlükleri oluşturmuştur. Bu çalışmalar Türkçenin sadeleştirilme çalışmalarında büyük ölçüde önem arz etmektedir.

Sözlük çalışmalarının yanı sıra kurum birçok değerli kaynağın basımıyla da ilgilenmiş ve gramer çalışmaları, dilbilim çalışmaları, terim çalışmaları, ağız araştırmaları gibi dil ile ilgili her konuda öncü olmuştur.

Sadece yayınladığı kitaplarla değil, dergilerle de Türk diline hizmet eden kurumun süreli yayınları *Türk Dili*, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*'dir.

1951 yılında yayımlanmaya başlayan Türk Dili dergisi her ay yayınlanan popüler bir dergidir ve içerisinde bilimsel yazılardan çok hikâye, şiir vb. konularda yazılar bulmak mümkündür.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi Türk toplulukları hakkında dil ve edebiyat araştırmaları yapan bir dergidir ve altı ayda bir yayımlanır. İlk yayını 1996 yılında yapmıştır.

Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten ise tamamen bilimsel bir dergi olup yayın hayatına 1953 yılında başlamıştır ve senede bir defa yayımlanmaktadır.³⁴

2.3.2.1.2.4. Halk Evleri 1932- 1951

Halkı öğretimden sonra eğitmek, kültürel ve bilimsel yönden gelişmiş bir kitle hâline getirmek amacıyla 1932 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasının kültür kolu olarak çalışmaya başlayan Halk Evleri 1933 yılında ismini bizzat Atatürk'ün vermiş olduğu *Ülkü* dergisi ile yayın hayatına da atılır.

³⁴ TDK tarihi süreciyle ilgili bakınız: Tan Nail (2001). *Kuruluşunun 40. Yıl Dönümünde Türk Dil Kurumu* Ankara: TDK Basımevi. Türk Dil Kurumu (1972). *Türk Dil Kurumunun Kırk Yılı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Türk Ocaklarının tersine maddi kaynaklarını tamamen Cumhuriyet Halk Fırkasından alan Halk Evlerinin açılış sürecinde Türk Ocaklarının idealist bakış açısı eleştirilmiştir. Halkevlerinin Türkiye'ye ve Türklüğe bakışı tamamen Anadolu sahası içerisinde ele alınmıştır.

Ayrıca Halk Evlerine neden ihtiyaç duyulduğu da Ün dergisinde çıkan bir yazıda şu şekilde dile getirilmiştir: “Sadece bir kültür organı olarak doğan Türk Ocakları, Balkan hezimetini sonunda *Birinci Dünya Harbi* içinde ve *Millî Mücadele* yıllarında tamamen siyasi bir hüviyet almıştı. Ancak memleket yabancı istiladan kurtulup politika yalnız bir parti işi olunca Ocakların bu hüviyetinin muhafazası güçleşmişti. Böylece kültür işini dün ile bugünü ve yarını ile tamamen politika dışında tutacak bir teşekküle ihtiyaç vardı. İşte Halk Evleri bu ihtiyaçtan doğmuştu(Arıkan, 1999: 267).”

1933-1941 yılları arasında yayınlanan Ülkü dergisi toplam 102 sayı çıkmıştır ve bu sayılarda 67 dil yazısı vardır (Ölmez, 1996: 143)³⁵. Halk evlerinin yayımladığı tespit edilebilen farklı dergi sayısı 49'dur (Özacun, 2001: 9).

Halkevlerinin Türk kültürü ve dilinin gelişimi ve korunması için yapmış olduğu çalışmalar, yeni bir devlet kurulurken, yeni bir eğitim anlayışının da onun yanında doğduğunun kanıtını oluşturuyor. Bu amaçla da özellikle Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin halkı eğitmek amacıyla daha çok piyes ve tiyatro kullandığı görülmektedir.

Halkevleri tüm bu çalışmalarının yanında; hayvancılık, tarım, sanat tarihi, çocuk terbiyesi, tarihî medeniyetler, bağcılık, insan ve hayvan sağlığı, güzel sanatlar, arkeoloji ve hukuk gibi toplumun diğer ihtiyaçlarına da çözüm arayışı içerisine girmiş ve bu doğrultuda da eserler hazırlatmıştır.³⁶

Türkolojiye hizmet eden kurumlar İkinci Meşrutiyetin ilanı ile kurulmaya başlanmış ve faaliyet alanlarını genişletmeye çabalamışlardır. Ayrıca hem toplumsal olaylara hem de kültürel ve Türkçe ile ilgili sorunlara tepki verebilen, çözüm yolları bulabilen, gerektiğinde ise toplumu yönlendirip eğitebilen kurumlar olmuşlardır.

³⁵ Ölmez, Kebikeç dergisinde çıkan makalede bu dil yazılarından ve içeriğinden bahsetmektedir.

³⁶ Bakınız: Özacun O. (2001). *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası*. Ankara: Kitap Matbaacılık.

Cumhuriyet öncesi kurulan kurumlar incelendiğinde hemen her kurumda üye olanların aynı kişiler olduğu görülecektir. Bu durum şunu göstermektedir: Toplumun bilinçlenme sürecinde aktif rol oynayan aydın sayısı çok azdır ve kurulacak olan her kurumda çeşitli ilişkiler vasıtası ile de olsa bu aydınlar rol almak zorundadırlar. Aslında kurumlarda bir nevi devamlılık sağlayan bu durum, uzun vadede hem toplumda hem de devlette ortak bir aklın ve hareket şuurunun oluşmasına kolaylık sağlamış ve yardımcı olmuştur. Ayrıca bu aydınların birçoğunun Türk milliyetçisi olması, Cumhuriyetin kuruluş aşamasında devlet ideolojisinin oluşmasında ve şekillenmesinde önemli derecede etkili olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile devrimler, bu aydınların daha önceki çalışmalarıyla halka daha kolay anlatılabilmiş ve uygulanabilmiştir. Türkoloji açısından da çeşitli sıkıntıların daha kolay aşılmasını (Türkçenin sadeleştirilmesi, tarihî metinlerin elden geçme süreci, gramer çalışmaları, imla ve alfabe sorunu, eserlerin basımı ile ilgili sorunlar vb.) ve sorunlara hızlı çözüm yollarının bulunmasını sağlamıştır. Cumhuriyet öncesi dönem basını incelendiğinde görülecektir ki Türkoloji ile ilgili yukarıda bahsedilen sorunlar ve benzerleri çeşitli gazetelerde ve dergilerde tartışılmış, üzerlerinde çoğunluğun ittifak sağladığı çözümler hayata geçirilme aşamasına getirilmiştir.

Türk Ocağı'nın açılmasıyla birlikte yukarıda bahsedilen tüm süreçler halka daha rahat anlatılabiliştir. Ocakla birlikte bahsedilen çalışmalar sadece yayın organlarında sınırlı kalmamıştır. Ocak, halkı hem eğitmek hem de örgütleyip ortak bir millet şuru oluşturmak amacıyla sahaya inmiştir. Dönemin şartlarında yaklaşık 300 şube açarak da bu hedefe ulaşmayı amaçlamışlardır. Cumhuriyetin ilanından sonra Ocağın faaliyet alanları daha da genişletilmiş, fakat Türk Ocakları belli bir süre sonra bazı gerekçelerle kapatılmış, tüm mal varlığıyla beraber Halk Evlerine devredilmiştir. Bu devir süreci ile de Halk Evleri resmî ideolojinin temsilcisi olarak belli bir süre daha faaliyetlerini devam ettirerek hem kültürel açıdan hem de eğitim faaliyetleri açısından birçok çalışma yapmıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte bilimsel faaliyetleri daha sistematik ve daha akademik bir şekilde yapmak ve bu doğrultuda yeni çalışmalar (kitap, dergi, konferans, sempozyum) hazırlayarak halkı bu bilgilerle bilinçlendirmek için bizzat devlet tarafından ve Atatürk'ün emriyle birçok kurum da kurulmuştur. Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, TürkiyatEnstitüsü, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi vb. kuruluşlar kendilerinden önce yapılan çalışmaları daha sistematik bir hâlde tasnif etmiş, geliştirmiş ve yeni çalışmalara imza atmışlardır.

Tüm bu açılardan 1908- 1932 arası Türkolojiye hizmet eden kurumlar incelendiğinde bireysel veya birkaç kişilik oluşumla çalışmaya başlayan dernekler, zaman içerisinde göstermiş oldukları başarılar ile yeni kurulan devlette karşılık bulmuştur. Bu karşılık doğrudan olmasa da yapmış oldukları çalışmalarla öncülük etme noktasında olmuştur. Cumhuriyet bu tecrübeyi modern kurumlara taşıyabilmiş ve bu kurumlar da Cumhuriyetle birlikte kurumsal imajlarını oluşturmuşlardır.

2.4. Güneş Dil Teorisinin Ayak Sesleri

Türkçenin devirlerinde izleyebildiğimiz kadarıyla dilin derin ve yüzey yapısındaki değişikliklerin birçoğunun din kaynaklı olduğu görülürken, Türkiye Cumhuriyeti'yle durum farklılık göstermiştir. Bu kez din değişmesiyle değil yeni kurulan devletle birlikte Türkçe değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Aslında bu bir nevi değişen dünya sisteminin de Türkiye'deki bir göstergesidir.

Gülhane Hattı Hümayunuyla başlayana süreç, 1. Meşrutiyet, 2. Meşrutiyet, Milli Mücadele dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci gibi tarihî olaylar bize göstermektedir ki; dil, dinle-siyasetle-sosyal hayatla hatta rejim değişiklikleriyle bile birlikte hareket eden bir canlıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, resmî olarak 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurmasıyla birlikte dil devrimi (dil reformu, dil planlaması) de artık devlet eliyle gerçekleştirilen inkılâplardan biri haline gelmiştir. Devlet kendi eliyle ve tamamen kendi imkânlarıyla Türkçenin sadeleştirilmesi için çalışmalar başlatmıştır.

Türkçenin sadeleşme tartışmalarıyla birlikte yine Tanzimat dönemiyle başlayan alfabe ve imla üzerindeki tartışmalar da yeniden gün yüzüne çıkmıştır. Bu tartışmalar neticesinde Mayıs 1928 tarihinde Atatürk'ün emriyle; dokuz üyeden oluşan bir komisyon kurulmuştur; komisyon 26 Haziran 1928 tarihinde çalışmalarına başlamıştır (Emre, 1956:21).³⁷

9 Ağustos 1928 günü Atatürk'ün Sarayburnu Parkı'ndaki konuşmasıyla başlayan Latin harflerinin kabulü süreci, 1 Kasım 1928'de Yeni Türk Harflerine dair kanunun kabulüyle noktanır. 1 Eylül 1929'dan itibaren

³⁷ Komisyon üyeleri: Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Emin, İhsan, Avni, Ragıp Hulusi, İbrahim Grandi, Ahmet Cevat (Emre, 1956: 21).

okullarda Arapça, Farsça dersleri kaldırılır ve 1 Ocak 1929'dan itibaren de Arap harfleriyle kitap, dergi vs. basımı yasaklanır (Öztürk, 2008:16).

Latin alfabesine geçiş ile ilgili karar da Tanzimat'tan itibaren başlayan tartışmaların yanında, 1926 Bakü Türkoloji kongresinde alınan ve tüm Türk dünyası için ortak bir karar olan Latin harflerine geçme fikri de büyük bir önem taşımaktadır.

1928 yılında Latin harfleriyle yazılmaya başlanan Türkçe için ilk devrim gerçekleştirilmiştir. Türkçenin ikinci devrimi ise yukarıda bahsedildiği gibi Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasıyla 1932 yılında başlamıştır. Türk Dili Tetkik Cemiyetinden önce Dil Encümeni oluşturulmuş ve encümenle ilgilenmesi için İsmet Paşa görevlendirilmiştir. Fakat encümen istenen ve beklenen ölçüde çalışmalarını gerçekleştiremeyince; Encümen'e ayrılan bütçe bizzat Atatürk tarafından 1 Liraya indirilerek encümenin faaliyetlerine son verilmiştir (Emre, 1956: 27-28).

Atatürk, dil devrimi için düşüncelerini net bir şekilde Aarsal'ın "Türk Dili İçin" isimli kitabına yazdığı giriş yazısında; "Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır." dili sadece bir kültür olayı olarak değil; bağımsızlığın, milli kurtuluşun ve kimliğin bir unsuru olarak gördüğünü göstermektedir (Emre, 1956: 30).

Çalışmaların düzenli ve sistemli bir şekilde belli bir komisyon tarafından icra edilmesini isteyen Atatürk, "Türk Tarih Cemiyetine eş olarak, 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasını istedi. Cemiyetin reisi Samih Rifat, umumî kâatibi Ruşen Eşref, üyeleri de Celâl Sahir ile Yakup Kadri'dir" (Levend, 1972:409)."

Türk Dili Tetkik Cemiyeti³⁸ çalışmalarına hemen başlamak ve dil devrimini hızlandırmak adına 26 Eylül 1932 tarihinde Birinci Türk Dil Kurultayını toplamıştır. Aslında Birinci Türk Dil Kurultayından önce 2-11 Temmuz 1932 yılında gerçekleştirilen Türk Tarih Kongresi Türkçe açısından da ileride yapılacaklar için büyük bir önem taşımaktaydı. Bu

³⁸ İnan'a göre Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulma nedenlerinden birisi; Türk Tarih Tezine göre bütün dünya dillerinin menşei Türk dili idi. Böyle çok eski kültüre sahip olan büyük Türk milletinin dil hazinesinin de sözlüklerden maddî ve mânevi kültür mefhumlarını ifade eden kelimeleri ve tarihi belgeleri bütün dünyaya tanıtmak gerekti. Atatürk Türk Dili Tetkik Cemiyetini ve Türk Tarih Cemiyetini bunun için kurmuştu. Türk bilim adamları bu işi yapabileceklerine onu inandırmıştı (İnan, 1970: 377).

kongrede ele alınan konular ve kongre katılımcılarının sunumları sadece Türk tarihi açısından değil Türkçe açısından da önem taşımaktaydı.

2.4.1. Birinci Türk Tarih Kongresine Dair Kısa Bir Değerlendirme³⁹

Kongrenin açılış konuşmasını yapan ve konuşmasında “Asya’nın Otokton Halkı Kimdir?” sorusuna cevap arayan Afet İnan aslında kongrenin özetini veren bir sunum yapmıştır. İnan’ın sunumunda Darwin teorisinin etkisi açık bir şekilde görülmekle birlikte, “Dünyanın hayatı yaratıcı şartlarına malik olan her kıtasında aşağı yukarı birbirine yakın zamanlarda ve birbirine benzer mahlûklar olarak mı belirmiştir? Yoksa insan yeryüzünün yalnız bir köşesinde yaratılıp oradan mı dünyaya yayılmıştır?” sorusuyla, bildirisinde Evrimin hem tek bölgelilik hem de çok bölgelilik teorilerini tartışmış, sonuçta ise “Filhakika insanlığın yüksek kültür beşiği yalnız tek bir yer olmuştur. Orta Asya” diyerek tek bölge teorisini kabul etmiş ve konuşmasını bu zeminde sürdürmüştür (İnan, 2010:17-24).

Böylelikle tezin ilk ayağı “Darwinci bakış açısıyla” ama Türkçü bir felsefeyle oluşturulmuştur. Darwin Afrika’yı temel alırken, Afet İnan insanlığın doğduğu yeri Orta Asya olarak ele almış ve Türk tezinin felsefi (antropoloji, coğrafya, jeoloji, kültür havzaları, dil gibi unsurlar bağlamında) temelini böylelikle oluşturmuştur.

İnan, antropoloji ve arkeoloji verilerinin kullandığı tezinin devamında “Orta Asya’dan, orada yetişip çoğalan ve başlı başına bir kültür yaratan insan kütlesinden bahsederken, tek bir ırk düşünüyorum ve onun adına Türk diyorum.” diyerek, kültürün Doğudan Batıya gittiğini, bu kültür ve medeniyet havzasını da Türklerin kurduğunu ileri sürmüştür (İnan, 2010:24-31).

Türk dili açısından sözlerini ise şu şekilde ifade eden İnan; “Bir de Orta Asya’nın otokton ahalisi zamanla hâsıl olan mevzi lehçe farklılıkları bir kenara bırakılırsa tabii olarak bütün yurttaki tek bir dil konuşuluyordu. “...*Bu dil bütün dünya dillerine götürülmüştür. Bu dilin adı vardır. Türk dili* (İnan, 2010:31).”

³⁹ Türk Tarih Tezi genel görüşleri için geniş bilgi için bakınız: Türk Tarih Kurumu (1933). *Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Müzakere Zabıtları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Doğal göçler neticesinde de, Avrupa, İran ve Hindu dillerle münasebet kuran bu dil onların dillerini de neşet etmiştir. Bu dillerin hepsinde Türk dili kökleri vardır (İnan, 2010:35). Türk dili açısından konuyu daha da netleştirmeye çalışan İnan, “Ari” kelimesinin Türkçe olduğunu “er” sözcüğünden geldiğini ve “Ari denilen dillerin temelinde, Hintçe ve Persçenin mahdut kelimelerinden ziyade Türk dili köklerini aramanın daha mühim olduğunu ifade eder (İnan, 2010:40).

Kongrenin devamında konuşan Fuad Köprülü, dil aileleri tartışmalarıyla başladığı sunumunda Altay dilleri hakkındaki araştırmaların yetersiz olduğunu bu diller üzerinde daha pek çok çalışma yapılması gereğinden bahsederek, bu araştırmaların derinleştikçe Türkçe için durumun daha da netlik kazanacağını söyler. Batıdaki ari ırk çalışmalarını eleştirerek yeni yapılacak çalışmaların ve keşiflerin ari ırk düşüncesini yıkacağını ileri sürer (Köprülü, 2010: 40-47).

Kongrede söz alan bir diğer araştırmacı olan Samih Rifat “Türkçe ve Diğer Lisanlar Arasındaki İrtibatlar” isimli sunumunda “Tanrı” kelimesinden ve bu kelimedeki t- n seslerinden hareketle, Batılı bilim adamlarının Ari ırk tezlerini çürütmeye çalışır (Rifat, 2010: 52-54). Dilimizde t ve n seslerini bir cevher olarak kabul eden Rifat; bunları gök, hayat vb. manalarda tözleştiriyor ve bu tözlerin bütün Sami dillerine girdiğini açıklayarak; Avrupalı dil bilimcilerin kendi dillerinin kökenlerini Keltçede ya da Amerikan yerli dillerinde aramasındansa Türkçede aramalarının daha doğru olacağını ifade etmiştir (Rifat, 2010:58).

Türk Tarih Kongresinde okunan bildiriler toplu bir şekilde ele alındığında; Türklerin tarih sahnesinde var olan en eski kavim olduğu; medeniyetin, kültürün ve dilin temellerinin Türklerde aranması gerektiği ve Avrupa’nın çalışmalarını bu doğrultuda yapmaları lazım geldiği fikri ortaya çıkmaktadır.

Bu düşüncülerin temelinde Avrupa’da yapılan “Ari” ve “Turanî” tasniflerin olduğu, Avrupa’nın kendisi dışındakileri aşağılayıcı bir tavır alarak kendisini ari millet ilan etme düşüncesinin etkin olduğu açıktır. Kongrenin kapanış konuşmasında Yusuf Akçura bu konuya değinmiş ve yapılan bu kongreyle bu Avrupaî düşüncünün yıkılacağını ifade etmiştir.

Beraberce geçirdiğimiz on gün içinde konferanslar mütalaalar, müzakereler ve münakaşalarla birçok müspet neticeler elde ettik. Başta Türk ırkının tarihten evvelki çağlarda bile Asya'nın ortasında, dünyanın göbeğinde, medeniyet kurmaya başladığını, sonra buradan dünyanın her tarafına medeniyet götürüp dağıttığını gördük. Avrupalı muharrirlerin şu veya bu maksatla meydana çıkardıkları arî, Turanî tasniflerinin, hele bu insan nevileri arasında tebarüz ettirmek istedikleri farkların esassız olduğunu anladık (Akçura, 2010:617).

Şüphesiz ki kongrede okunan bildiriler, Avrupa'nın tarih ve millet anlayışına bir tepki olarak ve eldeki imkânlar ölçüsünde birçok fayda sağlamıştır. Bu fayda eğitimde, okullarda yazılacak olan kitaplarda kendisini gösterecek ve Türk milletine kadim bir millet olduğu düşüncesini, medeniyet sahibi bir millet olduğunu da gösterecekti. Uzak fayda da Türk milleti bu düşünüşle geçmişine ve kültürüne sahip çıkarak istikbalde de ona göre büyük işler başarmak yolunda gayret gösterecektir.

Tüm bunların yanında Türk Tarih Tezi⁴⁰ doğal olarak, 1936 yılında öne sürülecek olan Güneş Dil Teorisinin de tarihî temellerini atmış oluyordu. Kadim bir medeniyetin muhakkak ki kadim bir dili olacaktır.

Birinci Türk Tarih Kongresi bu şekilde değerlendirildiğinde Birinci Dil Kurultayı için oluşan ilmî ve siyasi zemin daha kolay anlaşılmaktadır.

2.4.2. Türk Dili Birinci Kurultayı

26 Eylül 1932 yılında toplanan kurultayın genel başlıkları; Dilin Menşeleri, Türk Dilinin Bugünkü Hali, Asrî ve Medenî İhtiyaçları, Türk Dilinin Müstakbel İnkişafı, şeklinde tasnif edilmişken kurultayın amacı; sahalarında dilin bütün ihtiyaçlarını gidermek, düşünüş tarzını asrileştirecek ve garplılaştıracak hâle getirmek, yeni vakıaları ifade edecek yeni kelimeler teşkilinde önceden hazırlanmış ve tespit edilmiş esaslar ve kaideler hazırlamak şeklinde belirtilmiştir.⁴¹

⁴⁰ “Atatürk’ün yüce dehasından doğan Türk Historya Tezi, bütün bu hakikatten uzak görüş ve düşünüşlere karşı yeni ve doğru bir yol gösterdi dünyanın gözü önüne ilim âleminin en kuvvetli belgeleriyle konuldu ki cihan kültürünün ilk açılışı, ilk gelişmesi Türk’ün eliyle olmuştur (Dilmen, 1936c: 162).”

⁴¹ Türk Dil Kurumu (1933). *Birinci Türk Dil Kurultayı Tezler ve Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası

Açılış konuşmasında Osmanlı Devleti'nin Türklüğe bakış açısı eleştirilmiş, Türk'ün hep geri planda bırakıldığından söz edilerek hiçbir millî şuurun Devlette kendisini göstermediği ifade edilmiştir. Üzerinde en çok durulan konu ise Anadolu Türk'ünün Osmanlı tarafından kaba ve cahil olarak değerlendirilmesinden duyulan rahatsızlıktır. Sosyal durumda bu kadar geri planda tutulan Türklerin halk lisanını da doğal olarak kimsenin önemsemediğinden bahsedilmiştir.

Dili kullanan ediplerin Türkçe kelime ve tamlamalar yerine Arapça ve Farsça tamlamalar kullanması sert bir şekilde eleştirilmiş ve Türkçenin bu dillerden daha üstün ve güzel olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında halk dili ile devlet dilini ayırmanın bu iki zümrenin anlaşılamamasına, kanun ve hukukun işleyememesine neden olacağı vurgulanmakla birlikte dili zenginleştirmek için başvurulacak öz kaynaklarımızın diğer milletlerinkinden çok daha fazla olduğu ifade edilmiştir (TDK, 1933:1-13).

Açış konuşmasından sonra kurultay başkanlığına seçilen Kazım (Özalp'ın) "Türk dilini tetkik etmek ve onu layık olduğu mevkiye yükseltmek en ehemmiyetli ve millî vazifemizdir." şeklindeki söylemi, Türkçeye devlet tarafından verilen önemi ve değeri gösterir önemli açıklamalardan biridir (TDK,1933: 13-14).

Kongrede söz alan Reşit Galip Bey'in "Çok defa, hiçbir mecburiyet olmaksızın kapitülasyon bağışlayan Osmanlı diplomatları gibi, Osmanlı müellifleri, şairleri, edipleri, âlimleri de yabancı istilasına karşı Türk dilinin kapısının ardına kadar açtılar." ifadesiyle dilin, Türkçe olmaktan çıktığını söylemiştir. Osmanlıca ile var olan irtibatın bir an önce kesilmesi gereğinden söz eden Reşit Galip bunun millî kültürün gelişmesi için bir zaruret olduğuna dikkat çekmiştir (Galip,1933: 14-15).

Kongre sunumlarında genel olarak Türk dilinin diğer dillerle mukayesesi yapılmış ve dilin menşei konusunda Türk Tarih Tezine de yapılan atıflarla Türkçenin diğer dillerle ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılarak Türkçenin o dillerin temelinde bulunduğunu iddia eden teoriler öne sürülmüştür. Türk bilimi açısından Birinci Türk Dil Kurultayından⁴² önce yapılan Türk Tarih Kongresinde Türklerin, tarihin ve medeniyetin öncüsü olduğu

⁴² 1. Dil Kurultayında Sunulan Bildiri Başlıklarından Birkaç Örnek: Samih Rıfat'ın Türkçenin Ari ve Sami Lisanlarla Mukayesesi, Ahmet Cevat'ın Sümerce Türkçe Karşılaştırması, Saim Ali'nin Türk Dili Bir Hint Avrupa Dilidir, Mehmet Saffet'in Eti, Akad , Med Karşılaştırması, AgopMartayan'ın Türk Sümer ve Hint Avrupa Dilleri Arasındaki Rabitalar, Ragıp Hulusi'nin Eski ve Daha Eski Türkçe... (TDK, 1933)

düşüncesi bu kongredeki bildirilere “*Tarih sahnesine ilk çıkan millet olan Türklerin, dilleri de ilk dildir ve dolayısıyla sonradan ortaya çıkan milletlerin dillerinin temelinde de Türkçe vardır görüşünü hâkim kılmıştır.*”

Dipnotta belirtilen konular ve bu konular üzerinden yapılan tartışmalar ışığında dilin sadeleşmesi gerektiği örneklerle izah edilmeye çalışılırken Hüseyin Cahit’in kongreye sunduğu eleştiriler ve öneriler büyük bir dikkat çekmiş ve tartışmalara neden olmuştur.

Cahit’in kongreye sunduğu öneriler:

- 1- Lisanımız hakkında ilmî tetkikler lazımdır.
- 2- Türkçenin menşeleri hakkında tetkiklerde bulunacak uzmanlar heyetinden başka, bugünkü müşküllerimize çare bulacak bir ilim heyetine de ihtiyaç vardır.
- 3- Bu heyet bize ıstılahları kararlaştırmalı, Avrupa lisanlarına nazaran bizdeki eksik kelimeleri tamamlamalı, Türkçe lûgat, sarf ve nahvi yazmalıdır.
- 4- Türkçemizin nahvinde, bünyesinde bir kabiliyetsizlik yoktur. Kusur kelimelerdedir. O da usul dairesinde bir çalışma ile izale edilebilir.
- 5- Yazı dili ile konuşma dili arasındaki farktan ürkmeye mahal yoktur. Lisan sadeliğe doğru en fazla verimle kendiliğinden gitmektedir (Cahit, 1933: 279).

Hüseyin Cahit’in bu önerileri ve eleştirileri kurultayda tartışmalara neden olsa da Cahit’in önerilerinin kurultay sonucunda alınan kararları (5. madde hariç) etkilediği görülmektedir.

Kurultayda yaşanan birçok ilginç diyalogdan bir tanesi de Naşit Bey’in “Madem Türkçeye doğru gidiyoruz. Bütün kelimeleri öztürkçe olarak kabul edeceğiz. Ben de şu teklifi yapıyorum. Türk Dili Tetkik Cemiyeti yerine, Türk Dilini Araştırma Birliği veya Türk Dilini Araştırma Derneği diyelim.” cümlesidir.

Ruşen Eşref’in kapanış konuşmasındaki “... İlk medeniyeti kuran Türkler olduğu gibi ilk medeniyetin de Türkçe olduğuna hiç kimsenin şüphesi kalmadı. Dillerin kaynağını araştıran birçok ilim adamları göstermişlerdir ki, Türk dili Hint-Avrupa dili denilen dillerle Sami denilen dillerin anasıdır.” ifadesi aynı zamanda kurultayın çalışma programının izahıdır (Eşref, 1933: 456). Kurultaydaki bildirilerin doğrudan ya da dolaylı olarak Türk Tarih Tezine atıf yapması ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacak olan Güneş Dil Teorisine

kaynaklık edecek fikirlerin, dönemin bilim camiası önünde açıklanması açısından önem taşımaktadır.

Kurultayın kapanışı sırasındaki sunumlar, kurultaydan sonra “Dil Devrimi”nde nasıl bir yol izleneceğini açık bir şekilde göstermektedir. “Yarın akşam Boğaziçi kıyılarından birinde dolaşan bir Türk çocuğu gökyüzündeki belirsiz yıldızların çizdiği yolu gösterecek; bu nedir? dediği zaman yanındaki ona “kehkeşan” dediklerini söylemek lüzumu duymayarak, “saman uğrusu” diyecek ve böylelikle talim vazifesini yerine getirmiş olacaktır. ... Yarınki çocuklarımız bize eski Türk atalarının “başak bürcü” değil “başak öğüğü” dediklerini öğretecekler.... (Rıfat, 1933: 468). “Dilimiz, tarihimizin en ilk izlerinin de ötesine varabilen devrilerdeki büyük muhaceretlerin dili, en ilk ve eski kültürlerin dili, en büyük zaferlerin dili olmuştur. Bugünkü lengüistin kök diye baktığı Sanskritçe, Yunanca, Latince gibi dillerin de daha kökünde duran bir dil... Sümerce, Etice gibi İlk Ön Asya medeniyetlerinin de dili olsa gerek.... (Eşref, 1933: 470).”

Sonuç olarak Türk Dili Birinci Kurultayı; Türk Dili Tetkik Cemiyetinin çalışma programını, sunulan bildiriler ve verilen öneriler neticesinde aşağıdaki yedi maddede sıralamıştır.

- 1- Türkçenin gerek Sümer, Eti gibi en eski Türk dilleriyle gerek Hint- Avrupa, Sami denilen dillerle mukayesesi yapılmalı.
- 2- Türkçenin tarihî inkişafı aranmalı, mukayeseli grameri yazılmalıdır.
- 3- Türk lehçelerindeki kelimeler derlenerek lehçeler lügati, ıstılah lügati, türkçe sarf ve hahvi tez elden yapılmalıdır.
- 4- Türkçenin tarihî grameri yazılmalıdır.
- 5- Şark ve Garp memleketlerinde çıkan Türk dili ile ilgili eserler toplanmalı, bu eserlerden lazım olanları dilimize çevrilmelidir.
- 6- Cemiyet gerek kendisinin gerek dışarıdaki Türk dili ile uğraşanların tetkiklerini bir mecmua ile neşretmelidir.
- 7- Memleket gazetelerinde dil işlerine hususi yer verilmelidir (TDK, 1933: 456).

Şemsettin Sami’nin dilde sadeleşmenin ilk devirlerinde söylediği “Bu nasıl bir dildir ki Arap’a söyleyen anlamaz, Acem’e söyleyen anlamaz, Türk’e söyleyen anlamaz (Atay, 1967:211) sözü belki de dil devriminin ve onunla birlikte gelecek olan özleştirmeciliğin de

temel dayanağını oluşturabilir. Bu söylem, Atay’a “Zaten uydurma bir dil kullandığımız” duygusu uyandırmıştır.

2.4.3.Siyaset ve Türkçe

Devrim, doğası gereği kendisinden önce var olanı mümkün olduğunca yıpratmak ve yok etmek eğilimindedir. Dil devrimi⁴³ de doğal şartları içerisinde kendisine bir var oluş alanı yaratabilmek için, Osmanlı Devleti içerisindeki Türk’e ve Türkçeye bakışı eleştirmiştir. Türklüğün kadimliği ve doğal olarak Türkçenin kadimliği meselesi üzerinde durulmuş, Avrupa’nın kendisini kadim millet olarak göstermek için sarf ettiği çabayı Türkler de böylelikle göstermeye başlamışlardır. Hem Birinci Türk Tarih Kongresi hem de Birinci Türk Dil Kurultayı, Avrupa’yla girilen bir bilim yarışının çalışmaları şeklinde değerlendirilebilir. Bu yarışta milletlerin ve dillerin kökenlerinin Türklerde olduğu ve Avrupalı bilim insanının da bu arayışını Türkçede yapması gerektiği sunulan tezlerde görmek mümkündür.

Bu çalışmalar, Anadolu coğrafyasında yaşayan, savaştan yeni çıkmış, tüm hayat şartları ve sosyal imkânları değiştirilmiş ya da değiştirilmek üzere olan bir millete benlik duygusu⁴⁴ve güç aşılama olarak değerlendirilmekle birlikte Avrupa’daki ari ırk çalışmalarına da bir başkaldırı olarak yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında kurultayda sunulan bildiriler sadece millî his ve kimlik arayışı olarak değil Avrupa’nın bilimsel yarışında biz de varız söylemidir. Bu düşünüş, hamasi gibi görünse de sunulan bildirilerden ve bildirilerdeki Avrupa bilim camiasına yapılan önerilerden bu bahis çok rahat anlaşılmaktadır. Bunun yanında bu tarz çalışmaların yeni olduğu ve bu çalışmaların derinleştirilmesi gerektiği de yine kurultayca çalışma programında belirtilmiştir. Kurultayın yakın plandaki faydalarından bir tanesi de Türk Tarih Tezinde ortaya atılan menşei meselesi, Türkçe

⁴³ Dilde yabancı öğelerin çoğalması, özellikle halkla kültürlü zümrenin anlaşması konusunda ortaya çıkan ayrılık nedeniyle, ulusçuluk ve kendine yönelmeni etkisiyle bunlara karşı bir tepki başlamaktadır. Dili daha çok yerli öğelerin egemen olduğu bir kültür dili durumuna getirmek amacıyla yapılan ve devletin desteğini kazanmış olan ulus çapındaki dili geliştirme eylemine "dil devrimi" adı verilmektedir (İmer, 1976:32).

⁴⁴“Türkler onulmazlık aşağılık duygusundan, yani bir medeniyet tarihleri ve bir ilim ve edebiyat dilleri olmadığı tevekkülünden kurtulmalı, hatta bu aşağılık duygusunu, medeniyete ve ilme hizmet eden başlıca milletlerden olmak üstünlüğü duygusu ile değiştirmeliydiler. Böyle bir duygu değiştirmede Arapça kadar zengin ve sağlam temelli bir dilleri olduğuna inanmaları şart idi (Atay, 1980: 468).” “Dil devrimi ile ilgili bir başka görüş ise Agah Sırrı Levend tarafından şu şekilde dile getirilmiştir; Büyük Türk devriminin kabul ettiği iki ana prensipten biri millileşmek, öteki de Batı medeniyeti dairesine girmekti. Bütün sosyal kurumlar bu ana prensiplere göre ayarlanacak, kültür nizamı bu esaslar üzerine kurulacak, dil meselesi de böylece çözülmüş olacaktı (Levend, 1967: 21).”

açısından bu kurultayda netlik kazanmıştır. Tüm bu tarihî ve lengüistik tetkikler sonucunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti artık çalışma programı kapsamında çalışmalarına hızla başlamalı ve Avrupa ile yapılan “gizli bilimsel savaşı” kazanmalıdır. Bu nedenle dil devrimi hızlı bir şekilde Türk Dili Tetkik Cemiyeti vasıtası ile başlamış bulunmaktadır. Dil devriminin diğer devrimlerden en büyük farkı ise resmî olarak, bir şapka kanunu veya kılık kıyafet kanunuyla kanunlaştırılmamasıdır. Dil devrimi her ne kadar bu şekilde kanun maddesi ile anılmasa da arşiv belgelerinden elde edilen verilerde devletin kurumlarının bu doğrultuda ciddi bir şekilde çalıştığı ve çalıştırıldığı görülmektedir. Türk Dili Birinci Kurultayının sonuçları devletin dil politikasını belirleyen bir çalışmadır. Döneme ait bazı arşiv belgeleri incelendiğinde çalışma programının nasıl işlendiği görülmektedir. Bu minvalde aşağıda birkaç arşiv belgesi incelenmiştir.

08.03.1933 tarihinde bütün vekillere ve bütün makamlara gönderilen yazı; her gün gazete ve radyolarda Kamus-ı Türkî’den seçilen 10- 20 kelimenin karşılığının, Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halk Evlerine gönderilmesi gerektiğini ifade eden bir belgedir (EK 1, TCBA: 30.10.144.32.15).

03.04.1933 tarihli Ahmet Cevat Emre’nin İsmet İnönü’ye gönderdiği mektup yapılan her çalışmadan devlet erkânının haberdar edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu belgede dikkat çeken husus ise Emre’nin “Alfabenin Menşei” isimli kitabında eski Türk yazısını Sümerceye götürdüğünün İnönü’ye özel olarak bildirilmesidir (EK 2, TCBA:30.10.45.250.39).

İçişleri Bakanlığından Trakya Umumî Müfettişliğine gönderilen 10.11.1934 tarihli belgede Atatürk’ün son nutkunda kullanmış olduğu öztürkçe kelimeler liste halinde hazırlanmış ve dili güzelleştirme adına bu kelimelerin yeri geldikçe kullanılması istenmiştir. Ayrıca yeni öztürkçe kelimeler türetildikçe onların da gönderileceği, belgede özellikle belirtilmiştir (EK 3, TCBA:180.09.4.24).

Askeri terimlerin araştırılması yönünde Türk Dili Tetkik Cemiyetinden ödenek isteyen Genel Kurmayın 26.02.1936 tarihli yazısı; askeriyein de dile verdiği önemi göstermesi bakımından önemlidir. Bu belge de ayrıca terimlerin tam karşılığının bulunması için eski Türk kaynaklarından (Osmanlıca metinlerde dâhil olmak üzere), Avrupa, Mısır ve Memlûk

kütüphanelerinden getirilen kitaplardan da yararlanmanın faydalı olacağından bahsedilmiştir (EK4, TCBA:30.10.144.33.3).

Dâhiliye vekâleti tarafından vilayetlere gönderildiği anlaşılan 02.06.1936 tarihli belgede, derleme heyetlerinin çalışmalarını hızlandırması ve belgeleri kurum sekreterliğine göndermeleri istenmiştir (EK 5, TCBA:180.09.4.24). Bu yazıya cevap olarak da Biga Kültür İşyarlığının 16.06.1936 tarihli cevabında iki bine yakın kelimenin derlendiği ve fişlenerek kuruma gönderildiğinden, çalışmaların hâlen devam ettirildiğinden bahsedilmiştir (EK 6, TCBA:180.09.4.24).

27.12.1938 tarihli Manisa Milletvekili Sabri Toprak'ın Türkçe dışında umuma açık yerlerde başka dillerde konuşanların cezalandırılması için verdiği kanun teklifi ilginçtir. Teklifte, evi dışında başka dillerde konuşanlar için şu şekildedir;

- 1- Birgünden bir haftaya kadar hapis cezasıyla veya 10 liradan 100 liraya kadar para cezasıyla cezalandırılması;
- 2- Bu cezadan mahkûm olanların; öğretmenlik, doktorluk, avukatlık, fabrikatörlük, gazetecilik yapamayacağı; yayın organlarında yazı yazamayacağı ve ellerindeki diplomaların geri alınacağı;
- 3- Bu iki maddeye muhalif hareketlerin devamı durumunda ise 1 aydan 1 seneye kadar hapis cezası ve 100 liradan 1000 liraya kadar para cezası ile cezalandırılacağı; (EK 7, TCBA: 30.10.144.32.15).

Yukarıda özetlenen belgelerden anlaşılacağı üzere, dil devrimi büyük bir hızla genç Cumhuriyet'in elinde kendisine yol açıyordu. Bu doğrultuda devletin bütün organları ellerindeki imkânlar ölçüsünde bu devrime faydalı olmaya çalışıyorlardı. Kurumların, vekillerin, ...vb. bu devrime önem vermeleri için birçok sebep bulunabilir, kimisi bunu gerçek bir devrim muhafızlığı çerçevesinde, kimisi kendisini ön plana çıkarmak amaçlı, kimisi de bir yerlere yaranmak için olabilir. Tüm bu sebeplerin arkasına sığınmadaki gerçek, Atay'ın şu açıklamasının devlet kademesi tarafından bilindiği olabilir: "Atatürk'ün son yıllarında dil ve tarih işleri yoğun bir uğraş içerisine girdiği ve bunun onu fazlasıyla yıpratmış olduğunu açıklayan Atay; bu işleri çözmek için dimağını fazla zorladığını ve bununla

sinirlerini yıprattığını söylemektedir (Atay, 1980:484).” Atatürk’ün yoğun bir şekilde dil ve tarihle ilgilenmesi bazı çevreler için muhakkak ki bir cazibe kaynağı olmakla birlikte “Türk dilinin kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet kuruluşlarımızın özenli ilgili olmasını isteriz (1 Kasım 1932)” sözü de yeterli olacaktır (TDK, 1967: 39).

Atatürk, Birinci Dil Kurultayından sonra özleştirmeciliği denemede karar kılmıştır. Bu kararından sofrasındaki misafirlerinin ve kurultaydaki bildirilerin etkisi büyüktür. Özellikle Atatürk’ün bu yönde karar almasında Ahmet Cevat’a göre Sadri Maksudi’nin etkisi büyüktür. Ahmet Cevat bu durumu Maksudi için “Gazi geçici bir zaman için yanlış bir yola sevk edilmiştir, bu da büyük adamın fazla yorulmasına sebep olmuştur” şeklinde eleştirmiştir.(Emre, 1956:33; Atay, 1980:475).⁴⁵

“Atatürk kararını aldığı dil devrimini gidebildiği yere kadar uygulamada ısrarlı idi. Bu noktada özleştirmecileri özendirmek ve özleştirme taraftarlarını arttırmak için mecliste “baysal utku” sözünü çok sık olarak kullanmıştır (Atay, 1980:476).”

Atatürk tüm bu çalışmaların sonucunda Türkçenin, çağdaş Batı devletleriyle yarışır, hatta onların dilini de geride bırakacak şekilde gelişmesini beklemektedir. Onun içindir ki Atatürk dilimizi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıyız şeklinde bir açıklamayla dil devriminin temelini atmıştır. Bu açıklama ve sonrasındaki çalışmalar, göstermektedir ki dil denen bulmaca üzerine gidildikçe daha da karmaşık bir hâl almaktadır. Atatürk’ün Türkçe için aldığı bu kararlara dair ilginç bir tespit konunun niye bu kadar derinleştiğini ve karmaşıklaştığını göstermesi açısından önem taşımaktadır: “Atatürk’ün aşırıları deneyerek doğruyu bulmak eğiliminde olduğudur.” (Atay, 1980:479).⁴⁶

O dönemde Atatürk’ün yanında olan Abdulkadir İnan, Birinci Dil Kurultayından sonraki durumu tirajı komik olarak değerlendirmiştir. İnan’a göre ilmî zeminden uzaklaşmış ve tamamen devrimci bir düşünüş tarzıyla konu ele alınmış ve Birinci Dil Kurultayından

⁴⁵ Ahmet Cevat hatıralarında Sadri Maksudi’nin Türk Dili için kitabındaki düşüncelerini sert bir şekilde eleştirmiştir. Taşkent, Buhara, Kazan, Bakü münevverlerinin kendi aralarında müşterek bir ilim ve edebiyat dili yaratmak için çalışmaları şüphesiz takdire layık bir hedeftir. Bunu başarmalarına esef edilir, fakat Türkiye’nin bütün bu Türk lehçelerini ve kendi dilini kaynaştıracak bir ilim ve edebiyat dili yaratmasını istemek tarih ve coğrafya şartları ile nasıl bağdaştırılabilir? ... Maksudi bizi Orta Asya ve Volga Türklerini kurtarmak için ırkçı ve Asyalaştırıcı bir ilim ve edebiyat diline sevk etmek hülasasıyla çalışıyor. Oysa ki, böyle bir dil uydurulabilse, ne bize ne onlara hiçbir şeye yaramayacağı aşikârdır (Emre, 1956: 31).

⁴⁶ Bu noktada Ahmet Cevat’la, Atay birbirlerine zıt bir düşünüşe sahiptirler; Ahmet Cevat’a göre Atatürk kandırılarak ikna edilmiştir, Atay’a göre ise Atatürk kendisi bu fikri denemekte ısrarlıdır.

sonra, kendi tabiriyle Ankara’da hava daha da ağırlaşmıştı. İlk kurultaydan altı ay sonra bir sonuç alınmamıştı ve Atatürk’ün emriyle bütün dilciler Çankaya’da toplanmış; tarama ve anket çalışmaları için 7 Mart 1933’de toplanan heyetin sonucu 12 Mart 1933 tarihinde Kamus-ı Türkî’den seçilen on altı kelime ile başlamıştır. İnan; tüm bu çalışmalar neticesinde içine düşülen tirajı komik durumu “Türk yazı dili çorbaya dönmüştü” şeklinde izah ediyordu. Daha sonraki süreçte içinden çıkılmaz bir hâl alan dil meselesindeki şikâyetler üzerine Atatürk dili tabîî sürecine bırakmak gerektiğini söyleyerek bu işi çözmesi için Atay’ı görevlendirdi. Atay’ın başkanlığında kurulan bu komisyon çalışmaları neticesinde yedi bin kelimelik Osmanlıcadan Türkçeye cep kılavuzu yayınladı (İnan, 1970: 375-381).”

Bu çalışma Atatürk’ün hoşuna gitmedi ve Atay’a 24.10.1935 tarihinde, memleketimizin en büyük âlimlerini ediplerini büyük bir komisyon halinde aylarca çalıştırdık. Elde ettiğimiz netice şu iki küçük kılavuz sözlüğünden ibarettir. Bu küçük sözlüklerle millî bir devletin edebî, sosyal, ilmî ihtiyaçları tatmin edilemez. Falih Bey, galiba biz eski Osmanlıcadan ve Batı dillerinden faydalanmak mecburiyetinde kalacağız (İnan, 1970: 381).

Yine Atay’ın durumla ilgili bir anısında, “Bir gün hüküm kelimesi üstünde durmuştuk. Terimler arasındaki “yargı” dışında bu kelimenin Türkçede kalmasından başka çare yoktu. Fakat bir türlü münakaşanın sonun getiremiyorduk. Dağıldıktan sonra dostum Abdulkadir yanıma geldi. Kendisi bir defa demişti ki Ben Asya Türklerinin çoğunun lehçelerini biliyorum. Sizin ve Yakup Kadrilerin lehçesini de anlıyorum. Benim aklımın ermediği bir lehçe varsa, o da Türk Dil Kurumu’nun lehçesi. Bu konuşmanın ardından İnan, Hüküm kelimesinin Türkçe olduğunu ispat ediyor ve Atay da açıklamasıyla birlikte durumu Atatürk’e anlatıyor. Atatürk Türkçede bir kelime daha kalmasından keyifleniyor. Atatürk istiyordu ki Türkçede mümkün olduğu kadar çok kelime bırakalım, ancak bu kelimelerin Türkçe olduğunu da izah edelim (Atay 1980:478).

Kurum başkanı Saffet Arıkan dil devriminin bu aşırı özleştiriciler tarafından bir çıkmaza sürüklendiğinin farkına vararak bu gidişi bir parça frenlemek amacıyla yeni bir çare düşündü. Arıkan’a göre dil meselesinin iki yönü vardı; devrim yönü ve akademik yönü.

(İnan, 1967:129) İşin akademik yönü için *Karşılıklar Kılavuzu Komisyonu* kurulmasını Atatürk’e öneren Arıkan’dır.

Karşılıklar kılavuzundaki kelimelerin kullanımıyla ilgili karışıklıklar her geçen gün artmaktaydı, dil içerisinde çıkılamayacak bir hâl almaya başlamıştır. Atatürk’ün bu durumdan rahatsızlığını Atay ve Ahmet Cevat hatıralarında şu şekilde anlatmışlardır; “Atatürk bir akşam Kazım Dirik’in sofrada öztürkçe konuşmasından sonra Falih Rıfkı’ya “Dili bir çıkmaza saptırmışsınız; bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır. Ama ben de işi başkalarına bırakamam. Çıkmazdan biz kurtaracağız (Atay, 1980:477; Emre, 1956:35⁴⁷).”

Tüm bu tarihî süreç ve tartışmalar içerisinde dile müdahalenin büyük sorunları beraberinde getirdiği kendisini fazlasıyla göstermekteydi. Hem akademik açıdan hem de devrim açısından işler daha fazla buhrana girmeden bir çıkış yolu bulunması gerekmektedir, belki de içinde bulunan bu durumdan dolayı Atatürk “İki şey de inkılâp olmaz; dilde ve musikide (Emre, 1956:43)” cümlesini kuruyordu.

Dil devrimi tam olarak gerçekleştirilemiyor, işler içerisinden çıkılmaz bir hâl alıyordu. Bu durumu Bayur şu şekilde izah etmeye çalışıyor: “Dil devrimi öbür devrimler gibi Atatürk sağ iken gereken sonuca ulaştırılamamıştır, tarih davası gibi de kesin yönünü alamamıştır. Ancak amaç millete gösterilmiş ve milletimizin içinde sanıldığı çok kalabalık bir zümre davanın doğruluğuna ve zarureti inandırılmıştır (Bayur, 1967:27).”

Atatürk bu çıkmazdan kurtulmanın yollarını ararken;

Yeni Türkçe kelimeler teklif edebiliriz. Bu yönde ısrarla çalışmalıyız. Fakat Türk dilinin yapısını zorlamak olmaz. Bu bünye meselesini Türk dilinin olgunlaşma seyrine bırakmalıyız⁴⁸. Birkaç gün önce Ahmet Cevat Bey’e söyledim: Ketebe, yektübü Arabındır, kâtip, kitap, mektup Türküdür. (İnan 1969:21).

⁴⁷.... Bu uydurma dil bir müddet yazılarda tecrübe edildi, hatta böyle konuşanlar bile oldu. Kazım Dirik bu dili çatır çatır konuşurdu. Bir akşam sofrada böyle konuşmuştu. Gazi yüzüne bakmış, gülümsemiş, “Birbirimizi anlamaz olduk.” Buyurmuştu. O gecedan itibaren özleştirmecilik Gazi için iflas etmişti (Emre, 1956: 35).

⁴⁸ Atatürk bu ifadesi, Birinci Türk Dil Kurultayında büyük tartışmalara sebep olan Hüseyin Cahit’in düşüncelerine katılmaya başladığının göstergesidir.

Tam bu buhranlı zamanlarda Atatürk'ün eline 1935 yılında Viyana'da yaşayan Dr. Hermann F. Kvergie'in kaleme aldığı kırk yedi sayfalık *La Psychologie de Quelques Elementsdes Langues Truques (Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi)* isimli makale geçer (Lewis, 2004:79; Korkmaz, 2005:779).

Böylelikle Türkçenin sadeleşme tarihi açısından yeni bir döneme (Atatürk'ün yaşadığı süre boyunca) girilmiş olmaktadır. Atatürk Türk dilini içerisine girdiği bunalımdan kurtarmak için yeni bir yolu cesurca denemek ve sonuçlarını görmek amacıyla hızlı bir çalışma programı içerisine girmiştir. Bu çalışmalar Türkçe için güneşli günlerin göstergesi olabilirdi. Türkçeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarabilirdi. Bu düşüncüler, 1935 yılının ikinci yarısından itibaren Güneş Dil Teorisi çalışmaları olarak hem Teorinin felsefi noktalarının hem de etimoloji yöntemlerinin ortaya atılması açısından önem taşımaktaydı. Zaten Birinci Türk Tarih Kongresinden 1935 yılına kadar Türkçenin diğer dillerle mukayesesi ele geçen her fırsatta yapılıyor ve felsefi olarak da Türkçenin eskiliği iddia ediliyordu. Geriye kalan tek şey ise bu felsefi zemini daha da kuvvetlendirerek etimoloji yöntemiyle Türkçenin eskiliğini ve tüm dillerin kökeninde Türkçenin olduğunu ispat etmek kalıyordu. Kvergie'in fikri bu noktada Atatürk'e yeni bir fırsat vermiştir. Hızlı bir şekilde bir dil kongresi daha toplanıp bu ilmi yöntem tüm dünyaya duyurularak Türkçe için yeni bir dönem başlatılmalıdır. Güneş Dil Teorisiyle, Atatürk'ün dilciliği yeni bir döneme girmiştir.

Teorinin kabul edilmesini izleyen süreç kısaca özetlenecek olursa Cumhuriyet öncesi başlayan Türkçede sadeleşme Cumhuriyetle birlikte hız kazanmış ve devlet eliyle bu soruna bir çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Belli bir süre tasfiyecilik denense de istenen sonuçlar bir türlü alınamamış ve süreç iyice çıkmaza doğru sürüklenmiştir. Sürecin çıkmaza sürüklendiği bu durumda Teori süreci yumuşatma ve daha sistemli geliştirme adına bir yol olarak Türkçenin hizmetine sunulmuştur. Çalışmanın bundan sonraki sürecinde, Teorinin ortaya çıktığı ilk andan itibaren Atatürk'ün ölümüne kadar olan süre içerisinde nasıl bir doğum- gelişim ve ölüm süreci geçirmiştir; bu konular üzerinde durulacaktır.

2.5. Güneş Dil Teorisinin Tarihî Gelişim Süreci

Çalışmanın bu bölümü, Güneş Dil Teorisinin tarihî süreciyle ilgili bazı kronolojik bilgilerin yeniden gözden geçirilmesini, yeni belgeler ve bilgiler ışığında sürecin yeniden ele alınmasını amaçlamaktadır. Bu bölümde Teorinin felsefî, etimolojik ve siyasi tarafından ziyade Teorinin tarihî açıdan doğum ve gelişme süreçleri tam olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma için arşiv belgeleri, dönem gazeteleri, kurum yazışmaları ve hatıralar üzerinden incelemeler yapılmıştır.

Atatürk'ün “Naim Hazım’a okuttuğu Arapça fiilin yirmi çekiminden sonra; kitap, kâtip, mektup benim; kalanlar Arabındır. Kitaba bitik, kâtime bitikçi diyemezsiniz dersiniz onlar yabancı olur. Herkesin bildiği söylediği yazdığı, kitap, kâtip, mektup Türkçedir (Emre, 1956:54).” cümlesi dil devriminden sonra Türkçenin içinde bulunduğu durumun bizzat Atatürk tarafından nasıl bir hâl aldığına gösterilmesi açısından önem taşımaktadır. Tasfiyecilik ve özleştirmeciliğin Türkçe için oluşturduğu gergin ortam ve Türkçenin günden güne daha anlaşılabilir hâle gelmesi Atatürk için bu karışıklığın çözülmesi gerekliliğini doğuruyordu. Atatürk'ün dil ile ilgili yerli ve yabancı çalışmaları bizzat takip ettiği, bu yönde birçok esere sahip olduğu ve bunlar üzerinde çeşitli notlar aldığı bilinmektedir. “Bu kitapları arasında dilin kökenini açıklamaya çalışan glatogoni kitaplarının da bulunduğu ve Atatürk'ün bunları dikkatli bir şekilde okuduğu her tarihî konu içinde, dil belgeleriyle çözülecek konular olduğuna inanmaktadır (İnan, 2009:293).”

1932 yılında gerçekleştirilen Birinci Türk Tarih Kongresinden beri tartışılan ve üzerinde araştırma yapılan “İnsanlığın Menşei” konusu, felsefî, arkeolojik, antropolojik hatta bazı dil bilimsel incelemelerle insanlığın kökenin Türkler olduğunu ve dünyanın kültür havzasının Orta Asya’dan doğduğu iddiasında bulunulmuştur. Bu iddialar doğrultusunda Türkçenin de o insanlığın ilk dili olması kaçınılmaz bir hâl almaktadır.

İşte bu felsefî ve teorik alt yapılarla dilin içinde bulunduğu buhranlı yapı bir araya geldiğinde Dr. Herman F. Kvergiec’in yazısı Atatürk'ün eline geçmiştir⁴⁹.

Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi⁵⁰ isimli bu 47 sayfalık küçük kitapçığın önce Ahmet Cevat Emre’ye gönderildiği, Emre’nin belgeyi ucube olarak değerlendirip, yazıyı

⁴⁹“(…) Atatürk son yıllarında, bu nevi yabancı dil kitaplarını okumakta idi. İşte Güneş Dil Teorisi, bunun bir sonucudur. (İnan, 2009: 315).”

ciddiye almadığı, hatta Kvergie'in yazısında Prof. Dr. W. Czermak isimli bir bilim insanından etkilendiğini söylemektedir. Daha sonra Emre'nin ciddiye almadığı bu belgeyi Kvergie başkalarının aracılığıyla Atatürk'e ulaştırmıştır (Emre, 1956:47-48).

Tezin Atatürk'ün eline geçmesini ise; O. Fikri Sertkaya'nın Yakup Kadri'yle röportajından öğrenebiliyoruz.

Yakup Kadri Teoriyi anlatırken; Viyanalı bir dil uzmanı bir tez hazırlamış. Bizim sesli ve sessiz harfler üzerinde durmuş. Her harfe ayrı bir anlam vermiş tutup bu tezi, o zamanın matbuat müdürü olan Vedat Nedim Tör'e göndermiş. Vedat Nedim benim arkadaşımdır. Tezi alıp bana getirdi. Ben de bunun dil ile ilgili olduğunu görünce Atatürk'e götürdüm. Atatürk tezi okuyunca, "Tamam, demişti, istediğimi buldum." Sonra o uzmanı Ankara'ya, dil kurultayına çağırdılar. Ben o sıralarda Avrupa'da bulunduğum için, bu tez hakkında daha derinlemesine bir fikir edinemedim (Sertkaya, 1967:34).

Atatürk'ün eline geçen Kvergie'in yazısı hakkında Emre, hatıralarının devamında Atatürk'ün yazıyı ilgi çekici bulduğunu, yazıyla ilgilenilmesi ve hakkında rapor yazılması için İ. Necmi Dilmen'e verdiğini "mühim görünüyor, inceleyin dediğini; Kvergie'in yazısını inceleyenlerin ve yazı hakkında Atatürk'e *"Eserin hiçbir kıymeti yoktur."* şeklinde olumsuz rapor yazanların İ. Necmi Dilmen, Yusuf Ziya Özer ve Naim Hazım Onat olduğunu anlatır (Emre, 1956:49-50).

"Atatürk raporlara rağmen yine de Teoriyi ciddiye almış ve ilk insanın çeşitli homurtularda korku veya hürmet altında ünleme dayalı belli sesleri çıkarabileceklerini düşünmüştür. Atatürk; Dilmen, Hasan Reşit, Naim Hazım ve İnan'a glatogoni üzerine aralarında Marr'ın teorsinin de olduğu teorileri inceletmiştir (Emre, 1956:50)."

Atatürk'ün özellikle ilgilendiği dilin kökeni teorileri üzerine böyle bir yazının eline geçmesi ve Birinci Türk Tarih Kongresinden itibaren oluşan Türk Tarih Tezi bünyesinde yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların dil ile ilgili kısımlarında görev alan yukarıdaki bilim insanlarının Türkçe ve diğer dillerle ilgili çalışmaları, Teorinin beyinlerde dağınık bir şekilde durduğunu, toparlanması gerektiğini göstermektedir. Atatürk için geriye kalan tek

⁵⁰ Kvergie'in bu yazısı bir sonraki bölümde ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

şey bu dağınık bilgi birikimlerini toplamak sistemli bir teori haline getirmek ve etimoloji yöntemiyle bu kelimelerin Türkçe olduğunu ispat etmek/ettirmektir. Doğal olarak bu konuda en çok güvendiği bilim insanlarını çalıştırmalıydı ve onların bu konu üzerindeki düşüncelerini öğrenmeliydi. Daha sonra Atatürk kendi tasarısıyla fikrini ortaya koyacaktır.

Bu süreçte Atatürk tek başına belli bir teoriden değil birçok teoriden etkilenmiş olabilir. Atatürk'ün glatogoniyle ilgili birçok kitap okuduğu ve konuyla ilgili bilim insanlarıyla istişare ettiği hatıralarda geçmektedir.

Atatürk kesin bir sınıflandırmaya girmemiş olan eski Yakındoğu ve Akdeniz dillerini Sümerceyi, Etrüskçeyi konu almış birkaç kitap okumuştur. Örneğin Sümerce konusunda o yıllarda pek çok kitap gelmişti kendisine. Yetkileri bilim dünyasında kabul edilmiş olan yazarlardan kimi “200 Sümer- Türk sözcüğünün karşılaştırılmasını yapmış (F. Hommel, 1915), kimi “Sümerliler, etimoloji bakımından olmasa bile herhalde yapı bakımından Turanlı eski Türkçeye benzeyen bitişken tipte bir dil konuşurlardı.” Demiş (L. Wooley, 1927), kimi “uygarlığın beşiği olarak Orta Asya” yı göstermiştir (W. Durant; 1935). Hindistan'ın Sint ırmağı çanağında yapılan kazılarda çıkan kalıntılarla Sümer kalıntıları arasında ortak nitelikler göstermiştir (1931), Fransızlardan Hilarie de Barenton türlü kitaplarında Sümerceyi anadil saymış (1932-1935), Ruslardan Nikolay Ya. Marr, yukarıda anıldığı gibi Ankara'ya geldiğinde dillerin türeyişini kendi kuramına göre açıklamış (1933), Amerikalılardan James Chureward da tarih öncesinde, batıdan Uygur, doğudan da Amerika Kızılderili kültürlerinin Pasifik okyanusunda o çağda bulunduğunu sandığı Mu karasında tek bir kökten türemiş olduğunu ileri sürmüştür (1932-1935). Atatürk bu kuramları gözden geçirirken, 1935 baharında, Avusturyalı dilcilerden Hermann F. Kvergitch, Sigmund Freud'un bilinçaltı çözümlemesi görüşüne dayanan “Türk Dillerindeki Kimi Öğelerin Psikolojisi” başlıklı yazısını Viyana'dan Atatürk'e gönderdi. Atatürk bütün bunlardan esinlenerek aynı yılın ilk aylarında Güneş Dil adlı bir dil türeyişi kuramının ana çizgilerini saptadı, haziranda Türk dili dergimiz bu olayı duyurdu, kasım ayında da yukarıda anılan kitap yayınlandı. (Türk Dil Kurumu, 1972:69).

Türk Dil Kurumunun Nisan 1936 tarihli “Türk Dil Kurumu Bülteni Türk Dili” isimli dergisinde tanıtılan Teori “1936 Kışı Sonlarında Kurumun Çalışmaları” başlığı altında verilmiştir. Dergide Teori ile ilgili genel bir tanıtım ve değerlendirme yazısından sonra Ulus gazetesinde çıkan Teori incelemelerinden örnekler verilmiştir.

Atatürk’ün okuduğu ve etkilendiği çalışmalar düşünüldüğünde Teorinin tek bir ilham kaynağı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü dönemin meşhur teorilerden Ay Dil teorisi ya da Nickolay Marr’ın Marrism’inin gökle ilgili olması, Mu kıtasındaki Güneş figürlerinin ön planda tutulması gibi etkenler, ayrıca Kvergic’in insan çevre ilişkisi üzerinde durması Atatürk için güneşi sembol olarak seçmek anlamına gelmiş olabilir. Eğer Teorinin tek bir ilham kaynağı varsa dâhi bu kaynağın Kvergic’in eseri olmadığı muhakkaktır. Peki Atatürk niçin Kvergic’e bu kadar önem vermiş ve ısrarla Teori üzerine çalışma yapmasını isteyip onu 3. Dil Kurultayına davet etmiştir? Bunun ipucu, Atatürk gibi düşünen yabancı bir bilginin ortaya çıkmasıyla ilişkilendirmekle birlikte, Teorinin uluslararası arenada kabul edilebilirliğinin ve tartışılabilirliğinin önemli olduğunun ve bu konuda Türk bir bilginden ziyade yabancı bir bilginin ön planda tutulmasının daha faydacı bir yol olarak görülmesi olabilir. Çünkü görülmektedir ki 3. Dil Kurultayının tek amacı vardır o da Güneş Dil Teorisini tüm dünyanın bilim camiasına tanıtmak.

Kvergic’in *Türk Dillerinin Bazı Elemanlarının Psikolojisi* isimli yazısı incelendiğinde ne felsefi olarak ne de dilin kökeninin açıklanmasına dair her hangi bir benzerlik bulunmamaktadır. İki çalışma arasında sadece etimolojik olarak belli paralellikler görülmektedir. Kvergic’in yazısında güneş veya gökle ilgili herhangi açıklayıcı bir kelime dahi geçmemektedir. Çalışmanın ilerleyen safhalarında görüleceği üzere Kvergic’in Teoriye başlangıçta temkinli yaklaşması ve Ankara’nın konu üzerinde ısrarcı olup Kvergic’ten konuyla ilgili yazılar yazmasını istemesi de bu iddiaları doğrular niteliktedir.

Bu tartışmalardan sonra, Güneş Dil Teorisini ana hatlarıyla tanıtmadan önce Kvergic’in kimliği, Teorinin tarihî süreç içerisindeki gelişimi, süreç içerisinde/ süreçten sonra yaşanan olaylar, tartışmalar, kabuller veya retler, Atatürk’ün ölümünden sonra Teori ile ilgili yazılanlar hakkında bir sınıflandırma yapılarak konuya yaklaşmak konunun daha net anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır.

2.5.1. H. F. Kvergic

Kvergic hakkında yapılan araştırmaların pek çoğu belli bir netice vermemiştir. Yapılan alışmalar birçok yerde sınırlı kalmış ve Kvergic hakkında detaylı bir bilgi elde edilememiştir. Hakkında yazılan makalelerin birçoğu Kvergic'in mektuplaşmaları ve arşivlerden elde edilen yazışmaların yorumlanmasıdır (Aytürk, 2009:24-25).⁵¹

Kvergic, 1935 yılında Atatürk'e gönderdiği yazının ilk sayfasında kendisini "şark İlimleri Doktoru" olarak tanımlamaktadır (EK8, AAK: 1846).

H. F. Kvergic'in hayatı ve eseri ile ilgili bir dizi belge Jens Peter Laut tarafından yayınlanmıştır. Bunlardan sadece ilk biyografi ve üniversite eğitiminin temellerini değil, dilbilim ve psikanalizin bağını keşfetme konusundaki sürekli araştırmalarının olduğu da öğretilmiştir. Her şeyden önce, Türk Dil Kurumu arşivindeki bir mektup, H.F. Kvergic'in eşinin ismini Gertrude Kvergic olarak doğrulamaktadır ve 1930'ların sonlarına kadar "Viyanada bir İngiliz kütüphanesinin sahibi" olduğu gerçeği dışında Bayan Kvergiç hakkında da çok az şey bilinmektedir (Aytürk, 2009:26).

Ayrıca Laut yaptığı araştırmalar neticesinde Kvergic'in bilimsel çalışma alanları ve ruh haliyle ilgili olarak şu kanıya varmıştır:

Kvergic'in doktora tezinin kayıp olduğu düşünölmekle birlikte Britanya nüshalarından bir doktora tezi olup olmadığı anlaşılmamaktadır - kesin bir şey bilinmiyor. Ancak Kvergic'in oryantalistlik alanında genelde İran üzerine ilgisinin olduğu ve Türkoloji ilgisinin olmadığı gittikçe kesinleşmektedir. Kvergic'in tuhaf ve acayip bir adam olduğu düşüncesi gittikçe artmaktadır: Sürpriz bir şekilde Türk dil politikasındaki ortaya çıkışı bana göre tek başına yaşayan bir insanın hayatında, o zamanın olayları kendisini adeta ezip geçmiş olsa gerek, sürekli artan, planlanmamış bir hadise olmuştur (Laut 2002:120).

Laut, Kvergic'in ölüümüyle ilgili olarak da şöyle bir soru sormaktadır:"Kvergic'in Oryanatalist F. W. König'le yaptığı mektuplaşmalar 20.11.1949'da tamamlanamamıştır.

⁵¹ Bakınız: H. F. Kvergic and the Sun-Language Theory ; İLKER AYTÜRK, JENS PETEK LAUT: "Noch einmal zu Dr. Kvergic, JENS PETEK LAUT: Das Türkische als Ursprache? Sprachwissenschaftliche Theorien in der Zeit des Erwachenden Türkischen Nationalismus

Bundan dolayıdır ki Kvergic'in 1949 Noel zamanında öldüğü sonucuna varabilir miyiz?" (Laut, 2002:120-133)."

Yapılan araştırmalardan, Türk Dil Kurumu yazışmalarından ve dönem hatıralarından anlaşılmaktadır ki, Kvergic Viyana'da yaşayan, fakat kimliği hakkında hiç kimsenin yeterince bilgi sahibi olmadığı birisidir. Tam da bu noktada en azından Türk Dil Kurumu ve Viyana Büyükelçiliği arasında yapılan yazışmalar Teorinin gelişim süreciyle ilgili ipuçları verme noktasında önem arz etmektedir.

2.5.2. Kvergic ile İlgili Türk Dil Kurumunun Yazışmaları

Kvergic ile ilgili Türk Dil Kurumu arşivinde bulunan ilk belge 18.01.1936 tarihine aittir. Bu belgeden Kvergic'e Ulus gazetesinde çıkan yazıların gönderildiği anlaşılmaktadır (EK 9; GD010301). Kesin tarihi belli olmayan bir başka belgeden de anlaşıldığı üzere geliştirilen Teoriyle ilgili İbrahim Necmi Dilmen'in Türk Dil Bilgisi ve H. Reşit Tankut'un Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri isimli eserleri de Kvergic'e incelemesi için gönderilmiştir (EK10; GD010304).

Devam eden süreçte veyahut süreç öncesinde Kvergic'in kendisiyle farklı yazışmaların da olma ihtimali yüksektir. Eldeki belgeler ışığında eksik yazışmaların olduğu düşünülmektedir. 29.01.1936 tarihli belgede Kvergic Viyana elçiliğine davet edilmiş kendisine bir broşür, mektup ve gazeteler verilmiştir. Kvergic'in kendisine verilen bu broşürün "Etimoloji Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili" isimli kitapçık olduğu düşünülmektedir. Kvergic'in yanında Türk- Sümer adlı etüdü de elçiliğe verdiği söylenmiştir. Kendisine Teori ile ilgili çalışmalar sorulduğunda 10-18.01.1936 arası etüde daha başlamadığını şimdiye kadar çalışmalarını Türk-Sümer ilişkilerine yoğunlaştırdığını söyler. Belgenin sonunda Türk-Sümer etüdü verilmiştir (EK11; GD010301).

Bu belgeden anlaşıldığı üzere Kvergic'ten Teori ile ilgili bir rapor hazırlaması istenmiştir. Raporu hazırlayabilmesi için ise kendisine Teori ile ilgili eldeki kaynaklar ve yapılmış olan çalışmalar ulaştırılmıştır. Fakat Kvergic bu raporu geciktirmiş ve çalışmalarını farklı yönde devam ettirmiştir. Kvergic'in bu tutumu bundan sonraki süreçte de devam etmiştir ve yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır ki bu tutum Ankara'nın hoşuna gitmemiştir.

Teori ile ilgili çalışmaların ve Kvergic’le yapılan yazışmaların devam ettiği süreçte Meksika’da görevde bulunan Tahsin Mayatepek, 29.02.1936 tarihinde Uygur Akkad, Sümer Türklerinin Pasifik Denizinde ilk insanların zuhur ettiği “Mu” kıtasından 70000 sene evvel çıkıp Mu’daki büyük medeniyetin dil ve dinlerini cihana yaydıklarına dair bir rapor hazırlayarak Ankara’ya göndermiştir. Mayatepek bu yazısında Amerikalı Coloneye James Churcward’ın 1930’dan 1935’e kadar yayınlanan eserleri hakkında bilgi vermiştir. Raporda, Mu kıtasının yeri, göç yolları ve bu göç yollarını kimlerin kullandığı, yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen buluntularla ilgili bilgi ve Mu kıtasında yaşamış olanların sembolü olduğu savunulan “Güneş İmparatorluğunun” armasından özellikle bahsetmiştir. Ayrıca, Mu dilinde Güneşin “Kin” kelimesiyle karşılık bulunduğunu da ifade edilmiştir (EK12; GD010401).

Mayatepek Ankara’yla yaptığı bu yazışmalar sonucunda Teoriden haberdar olmuştur ve 07.03.1936 tarihli Tahsin Mayatepek tarafından Türk Dil Kurumuna gönderilen yazıda Mayatepek, Güneş Dil Teorisi hakkında, Teoriyi kimin bulduğu ve Teorinin içeriğiyle ilgili, bilgi ve doküman istemektedir (EK13; GD010402). Onun bu yazısına cevap olarak 24.03.1936 tarihli yazıda ise Teorinin Atatürk’ün zekâsının bir ürünü olduğundan bahsedilmekle birlikte, Mayatepek’ten çalışmalarının Türk dili ve tarihi için önemini belirten bir de rapor istenmiştir (EK14; GD010401).

Mayatepek’in yapmış olduğu çalışmalar ve sunduğu raporların Türkiye’de yapılan Güneş Dil Teorisi çalışmalarına yeni bir heyecan ve soluk getirdiği muhakkaktır.

Belgelerden anlaşılmaktadır ki Mayatepek’in yazılarından sonra Ankara, Teorinin bir an önce sağlam zemine oturtulması çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu sebeple Viyana Elçiliğine Kvergic’in etüdü ile ilgili bir gelişme olup olmadığı noktasında bir soru sorulduğu düşünülmektedir. Buna dair elde bir belge bulunmasa da Viyana Elçiliğinin 17.03.1936 tarihli yazısında Kvergic’in Teori ile ilgili etüt yazısını elçiliğe ulaştırmadığını, kendisinin elçiliğe çağrıldığından fakat eşinin elçiliğe gelerek Kvergic’in araştırma için Budapeşte’ye gittiği, Budapeşte dönüşünde ise Kvergic’in hastalandığı, gerekli etüdün bu yüzden geciktiği ifade edilmiştir. (EK15; GD010302). Türk Dil Kurumu bu yazıya binaen Elçiliğe 23.03.1936 tarihinde Kvergic’in rahatsızlığından duyulan üzüntüyü dile getiren bir cevap yazmıştır (EK16; GD010301).

Kvergic'in hastalığı hakkında Atatürk'e bilginin, doğrudan Kvergic'in eşinin Atatürk'e yazmış olduğu bir mektup vasıtası ile verildiğini ve Kvergiclerin Atatürk'ten yardım istediği; 04.04.1936 tarihli belgeden anlaşılmaktadır. Belgede Bayan Kvergic'in Atatürk'e yazdığı bir mektuptan bahsedilmektedir. Bu mektubun içeriği verilmese de Kvergic'in rahatsızlığıyla ilgili olduğu açıktır. Atatürk Kvergic'e 500 lira gönderilmesini emretmiş ve hastalığı hakkında da malumat istemiştir (EK17; GD010301).

09.04.1936 tarihli yazışmada, Kvergic'in elçiliğe geldiğinden hastalığının iyileşmesi için bir iki haftaya daha ihtiyaç duyduğundan, iyileşmesinin ardından Budapeşte'deki araştırmalarını tamamlayıp Moğol, Mançu ve Tunguzca için bir ağız çalışması yapacağından söz edilmiştir (EK18; GD010302). Muhtemelen bu yazıya cevap olarak Türk Dil Kurumu tarafından; 14.04.1936 tarihinde Viyana'ya gönderilen yazıda ilgi çekici olan husus Kvergic'in Moğol, Mançu, Tunguz ve Türkçe ilişkisi üzerinde durmasından duyulan rahatsızlıktır. Bu rahatsızlığın sebebi ise yine aynı belgede şu şekilde dile getirilmiştir; *Güneş Dil Teorisinin amacı; Türkçenin Hint- Avrupa ve Semitik dillerle, dolayısıyla büyük kültür havzaları yaratmış dillerle ilişkisinin incelenmesi ve Türkçenin bu dillerin ana kaynağı olduğunun ifadesidir. Bu diller Türkçe ile karşılaştırıldığı vakit Güneş Dil Teorisi ışığı onları da aydınlatacaktır.* Son olarak ise Kvergic'in araştırmalarını Avrupa dilleri üzerinden yapması yönünde çok belirgin bir öneri sunulmuştur (EK19; GD010301).

09.05.1936 tarihli bir diğer belgede Kvergic'in elçiliğe gelerek elçiyle görüştüğü. Kvergic'in; ***Türkçenin diğer dillerin menşei olduğu konusundaki düşüncesinin kesinlik kazandığını***; bunu Moğol, Mançu Tunguzcadaki köklerle desteklediğini ve bu köklerin tamamen meydana çıkarılmasından sonra Hint- Avrupa⁵² ve Sami dillerle ilgili araştırmasına başlayacağını beyan etmiştir (EK20; GD010302). Kvergic'in bu düşüncesinin kesinlik kazanmasının ve araştırmasını Batı dilleri yönüne çevireceğini beyan etmesinde yukarıda bahsedilen önerinin etkisi olduğu muhakkaktır.

Bundan sonraki süreçte ise Kvergic ile ilgili olan yazışmalar Kvergic'in 3. Dil Kurultayına katılımı yönünde yapılan yazışmalardır. 20.05.1936 tarihli belgede Kvergic'in 3. Dil Kurultayına katılacağı ve kurultay için yapacağı bütün masrafın Türk Dil Kurumu tarafından karşılanacağı bildirilmiştir (EK21; GD010302); (EK22; GD010302).

⁵² Kvergic'e yapılan bu öneriden sonra; 23.05.1936 tarihli Ulus gazetesinde "Türkçe ve İndo- Öropeen Dilleri" isimli Kvergic'e ait, Türkçenin Hint Avrupa dilleriyle olan ilişkisinin incelendiği, bir yazı yayımlanmıştır.

Kvergic'in kurultaya katılmasının Atatürk tarafından memnuniyetle karşılandığı, 09.06.1936 tarihli yazışmada ifade edilmiştir (EK23; GD010302). 27.07.1936 tarihli başka bir belgede ise Kvergic'in dört ciltlik bir eserle 3. Türk Dil Kurultayına katılacağı ve eserleri bizzat kendisinin getireceğinden; eserin 1-2 ve 3. ciltlerinin Türk Fonemleriyle ilgili olduğundan 4. cildin ise Türk fonemlerinin İndocermen kökleriyle mukayesesine dayalı olduğundan söz edilmektedir (EK24; GD010304).

Türk Dil Kurumu ve Viyana Elçiliği arasında yapılan bu yazışmalardan anlaşılmaktadır ki Kvergic, Teorinin etimolojik ve felsefî yönden gelişimi sırasında çok büyük bir katkı sağlamamıştır. Kendisi daha çok Türkçenin Moğol, Mançu, Tunguz ve Sümerceyle olan ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Kvergic'in Teori ile ilgili katkısı; Teorinin fikrinin ilk oluşmaya başladığı yahut da özleştirmeciliğin baskısının dilde kendisini fazlasıyla hissettirdiği dönemde Atatürk'e ulaştırmış olduğu yazıdır. Bu yazı dağınık olan fikirlerin toplanması açısından önem taşımış olabilir. Daha sonraki süreçte Teorinin geliştirilmesi felsefî ve etimolojik temeller üzerine oturtulması Türkiye'deki çalışmalar neticesinde olmuştur. Bu düşüncüyü güçlendiren en önemli kanıt ise Abdulkadir İnan'ın, H. Reşit Tankut'un ve Ulus gazetesinde çıkan yazıların incelemesi için Kvergic'e gönderilmesidir. Hatta yapılan yazışmalardan Kvergic'in bu Teoriye temkinli yaklaştığını, Ankara'dan gelen uyarı sonucunda Türkçenin köken dil olduğu görüşüne tamamen ikna olduğunu belirtmesi de bunun bir örneğidir. Ayrıca 3. Dil Kurultayından sonra kendisi ile herhangi bir yazışmanın, en azından şu an elde bulunan belgeler ışığında, olmaması da kurultaydan sonra kendisiyle ilişkinin kesildiği noktasında da ipucu vermektedir.

2.5.3. Kvergic'in Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi Başlıklı Çalışması

Kvergic yazısının giriş kısmında kendi tahlil yöntemiyle ilgili şu bilgiyi vermektedir; “ Bu yeni tahlilî bakımlar, bir taraftan Türk, Moğol, Mançu, Tunguz; diğer taraftan Fin- Macar, Japon, Hitit, Sümer dil ve lehçelerine tatbik edilirse, dillerin birbiriyle karabeti hakkında daha esaslı, muknî ve verimli delâilli sübûtiyenin ele geçmesine sebep olabilir. (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: İlköz)”

Kvergic bir bakıma bu açıklamasıyla dillerin birbiriyle olan ilişkisinin açıklanması hususunda kendi çalışmasının, dillerin ve dil ailelerinin birbiriyle olan ilişkisinin çözümlenmesinde, ikna edici delilleri sunacağını iddia etmiştir. Kvergic kendi tahlil

metodunun ne eski gramercilerin ne de yeni gramercilerin tahlil metoduyla karşılaştırılamayacağını, kendi yönteminin, hiçbirinin eserlerine benzemediğini ifade etmektedir. Eski gramercilerin tespitlerini tamamen hayal edilmiş olarak öne süren Kvergic, bu hayal edilmiş tespitleri Latin dilleriyle uğraşanların savunduğunu fakat bu uğraşlarda bile yeterli derecede bilginin ortaya çıkamadığını öne sürerken Arap gramercilerin bu durumun biraz daha dışına çıkma fırsatını yakalayabildiklerini öne sürmüştür (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935:1).

Kvergic'in metodunun temel felsefesi, bütün diller insanın psikolojisi ve ruh durumuyla ilgilidir, şeklinde özetlenebilir. Bu durumu da insanın kendi ruh dünyası ve haricindeki dünya ile ilişkilendiren Kvergic, aslında insanın kendi ruh dünyasının haricindeki dünyayla da sıkı bir bağ içerisinde olduğunu bu iki ruh dünyasının birbiriyle tamamen etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimin kabul edilebilir bir ilişki olduğu hükmüne varmıştır. İnsanın kendi dışındaki âlemle ilişkisini ise kendi ruh diliyle baskıladığını ve tam anlamıyla hüküm süremediği dış dünyayı en azından kendi düşünce sistemiyle anlamlandırmaya çalıştığını söyler. Bu dış dünyanın en ince ayrıntısını kendi iç dünyasında ortaya çıkarmayı başarabilen insanın bunu dil vasıtasıyla başarabileceğini ise kesin bir hükümle açıklamaktadır (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935:1-2).

Kvergic kendi tahlil yönteminin temel felsefesini ise insanın ilk dilinin jestlerden oluştuğu yönünde kurmaktadır. Öyledir ki jestler insanın hem dünyevî hem de ruhî ihtiyaçları açısından onu kuvvetlendiren ve varlığını ortaya çıkaran şuurlu veya şuursuz ifade yöntemidir (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: 2).

Dillerin aslında devamlı bir ortaya çıkış süreci yaşadığını ifade eden Kvergic, bunun esas nedeni ise insanın kendisi dışındaki dünyayı tanımlamak ve tanıtmak gayreti içerisinde olması olarak açıklar (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: 2). Kvergic; insanın var oluşunu açıklaması için ilişki temelli bir etkileşim süreci içerisinde olması sebebiyle bu düşünceyi ileri sürmüştür. Burada da temelde anlaşılan düşünce, insanın başkalarıyla ilişki kurma isteği onu jestlerle dili icat etmeye götüren yolun oluşmasıdır.

Kvergic'in öne sürdüğü en ilginç düşünce ise; insanın dil ile birlikte harici dünyayı, insanın kendisi dışındaki, esir alma isteği içerisinde olduğudur (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı:1846, Kvergic 1935: 3).

İnsanın kendisini ifade etmesinde bulunduğu ortamın önemli olduğunu söyleyen Kvergic, bu ortamdaki etkileşimle dili kullandığımızı ve bunun dil için belli görevler ve işlevler getirdiğini bu işlevlerin ise; açlığı bildirme, kuvvet ve kudreti gösterme, zevk ve eğlence hisleri gibi hislerle birlikte hayatı koruma gayreti içerisinde olduğumuzu açıklar (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: 3). Kvergic bu noktada dilin tüm duyguları ifade etmekle birlikte aslında insanın hayatının devamlılığı için önemli bir işlev yüklendiğini de ifade etmiştir.

İnsanın maddi bir sahası olduğundan bahseden Kvergic, insanın bu maddi sahayı egosuyla koruduğundan ve bu egoyu da “m” sesi vasıtasıyla aktardığından bahseder. Bu sesin Türk lehçelerinde çok az değiştiğini öne süren Kvergic “ben” ve “men” zamirlerinin Türk lehçelerinde egoyu gösteren iki ana öge olduğunu söyler. El+ im örneğinden hareketle buradaki “m” iyelik ekinin konuşanın egosuna ait olduğunu öne sürer (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: 4).

Kvergic’e göre sondan eklemeli diller önce eşyayı sonra da eşyaya sahip olanın egosunu gösterirler. Ev+ler+i+m = Evler (Egonun kudret sahası)+ i+ m (Egonun kendisi) (Anıtkabir Atatürk Kitaplığı: 1846, Kvergic 1935: 4).

Tahlillerini kişi zamirleri ve işaret zamirleri temelinde ele alan Kvergic, daha sonra bu zamirlerdeki ve haricindeki “m, n, s, ş, l, z, t, y, r, k” seslerinin sıfat, edat, fiil gibi kelime türleri ve rakamlardaki bulunuşlarını tahlil etmeye çalışmıştır.

Kvergic bu yazısında Türkçenin diğer bütün dillerden daha fazla ifade yeteneği olduğunu anlatırken bu düşüncesini de Türkçenin sondan eklemeli bir dil olmasıyla desteklemektedir. Burada Kvergic’e göre Türkçeyi diğer dillerden ayıran en önemli şey, onun dehasıdır ve bu deha ilk olarak önünde somut olarak duran şeyleri isimlendirmiş ve ona göre kendisi dışındaki dünyayı anlamaya ve anlatmaya çalışmıştır. Dolaylı olarak insan önce kendisini tanımış sonra etrafını tanımlamış ve kendi egosuna göre tanımladığı bu sahayı da önce isimlendirerek sonra da yoğun bir şekilde fiilleştirerek etrafına aktarmıştır. Bu aktarmayı da dehasının bir ürünü olarak Ben~sen~o~biz~siz~onlar temelinde kendisinden başlayarak geniş sahaya doğru gerçekleştirmiştir. Bu genişlemede ise dilin, yolu açan ve yeni kelime türetme yolları doğurmasına sebep olan belli başlı

unsurlar ise yukarıda gösterilen sesler olmuştur. Türkçe elindeki kuvvetle diğer dillerle göre üstün bir durum göstermektedir.

2.5.4. Güneş Dil Teorisi Çalışmaları 3. Türk Dil Kurultayında mı Başladı?

Herman F. Kvergie, Fransızca olarak kaleme aldığı eserin önsözünde “Viyanalı Üniversitesinde Egyptologie, Hamitologie ve Africanistique derslerinin şefi olan Türkolog Profesör W. Czermak’ın lügüistik etütleri, bunlardan özellikle Berbericeye ait olanları ve Viyanalı Profesör Sig. Freud’un psikanalizden kazanılan bilgiler, bu küçük Türkoloji etüdünün temelidir” dedikten sonra sözlerine şunları eklemektedir: “Bir yandan Türk, Moğol, Mançu ve Tunguz diyalekt ve dilleri, öte yandan Fin- Macar, Japon, Hitit ve Sümer dillerine daha geniş bir metotla uygulanan bu yeni anlayış, daha ustalıkla kurulan daha kandırıcı ve daha verimli olan akrabalık ve yakınlık delillerini meydana çıkarabilecektir.” (Levend 1972:431).

Kvergie’in Ankara’yla olan yazışmaları ve yapmış olduğu karşılaştırmalı çalışmaların Türkiye’deki yankıları, Türkiye’de Türkçenin içinde bulunduğu durum, dönem içerisinde bir çıkar yol bulma noktasında bir fayda sağlamıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere Atatürk içinde bulunulan buhranlı durum için bir çıkış yolu bulmuştur. Dağınık olan fikirler artık derlenip toparlanmalı ve Avrupa bilim camiasının önünde de bu durum tartışılmalıdır.

Bu anlayıştan hareketle dönem içerisindeki dilcilerin birçoğundan Teoriyle ilgili çalışmalar istenmiştir. Atatürk bu çalışmalara bizzat kendisi yön vermiş, Teorinin ortaya çıkarılmasında ve geliştirilmesinde de öncü olarak Teorinin etimoloji yöntemini geliştirmiştir. Bu konuyla ilgili net bilgiyi ise Atatürk’ün Afet İnan’la yapmış olduğu mektuplaşma ve Perihan Eldeniz’le ilgili hatırasından öğrenebiliyoruz.

Afet İnan eğitim için gittiği Cenevre’de sık sık Atatürk ile mektuplaşmıştır. Bu mektupların 25- 26 Kasım 1935 tarihli olanından anlaşılmaktadır ki, Atatürk Teori üzerinde bizzat çalışmaktadır ve Teoriye dair kendi yapmış olduğu etimoloji çalışmaları da Ulus gazetesinde yayımlanmıştır. Bu durum mektupta şu şekilde dile getirilmektedir:

Ben bildiğin gibi dil ile meşgul oluyorum. Sen giderken basılmış olan ilk broşürü tashih ve tadil ettirerek yeniden bastırttım. Bunun bir de ufak hûlasasını broşür hâlinde bütün Ulus kârilerine dağıttılar. Sen de almış olacaksın. Bunlardan sana yeniden beşer tane gönderiyorum. Bunlarla beraber şimdiye kadar Teorinin tatbikatı olmak üzere Ulus'a yazdığım yazıların da kupürlerini toplu olarak gönderiyorum. Henüz basılmamış olanların suretleri de beraberdir. Buna dair arada çıkacak bazı arkadaşların yazıları da enteresan olacaktır. Bunları takip edecek olan yazıları sen toplar ve hepsini incellersin. Bence Güneş-Dil Teorisi isabet etmiştir. Hint-Avrupa dillerinde tatbiki mümkündür. Sen kendin gönderdiğim tatbikat notlarıyla Teoriyi kavramaya çalış. Anlaşılmayan yerleri sor, izah edeyim. Ondan sonra belki lengüistik profesörünle beraber inceler ve eleştirir, onun da görüşünü bana bildirirsin. Kısa dediğim broşürü senin için Fransızcaya tercüme ettiriyorum, göndereceğim. Biz yemek odasında her gece dilcilerle tahta başında dil tatbikatı yapıyoruz, ben gündüzleri buna hazırlanıyorum. Ekseriya çıkmaya da vakit bulamıyorum(İnan, 1981:32-33).

Bu mektuptan da anlaşılıyor ki Ulus gazetesinde isimsiz olarak yayımlanan etimoloji yazıları Atatürk'e ait olmalıdır.

Perihan Eldeniz, Atatürk'ün evlerini ziyareti esnasında kendisine Güneş Dil Teorisini anlattığını ve Teoriye göre birkaç kelimenin Atatürk tarafından etimolojisi yapıldığını aktarmaktadır (Atatürk'ün Bütün Eserleri C, 27 2010: 3354- 355).

Yine konu ile ilgili olarak İbrahim Necmi Dilmen, Tahsin Mayatepek'e yazmış olduğu mektupta “Güneş Dil Teorisi dil materyalleri üzerine kurumun yıllardan beri yaptığı hazırlıkların ulu önderimizin yüksek dehasında uyandırdığı jeniyal bir buluştur. Teori geçen yaz Florya deniz evinde millî dâhimizin yüce dehasından doğmuştur. Kendi isimlerinin izahını arzu buyurmadıklarından, gazetelerdeki yazılarda ‘Türk Jenisinin’ bulunduğu yollu işaretlerle yetinilmiştir (Tan 2006: 84).”

Eldeki belgeler ve bilgiler ışında anlaşılmaktadır ki etimoloji çalışmalarının birçoğunu da yine Atatürk kendisi yapmıştır. Tam da bu devre için Atatürk'ün dilciliği ile ilgili

sınıflandırmayı yapan Osman Fikri Sertkaya'nın değerlendirmesi önemlidir. Sertkaya Atatürk'ün dilciliğini üç devreye ayırmış ve şu değerlendirmede bulunmuştur:

1. Devre 1932-1934 yılları arasında aşırı özleştirmecilik, tasfiyecilik; 2. Devre 1934-1936 arası mutedil özleştirmecilik, tereddütçülük, 3. Devre 24 Ağustos 1936 Güneş Dil Teorisinin ilanından 10 Kasım 1938 Atatürk'ün ölümüne kadar olan devre. Bu devrenin parolası Atatürk'ün şu sözüdür; Türkçede kalacak kelimelerin aslında Türkçe olduğu izah edilmeli(Sertkaya, 1969:119).

Bu şekilde değerlendirmede bulunun Sertkaya'nın Teoriyle ilgili tarihlendirmesini, onun verdiği tarihten on ay öncesine kadar götürebiliriz. 3. Dil Kurultayının tarihi olan 24 Ağustos 1936, araştırmacıların ve dönem aydınlarının gözünde farklı yorumlanmaktadır. Bu açıklamalar ışığında Teorinin kamuya açıklanma süreci ve üzerindeki tartışmalar hakkında kronolojik bir izah gerekmektedir.

Teoriyle ilgili yazılar Hakimiyet-i Milliye ismiyle yayın hayatına başlayan daha sonra 28 Kasım 1934 yılında Ulus ismini alarak "Hakimiyet-i Milliye"yi kuran Atatürk'tür. Gazetemize Ulus adını da o verdi. Adımız andımızdır. Atatürk'ün ulusçuluk yolunda yürüyeceğiz." sözleriyle yayın hayatına devam eden gazetede yayımlanmıştır.

Ulus gazetesi, 4 Ekim 1935 tarihinde birinci sayfada sağ köşede "Dil Hakkında Etimolojik Bir Anket Başlığı Altında" *sabah, sabahleyin, öylen, öyleyin, ikindi, ikindileyin, akşam, akşamleyin, yatsı, yatsıyın, yatsıleyin; gündüz, gündüzün, gündüzleyin, gice, giceleyin* gibi kelimeleri sıralayarak; bu kelimelerin; ilk ve asıl köklerinin neler olduğunu, bu kelimelerin nasıl teşekkül ettiğini, kelime köküne eklenen eklerin neler olduğunu ve bu eklerin kelimelere kazandırdığı anlamlar hakkında okuyuculardan görüşler istemiştir. 2. anketteki kelimeler ise daha ilginçtir; çünkü bu kelimelerin doğrudan Teorinin felsefi zeminini oluşturan güneşle ve gökyüzüyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkileri vardır. 2. anketteki kelimeler; *ışık, parlak, sıcak, ateş, gök, su, yer, toprak, yıldız ve yıl*'dır. 3. anketteki kelimeler ise; *ağız, boğaz, gırtlak, dil, diş, dudak, alın, göz, burun, kulak*'tır.

4 Ekim 1935 tarihinden 1 Kasım 1935 tarihine kadar bu şekilde üç ayrı anket yayımlayan Ulus gazetesi 2 Kasım 1935 yılında Ulusun Dil Yazıları başlığı altında ilk kez; "Millet ve Ulus" kelimelerini Teoriye göre (fakat Güneş Dil Teorisi ismini vermeden) etimolojik

olarak incelemiştir. Başlığın altına ise şu cümle yazılmıştır: *Her iki söz ana kaynakları araştırılınca Türk kökünden çıkıyor.*

Ayrıca Atatürk tarafından yazıldığı söylenen “Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili” isimli kitap 75 sayfa olarak isimsiz bir şekilde Ulus Basımevinden yayımlanmıştır ve kitap Güneş Dil Teorisinin izahıdır (Ercilasun, 1993:214).

Ulus gazetesinde yayımlanmaya başlayan etimoloji çalışmaları; 22.11.1935 tarihine kadar isimsizdir. Ulus gazetesi 22.11.1935 tarihinde Naim Onat’ın “Ulus’un Dil Yazıları Yeni Güneş Dil Teorisi” isimli yazısıyla Teorinin ismini kamuoyuna duyurmuştur. Onat bu yazısında Güneş Dil Teorisinin ilim dünyasını aydınlatacak yeni bir buluş ve Türkçenin diğer bütün dillerin nasıl doğduğunu gösterir bir köken dil olduğundan, Batıdaki köken çalışmalarının yanlış yapıldığını, eskidiğini gerçeğin sadece bu yöntemle aydınlatılabileceğini ve dile-insanlığa ait gizemin Güneş Dil Teorisiyle çözülebileceğini ifade etmiştir. Güneşin tüm insanlığın ve medeniyetin kaynağı olmasının arkeolojik, antropolojik kanıtlarla ispat edildiğini, insanın düşünmeye güneşten aldığı anlayış kuvvetiyle başladığını açıklamıştır.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde açıklanacak olan Güneş Dil Teorisine göre anlam mefhumlarının her birinde insanlığın güneşten etkilendiğini, insanın ses ve hecelerden hareketle bugünkü “dil aracını” ortaya çıkardığını anlatmıştır.

Naim Onat bu yazısında Teorinin felsefî yönünü kısa da olsa okuyuculara anlatarak, güneşin insanlık için önemini ve Teorinin oluşmasındaki etkisini okuyucuya aktarmıştır.

23.11.1935 tarihli İsmail Hami Danişmend’in yazısı başlığı (Güneş Dil Teorisine İlk Tenkit) itibarıyla dikkat çekse de çalışmada diğer köken dil araştırmaları eleştirilmiş Teorinin orijinalliği ve bu Teoriyle Avrupa’daki diğer çalışmaların hepsinin yıkıldığı savunulmuştur.

Abdulkadir İnan’ın 25.11.1935’te Ulus gazetesinde “Güneş Dil Teorisi ve Dil İnkılâbı Cephesinden Ehemmiyeti” isimli yazısında Avrupalıların Türklere bakışını eleştirmiş; Türklerin yobaz geri bir millet olmadığını, göçebe bir hayat yaşamadığını ve aşağı bir ırk olmadığını açıklamıştır. Cumhuriyet devri inkılâplarıyla sadece Batılı araştırmacıların

değil Türk araştırmacılarının da artık ilim yarışında olduğu, İnan tarafından izah edilmiştir. Avrupalı araştırmacıların kendilerini ayrı ve üstün bir ırk olarak göstermeleri eleştirilmiştir. Avrupa'nın tüm bu olumsuz söylemleri ve çalışmalarına rağmen, Orta Asya'daki arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkan sonuçların Avrupalıların tezleri önünde büyük bir engel olduğunu açıklayan İnan, Avrupalı bilim insanlarının yapmış oldukları etimolojilerde kelimeleri Türkçe kökenden göstermemek için aşırı bir gayret sarf ettiklerini *biti-* kelimesiyle anlatarak, Teorinin, Avrupa'nın dogmaya dayalı dilbiliminden kurtulmanın tek yolu olduğunu ifade eder.

28.11.1935 tarihli Ulus gazetesindeki yazının son bölümünde Güneş Dil Teorisinin etimoloji yöntemiyle, yalnız yabancı dilden gelme sanılan birçok sözlerin orijinal Türkçe kelimeleri olduğunu göstermek yolunda değil, Türk dilinin ana sözleri üzerinde de tatbik etmiş bulunuyoruz (İmzasız Ulus 28 Son teşrin 1935) diye de bir açıklama bulunmaktadır.

Ulus gazetesinde yayımlanan Teoriyle ilgili bu tarz yazıların Teorinin başlangıcında kaleme alınmasındaki nedenlerin en başında; Avrupa'da yoğun bir şekilde yapılan ari ırk çalışmalarının etkisini görmek mümkündür. Bu yazılardan anlaşılmaktadır ki; Türk milletine; sizin diliniz eski, kadim ve güçlü bir dildir, Avrupa bilim olarak ileri olsa da yapmış oldukları çalışmalarda kullanmış oldukları yöntemler eskidir ve köhneleşmiştir. Fakat Türk dehasının bulmuş olduğu Güneş Dil Teorisi yenidir ve yöntemiyle de Avrupa'nın aşağılayıcı algısını yıkacaktır. Tüm bu çalışmalar sadece dil yönünden değil aynı zamanda arkeolojik ve antropolojik olarak da desteklenmektedir.

Tüm bu açıktan verilen mesajların altında millî kimlik oluşturma sürecinde kullanılan yöntemleri görmek mümkündür. Teori sadece bu açıdan değerlendirildiği zaman bile, muhakkak ki dönem içerisinde birçok sıkıntıyı yaşamış olan halka bir umut kaynağı olmuştur. Ayrıca Türk tarihi ve diliyle ilgili bu çalışmaların birçoğunun eğitim ve öğretim hamlesi dâhilinde ilkokul ve ortaokul seviyesinde de ders kitaplarına dâhil edildiği görüldüğünde Teorinin etkisinin halk üzerindeki faydası daha açık bir şekilde göz önünde durmaktadır. Hatta Teori ilerleyen zamanlarda Atatürk'ün emriyle kurulan “Ankara Tarih

Dil Coğrafya Fakültesinde⁵³ de olgun Türk gençliğine de öğretilmiştir” (Türk Dil Kurmu Bülteni Nisan 1936- 1).⁵⁴

Teori, tepkilerin ölçülmesi ve halkın sürece hazırlanması, halka kendi geçmişinin büyük olduğunun gösterilmesi açısından Atatürk’ün ismi verilmeden imzasız⁵⁵ bir şekilde ve planlı programlı bir yapı içerisinde kamuoyu oluşturularak duyurulmuştur.

Sonraları Teorinin etimoloji yöntemi veya kabul edilebilirliği açısından birçok tartışma yaşansa bile bu tartışmaların birçoğu özleştirme ve Türkçeleşmiş Türkçedir başlığında sürmüştür.

Teori ile ilgili anılarından bahseden Ali Canip Yöntem; “Paşam, emrediniz ellerimi kestireyim; fakat Güneş Dil Teorisini kabul edemem, dediği halde iki üç gün sonra Ulus gazetesinde 19, 20, 21 Mart 1936 tarihli nüshalarda, birbiri ardınca üç makale neşrederek Arapça kelimeleri Güneş Dil Teorisine göre tahlil eden bile oldu (Yöntem, 1967:53).” şeklinde ironik bir hatırasından söz etmektedir.

Atay ise kendisinin Teoriye hiç inanmadığını ve bu Teorinin Atatürk tarafından ortaya atılmasını ise “Atatürk’ün maksadı birçok yabancı kelimelerin Türkçe olduğunu ispat ettirerek, Türk lügatini dünyanın en zengin olanlarından biri haline getirmektir.” (Atay, 1980:479) şeklinde yorumlamaktadır.

Bu tarz yorumlar, eleştiriler ve tartışmalar hem dönem içerisinde hem de dönem sonrasında fazlasıyla yapılmıştır. Fakat tartışmanın en ateşli tarafı Teorinin özleştirilmeciliğe karşı olup olmadığı yönündedir.

“Dilde inkılap yapılamayacağını gören ve özleştirilmeciliği bir irtica gibi gören Atatürk, Güneş Dil Teorisini özleştirilmeciliğe karşı bir frenleme olarak kullandı (Emre, 1956:52).”

⁵³H. Reşit Tankut ve İbrahim Necmi Dilmen DTC Fakültesinde Güneş Dil Teorisi dersleri vermişlerdir (Emre 1956:48).

⁵⁴1936’dan sonra günlük dilin kelimeleriyle uğraşılmamış, fakat terimlerin Türkçeleştirilmesine devam edilmiştir. Orta öğretim geometri terimlerini bizzat Atatürk Türkçeleştirerek dilimize kazandırmıştır (Ercilasun 2007:289).

⁵⁵Atatürk’ün Afet İnan’a yazdığı mektupta “teorinin tatbikatı olmak üzere Ulus’a yazdığım yazılarında kupürlerini toplu olarak gönderiyorum.” diyordu (Ercilasun, 2007: 311).

“Güneş Dil Teorisi Atatürk’ün inandığı bu Teori, ilmî bakımdan değeri ne olursa olsun Türk dilini 1933-1935 yıllarında saplanmış olduğu çok derin buhrandan kurtaramamıştır (İnan, 1970:382).” şeklinde bir değerlendirme yapan Abdulkadir İnan’a karşı Agah Sırrı Levend, Teori ile ilgili düşüncesini;

Güneş Dil Teorisine uyularak Türkçe ile açıklanabilen birçok yabancı kültürü kelimeleri de Türk kelimesi olarak kabul edilebilir. Örneğin botanik kelimesi bitki ile sosyal kelimesi soy ile açıklanabilir. Teoriden bu sonuçları çıkaranlar için aşırı çabalar birden durdu; ama yabancı kelimelere karşılık bulma işi de durmuş oldu. Dil çalışmaları yeni bir evreye girdi (Levend 1972:439) şeklinde açıklamıştır.

Dönem içerisindeki tasfiyeciliğin boyutları düşünüldüğünde Teorinin kendisine yer açması ve açtığı bu alan içerisinde de yaşayabilmesi gerekliydi. Bu tasfiyeciler dışındaki aydınlar için çok büyük fırsattı, çünkü birçok kişi, özellikle gazeteler, tasfiyeciliğin getirmiş olduğu sıkıntıları yaşamaktaydı. Bunun için en azından halkın günlük yaşantısında kullandığı kelimelerin kullanılmaya devam edecek olması Türkçe için büyük bir güç doğuracaktı.

Faruk Kadri Timurtaş; “Başka dilden kelime almak boyunduruk altına girmek telâkki edilemez. Atatürk, dil davasını da bu görüşle ele almıştır. Vakıa 1934-1935 arasında aşırı özleştirme (tasfiyeciliği) denemişe de hemen vazgeçmiş ve Güneş Dil Teorisi ile makul mutedil yolu tesbit ve tayin etmiştir (Timurtaş, 1969: 34).” şeklinde durumu yorumlamıştır.

“Türkçenin eskiliği ve başka dillere kaynaklık ettiğinin bazı ses inkişafı ile izahdır. Bu mahiyette bir görüşü taşıyan Güneş Dil Teorisi 1932’den 1936’ya kadar dil davasında esas tutulan aşırı özleştirme ve tasfiyeciliği bir anda durdurmuştur (Sertkaya, 1967:31).”

Atatürk tarafından bir etimoloji sistemi olarak da geliştirilen Güneş- Dil Teorisi yoluyla pek çok yabancı asıllı kelimenin Türkçe olduğu ispat edilmeye çalışılmış, böylece halkın diline girmiş kelimelerin dilden atılması işinden tamamen vazgeçilmiştir. 2 Kasım- 21 Kasım 1935 tarihleri arasında Ulus gazetesinde çıkan ve bizzat Atatürk’ün kaleme aldığı imzasız dil yazılarında devir, zaman, defa, imdat, (...) gibi Arapça, Farsça asıllı sözlerin Türkçe asıllı

olduğu Güneş Dil Teorisine göre kanıtlanmaya çalışılmıştır (Ercilasun, 2007:289).

Atatürk'ün, Güneş Dil Teorisiyle özleştirmeyi durduğunu savunan bilim insanların yanında bu konuyu farklı değerlendiren bilim insanları da bulunmaktadır. “Atatürk'ün Güneş Dil ile güttüğü amaçlardan biri, girilmiş olan aşırı yoldan dönmektir. Dilimizin özleşmesini durdurmak değildi (Bayur, 1954:374).”

Ayrıca dönem hatıralarında Ruşen Eşref Ünaydın konuya daha farklı bir pencereden bakmaktadır:

O Güneş Dil ki onu yaratan Atatürk değildir. Avrupa'da yaratılmış bir nazariyeyi Atatürk, dilimize uygun gelip gelmediğini araştırtmış ve bir zaman yoklatmıştır.... O dildeki yabancılıklar için şöyle bir özel taktik nazariyesi ortaya koyuyordu; En iyi müdafaa usulü taarruzdur. Şu halde dil alanında türemiş yabancılıklara saldıralım; ağacı bir defa silkeleyelim: Görelim hangi çürükler düşecek; kalan sağlamlar bakalım ne kadardır? Dökülmeyenler, özleri ve arınmışları buluncaya kadar biraz daha işe yarayabilir; geçici olarak” (Ünaydın, 1954:64).

“Onun için, son yıllarında bir takım tanınmış teorileri, sırf deneme olsun diye diline dolamıştı, cebretmemişti; gücüne güvenip başına musallat etmemişti (Ünaydın, 1954:65).”

Burada konu ile ilgili bir örnek ve açıklama vermek de gerekmektedir; “elektrik sözcüğünün etimolojisini Güneş Dil Teorisine göre Atatürk kendisi yapmıştır” (Türk Dil Kurumu, 1972:72). Her ne kadar bu açıklamada kelimenin etimolojisinin Atatürk tarafından yapıldığı yazılsa da Ulus gazetesinde “Elektrik” kelimesinin yayımlandığı 18.01.1936 tarihli yazının imzası İ. N. Dilmen'e aittir. Burada üzerinde durulması gereken husus etimolojinin Atatürk tarafından yapıldığı fakat yazıda Atatürk'ün isminin kullanılmadığıdır.

“Yakıştırma ve zorlama yoluyla yapılan uygulamalar, bu arada Arapça, Farsça, Fransızca, Sümerce gibi eski ve yeni dillerdeki birçok kelimeyi Türkçe köklere bağlayan

etimolojilerin yapılagelmesi, Teorinin manevî değerini zedelemiş; yurt içinde ve yurtdışında tepkilere neden olmuştur (Korkmaz, 2005:781).”

“Bugün Güneş Dil Teorisini tarafsız bir değerlendirme süzgecinden geçirirken, artık dilbilim ölçüleri ile bağdaşmayan bilimsel içeriği ile değil, kısa bir devre içinde öngördüğü hedeflere ulaşmış ve tarihe karışmış manevî değer taşıyan bir teori olarak ele almak durumundayız (Korkmaz, 2005:783).”

Güneş- Dil Teorisi bugün sadece bir hatıradır; ilmî bir değeri yoktur. Atatürk de hayatının sonlarında bu Teoriyi bırakmıştır. Teoriyle en çok uğraşanlardan biri olan Hasan Reşit Tankut, bunu şöyle anlatır: “ Atatürk’ün üzerinde önemle durduğu bu Teori, kendi çevresi ve konusu içinde kalsa idi, değerini koruyacaktı. Fakat, o sırada, tanınmak gayretinde olan bazı kimseler Teoriyi çığırından çıkardılar. Ben Atatürk’le anlaşarak bu konu üzerindeki çalışmalarımı, eski yer adlarıyla daralttım. Atatürk de artık Teoriyi bırakmıştı (Ercilasun,1993: 208-209).

Güneş Dil Teorisi “niteliği bakımından bilim sınırlarının ötesini aşan ve tarih öncesine kadar uzanan bir köken teorisi olduğuna göre, bu Teorideki görüşleri bugün bilim verileri ile doğrulamak mümkün değildir. Ne var ki, bilim sınırlarını aşan bir Teorinin sırf bilim metotları ile tartışılması da yersizdir. O halde yapılacak şey, böyle bir Teorinin niçin ortaya atılmış olduğu sorusuna cevap bekleyerek, Teorinin amacını ve ulaşmak istediği hedefleri göz önünde bulundurmaktır (Korkmaz, 2005:780).

Şeklinde bir bakış açısıyla soruna yaklaşan Korkmaz, sorusuna yine bu doğrultuda bir cevap vermiştir.

Güneş Dil Teorisinin bilimsel bir değeri yoktur. Türk dilinin tarihten önceki çağlara uzanan eskiliğini ortaya koyarak, Türk milletine eski köklü tarihi ile olduğu kadar dili ile de öğünmeyi aşlamak istemiştir. Atatürk, Güneş Dil Teorisinin, dili yüzyıllarca horlanarak küçük görülmüş olan Türk milletine manevi bir güç kaynağı olacağı, onda derinlemesine bir tarih bilinci uyandıracığı görüşünde idi (Korkmaz, 2005:944).

“Atatürk ölümünden en az bir buçuk yıl önce Güneş Dil Teorisinin vazifesini bitirdiğine inanmıştı. Akşam sofralarında artık konuşulacak bir şey kalmadı mı, ‘vakit geçirmek için....’ diyerek hazır bulunanlara göz kırparak birini tahtaya kaldırır daha çok şaka olsun diye bazı meseleler hallettirirdi (Bayur, 1954:376).”

Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde⁵⁶ Teoriyi ders olarak Okutan İbrahim Necmi Dilmen ise “Atatürk’ün vefatından sonra bu derslerini birden bire kesmiş ve kendisine bu mevzuda sual soran talebesine ‘Güneş öldükten sonra, onun teorisi mi kalır?’ şeklinde güya nükteli bir cevap vererek meseleyi en utanılacak şekilde kapatmıştır (Banarlı, 2007:330).”

Teori üzerindeki bu vb. tartışmalar Atatürk’ün ölümünden sonra da sıcaklığını korumuş ve genel olarak tartışmalar; siyasi düşüncülerin etkisiyle yönlendirilmiştir. Bu tartışmalar bir kenara bırakıldığı zaman ise; Güneş Dil Teorisi bir ayağı tarihte, bir ayağı dilbilimde, bir ayağı felsefede, bir ayağı millî kimlik oluşturma sürecinde kullanılmış bir teori olarak karşımıza çıkar. Bu Teoriyi Zeynep Korkmaz’ın ifade ettiği gibi zor duruma sokan tek etken etimoloji yöntemidir ve Teori bugünden değerlendirildiğinde Teoriye etimoloji yönteminden ziyade Türk milletine ve Türkçeye sağladığı faydalar yönünden bakmak doğru olacaktır. Yoksa kitap yerine bitik, kitapçı yerine bitikçi ya da zihin yerine anlak sözlerini kullanmaya vb. belki de Türkçenin kurallarına uymayan şekilde kelimeler türetip kullanmaya başlayarak Türkçeyi sıg bir hale getirecektik. Belki de bu düşünüşün tam tersi olarak öz bir Türkçe güçlü bir şekilde doğacaktı. Ama tüm bu felsefelerin temelinde tarih kendi seyri içerisinde Türkçenin yürümesine olanak sağladı.

2.5.5. Üçüncü Türk Dil Kurultayı ve Güneş Dil Teorisinin Batılı Bilim İnsanlarına Duyurulması

24-31 Ağustos 1936 tarihleri arasında Atatürk’ün himayesinde ve Türk Dil Kurumu bünyesinde gerçekleştirilen 3. Türk Dil Kurultayı, Kasım 1935 tarihinden beri Türkiye kamuoyuna duyurulan Teorinin yabancı dil bilimciler önünde tartışılması ve dünyaya duyurulması amacıyla Dolmabahçe Sarayında toplanmıştır.

⁵⁶ “Yeni fakültenin dil zümresinde, Güneş Dil Teorisi’ni de kapsayan Türkoloji ile Sümer, Akat, Eti dilleri Çince, Sanskritçe öğretiliecektir (Kansu, 1936: 401).” “Yüksek Türk jenesinin güneş gibi parlak verimlerinden biri olan bu buluş, Güneş Dil Teorisi adı altında dil bilgisine mal olmuştur. Tarih-Dil- Coğrafya Fakültesi’nin Türkoloji kürsüsü derslerine mihver olan bu teori, 3. Dil Kurultayı ile 2. Tarih Kongresi’nde yerli ve yabancı bilginlerin gözü önüne konulmuştur (Dilmen, 1938: 243).”

Kurultay Türkiye genelinde gazetelerde “Şimdiye kadar daha çok ulusal olarak çalışmış olan Dil Kurultayı; arıulusal bir kongre halini almaktadır.” şeklinde duyurulurken; kongreye yabancı dil bilginlerinin de davet edildiği ve kurultayın konusunun Güneş Dil Teorisi olduğu açıklanmaktadır (Ulus 16.06.1936).

Ayrıca 23.08.1936 tarihli Ulus gazetesinde Atatürk’ün yabancı dil bilginlerini Dolmabahçe Sarayında ağırladığı ve kongrenin genel durumu ve kongreden beklentisini ifade eden “Dünya dil âlimlerinin Türk âlimleriyle beraber çalışmaları dil ilminin şimdiye kadar halledemediği birçok güçlüklerin hallini kolaylaştırıcaktır. Bundan büyük hakikatler de meydana çıkacaktır.” cümlesi dolaylı bir şekilde, Teorinin yabancı dil bilginleri tarafından kabul göreceğini ve Teorinin tüm dünyaya duyurulmasıyla dil ile ilgili birçok problemin de bu kurultay sonucunda çözüme kavuşacağını düşündürmektedir.

Kurultayın başladığı ikinci günden 01.09.1936 tarihine kadar kurultayla ilgili haberler, sunulan tezler ve kurultay tartışmaları Ulus gazetesinde birinci sayfadan verilmiştir. 01.09.1936 tarihli gazetede kurultay raporu da yayımlanmıştır.

Hem kurultay öncesi hem de kurultay sonrası Ulus gazetesinde çıkan haberler, kurultaya devletin verdiği önemi göstermesi bakımından önem taşımaktadır. 24-31 Ağustos 1936 tarihleri arasında Türkiye’nin neredeyse tüm gündeminin kurultay ve kurultaydan çıkacak sonuçlar olduğu gazetenin bu haberleri birinci sayfadan ve bazen devam eden sayfalardan vermesi açısından bir ipucu vermektedir.

Kurultay süreci ile ilgili Türkiye kamuoyuna karşı yapılan bu bilgilendirmelerin ve duyuruların da ötesinde kurultayın düzenlenmesi sürecinde hem Dışişleri Bakanlığı hem de Bakanlığa bağlı büyükelçiliklerle birçok yazışma yapılmış ve kurultaya katılacak olan yabancı dil bilginlerinin katılım şartları ve ücretleri ile ilgili birçok yazışma Türk Dil Kurumu ve elçilikler arasında yapılmıştır. Litvanya, Bükreş, Paris, Berlin, Moskova, Stockholm, Londra, New York, Viyana, Varşova, Washington gibi büyükelçiliklerin bulunduğu yerlerle yapılan yazışmalar, kurultaya katılacak olan dil bilginlerinin davetiyle ilgili elde edilen arşiv belgelerinde geçen kentlerdir ve kurultayın dünyaya ilanı açısından da önem taşımaktadır. Ayrıca 27.05.1936 tarihli belge Dışişleri Bakanlığına Teori hakkında verilen malumatı içerir, belgeden anlaşıldığı kadarıyla dış işlerine konu ile ilgili gelebilecek sorulara yönelik malumat da vermektir (EK25 GD010203).

Bir diğ er yandan, 3. Dil Kurultayına katılacak olan bilim adamlarına ödenecek olan paraları gösterir belgeler GD010201 numarasıyla kayıtlıdır. Bu belgelerde Nemeth için 250 lira, J. Denny için 450 lira, Zayçokovski için 250 lira gibi meblağlar belirlenmiş ve bu ödemeler büyükelçilikler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir (EK26 GD010201).

Tüm bu duyurular ve ön hazırlıklar neticesinde toplanan kurultayın bildirileri ve müzakere zabıtları 1937 yılında basılmıştır. Kitabın “Başlarken” isimli bölümünde; kurultayın konusunun Güneş Dil Teorisi olduğu ve Türk Dil Kurumunun kurulduğu günden o güne kadar yapmış olduğu çalışmalar anlatılmıştır. Ayrıca kurultaya 15 yabancı dil bilgininin katılımının da olduğu bu bölümde özellikle ifade edilmiştir. (Türk Dil Kurumu, 1937:III-IV).

Ayrıca kurultay katılımcılarıyla ilgili olarak sayısal bir değerlendirme bu bölümde verilmektedir: 498 Türk Dil Kurumu üyesi, 54 Halkevi delegeesi, 15 yabancı dil bilgini, 15 Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji talebesi, 39 yerli ve yabancı gazeteci ile birlikte 192 dinleyici; toplamda 1098 kişinin kurultaya iştirak ettiği belirtilmiştir (Türk Dil Kurumu, 1937:IV).

Kurultayın çalışma programında ise, kurultay hazırlıklarına 18 Mayıs 1936 tarihinde başlanacağı ve 15 Temmuz 1936 tarihine kadar dinleyici, üye veya katılımcı olarak kurultaya iştirak edeceklerin kurum sekreterliğine bilgi vermesi gerektiği istenmektedir. Kurultayda sunum yapacakların sadece kurum üyeleri ve davetliler olacağı bildirilmiştir. Kurultay idari ve ilmi komisyona ayrılmıştır. İdari komisyon; Tüzük, Önergeler, Dilergeler ve Bütçe komisyonu şeklinde ayrılırken; ilmî komisyon; Güneş Dil Teorisi ve Dil Karşılaştırmaları, Gramer Sentaks, Terimler, Filoloji ve Lugat komisyonu olarak tasnif edilmiştir.

Kurultay Başkanı; Saffet Arıkan, Asbaşkanı; Afet İnan ve Nuri Conker, Kurum Genel Sekreteri; İ. Necmi Dilmen, Kurultay Sekreterleri ise; Esmâ Nayman ve İ. Müştak Mayakon olarak seçilmiştir.

Kurultaya katılan yabancı dil bilginleri: Anagnastopulos (Atina Üniversitesi Filoloji Profesörü), Bartalini (İstanbul Üniversitesi Latince ve İtalyanca Öğreticisi), Bombaci (Napoli Şark Enstitüsü Profesörü), Rossy (Londra Şark Dilleri Okulu), Gabidullin

(Moskova Üniversitesi Şark Dilleri Profesörü), Giesse (Prusya Akademisi), Barenton (Fransız Sümerolog), Deny (Paris Şark Dilleri Profesörü), Kıvergic (Viyana Şark Dilleri Doktoru), Okubo (Japonya Türk İslam Enstitüsü), Meşçeninof (Sovyet İlimler Akademisi), Miatef (Sofya Kral Kütüphanesi), Nemeth (Budapeşte Felsefe Fakültesi), Samoilovic (Sovyet İlimler Akademisi), Zayançkovski (Varşova Üniversitesi Profesörü).

Kurultayda Türk Dil Kurumu adına okunan tezler ise şunlardır;

Yusuf Ziya Özer; Din ve Medeniyet Bakımından Güneş

İ. Necmi Dilmen; Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları

H. Reşit Tankut; Güneş Dil Teorisine Göre Pankronik Usulle Sosyolojik Dil Tetkikleri

A. Cevat Emre; Terminoloji ve Güneş Dil Teorisi

Abdulkadir İnan; (V.+ K.) Eki Kanunu

İ. Müştak Mayakon; Güneş Dil Teorisinin Analiz Metodu Tatbikatı

Agop Dilaçar; Güneş Dil Teorisinin Antropolojisi

M. Ali Ağakay; Güneş Dil Teorisi Karşısında Grek Dilinin Bazı Hususiyetleri

İ. Hami Danişmend; İşaret Dili ve Tasrifsiz Fiil

Mehmet Muhittin; Güneş Dil Teorisinin Esaslarına Ait İtirazlar

İ. Hakkı Cendey; Güneş Dil Teorisinin Tatbiki

Saffet Engin; Eti Dilinin Mahiyeti ve Ural Altay Dil Zümresiyle Münasebeti

İsmet Ulukut; Güneş Dil Teorisine Göre Gramer Dersleri ve Tatbikat Örnekleri

Kurultayın açılış konuşmasını yapan Saffet Arıkan'ın; *“Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi ile ilgili olarak, milletin maddi varlığını canlandıracak kalkınma yanında, bilhassa*

milletin psikolojisini yeni bir duyuş ve anlayışta kutuplandırarak kültürel, sosyal ve ideal uyanma gerekti. Önderimizin kültür işlerine verdiği önem bu yüzdendir” (Arıkan, 1937:3) bu söylemi; Teorinin oturtulduğu düşünülen ayaklarından birisinin, millî kimlik oluşturma sürecini ve yorgun milleti güçlendirme düşüncesini, açıkça ilan edildiğini gösterir bir ifadesi olarak durmaktadır. Ayrıca Arıkan açış konuşmasında kurultayın ana amaçlarından birisinin Güneş Dil Teorisini bütün dünyaya yaymak olduğu söylemiştir (Arıkan, 1937:4).

Afet İnan ise konuşmasını, arkeolojinin ve antropolojinin kanıtlarıyla desteklendirerek güneşin Türkler için öneminden bahsetmiş ve elde edilen tüm kanıtların Türk Tarih Tezini ve dolayısıyla Güneş Dil Teorisini beslediğini ileri sürmüştür (İnan, 1937: 6-7)

Kurum Genel Sekreteri İ. Necmi Dilmen ise düşüncesini genel hatlarıyla şu şekilde ifade etmiştir: Türk Dil Kurumunun raporunda Sümer, Akat ve Elamlara ait kalıntılardan elde edilen dil malzemelerinin net olarak Hint Avrupa ve Semitik dillerle ilişkisinin tamamen saptanamaması klasik dil bilimini sarsmıştır. Bu süreçle birlikte Yakut, Çuvaş lehçelerine ait sözlüklerin hazırlanması, sözlerin ilk kaynağı hakkında yeniden düşünmek gerektiğini ortaya koymaktadır. Türk Tarih Tezi çalışmalarının sonucu olan Orta Asya menşei düşüncesi “dünya neolitik kültürünün” bu havzaya ait olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yapılacak olan dil çalışmaları da bu minval üzere devam etmelidir (Dilmen, 1937:8-10).

Kurum raporunun devamında Dilmen, Türkçenin diğer dillerle ilişkisi incelenmiştir. “Türkçede şahıs zamirlerini araştırırken Grekçede 3. şahıs zamirini, bu dili bilen bir arkadaşına sordum. Bana “aftos” ve “ekinos” kelimelerini söyledi. Homer lehçesinde mukabilini aramasını rica ettim. (O) buldu, Fransız Etimoloji lügatine başvurdum. (İl) kelimesinin etimolojisinde (oui)sözünün (o+il)’den geldiğini, bu (O)’nunda eski Fransızca (cela) yani (O) demek olduğunu okudum. Türkçede bugün dahi bu zamir (O)’dur. Farsçada (O)’dur. Eski Fransızca ve Homer Grekçesinde de (O)’muş. Bu ayniyetin göze çarpmaması mümkün müdür?” “Yakut, Çuvaş, Altay ve Aladağ sözlüklerinde Hint-Avrupa veya Semitik köklere sahip olduğu düşünülen birçok sözcüğün asıl kökünü bulmak mümkündür (Dilmen, 1937:10).”

Raporda Teori için “*yeryüzünde kültür taşıyan bütün dillerde bu kültürü dünyaya yaymış olan eski dedelerimiz Türklerin dilini bulmaktadır. Bunu neticesi olarak, yalnız Ural- Altay*

dil ailesinin içindeki diller değil, Hint- Avrupa ve Hami- Sami denilen dil grupları dâhi ana Türk dilinin birer lehçesi hükmündedir” iddialı bir ifade kullanılmıştır (Dilmen, 1937:11). Teori için; açık bir şekilde yabancı sanılan birçok kelimenin dilden atılmasını ortadan kaldırmıştır denilmekle birlikte bunun dildeki yabancı kelimeleri Türkçe diye muhafaza etmek gayretiyle de yapılmadığı savunulmuştur. Dili temizlemedeki maksadın herkesin kolay bir şekilde okuma-yazma öğrenebilmesi ve düşündüğünü ifade edebilmesidir yönünde bir açıklama bulunmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1937:12-13).

Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları isimli sunumuna evrim temelli insan ve medeniyet gelişiminin tanımlanmasıyla başlayan Dilmen, köken dil arama veya ilk sözü bulma çalışmalarının jest ve mimiklerin dayandığı duyguyu da aramak olduğunu izah ederken, “yarı insanlar” tabirini kullandığı insansıların belli bir duyuş ve düşünüş için medeniyet ve hayat kaynağı olan güneşten ilham aldıklarını açıklamıştır. Güneşin ilk insanlar için bir totem olduğunu ve buna dair bütün dünyada birçok kanıt bulunduğunu ifade ederken ilkel insanın güneşi bir “şuur objesi” olarak görmesinin en temel nedenini ise insanın tüm yaşantısının kaynağı olarak güneşi görmesidir şeklinde yorumlamıştır. Dilmen, çalışmasını devamında Teorinin ortaya çıkardığı etimoloji yönteminin temel felsefesini, ilkel insandan modern insana geçen insanlıkta temel ihtiyaç olarak isimlendirmenin ortaya çıktığını, modern dil çalışmalarında seslerin tek vokalden veya bir vokal bir konsonanttan türediğini izah ederek açıklamıştır. Dünyadaki dil çalışmalarında ise insanın en az çaba harcayarak çıkarabildiği sesin “a” sesi olduğunun bilindiğinden ve bu “a” sesinin uzamasıyla da sesin sonunda “ğ”sesinin türediğinden bahsetmiştir. Güneş Dil Teorisi, ilk kelimeyi en basit şekilde, ilk insanın isimlendirmek istediği güneşe verdiği ismi, insanın en az çabayla çıkarabileceği “a” sesinin uzamasından ortaya çıkan “ağ” ile bulmuştur. İnsanlığın tüm hayatının kaynağı ve yaratıcısı olarak gördüğü güneşe taktığı isim olan “ağ” ile güneşten karşıladığı her ihtiyacını ve her durumunu da bu sözcüğün anlam genişlemesi yoluyla tamamlamıştır (Dilmen 1937:55-61).

Dilmen bu sunumunda Teorinin etimolojik felsefesinin temellerini oluşturan düşünceleri ortaya koymaya çalışmıştır. Teorinin tarihî yönü Türk Tarih Tezine dayalı olarak açıklanırken, dil teorisinin dayandığı etimoloji yöntemi de; ilk insanın güneşe takmış olduğu isim olan “ağ” sesinin zamanla gökyüzündeki ve yeryüzündeki somut nesnelerin veya soyut duyguların yerini karşılayan bir kavram haritasıyla insan zihninde anlam genişlemesine uğradığını açıklamıştır. Bu anlam genişlemesi insan zihninin ve insanın

ihtiyaç duyduğu seslerin fazlalaşmasıyla “ağ” kökü temelinde daha da gelişmiştir. Böylelikle tüm dünya kelimelerinde kolaylıkla etimoloji yapılmasını sağlayacak olan ağ ana kökü, kelimelerin köküne yerleştirilerek etimoloji için uygun felsefî zemin de sağlanmıştır (İnan, 1937: 55- 62).

Tankut “Güneş Dil Teorisine Göre Pankronik Usullerle Paleo Sosyolojik Dil Tetkikleri”⁵⁷ isimli çalışmasında evrim temelli insan gelişiminden ve dilin oluşma süreçlerinden bahsetmiştir. Dilcilerin en büyük merak konusu olan ilk kelime hangisidir sorusu üzerinden konuşmasına devam eden Tankut, Avrupalı dilcilerin “dil” tanımlamalarını eleştirmiş, 19. yüzyıldan itibaren hızlı bir şekilde birçok medeniyette dilin menşei ile ilgili çalışmalardan örnekler vermiş ve açıklamalar yapmıştır. Tankut Teorinin karakteristik özelliklerini ve dayandığı temelleri açıklarken, dilin menşei aramak yolunda antropolojik, dilin inkişafı bahsinde psikososyolojik, fonetik bahsinde ise biyolojik esaslara dayandığını iddia ettiği Teorinin etimoloji yöntemini örnekleriyle açıklamıştır (Tankut, 1937:96-101).

V.+K. Eki Kanunu isimli tebliğinin başlangıcında Abdulkadir İnan, “*Türk dehasının keşfettiği dil kanunları, bütün dildeki kelimelerin ilk menşei güneş mefhumundan bulunduğundan, bu kanunları izah eden teori Güneş Dil Teorisi diye tesmiye edilmiştir.*” Bu cümlesiyle Teorinin kaynağını ve kim tarafından türetildiğini işaret etmektedir. İnan çalışmasında, inci, burak, bala, çana gibi kelimeleri Teoriye göre analiz etmiştir (İnan, 1937:202-205).

İsmail Müştak Mayakon’un sunduğu “Güneş Dil Teorisinin Analiz Metodu Tatbikatı”⁵⁸ isimli sunumun, aslında Atatürk tarafından kaleme alındığı ve tezi Mayakon’un okuduğu bilinmektedir. Sunumda kurultayın amacının Teoriyi dünyaya tanıtmak olduğu vurgulanmaktadır. Devamında ise il, ilki, ölmek, omak, ot, elektrik⁵⁹ gibi kelimeler Teoriye göre tahlil edilmiştir.

Güneş Dil Antropolojisi isimli sunumunda Agop Dilaçar, Batıda yapılan glatogoni çalışmalarını ve daha sonra bu çalışmaların yasaklanma sürecini kısaca anlattıktan sonra

⁵⁷ Tankut’un bu çalışması daha sonra bir kitapçık halinde basılmıştır.

⁵⁸3. Dil kurultayında İsmail Müştak Mayakon’un okuduğu tezi Atatürk kendisi yazmıştır (Türk Dil Kurumu, 1972:74).

⁵⁹ Elektrik kelimesinin daha önce Atatürk tarafından tahlilinin yapıldığı hatıralarda geçmektedir. Bu bilgi ve elektrik kelimesinin yeniden bu tebliğde tahlili tezin Atatürk tarafından kaleme alınması noktasında delilleri güçlendirmektedir.

Batının kendi fikrî temayülleri çerçevesinde yapmış olduğu dil sınıflandırmalarını ve prensiplerini eleştirmiş; bunların yanlış hükümler olduğunu ileri sürerek Teorinin bu yanlış hükümleri ve sorunları ortadan kaldıracağını iddia etmiştir. Antropolojik bir yaklaşımla evrimsel bir bakış taşıyan çalışma, ırk, dil, kültür, glatogoni tartışmaları üzerinden Türk Tarih Tezinin bilgi birikimi ışığında konuya yaklaşmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise Dilaçar, *“İşte binbir tanesinden ancak bir kaçını burada sayabildiğim ve jeofizik, klimatoloji, etnoloji, paleontoloji gibi muhtelif sahalardan aldığım delillerle ırk, kültür ve dil bakımından hâkim ırkı teşkil edenlerin ana yurdu Orta Asya olan bresikefal alplılar olduğunu ispat etmiş oluyoruz.”* ifadesiyle Teorinin dünya kültüründe Türk dili hâkimiyeti prensibini antropolojik esaslarla doğruladığını iddia etmektedir (Dilaçar, 1937:229-259).

Kvergic, “Dünya Dilecilik Teorileri Karşısında Güneş Dil Teorisi”, sunumunda Hint-Avrupa dillerinin yapmış oldukları etimoloji çalışmalarını eleştirmiş, bu çalışmalarda birçok kelimenin ve köklerin anlamlarının açık olmadığı üzerinde durmuştur. Teorinin tüm bu tartışmanın temel sorunu olan ilk anlamlı kelimeyi bulma noktasında başarılı ve doğru bir yol izlediğini ifade etmiştir. Kvergic, Jung’un psikanaliz yöntemiyle “Güneş” kültü üzerinde durduğu konuşmasında, yapılan arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bulgularla konuşmasını desteklerken Teorinin anlamlı ilk sözü bulma noktasında son şüpheleri de ortadan kaldırdığını savunmuştur (Kvergic, 1937:328-331).

Kvergic, ayrıca Teori için *“Dünya dillerinin grameri herhangi bir niçin sorusuna hiçbir zaman cevap verememiştir. Güneş Dil Teorisi ise âlimlerin sormaya cesaret bile edemedikleri bütün suallere lojik ve psikolojik bakımdan dürüst bir cevap verme imkânını bahşetmektedir.”* kurmuş olduğu bu cümleyle Teorinin kesinliğini ve doğruluğunu onaylamaktadır (Kvergic, 1937:332).

Kurultay sürecinde Teorinin yabancı bilginlere ve dünya kamuoyuna tanıtılması noktasında sunulan tezlerle ilgili bu kısa değerlendirmeden sonra kurultayda sunulan bildirileri üç aşamalı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Birinci aşama; Avrupa’da yapılan çalışmaların tanıtılması eleştirilmesi ve yıpratılması yönünden; ikinci aşama; Güneş Dil Teorisinin tarihî felsefesinin ve etimoloji felsefesinin izahı yönünden, üçüncü aşama ise Teorinin uygulanma esaslarını gösteren kelime etimolojileri yönünden.

Teori bu şekilde üç aşamalı olarak değerlendirilip yabancı bilginlerin önüne sunulsa da yabancı bilginler Teoriye nazik bir şekilde karşı çıkmıştır.

Giesse, bu yeni yönteme alışık olmadıklarını, yöntemin iyice açıklanmasının lüzumlu olduğunu ifade etmekle birlikte “Akan” diye bir kelimenin olmadığını bunun Uygur metinlerinde sabit bir şekilde bulunan “kang” kelimesi olduğunu açıklamıştır (Giesse,1937:453-454). Giesse ayrıca Teorinin yeniliğinden ve bu Teorinin izahı için kurultay günlerinin yetersizliğinden bahsetmekle birlikte, şu an için Teoriyle ilgili kesin bir hüküm vermesinin mümkün olmadığını da söylemektedir (Giesse, 1937:471).

Zayançkovski de çalışmaların yeni olduğu ve çalışma sahasının Hint-Avrupa alanlarından çıkarılarak genişletildiği takdirde bir önem arz edeceğini söylemekle birlikte, Teori hakkında kesin hüküm veremeyeceği noktasında Giesse ile aynı fikirde olduğunu beyan etmiştir (Zayançkovski, 1937:457, 471).

Jean Denny Teori ile ilgili olarak Atatürk’e şükran duyduğunu, bu çalışmaların Türk ilim âlemine bir hız kazandıracağını ifade etmekle birlikte, Teorinin daha yeni olduğu ve açıklanması, geliştirilmesi gereken pek çok şeyle birlikte tezin henüz hazırlık niteliğinde olduğunu beyan etmiştir (Denny, 1937:456).

Nemeth üzerinde uzun süredir çalışılan tezin kurultay süresinin kısa olması nedeniyle hemen eleştirilmesinin doğru olmadığını söylemekle birlikte kendisinin tez ile ilgili en az bir sene çalışma yapması gerektiğini ifade etmiştir. Kurultay sürecinde bazı açıklamaların doğruluğuna katıldığını beyan eden Nemeth, verilen tüm örneklerin ise hepsinin kabul edilmesinin olanaksız olduğunu da açıkça ifade etmiştir (Nemeth, 1937:458).

Bombaci ise Türk fonetiği ve morfolojisiyle ilgili yeterli çalışmaların kronolojik olarak henüz ortaya çıkarılmadığını, Hint- Avrupa dillerinde ise bu aşamaların tamamlandığını, karşılaştırmaların Türkçe için gereken kronolojik çalışmalar tamamlandıktan sonra yapılması gerektiğini söylemiştir (Bombaci, 1937:458).

Bu tartışmalar ve açıklamalar neticesinde Dilmen, kurultay sonunda yaptığı konuşmada; Teoriyi kabul eden bilginlerin; Samailovic, Meşcacnino, Gabidullin, Kvergic ve Bartalini olduğunu diğer bilginlerin ise görüş bildirmediğini söyler (Dilmen, 1937:482).

Kurultay sonucunda yayınlanan 6 maddelik rapor şu şekildedir:

- 1- Güneş Dil Teorisi lengüistik âleminde esaslı bir devrim yapacak mahiyette tamamen orijinal enteresan ve derin bir teoridir.
- 2- Bu Teori yalnız lisaniyat meselelerine değil aynı zamanda en geniş ve en çetin antropoloji, arkeoloji, tarihî ve tarih öncesi ve biyopsikoloji meselelerinin halli ile de ilgilidir.
- 3- Şimdiye kadar klasik lisaniyat ilmî güneşin beşer dilinin menşei üzerindeki derin tesirlerini gereği gibi hesaba katmayı düşünmemiş ve bu mühim amili ihmal etmiştir.
- 4- Güneş Dil Teorisinin tevsiki hususunda Türk âlimlerinin mesaisi çok büyük ve mühimdir. Bilhassa çalışmaların Hint- Avrupa dil grupları arasındaki karşılaştırmalarda daha da yoğun yapılması önemlidir
- 5- Komisyonunda bulunan ecnebi âlimlerin arasında Güneş Dil Teorisini yeni tanımakta bulunan, bir kısmı pek çok noktalar üzerinde Türk arkadaşlarının görüşleriyle mutabakatlarını bildirmişlerdir. Diğer ecnebi âlimler bu kadar az bir zamanda Güneş Dil Teorisinin tamamıyla tetkiki mümkün olmayacağını dikkate alarak memleketlerine avdetlerinden itibaren Türk dil tezi üzerindeki tetkiklerini esaslı bir surette derinleştireceklerini beyan etmişlerdir.
- 6- Komisyonun Türk ve ecnebi azası gelecek Dördüncü Türk Dil Kurultayının toplanacağı zaman kadar Güneş Dil Teorisine ait tetkiklerini birbirlerine bildirmek suretiyle müşterek mesaide bulunacaktır.

Sonuç bildirisinin okunmasından sonra kapanan “3. Dil Kurultayında Teori Batılı Türkologların çok nazik tenkidine uğrayınca Gazi’nin profesörlere olan güveni sarsıldı, aldatılmış olduğuna kani oldu. Ondan sonra Güneş Dil analizleri eğlenceli bir bulmaca oyunu halini aldı. Ata artık her isteyenin analiz yayınlamasına izin veriyordu (Emre, 1956:52).”

Atatürk’ün aldatıldığını şu şekilde ifade eden Emre; “Atatürk güvendiği bu kadar namuslu insanın milleti ve kendisini aldatmada ittifak edebileceğine ihtimal vermiyordu” (Emre, 1956:51).

Atatürk Teoriyi hiçbir zaman alenen reddetmemiştir. Peki ama neden bu konudaki görüşlerini sade, açık ve doğrudan bir şekilde belli etmemiştir? Karmaşık ve incelikli bir cevap, onun Teoriye açıkça kendi adını koymamasından ötürü, Teoriyi yadsımanın da kendi işi olmadığını makul bir şekilde iddia edeceği olabilir. Fakat yalın gerçek, her ne kadar Atatürk'ün Teoriye olan inancı 1936 yılındaki kurultayda yabancı misafirler tarafından sarsılmış olsa da, onun bu Teoriyi bilime kendisinin bir katkısı gibi görmesinden dolayı, Teoriye sıkı sıkı sarılmıştır (Lewis, 2004:97).

Korkmaz kurultaydan sonraki süreci şu şekilde değerlendirmektedir: “Dil inkılâbının 1936-1938 yılları arasındaki dönemi, aşırı özleştirme çalışmalarının normal dil çalışmalarına döndüğü bir dönemdir. Bu dönemde terimler, özellikle okul terimleri üzerinde durulmuş; çeşitli bilim dallarına giren ortaöğretim terimleri için yoğun çalışmalar yapılmıştır (Korkmaz, 2005:945).”

Vecihe Hatipoğlu⁶⁰ konuyla ilgili değerlendirmesinde kurultaydan sonraki süreç için, dil devrimini dil devrimi olarak değil de terim devrimi olarak nitelendirmektedir. “ 1936’da toplanan 3. Türk Dili Kurultayından sonra terim devriminde iki ilke ortaya konmuştur. A) Kökü kültür dünyasında ortak olan elektrik, dinamo, metre, gram gibi terimleri olduğu gibi almak. B) Bunların dışındaki terimlerin elden geldiğince, Türk çocuğunun kolayca anlaması için konuştuğu, bildiği Türkçenin köklerinden, Türkçe eklerle türetilmesini sağlamak (Hatipoğlu, 1971:90).”

Atatürk'ün yaşadığı dönemde yapılan dil kurultaylarında ortak alınan kararlar doğrultusunda anlaşılmaktadır ki dil devrimi dildeki bütün kelimelerden ziyade özellikle terimler için istenmiştir. Özellikle 3. Dil Kurultayından sonra bütün kelimelerin Türkçeliği kabul edilirken devam eden yeni kelime türetme çalışmaları ve Atatürk'ün yazmış olduğu geometri kitabı, 1936’dan sonra dilde topyekûn bir devrimi değil de terimleri içeren kelimelerle ilgili özleştirmeciliğin devam ettiğinin göstergesidir. Bu durumu Dilmen sayısal olarak şu şekilde vermektedir:

⁶⁰ Bakınız: Hatiboğlu, Vecihe (Kılıçoğlu). Atatürk ve Terim Devrimi, Kasım 1971, C: XXV, S: 242, s. 88-91 *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*

İlk ve orta öğretim ders kitaplarında kullanılan terimlerin eldeki dil varlılarıyla karşılanması işine de girilerek geçen ders yılı içinde 4000’den fazla terim broşürler hâlinde öğretmenlerin ve ders kitabı yazarların denemelerine sunulmuş, gelen mütalâalar üzerine ekleme ve düzeltmeleri yapılarak bu terimler yeni yılın ders kitaplarında yer tutmuştur (Dilmen 1938: 243).

Böylelikle ortaya çıkan sonuç; özellikle eğitim ve öğretim sürecinde yeni yetişen genç neslin en azından terimler noktasında özleştirmeci bir düşünüşle yetiştirilmesidir. Bu tespitle birlikte aslında hem özleştirmecilerin hem de özleştirme karşıtlarının tespitlerini eksik yaptıklarını, bazı araştırmacıların ve dönem şahitlerinin özellikle Güneş Dil Teorisi için kullandıkları “frenleme” ifadesinin daha doğru olduğu düşünülmektedir.

Teori frenlemedir. Çünkü devrim önüne gelen bütün kelimelere karşılık bulup bunlar için kelime türetme/uydurma yoluna gidiyor ve ortaya çıkan dil o devrimin başlangıcını sağlayan Atatürk tarafından bile anlaşılamıyordu. Teori frenlemedir. Çünkü devrimin hızı böylelikle yavaşlatılmış, önüne gelen her kelimeyi ezip geçmesine müsaade edilmemiş ama en azından terimlerle ilgili çalışmaların desteklenmesiyle de devrim bir yandan hareket kabiliyetine devam etmiştir. Gündelik hayatı içerisinde veya gazete, makale, kitap köşelerinde kullanılacak dil mecburen hayatta olan, yaşayan kelimelerden seçilmek durumundaydı. Özellikle özleştirmeciliğin günlük hayattaki zorluğu bizzat Atatürk tarafından hem birçok nutkunda ve Atatürk’ün sofrasında Kazım Dirik’in konuşmasında net bir şekilde anlaşılmış hem de günlük, haftalık ve aylık yayımlanan yayın organlarında kullanılması istenen kelimelerin karşılıklarının yazarlar tarafından farklı farklı seçilmesi nedeniyle bu yayınların dili pek zor günler yaşamıştı. İşte tüm bu vb. durumlara karşı fren vazifesi gören Teori bütün bu sorunları ortadan kaldırmış, dönem içerisinde mantıklı bir şekilde en azından terimler noktasında bir özleştirme hareketi ile devam edilmiştir. Sorun büyük fakat çözüm kolay olmuştur. Atatürk’ün ölümünden sonraki tartışmaların nedeni ise şahısların dünya görüşlerinin kutuplaştığı Türkiye noktasında kendisini göstermiştir.

2.5.6. Atatürk’ün Ölümünden Sonra Güneş Dil Teorisi Tartışmaları

Atatürk’ün ölümünden sonra tekrar ortaya çıkan tasfiyecilik uydurmacılık hareketinin dile verdiği zararlar hakkında Ercilasun’un yazısı önem taşımaktadır. Yazıda ağız araştırmalarından ve Türk dünyasından verilen örneklerle tasfiyeciliğin dil ve kültürle

birlikte geleceğimize ve soydaşlarımızla olan ilişkilerimize verdiği zarar somut olarak gösterilmiştir (Ercilasun, 1993:27-48).

Güneş Dil Teorisi tartışmaları 1967 ve 1968 yıllarında *Türk Dili* dergisi ve *Türk Kültürü* dergilerinde karşılıklı tartışmalara neden olmuştur.

Güneş Dil Teorisinin gayesi Türkçede kalması zarurî olan yabancı asıllı kelimelerin Türkçe asıllı olduğunun ispat edilmesidir. Bu Teori bugünün dil anlayışına göre ilim dışıdır. Fakat o devir için lüzumludur ve bir manaya sahiptir. Bugün ilim dışı olan bu Teorinin felsefi, bilhassa manevî değeri vardır. Bu Teorinin Türkçeye birçok şey kazandırdığı muhakkaktır. Yine bu Teori, öztürkçe denilen kuşdiline daha o zaman birçok şeyler kaybettirmiştir. Nihayet Türk Dil Kurumu mensuplarının bugünkü dil görüşlerini kurtarmak için bu Teorinin manevî ve felsefi değerini tahrip ve esasını tahrif etmeye hakları ve salâhiyetleri yoktur (Sertkaya, 1969:121).

Atatürk'ün ölümünden sonra tekrar ortaya çıkan özleştirmecilik taraftarları ve dilin kendi yolunda ilerlemesi için gayret gösteren milliyetçi mukaddesatçılar 1980'li yıllara kadar bu tartışmalarını sürdürmüşlerdir. Özellikle Türk Dil Kurumu bünyesinde bulunanlar özleştirmeci tavır sergilerken milliyetçi ve mukaddesatçılar (dil mukaddesatçıları) Türk Kültürü vb. dergiler etrafında görüşlerini savunmuşlardır. Birbirlerinin davet edilmediği kongrelerde kendi düşüncelerini savunmuşlar ve birbirlerine karşı tavırları sertleşmiştir. Özellikle 1966-1970 arası bahsedilen kurumlara ve düşüncelere ait yayınlar incelendiğinde görülecektir ki tartışmalar bu yıllar arasında çok şiddetlidir. Tartışmalar gazete köşelerinden, dergilere kadar taşınmakla birlikte; bu yazıların ayrıca müstakil olarak toplanıp kitaplar haline getirildikleri de olmuştur. Dönemin siyasi olaylarının sağ- sol kavramlarıyla Türkiye'yi kutuplaşmaya götürdüğü yıllarda dilin kullanımıyla ilgili de bir kutuplaşma olması çalışmanın başlangıcında bahsedildiği üzere dilin siyasetle doğrudan ilişkisini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu iki farklı düşünüş birbirlerini yazılarında “*Komünist*” ve “*Gericî*” olmakla suçlayarak dilin siyasi görüşteki farklılığını da açıkça ortaya koymuşlardır. Bu tartışmaların temelinde yatan anlaşmazlıkları 1967 tarihli Nimetullah Öztürk'ün yazısından şu şekilde özetlenebilir:

Milliyetçi Mukaddesatçılara göre dil devrimi (aslında mukaddesatçıların karşı olduğu tabir dil devrimi değil özleştirmeciliktir ki dönemin Türk Dil Kurumu başkanı Ömer Asım Aksoy'un *Özleştirme Durdurulamaz* isimli bir kitabı bulunmaktadır.) bir politika işidir. Özleştirmecilere göre ise dil devriminin politika ile hiçbir ilgisi yoktur, devrim tamamen bir kültür işidir. Milliyetçi Mukaddesatçılar özleştirmeciliğin yani devrimin tepeden inme zorlama olduğunu savunurken, özleştirmeciler bu durumun gelişme olduğunu edilen tabii yapısına uygun olduğunu düşünmektedirler. Milliyetçi Mukaddesatçılar için Türkçeleşmiş Türkçedir görüşü hâkimken, yani Osmanlıcadan kültürümüze geçen kelimelerin dilden atılmasının ve yerine uydurma diye tabir edilen kelimelerin getirilmemesi gerektiğidir. Özleştirmeciler ise Osmanlıcadan geçen kelimelerin uydurma olduğunu zaten amacın bu bağı koparmak olduğunu savunmaktadırlar. Dile müdahale etmenin mümkün olmadığını ve bunun dili yapay bir hâle getireceğini savunan Milliyetçi Mukaddesatçılara karşı özleştirmeciler ise yapılan yeni türetmelerin sadeleşmek değil Türkçeleşmek olduğu görüşündedirler (Öztürk, 1967:46-48).

Bu süreçte tartışmaların içine alınan Güneş Dil Teorisi de iki grup tarafından farklı yorumlanmıştır. Özleştirmecilere göre Teori bir denemeydi ve Atatürk kandırılmıştı. Milliyetçi Mukaddesatçılara göre ise Teori özleştirmeyi durdurmanın bir yolu olarak bizzat Atatürk tarafından icat edilmiş bir yoldu.

Özleştirmececiliğin ısrarlı ve kararlı savunuculuğunu İsmet İnönü'nün yaptığını iddia eden Emre, anayasanın sadeleştirilmesinde de özleştirmeci ruhtan kurtulunamadığını, ifade eder (Emre, 1956:65).

Dilmen'in, Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet Paşa'nın özleştirmecilik düşüncesine katıldığını ve Atatürk'ün inkılâbına ihanet ettiğini söyleyen Emre; Tankut, Ağakay gibi Teori üzerine yazı yazarların Atatürk'ün ölümünden sonra özleştirmeciliğe döndüğünü de ilave eder (Emre, 1956:67-69).

Teori yazarlarından olan Ağakay; Atatürk'ün Teoriyle birlikte dil devriminden vazgeçmediğini devrimin temeline sadık kalarak bu yönde çalışmalar yapılmaya devam edildiğini, 1936 yılındaki 3. Dil kurultayından sonra basılan geometri kitabıyla ve terimlerin Türkçeleştirilmesi için yapılan çalışmalarla desteklemiştir. Fakat burada Ağakay'ın kaçırdığı noktalardan bir tanesi Atatürk'ün nutukları incelendiğinde 1932-1936

yılları arasındaki kelime kadrosuyla (özleştirmeciliğin kelime kadrosu), 1936'dan sonraki kelime kadrosu arasındaki farkın nereden kaynaklandığını açıklamamasıdır (Ağakay, 1959:427-428). Aşağıdaki iki örnekte bu farkı görmek mümkündür.

Atatürk'ün 1934 yılı dil bayramı kutlama bildirisi 27.09.1934 tarihli'dir. "Dil bayramımızdan ötürü Türk dili araştırma kurumu genelözeğinden, ulusal kurumlarından, türlü orunlardan birçok kutunbitikler aldım. Gösterilen güzel duygulardan kıvanç duydum. Ben de kamuyu kutlarım (Tan, 2001:45)."

Dil bayramının 5. yıldönümü dolayısıyla Atatürk'ün Türk Dil Kurumuna tebrik telgrafının tarihi ise 26.09.1937. "Dil bayramı münasebetiyle Türk Dil Kurumunun hakkımdaki duygularını bildiren telgrafınızdan çok mütehasıs oldum. Teşekkür eder, değerli çalışmalarınızda muvaffakiyetlerinizin temadisini dilerim (Tan, 2001:48)."

Agah Sırrı Levend 1972 yılında Türkçe ile ilgili durum için şu ifadeyi kullanmıştır: "Dilden bütün yabancı kelimelerin çıkarılmasını isteyen tasfiyeciler bugün de vardır. Gençlerin bazısı bu yolu tutmuştur. Telaşlanmak boşunadır. Ortaya atılan yeni kelimeler beğenilip tutulmazsa kendiliğinden unutulup gider; kullanılmaz olur. Beğenilip yerleşirse yakınmaya hakkımız olamaz. Dil Kurumunun tuttuğu yol işte budur (Levend, 1972: 483)."

Levend, Muallimler Birliğinin 2. Kongresini deşu şekilde eleştirmiştir: "Görölüyor ki, bu toplantılarda konuşanların Türk dilini 60 yıl öncesine, Meşrutiyet devrindeki "yeni lisan" akımının başladığı noktaya çevirmek eğilimindedirler. Hayatla birlikte dilin de yürüdüğünü, edebiyatın da değışip gelişebileceğini unutmuşlardır (Levend, 1972:519)."

Korkmaz, özleştirmecileri eleştirirken akıl kelimesinden yola çıkmıştır.

Akılla usun yer değıştirmesi ne işe yarayacaktır? Yarasa da bir kavram karışıklığına engel olabilecek midir? Haydi aklın yerine usu geçirdik. Nitekim kullanıp duruyoruz da. Ya akılsız, akıllıca gibi türemelerde, aklı başında, akıl erdirmek, akıldan yoksun, akıl almak, akıl hocası gibi halk ruhunun yüzyıllar boyunca geliştirip oluşturduğu deyimleşmiş söyleşileri ne yapacağız (Korkmaz 2005:717).

Sertkaya'nın konuya yaklaşımı ise şu şekildedir:

Atatürk'ün diltiliği hakkında şu gerçekler artık inkâr edilmemelidir. 1- Atatürk'ün dil politikası 3 devreye ayrılır. Birinci Tasfiyecilik devresidir. Bu deneme devresidir. İkincisi mutedil özleştirmecilik devresidir. Bu tereddüt devresidir. Üçüncüsü Güneş Dil Teorisi (özleştirmeyi red, yaşayan dile dönüş) devresidir. Son devre Güneş Dil devresi, aşırılıklardan kurtulup şuurlu bir karara varış devresidir. Biz Atatürk'ün bu en son ki şuurlu ve kararlı görüşüne inanmakta ve o görüşün manasına da halen iştirak etmekteyiz. 2- Güneş Dil Teorisinin gayesi Türkçede kalması zaruri olan yabancı asıllı kelimelerin Türkçe asıllı olduğunun ispatıdır. 3- Bu Teori bugünün dil anlayışına göre ilim dışıdır. Fakat o devir için lüzumludur ve bir manaya sahiptir. 4- Bugün ilim dışı olan bu Teorinin felsefi, bilhassa manevî değeri vardır. 5- Bu Teorinin Türkçeye birçok şey kazandırdığı muhakkaktır. Yine bu teori, öztürkçe denilen kuşdilini daha o zaman durdurmuş ve birçok şey de kaybettirmiştir. 6- Nihayet Türk Dil Kurumu mensuplarının bugünkü dil görüşlerini kurtarmak için, bu teorinin manevî ve felsefi değerini tahrif ve esasını tahrif etmeye hiç hakları ve salahiyetleri yoktur (Sertkaya, 1969:121).

Tartışmaların alevlendiği bu dönemde, Türkiye Muallimler Birliği tarafından düzenlenen 2. Dil Kongresi⁶¹ 27-28 Nisan 1968 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu kongredeki amaç ise şöyle açıklanmıştır:

Türkiye Muallimler Birliği dil meselesinde bir sadeleşmeye ve özleşmeye taraftardır. Ancak bunun ölçülü olmasını, yaşayan dilden uzaklaşılmasını uygun görmektedir. Dilde uydurmacılığa şiddetle karşı olan birliğimiz bunun önlenmesi için yıllardır mücadele etmektedir. Dili özleştirme cereyanının dilde uydurmacılık halini almasını endişeyle karşılayan Türkiye Muallimler Birliği, bu hale daha fazla gecikmeden bir çare bulunmasını istemektedir. İşte 2. Dil Kongresi bu görüşle tertip edilmiştir (Timurtaş, 1969:1).

⁶¹ Kongre Katılımcıları: Faruk K. Timurtaş, R. Cevat Ulunay, Sabri E. Siyavuşgil, Tahsin Banguoğlu, N. Sami Banarlı, Mümtaz Turhan, Kerim Gökay, H. Fahri Ozansoy, Adnan Ötüken, Ayhan Songar, Emin Bilgiç, Abdulkadir İnan, Mehmet Eröz, Zeki Velidi Togan, Fahri Fındıkoğlu, Enver Esenkova, O. Fikri Sertkaya, Mahir İz, Rasim Erhan, Bekir Kütükoğlu, Mehmet Ateşoğlu, Samiha Ayverdi, Necmettin Hacıeminoğlu, Necla Pekolcay, Nurettin Ergin, Müjgan Cunbur, Mehmet Önder, Ekrem Hakkı Ayverdi, Sırrı Üçer, İsmail Kahraman.

“Türkçenin son 28 yılındaki bahtlı bahtsız bütün macerasında Türk Dil Kurumunun uzak yakın bazı günahları olmuştur. Kurumun, Türkçeye müspet hizmetleri yanında, en mühim vefasızlığı, bizce kendisini kuran Türk büyüğünün, dilde çok ince bir vasiyeti olan Güneş Dil Teorisini pek çabuk unutmuş, onun esprisinden uzaklaşmış olmasıdır (Banarlı, 2007:331).”

Atatürk'ün dil ve tarih davalarına sarılışının ve mirasını Dil ve Tarih Kurumlarına bırakışının sebebini hemen görüyorsunuz. Türk'ü kendi şahsiyetine ve Şark-İslam dünyası dışında bir medenî topluluk yaratabileceğine inandırmak için, diline ve tarihine inandırmak lazımdı. Atatürk, kendi milletini aşağılık duygusundan kurtarmak için, dilci ve tarihçilerin, zaman zaman, en mübalağalı iddialarını dahi benimsemekten kaçınmamıştır (Atay, 1951:3).

Görüldüğü gibi Teori sadece ortaya atıldığı dönem içerisinde değil, daha sonraki dönemlerde de tartışmalara neden olmuştur. Fakat bu tartışmalar Teorinin bilimsel yönünden ziyade daha çok siyasi felsefesi yönünden sürdürülmüştür. Bununla birlikte Dilmen'in, “Türk varlığını ölüm uçurumundan kurtararak dünyaya millî değerlerimizi tanıtan bütün bu çalışmaları yalnız himaye ile kalmayarak bizzat ve bilfiil bunlar üzerinde çalışan Ulu Önder Atatürk'ün ve onun başında bulunduğu Türk Cumhuriyet rejiminin sayelerinde bütün bu çalışmalar, yakın bir gelecekte daha büyük verimler verecektir.” şeklindeki görüşleri Teori ile ilgili beklentilerin hangi yönde geliştiğini/gelişmediğini göstermesi açısından önemlidir (Dilmen, 1938:244).

Sonuç olarak, Güneş Dil Teorisi, Evrim Teorisinin tek bölgesellik teziyle desteklenmiştir. Teoride, insanlığın kökeninin Orta Asya olduğu, Orta Asya'nın kadim milletinin Türkler olduğu ve bu ilk milletin dilinin Türkçe olduğu bu dilin doğmasında güneşin etkin olduğu açıklanmıştır. Dil ile ilgili bu düşünüşün temelinde dilin kökeni teorilerinden ikisinin birleştirildiğini görmekteyiz, ilki dilin jest ve mimiklerden doğduğunu iddia eden teori ikincisi ise çığlık teorisidir. Bu iki teorinin birleşmesi ile Güneş Dil Teorisinin felsefî zemini açıklanmaya çalışılmıştır. Bu teorilerin birleştirilmesinde Atatürk'ün okuduğu kitapların etkisi muhakkaktır. Güneş Dil Teorisinin felsefî esasları muhakkak ki tek başına tek bir fikirden değil birçok teoriden etkilenmiş bir yapı ortaya koymaktadır. Evrim temelli teorilerin birçoğunda (yukarıda bahsedilen teoriler gibi) insanlığın gelişim evrelerinin net bir şekilde açıklanması gerektiğinden dil teorilerinde de bu açıklamalar yapılmak

zorundaydı. Bu sebepten birçok teori dilin en küçük yapı taşı olan seslerden hareketle dili büyüyen ve gelişen bir çocuk gibi düşünmüş ve kendi hançerelerine uygun belli seslenmelerle kendi teorilerini açıklamaya çalışmıştır. Atatürk de homurtu ve ünleme dayalı olan “a” sesini bu teorilerin gelişim şekline göre düşünmüş ve bu sesin genişleyerek anlamsal yeni kazanımlarla dili oluşturduğunu iddia etmiştir. Etimoloji yöntemi bulunan bütün glatogoni çalışmaları gibi Güneş Dil Teorisi araştırmaları da aynı sistemle hareket etmiş ve araştırmalarını kendi kurduğu disiplin ve yöntem içerisinde yapmaya çalışmıştır. Teori ile ilgili en kabul edilebilir yargı etimoloji yönteminden ziyade jest ve çılgılık temelli oluşturduğu felsefî zemindir. Bu düşüncesin sebebi ise bu Teorinin de diğer teoriler gibi günümüz bilimi ve eldeki veriler neticesinde ispat olanağının olmamasıdır. Bu durumda Teoriyle ilgili geriye kalan en önemli şey Teorinin kısa vadede Türkçeye ve Türk Dil Devrimine neler kazandırdığıdır.

Teori pragmatik olarak en kısa sürede Türklüğe bir değer atfetmiş ve Anadolu halkının kendisine güvenini arttırmayı hedeflemiştir. Devletin bu modernleştirme ve halkın güvenini yerine getirme hareketleri; başlatılan eğitim seferberliği, okuryazarlığın arttırılmasına yönelik faaliyetler, halk dilinden kelime derlemeleri, araştırmacıların halkın içerisine inmesi, Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından düzenlenen tiyatro ve piyesler, Halkevlerinin kendi bulundukları bölgelerdeki faaliyetleri, daha da belirgin olarak halkın yönetimde söz sahibi olması gibi faaliyetlerle örneklendirilebilir. Ayrıca Türk Tarih Tezinin de etkisiyle birlikte devlet tarafından kurulan Sümerbank (1933), Etibank (1935) gibi işletmelerin isimlerinin de bilerek verildiği bu isimlerin verilmesinde Türklerin kökenlerinin Anadolu’da da olduğu mesajı vardır. Hatta bu çalışmaların o derece ileri bir etkisi 1979 yılında Ankara’nın simgesinin Eti Güneş Kursu seçilmesi olarak bile görülebilir. Özetle, Teori milletin kendisine olan güvenini tazelemiştir.

Teoriyi tek ayaklı bir çalışma olarak düşünmemek yerinde olacaktır. Güneş Dil Teorisi tarih, felsefe, coğrafya, antropoloji, dil bilim, toplum mühendisliği (milli kimlik oluşturma süreçleri) gibi birçok ayağı bulunan bir değer olarak, tarih sahnesindeki yerini korumaktadır.

3. GÜNEŞ DİL TEORİSİNİN ETİMOLOJİ YÖNTEMİ

Tezin bu bölümünde Güneş Dil Teorisinin etimoloji yöntemi üzerinde durulacak; Ulus gazetesinde, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde okutulmak üzere hazırlanan kitaplarda, 3. Türk Dil Kurultayında, 2. Türk Tarih Kongresinde ele alınan kelime etimolojileri incelenecektir. Teoriye göre etimolojileri yapılan kelimelerin listesi, etimolojileriyle birlikte tezin ilgili bölümünde verilecek; Teoriye göre bulunan köklerin ve eklerin dizinleri de sunulacaktır.

Teori, etimoloji yöntemiyle ilk kez Ulus gazetesinde duyurulsa da Teorinin açıklamalı bir şekilde tam olarak nasıl bir yöntem izlediği, etimoloji çalışmalarının nasıl yapılacağına ve felsefesine dair en geniş bilgi, *Etimoloji Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili* isimli kitapçıkla duyurulmuştur. Bu kitapçık Teorinin felsefî zemininin yanında Teoriyle ilgili kök ve eklerin durumuna da bir açıklık getirmeyi amaçlamıştır. Teoriyle ilgili yazılan kitaplar veya makaleler bu kitapçıktaki usuller göz önünde tutularak yazılmıştır. İsimsiz olarak ve tek bir kişi tarafından yazılan bu kitapçık (Kitabın tek bir yazarının olduğu Abdulkadir İnan'ın "... kitabın müessisi." ifadesinden anlaşılmaktadır.), bir önceki bölümde sunulan delillerden de anlaşıldığı üzere Atatürk tarafından hazırlanmış ve etimoloji yapacak olan kimselerin kılavuz olarak kullanmasına imkân sağlamıştır. Teorinin etimoloji yöntemiyle ilgili yazılan bütün yazılarda ve kitaplarda bu kitapçık temel alınmıştır.

Güneş Dil Teorisi felsefî zemin için iki sorudan hareket etmiş ve bu sorulara cevap aramıştır. "İnsanın yeryüzündeki şuur ve idrak ile aldığı duyguları sesle anlatmaya teşebbüsü, hangi görüşün verdiği ifade ihtiyacından doğmaktadır? İnsan şuur ve idrakinin ilk ifade ihtiyacını duyduğu bu objeye tekellüm cihazının ilk verdiği ad hangi fonemle telaffuz edilmiştir (Dilmen, 1936a:11)?"

"Güneş Dil Teorisinin temeli, insana benliğini güneşin tanıtmış olmasıdır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935:3)." Çünkü güneş doğduğu andan battığı zamana kadar yeryüzünü ışığa ve harekete boğar. İlkel insan, sığınacağı kovuğu, meyvesini koparıp yiyeceği ağacı, korunacağı vahşi hayvanı, içeceği yahut batmaktan çekinerek üzerine basmayacağı suyu hep o ışık sayesinde görür. İşte bunun içindir ki ilk insanlar için sesle ifade ihtiyacı duyulan ilk obje güneş olmuştur. İlk insan idrak ve şuur ile kâinata ilk

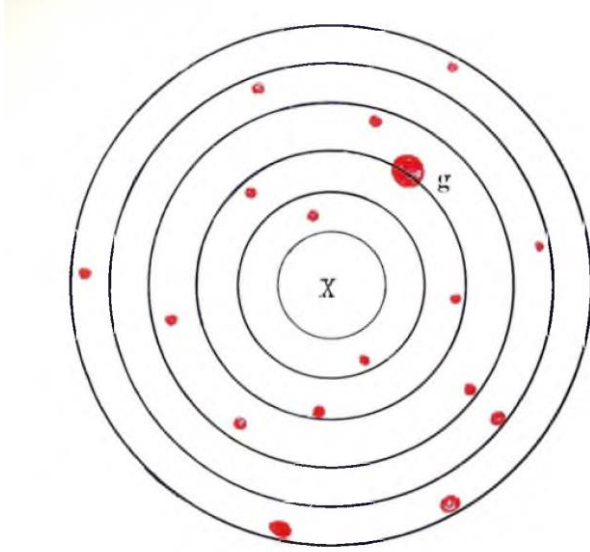
bakışında sesle ifadeye değer yegâne büyük ve esaslı varlık olarak güneşi görmüş, ona bir sesi ad olarak takmış ve onunla alakalı gördüğü, hatta alâkalı farz ettiği her varlığa da aynı sesle hitap etmiştir. (Dilmen,1936a:12-14).

Bu düşünüşle; Teorinin felsefî zemini Kvergic'in insan ve çevre merkezli felsefesiyle örtüşmektedir. Teoriye göre merkezde olan insan ona en yakın dairede bulunan ve tüm varlığıyla insanı etkileyen güneşten ilham almaktadır. İnsan, çevresinde ilişkide bulunduğu diğer obje ve sùjelerin konumu ve fiziki durumuna göre onlarla olan ilişkisi neticesinde sesleri geliştirmiştir.

Güneş Dil Teorisiyle bütün sesler başlı başına birer anlayış ve hareket işaretleri olarak düşünölmüştür (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935:6).

Teori fikrî ve felsefî manada hazır hale geldiğinde Kvergic'in çalışması Türkçedeki eklerin anlamlarının açıklanmasında kullanılmıştır. "Kvergic'in bu kısa çalışmasına rağmen Dil Kurumu çalışanlarının sıkı çalışmalarıyla Türkçedeki tüm ekler hakkında eldeki verilere ulaşılmıştır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 7)."

Dil, psikolojik ve sosyolojik belli kanunlar çerçevesinde meydana gelmiştir. İnsan, hayatı içerisindeki her anı bu psikolojik durum neticesinde anlamlandırmıştır. İnsan bu psikolojik tavrını ise kendisi dışındaki dünyayı sınıflandırmak amacıyla elde etmiştir. Dil bu şekilde açlığını, kuvvetini bütün hislerini ifade edebilmek, hayat tehlikesinden kendisini korumak ve bu tecrübeleri aktarmak için var olmuştur. İnsan bu var oluşunu etrafındaki bu objeleri tespit ettiğinde fark etmiştir ve anlam kazanmıştır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 8-9).

Şekil 1 (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1936:1)

Şekil-1’de insanın çevresi ve güneşle olan ilişkisi verilerek merkezdeki insanın diğer süje veya objelerle ilgili konumu belirlenmeye çalışılmıştır. Burada sorulması gereken bir soru; güneşi temsil eden g’nin insanın en uzak sahasında değil de aşağıdaki tabloda görüleceği üzere yakın bir saha olarak adlandırılan s, ş sahasında niçin konumlandırıldığıdır. Eğer güneş kapsayıcı bir etkiye sahipse ve tüm mefhumların kaynağı ise o zaman dairenin en dış halkasını güneşin temsil etmesi gerekmez miydi? Bu soruya ilişkin herhangi bir cevap alınamamakla birlikte Şekil 1’in açıklaması şu şekildedir; “Haricî âlemi teşkil eden objeler, insanın bulunduğu yere göre büyüklük, küçüklük, parlaklık veya sönüklük, yakınlık veya uzaklık itibarıyla farklı bulunurlar. Başka başka dairelerdeki noktalar onları gösterir” (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1936: 1).”

İnsan şuur ve idrak ile kâinata baktığı zaman; kâinatta şamil, her şeyin fevkinde hiçbir şeyle kıyas kabul etmeyecek derecede fayda, kuvvet ve eser sahibi olarak güneşi gördü. Yiyeceğini, yolunu, meskenini gösteren ve kendisini ısıtan güneş onun için ve bütün kâinat için her şeydir. Bu sebeple insanın sesle ifade ihtiyacı duyduğu ilk obje güneş oldu (Aksoy, 1936: 6).

Teori, insanın etkilenmiş olduğu güneşe hangi ismi taktığı noktasında bir yol aramış ve bu yolu da “a” sesinden hareketle bulmaya çalışmıştır. “Güneş ve onun türlü vasıflarını ifade eden ilk ses; fizyolojik tetkikler ve tecrübeler sonunda görülmüştür ki; boğaz hiçbir kısılma ve zorlama yapmadan dişlere, dudaklara, ağza hiçbir şekilde hareket etme lüzumu

kalmadan insanın en kolaylıkla ve en basit şekilde telaffuz edeceği ses a'dır (Aksoy, 1936: 79). İnsanlığın güneşe verdiği bu ilk isim ise a olmuştur (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 10). Yukarıda açıklanan ve benzeri mefhumlar; ilk isim A'dan başlayarak; A+A, A+A+A, A+A+A+A+= Ağ şeklinde gelişmiştir ve o halde ilk ana kök ağ'dır (Fonetik ve Morfolojik 1935:51). Türk dilinde orijinal kök bu "a" sesine gelen sessiz harfle doğmuştur ve dilin bütün kelimelerinin köklerinde bu "ağ" kökü bulunmaktadır. Zamanla bu kök kendinden sonra gelen eklerle kaynaşarak "ay, ag, ak, ah" şekline dönmüştür. Burada "ğ" sesinin "y, g, k, h" seslerine dönüştüğü görülmektedir (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 10). İnsanın boğazı, gırtlak, ağzı, dili, dişi ve dudakları bu "a" sesiyle ilgili birçok söyleyiş şekli bulmuştur (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 51-52).

İnsanlar birbirlerine güneşi göstermek veya anlatmak için "ağ, ay, ag, ak, ah" ifadelerini kullanırken, parlaklığı, ateşi, suyu, toprağı, büyüklük ve benzeri ifadeleri anlatmak içinde bu sözleri kullanmıştır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 11). Böylelikle bu ilk beş kelimedenden birçok anlam ortaya çıkmıştır. Bu devrede insan ruh durumu, obje veya maddi başka bir durum için bu sözlerle birlikte jestleri de kullanmak durumunda kalmışlardır. (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 11).

İlk insanın her şeyin üstünde tanıdığı ve tuttuğu obje olarak düşünülen güneş ve insanın güneşten aldığı ilhamla elde ettiği dilde, güneşin belli başlı anlam mefhumları ortaya çıkmıştır. Bu mefhumlar; güneşin kendisi; güneşin saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık, güneşin verdiği sıcaklık, ateş; yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, esas, sahip, Allah, efendi; hareket, imdat, zaman, mesafe, hayat, büyüme, çoğalma, renk, su, yer, kara, toprak, ses ve söz. İnsanlar bütün bu maddi ve fikrî varlıkları güneşe verdikleri isimle birbirlerine anlatmışlardır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935:8-10). İnan, güneşe verilen bu mefhumların rastgele bulunmadığını şu şekilde dile getirmiştir: "Güneş Dil Teorisinin 'müessisi', eski ve yeni bütün Türk lehçelerinde kullanılan kelimelerin manalarını inceleyerek bu kanunu bulmuştur. Filhakika, Türk dilinde kullanılan bir kelimeyi tetkik edersek ondan güneşten alınmış olan mefhumlardan birisini buluruz" (İnan, 1936: 1).

Teorinin felsefî zemini ve ana kök meselesi bu şekilde açıklandıktan sonra ortaya farklı sorunlar çıktığı düşünülmektedir. Ana kökle açıklanamayan ve birincil kök tabiriyle ifade edilmeye çalışılan kelime kökleri meselesinde ise ana kökle kaynaşan bir birincil kök meselesi ortaya çıkmıştır ve bu sorunun çözüm yöntemi de şu şekilde açıklanmıştır:

“Ağ, ay, ag, ak, ah” bu kökler orijinal kökler olarak algılanırken zaman içerisinde köklere eklenen asıl kökle kaynaşmış ve bugünkü şekillerini almışlardır. Örneğin av= ağ+av=ağav’dır. Zamanla asıl kök ekle kaynaşmış ve av kelimesi kalıcı olmuştur (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 13).” “Türkçede bütün kökler a sesiyle başladığı için sessiz harfle başlayan kök yoktur, sessiz harfle başlayan her kökte düşmüş olan muhakkak bir “a” sesi bulunmaktadır (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 13).” Dilmen, Teoride köklerin durumunu şu şekilde anlatmıştır:

Söz kökleri her zaman vokalle başlar, konsonla başlar gibi görünen köklerin başındaki vokal sonradan düşmüştür. Sözün asıl manası ana köktedir. Kelimenin başında ana kök görünmüyorsa bunun sonradan düştüğüne hükmetmek gerekir. Asıl mana konsonlardadır. Vokalin mana üzerine esaslı ve değiştirici bir tesiri yoktur. Vokallerin değişmesiyle asıl mana değişmez. Ana kökün konsonu birinci ve ikinci konson kategorisindeki konsonlarla değişerek birinci derece asıl kökler yaratır. Ana kök, üçüncü ve dördüncü konson kategorisindeki konsonlarla kaynaşarak birinci derece asıl kökler yaratır (Dilmen 1936a: 21).

Vokaller ve bu vokallere bağlı olarak bir araya gelen sesler neticesine oluşan yeni kelimelerde eklerin de büyük rolü vardır. Bu ekler seslere göre mesafe, büyüklük gibi unsurları bünyelerinde taşırlar. A, e, ı, i yakın; o, ö, u, ü uzak büyük sahayı içerir. Bunlarla birlikte bu seslere eklenen sesler yine fiziki durumu göstermesi açısından önemlidir. M; en yakın sahayı, sahipliği ve belirliliği gösterir p- b; v-f; ğ- y sesleri de bu saha içerisinde. N sesi ise kişinin en yakın sahasını göstermekle birlikte konunun veya objenin zamanını ve yerini işaret eder. S oldukça geniş bir sahayı içerirken, düşünce, obje ve durumun birbiriyle ilişkisini göstermektedir. Z, ş, c, ç, ve j sesleri de s’den ortaya çıkmış seslerdir. L sesi; uzak, büyük belli olmayan, başkasına ait olan her sahada bulunabilen her şeyi gösterir. T ve d sesleri yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık ifade eder. K sesi her türlü obje ve

düşünceyi tamamlar anlamı gösterir. Her türlü düşünceyi fiil haline getirirken g ve h sesleri “k” sesiyle aynı işlevdedir. R yakın kesin bir sahayı gösterirken fark istenilen bir şeyi ifade eder (Fon Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935:33- 35). Bu açıklamaların tablosu ise Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili isimli kitapta şu şekilde verilmiştir.

demek o kelimenin bugünkü şeklinde düşmüş olan vokallerini iade ederek, değişmiş olan konsonun aslını bularak ve kaynaşmış elemanları ayırarak kelimenin ilk ana kökü ile eklerini bulmak demektir (Aksoy, 1936: 13) şeklinde açıklarken bu ana köklerin veya ikinci derece köklerin de bir tablosu hazırlanmıştır.

İ. Necmi Dilmen Güneş Dil Teorisine göre Ana kök ve İkinci derece kökleri şu şekilde tablolastırmıştır.

Ana Kök	Birinci Derece Asıl Kökler	İkinci Derece Asıl Kökler
v. + ğ	V.+ (y,g,k,h) (v,b,m,p,f)	V.+ (t,d,n,l,r) (s,ş,c,ç,z,j)
ağ	Ay, ag, ak, ah, av, ab, am, ap, af	At, ad, an, al, ar, as, aş, ac, aç, az, aj
oğ	Oy, og, ok, oh, ov, ob, om, op, of	Ot, od, on, ol, or, os,oş, oc, oç, oz, oj
uğ	Uy, ug, uk, uh, uv, ub, um, up, uf	Ut, ud, un, ul, ur, us,uş, uc, uç, uz, uj
ığ	Iy, ig, ik, ih, iv, ib, im, ip, if	İt, id, in, il, ir, is, iş, ic, iç, iz, ij
eğ	Ey, eg, ek, eh, ev, eb, em, ep, ef	Et, ed, en, el, er, es, eş, ec, eç, ez, ej
ög	Öy, ög, ök, öh, öv, öb, öm, öp, öf	Öt, öd, ön, öl, ör, ös, öş, ök, öç, öz, öj
üğ	Üy, üg, ök, üh, üv, üb, üm, üp, üf	Üt, üd, ün, ül, ür, üs, üş, üc, üç, üz, üj
iğ	İy, ig, ik, ih, iv, ib, im, ip, if	İt, id, in, il, ir, is, iş, ic, iç, iz, ij

(Dilmen 1936b:3)

Dilmen, etimoloji yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar bağlamında en önemli noktanın V+ K olduğunu vurgulamıştır. “Hiçbir konson vokalsiz, hiçbir vokal konsonsuz olmaz. Kelimenin eldeki şeklinde bir konsonun başında vokal yoksa düşmüş farz olunur ve yerine konur. Kelimenin baş tarafında ana kök anlamını gösteren bir eleman bulunur. Eğer bu eleman kısmen veya tamamen düşmüş bulunuyorsa yerine konmalıdır. Kelimenin etimolojik şekli böylece kurulduktan sonra mana verme işi başlar. Bu iş aynı zamanda

etimolojik şeklin semantik bakımdan da kontrolüne yarar (Dilmen, 1936a: 43).” Bu açıklamanın örneği olabilecek tok kelimesinin etimolojisi Dilmen tarafından “Tok: ağ-at-ok” şeklinde yapılmıştır. Ayrıca kelime Ankara kelimesi gibi vokal ile başlıyorsa bu kelimenin etimolojik tahlili de “ağ-an-ak-ar-ağ” şeklinde yapılır ve eklerle kökler anlamlandırılır.

Kökleri yukarıdaki şekillerde gösteren Teori ekler için şu uyarıyı yapmaktadır; vokaller ek olamaz. Burada vurgulanan esas unsur Teoriye göre, Türkçede hiçbir kelime vokalle bitemez. Eğer vokalle biten bir kelime varsa muhakkak o kelimenin sonunda ana kökten kalma bir okunmayan “ğ” sesi vardır ve o ses etimolojide yerine konmalıdır. Ekler eklendiği sözcüğü isim ya da sıfat yapma görevinin yanında anlamsal olarak da etkilemekte ve kelimenin anlamına da katkı yapmaktadırlar. Bu anlamsal katkı genelde süje veya objenin yerini bildirme, süje veya objeyi gösterme, ya da merkezdeki insanın süjeye veya objeye göre durumunu ve duruşunu bildirme de bir katkı sağlarlar. Ekler bu rolleriyle kelimenin anlamını tamamlarlar (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 28- 36). Eklerin bu şekilde kelime anlamlarına katkı sağlama durumunu ise Danişment; “ilk Türk ekleri başlı başına birer mefhum ifade eden bir takım dil unsurlarıdır diyerek açıklar (Ulus 16 İlkânun 1935).” Bu ifadelerden yola çıkarak; başlangıçta kök olarak ortaya çıkan sözcüklerin zamanla, insanın anlama ve dilini geliştirme kabiliyetine bağlı bir şekilde kökleri ek haline getirmesiyle ortaya çıkmıştır, gibi bir sonuca ulaşılabilir.

Dilin bu ilk evresini böylelikle açıklayan Teori, dilin ikinci evresi için ise şu açıklamayı getirmektedir; “Türk dili bu ilklkte kalmamıştır; düşünüş, bin bir müşahede ve tecrübe ve bir de sosyal hayatın icbarıyla dil ikinci bir tekemmül devrine girmiştir. Bu devirde artık en büyük tanıdığı güneşi yerinde bırakmış, gözünü ve aklını güneşten aldığı ışıqla kâinata teşmil etmiştir. Bu şümül devresinde, ana kökü ve esas kökleri göz önünde bulundurmakla beraber, artık şuurunu gördükleri üzerinde hâkim kılmaya başlamış, yani kendisini, taptığı güneşin yerine koymuştur (Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili, 1935: 53- 54).”

Teori etimoloji yöntemini belirledikten sonra kelime analizleri Ulus gazetesinde yayımlanmaya devam etmiştir. Yoğun olarak Aralık 1935 yılında gazetede yayımlanmaya başlayan etimoloji çalışmaları Mayıs 1936 tarihine kadar neredeyse aralıksız bir şekilde

her gün yayımlanmıştır. 24 Mayıs 1936 tarihinde sonra ise yazılar artık gazetede yayımlanmamaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeninin ise 3. Türk Dil Kurultayı olduğu düşünülmektedir. Artık Teoriyle ilgilenenler kurultayda yapacakları sunumlar için çalışmalarına başlamışlardır. Kurultay tarihi yaklaştıkça kurultayla ilgili haberler yine Ulus gazetesinde yayımlanmaya başlamış fakat etimoloji çalışmalarıyla ilgili herhangi bir analiz gazetede yer almamıştır. Kurultaydan sonra kurultayın bitişi ile ilgili haberler gazetede yayımlanmıştır. 30 Ağustos 1936 tarihli gazetede kurultayın bitişi “Türk Dilciliğinin Zaferi” başlığıyla verilmiştir. Kurultayda sunulan tezler hakkında bilgiler verilmiş özellikle yabancı bilginlerin tezleri gazetede yayımlanmıştır.

Kurultay sürecinden sonra ise gazetede yayımlanan ilk etimoloji çalışması 11 Ekim 1936 tarihindedir. Fakat yazılar gazetede artık her gün düzenli bir şekilde çıkmamaktadır. Bu tarihten sonra gazetede Teori ile ilgili yayımlanan yazı sayısı aşağı yukarı yirmi kadardır. Bu yazıların büyük çoğunluğunda da etimolojiden ziyade felsefi içerik, Türkçenin yabancı dillerle karşılaştırılması ya da Teori sonucu kazanılan kelimelerle ilgilidir. Bu minvalde Teoriyle ilgili gazetede ki son yazının Ahmet Cevat Emre’nin 13.05.1937 tarihli yazısı olduğu görülmüştür. Yazının başlığı ise “Aydınlıktan Budaklanıp Gelişen Anlamlar”dır. Bu tarihten sonra Ulus gazetesinde Teoriyle ilgili herhangi bir müstakil yazı ya da etimoloji çalışması yayımlanmamıştır. Gazetenin 27.09.1937 tarihli sayısında dil bayramı ile ilgili verilen tebrik mesajında Teoriyle ilgili uluslararası bir başarıdan söz edilmiştir. 28.09.1938 tarihinde gazetede İbrahim Necmi Dilmen dil bayramı dolayısıyla Türkçe ve Türk tarihi ile ilgili çalışmaları anlatmış ve yazısında Teorinin başarısından bahsetmiştir. Dilmen, bu başarının mimarını da Atatürk olarak göstermiştir. Gazetede bu tarihten itibaren Teoriyle ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. İlginç olan durum ise Atatürk’ün hayatta olduğu yıllarda her yıl düzenli bir şekilde “Dil Bayramı Tebriği” Ulus gazetesinde yayımlanırken 28.09.1938 tarihinden sonra dil bayramıyla ilgili de herhangi bir haber gazetede yer almamıştır. Bu durum Atatürk’ün ölümünden sonra dile verilen önemin anlaşılması açısından bir ipucu vermektedir.

Ulus gazetesindeki bu çalışmaların yanında Teoriyle ilgili dikkat çekici olan bir diğer unsur Teorinin felsefi izahı veya Teoriyle ilgili etimoloji çalışmalarının bulunduğu, ya da öğrenciler için hazırlanan “Türkçe Dil Bilgisi” kitaplarının yoğun olarak 1936 tarihinde basılmış olmasıdır. Müstakil olarak yazılan bu kitaplarda kelime etimolojileri de çalışmaya alınmakla birlikte, genellikle Teorinin felsefi zemini ve etimoloji yöntemleri anlatılmıştır.

Ayrıca kitaplarda etimoloji analizleri yapılan kelimelerin büyük çoğunluğunun Ulus gazetesinde yayımlanmış olduğu da görülmüştür.

Abdulkadir İnan'ın *Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları* isimli kitabında güneşin insanlık için rolü anlatılmaya çalışılmış, insan için güneşin bir tanrı vasfı kazandığından bahsedilmiştir. Ayrıca Teorinin ana kök meselesi de kitapta tartışıldıktan sonra Teoriye göre kelime analizleri yapılmıştır.

Reşit Tankut'un *Güneş Dil Teorisine Göre Pankronik Usulle ve Paleo Sosyolojik Dil Tetkileri* adlı 1936 tarihinde basılan kitabı 3. Dil Kurultayında sunmuş olduğu tezin bir örneğidir ve kitapta sadece örnekler bulunmaktadır. *Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri* isimli çalışmasını Tankut; Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesindeki dersler için hazırlamıştır. Tankut, kitabın giriş bölümünde Teoriyle ilgili öğrencilerine şu cümleyi kurmaktadır; “Türk jenesinin mahsulü olan bu Teorinin Türk dilindeki; eskiliği, genişliği ve mükemmelliği nasıl ispat ettiğini tahliller ve mukayeseler ile öğrenecek ve öğreteceğiz. (Tankut 1936:5).” Anadil tartışmaları, glatogoni teorileri, dünya dilleri, Sümerce Türkçe ilişkileri ve bazı kısa dil incelemelerinin yanında Teoriye göre analiz edilmiş kelimeler kitabın içeriğini oluşturmaktadır.

Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları isimli İbrahim Necmi Dilmen'in eseri de yine 3. Dil Kurultayında sunmuş olduğu tezin kitaplaştırılmış halidir. Teorinin etimoloji yöntemini, kök ve eklerin durumuyla açıklayan Dilmen, kitabın devamında Türkçe Arapça kelimelerin karşılaştırmalı analiz örneklerini vermiştir. Yine Dilmen tarafından yazılan *Türk Dil Bilgisi Dersleri* isimli kitapta, dilin kökenine dair teoriler, Türk dilinin nereden beslendiği ve Teorinin hareket noktaları verilmiştir. Teori, felsefi ve etimoloji yöntemi bakımından kitapta anlatılmıştır. Bunların yanında Teoriye göre tahlil edilmiş kelime örnekleri de açıklamalı bir şekilde kitapta yer almıştır.

4.SONUÇ

Varlığını bilgi ve bilimle açıklama isteği içerisinde gelişen insanlık, insanlığı oluşturan tüm unsurları tasnif etmeye ve açıklamaya, var olduğu çevreyi çözmeyeyönelmiştir. İnsan bu çevreyi açıklamaya çalışırken etrafında gördüğü ve birbirinden farklı olduğunu düşündüğü her şeyi sınıflandırmıştır. Bu çalışmalarla birlikte büyük bir bilgi birikimi elde eden insanlık, kendi kabulleri çerçevesinde bu bilgilerin bazılarına sahip çıkmış veya bazılarını ötelemiştir.

Farklı toplumlardan, ırklardan, sınıflardan bir bütün halinde ortaya çıkan insanlık, onu oluşturan bir parçadan kendisinin net bir şekilde tanımlanacağı günü beklemektedir.

İnsanlığı ve insanı tanımlama çabasının ürünleri olarak ortaya çıkan filoloji ve dil bilim de bu özelliğini eski çağlardan günümüze kadar göstermiştir ve muhakkaktır ki uzak bir geleceğe kadar da bu durum bu şekilde devam edecektir.

Görülmektedir ki, zaman içerisinde gelişen ve değişen dünya şartlarıyla insanlık kendisini daha fazla sosyal tabakalara ayırmış ve bunu da devletler aracılığıyla sınırlandırma isteği içerisinde olmuştur. Bu sınırlandırmalar ister dini inanç, ister ulus, ister sosyalist bir yapıyla oluşturulsun, devletler kendi uzak ve yakın faydaları için dilden ve onun sosyolojik temelinden faydalanmışlardır. 19. ve 20. yüzyılda ortaya çıkan yeni devlet yapıları hangi ideolojiyle kurulursa kurulsun devlet, asıl kurucu unsurunun dilini koruma ve geliştirmeye meyilli olmuştur.

Durum Türkler ve Türkçe açısından değerlendirildiğinde ise, çok uluslu bir devlet yapısıyla yönetilen Osmanlı, dünyanın gelişen ve değişen şartlarında geç de olsa modernleşme adına belli önlemler almaya çalışmıştır. Bu uyum sürecinde özellikle Fransa'da eğitim almış olan aydınların çalışmaları döneme damgasını vurmuştur. Bu aydınlar çalışmalarını ilk olarak Türkçeye dönük olarak başlatmışlardır. Dönem aydınları, içerisinde yaşadığı topluluğa millet olma şuurunu milletin diliyle kazandırma yoluna gitmek istemişlerdir.

19. yüzyıl siyasi gelişmeleri dili de etkilemiş, 20. yüzyılla birlikte aydınlar toplu bir şekilde, ortak çatılar altında Türkçeye hizmet etmeye başlamışlardır. Türkçe halkın

bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve modern dünyada yerini alması için başvurulan ilk araç olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Türk tarihi ve Türkçeye verilen önem daha da artmıştır. Atatürk bu konularla ilgilenecek resmî kurumların ortaya çıkmasına bizzat öncülük etmiştir.

Atatürk bu kurumları Avrupa'daki ari ırk çalışmalarına karşı teoriler geliştirmesi için de desteklemiş, ortaya atılacak olan Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisinin fikir babası konumunda (Teorilerin bizzat geliştirilmesinde), yerini almıştır.

Bu teorilerden Türk Tarih Tezi için bir kongre tertip edilmiş ve bu tezle, insanlığın kökeninin Orta Asya olduğu ve bu coğrafyadaki otokton halkın da Türkler olduğu ileri sürülmüştür. Tez, Darwin teorisiyle, arkeolojik coğrafik ve antropolojik çalışmalarla desteklenmeye çalışılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus ise bu tarz çalışmaların sadece Türkiye'de değil Avrupa'da da yapılıyor olmasıdır. Türkiye bu tartışmalara kendi görüşleriyle ve düşünceleriyle katkı sağlamakla birlikte bu tezi iç politikasında da faydacı bir şekilde kullanmıştır.

Türk Tarih Teziyle birlikte insanlığın kökeni Türkler olarak gösterilmektedir. Bu tez dile de yansımış ve Türkçenin de o ilk insanlığın medeniyet dili olarak ortaya çıktığı Güneş Dil Teorisiyle iddia edilmiştir. Felsefî ve teorik altyapısı Türk Tarih Teziyle hazır bulunan Güneş Dil Teorisi kendine has etimoloji yöntemiyle dünyadaki tüm dillerin kelime köklerinde Türkçenin var olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Böylelikle Türkçe hak ettiği yere getirilmeye çalışılmış, dönem içerisindeki özleştirmeci vurgunundan kurtarılmış, Türkçenin sadeleşmesi terimler açısından devam ettirilmiş, Türk milletine de “Senin dilin çok güçlü büyük bir dil, sen de bu dili kullanan büyük bir milletsin!”düşüncesi aşıl原因arak toplumun eğitim ve kültürle ayaklandırılması ve modern milletler saflarına katılması amaçlanmıştır.

Tüm bu incelemeler ve araştırmalar neticesinde ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- 1- Güneş Dil Teorisi gibi *glatogoni* teorilerinin başka devletlerde (Sovyet Sosyalis Cumhuriyetler Birliği) de kimliklendirme sürecinde kullanıldığı görülmüştür.

- 2- Güneş Dil Teorisi çalışmaları, dilin siyasetten etkilendiğini göstermiştir ve bu durum örneklerle ve arşiv belgeleriyle kanıtlanmıştır.
- 3- Güneş Dil Teorisiyle Dil Devrimi'nin Terim Devrimi'ne dönüştüğü saptanmıştır.
- 4- Güneş Dil Teorisiyle ilgili iddia edilen Kvergic'in Teorinin kurucusu olduğu görüşü çürütülmüş, Kvergic'in yazısının sadece teorinin bir ayağına ilham verdiği net bir şekilde ortaya konulmuştur.
- 5- Yaygın olarak sanıldığı gibi Teori ile ilgili çalışmalar ilk olarak 24 Ağustos 1936'da düzenlenen 3. Dil Kurultayında değil, ondan 10 ay önce Ulus gazetesinde 4 Ekim - 1 Kasım 1935 tarihleri arasında yayımlanan dil anketleri (*sabah, öylen, ikindi, akşam* gibi zamanla ilgili; *ışık, parlak, sıcak, ateş* gibi Güneşle ve Gökyüzüyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili; *ağız, boğaz, gırtlak, dil, diş* gibi organlarla ilgili kelimeler hakkında yapılan anketler) ile başlatılmıştır. Bu anketlerle bir yandan Teorinin felsefi zemini oluşturulurken diğer yandan kamuoyu bu fikre psikolojik olarak hazırlanmış ve nihayet 2 Kasım 1935 tarihinde aynı gazetede yayımlanan bir yazı ile Teori kamuoyuna duyurulmuştur.
- 6- Teorinin bilim âlemine duyurulduğu ilk etkinlik olan 24 Ağustos 1936'da düzenlenen 3. Dil Kurultayında bildirilerin üç aşamalı olarak sunulması da dikkat çekicidir: Birinci aşama, Avrupa'da yapılan çalışmaların tanıtılması, eleştirilmesi ve yıpratılması; ikinci aşama, Güneş Dil Teorisinin tarihî felsefesinin ve etimoloji felsefesinin izahı; üçüncü aşama ise, Teorinin uygulanma esaslarını gösteren kelime etimolojileri. Teori bu şekilde üç aşamalı olarak değerlendirilip sunulsa da yabancı bilginlerin çoğunluğu Teoriye nazik bir şekilde karşı çıkmıştır.
- 7- Teorinin uluslararası arenadaki etkisi de dönem içerisinde takip edilmiştir. 08.01.1936 tarihli belgede Hurra kelimesinin Türkçe olduğuna dair "La Deniere Heure" isimli Brüksel'de çıkan bir gazeteye gönderilen yazı (EK 27 GD010104), 03.03.1936 tarihli bir belgede ise New York Times isimli gazetede "Türkler Yeni Nazariyyeler Öğretiyorlar" isimli bir yazının yayımlanmasından ve bu yazının Türkçeye çevrilip Türkiye'ye gönderilmesi yazının içeriğinin Teori ile ilgili olması (EK 28 GD010108), 15.11.1936 tarihli belgede ise Dil Kurultayıyla ilgili Berliner Tageblatt isimli gazetede haber (EK 29 GD010203) ve Teori ile ilgili Litvanya, Bükreş, Paris, Berlin, Moskova, Stockholm, Londra, New York, Viyana, Varşova, Washington, Meksika gibi yerlere Teori ile ilgili bilgilendirmelerin yapılması dönem şartları içerisinde tüm dünyaya biz de sizin bilim yarışında varız mesajıdır ve Atatürk'ün ulaşmak istediği muasır medeniyete verilen bir cevap niteliğindedir.

- 8- Güneş Dil Teorisine göre sadece Türkçe kelimelerin etimolojileri yapılmamıştır. Yabancı dillerden birçok kelime de Teoriye göre incelenmiştir. Türkçenin lehçeleri olan; Yakut Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kazan Tatar Türkçesi, Başkurt Türkçesi, Uygur Türkçesi, Televüt, Çuvaşçayla birlikte, Türkçenin tarihî lehçesi olan Çağatay Türkçesine ait kelimeler; Sanskritçe, Latince, Gotça, Eski Nord Dili, Sümerce, Keltçe, Etice, Berberice, Eski Slavca gibi artık konuşuru olmayan dillerin yanında Farsça, Yunanca, Arapça, Fransızca, İtalyanca, Anglo Sakson Dilleri, Almanca, Slav Dilleri, İngilizce, İspanyolca, Rusça, Baskça, Macarcaya ait kelimelerin etimolojileri de Teoriye göre yapılmıştır.
- 9- Teori tamamen insan merkezlidir ve insan çevre ilişkisi eklerin ve köklerin durumunu tayin etmektedir. Merkezde olan özne diğer insanlara veya nesnelere göre belli bir konumda bulunmaktadır ve bu durumda seslerin ek haline dönüşmesindeki en önemli faktördür.
- 10- Köklere eklenen ekler yeni kelimeyi türetirken, yeni kelimenin merkeze olan durumunu da ortaya koymakta, eylemin veya nesnenin merkezdeki “ben”e göre yerini tayin etmektedir.
- 11- Teorinin analiz yönteminde görülmüştür ki genel bir terim birliği yoktur. Ana kök ve birincil kök kavramları haricinde kelime türetilirken kullanılan sesler; ek, eleman, unsur gibi ifadelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bazı etimolojilerde ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır.
- 12- Teoriye göre yapılan analizlerde her ekin/ unsurun/ elamanın bir anlam değeri bulunmaktadır. Dolayısıyla köke eklenen her bir unsur yeni bir anlam değeriyle kelimeyi genişletmektedir.
- 13- Köklere veya eklere eklenen unsurlar uzaktaki bir süjeyi veya objeyi yakın sahaya taşıyabilirken, yakın sahadaki süje veya objeyi uzak bir sahaya da taşıyabilir. Örneğin kelimeye eklenen bir “s” sesi anlamı uzak bir sahaya taşırken, “n” sesi anlamı yakın bir sahaya taşımaktadır. Bu durum Teorinin merkezindeki “ego”dan kaynaklanmaktadır. Yani insan çevre merkezli kurulan Teorinin felsefî zemininden kaynaklanmaktadır. Bu durum şahıs ve iyelik eklerinin eklendiği kelimelerin etimolojisi yapılırken çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.
- 14- Söyleyişte ortaya çıkan ñ sesi de teoriye göre parçalanmış ve in- iğ şeklinde tahlil edilmiştir. Bu durum teorinin v+k uyumu çerçevesinde düşünülmüştür. Örneğin; 174. eviñ~ eğ-ev-in-iğ.

- 15- Teori incelemiş olduğu yabancı dillere ait kelimeleri Türkçe telaffuzlara göre tahlil etmiştir. Örneğin; 525. year~ığ-ıy-ır; 463. ther~ eğ-et-er; 432. stella~eğ-et-eğ-al-eğ.
- 16- Bazı kelimelerin etimolojileri yapılırken, özellikle yabancı dillere ait kelimelerin, bir önceki sesin kendisinden sonra gelen sesle kaynaştığı öne sürülmüştür. Bu tarz kelimelerde genellikle kelimenin yazılışı değil okunuşu göz önünde tutularak etimoloji yapılmıştır. Bir sesli bir sessiz hece esasına göre analiz yapılan Teoride kaynaştırma bir yöntem olarak kullanılmıştır.
- 17- Teorinin ilginç yönlerinden biri de erkek merkezli bir teori olarak kurgulanmasıdır. Kadın kelimeleriyle ilgili yapılan etimolojiler incelendiğinde görülmektedir ki ana köke eklenen ekler, yani merkezdeki şahsa (erkeğe), uzaktaki süjeyi (kadın) erkeğe yaklaştırır ve kadınla ilgili kelimeler bu şekilde oluşur. Kelime örnekleri ve incelenen morfeimler kısaca verilecek olursa: Bayan kelimesinin etimolojisinde an morfeiminin açıklamasında; “**an**” Bay’ın en yakın muhitinde bulunan onu tamamlayan süjeyi gösterir. Domina kelimesinin etimolojisinde om morfeiminin açıklamasında; “**om**” Erkeğin yanında bulunan süjeyi gösteren ektir. Donna kelimesinin etimolojisinde oğ morfeiminin açıklamasında; “**oğ**” Erkeğin yanında bulunan süjeyi gösteren ektir. Mer’e kelimesinin etimolojisinde er ve eğ morfeimlerinin açıklamasında; “**er**” Erkek bir süjenin bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir, “**eğ**” Erkek süjesinin bir araya getirilmesini sağlayan süjedir. Burada kadın fikri süjedir. Zen kelimesinin etimolojisinde ez ve en morfeimlerinin açıklamasında; “**ez**” Hâkim anlamında erkeği ifade eder. “**en**” Kuvvet ve kudret sahibi erkeğin yakınında bulunanı, yani kadını gösterir.
- 18- Güneş Dil Teorisine göre yapılan kelime etimolojilerinden hiç birisi için orijinal Türkçe köklerden ve eklerden faydalanılmamıştır.
- 19- Kelime etimolojileri yapılırken morfeimler görev ve türlerine göre değil işlevlerine göre değerlendirilmiştir.
- 20- *Etimoloji Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili* isimli kitapçıkta verilen köklerle etimolojisi yapılan kelimelerde bulunan kökler karşılaştırılmış ve temel köklerin ortaya çıkarılmasındaki sistemin düzgün işletildiği görülmüştür.
- 21- Güneş Dil Teorisine göre bulunan ve orijinal kök olarak tarif edilip çeşitli anlamlar verilen ağ, ay, ak, ah ve ag morfeimleri, yapılan kelime etimolojilerinde incelenmiş ve verilen anlamların büyük oranda *Etimoloji Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili* isimli kitapçiktakilerle uyduğu tespit edilmiştir. Sadece **agabittan** kelimesinde **ağ** kökü “aşk” anlamıyla, **yatmak** kelimesindeki **ay** kökü “nihayete

ermek, kesilmek” anlamıyla, **yok** kelimesi ise “uzaklaşma, bitme ve tükenme” anlamıyla listede verilen anlamlar arasında bulunmamaktadır.

- 22- Köklere eklenen morfeimler işlevsel olarak ele alınmış ve kelimenin anlamına göre incelen morfeimlerde yeni anlamlar ortaya çıkarılabilmektedir. Bu durum genel olarak yaklaşma ve uzaklaşma bildiren eklerde değil daha farklı eklerde ortaya çıkmıştır.
- 23- Teori bir disipline oturtulmaya çalışılmış ve budurum kelime kökleri noktasında çok büyük oranda yakanlamış olsa da eklerde durum karışmış ve farklılıklar ortaya çıkmıştır.
- 24- **Ankara, ateş, biz, dua, elektrik, engürü, er, erken, hayat, idi, il, iniz, okıyanos, onlar, sua, yok** kelimeleri iki kere tahlil edilmiştir. Tahliller bazen aynı yazar tarafından bazen farklı bir yazar tarafından yapılmıştır.
- 25- **Ateş, biz, er, erken, hayat, idi, il, onlar, yok** gibi iki kere incelenen kelimelerin tahlillerinde kelimeler morfeimlerine aynı şekilde ayrılırken, **dua, elektrik, engürü, iniz, okıyanos, sua** kelimelerinin tahlillerinde morfeimlerin farklı şekillerde açıklandığı görülmüştür.
- 26- İki kere etimolojisi yapılan yukarıdaki kelimelerin morfeimlerinin işlevsel olarak açıklanması sırasında da açıklamaların büyük oranda birbirinden farklı olduğu görülmüştür.
- engürü** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 97
- eğ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- en** Ana kök mefhumunun en yakın sahaya yayıldığını gösteren elemandır.
- eg** Anlamı tayin edip isimlendiren ektir.
- ür** Suyun bir objede karar kılıp orda olduğunu gösteren ektir.
- üğ** Mefhumun karar kıldığı objeyi gösteren elemandır.
- engürü** H. R. Tankut, Ulus 12 Sonkânun 1936
- eğ** Köktür. Asıl, esas, sahip, kudret anlamlarına gelmektedir.
- en** Anlamı süje veya objenin bitişiğine taşıyan ektir.
- eğ** Anlam ve münasebeti temsil eden ektir.
- eg** Düşünceyi tamamlayan ve anlamı tayin eden ektir.
- 27- Güneş Dil Teorisine göre etimolojisi yapılan kelimelerin sayısı (çalışmalarda birbirini tekrar eden kelimeler çıkarıldığı zaman) 540’tır.
- 28- Güneş Dil Teorisine göre etimolojisi yapılan kelimelerde ortaya çıkan kök sayısı 54’tür.
- 29- Güneş Dil Teorisine göre etimolojisi yapılan kelimelerde ortaya çıkan ek/eleman/unsur sayısı 128’dir.

DİZİNLER

Güneş Dil Teorisine göre yapılan etimolojilerin tespiti aşamasında, 1935- 1938 yılları arasında Ulus gazetesinin yayımlanan bütün sayıları tek tek taranmış, Teoriye göre etimolojileri yapılan kelimeler tespit edilmiş ve bu etimolojilerin özetleri “Güneş Dil Teorisine Göre İncelenen Kelimeler Dizini” başlığı altında verilmiştir. Ayrıca Teoriye göre etimolojileri yapılan kelimelerin tespitinde 3. Türk Dil Kurultayı Tezler ve Müzakere Zabıtları, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler ve Müzakere Zabıtları, Türk Dili Dergisi, Ülkü Dergisi, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri ve Türk Dil Bilgisi Dersleri isimli kitaplar da taranmış bu taramalar sonucunda elde edilen yeni kelime etimolojileri de dizine dâhil edilmiştir.

Dizinde kelimeler sıra numarası verilerek listelenmiştir. Ayrıca bu etimolojilerde gösterilen kelime kökleri ve eklerin listeleri de ilgili kelimenin sıra numarasıyla birlikte “kökler ve ekler” dizini olarak çalışmaya eklenmiştir. Böylece herhangi bir kökün veya ekin hangi kelimenin etimolojisinde bulunduğuyla ilgilenen okuyucuya kolaylık sağlanması düşünülmüştür.

GÜNEŞ DİL TEORİSİNE GÖRE İNCELENEN KELİMELER DİZİNİ

1. **aba** A. İnan, Ulus 05 İlkânun 1935
ab Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
ağ Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
2. **abla** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 62
ağ Ana köktür. Işık ve parlaklık anlamlarına gelmektedir.
ab Anlamı üzerine alan unsurdur.
al Anlamı genişleten ve gayri şahsi hale getiren unsurdur.
ağ Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
3. **ablak** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 62
ağ Ana köktür. Işık ve parlaklık anlamlarına gelmektedir.
ab Anlamı üzerine alan unsurdur.
al Anlamı genişleten ve gayri şahsi hale getiren unsurdur.
ak Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
4. **adak** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 43
ağ Ana köktür. Güneşi ve güneşin bütün vasıflarını gösterir.
at Kök olarak sahiplik ifade eder.
ak Anlamın tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
5. **agabittan “dua okumak”** Yakutça, H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 124-126
ağ Ana köktür. Esas ve aşk anlamlarına gelmektedir.
ab Ana kök anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
it Anlamın süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösteren elemandır.
ağ Anlamın üzerinde gerçekleştiği süje veya objedir.
an Anlamın objeye çok yakın bir sahada oluştuğunu gösteren elemandır.
6. **agni “ateş”** Sanskritçe, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
ag Köktür. Sıcaklık, Güneş anlamlarına gelmektedir.
in Sıcaklık mefhumunun kendi egosundan taşarak hissölündüğünü gösterir.
iğ Kendinden önceki mefhumu tamamlayan tayin eden bir ektir.
7. **ağaç** İsimsiz, Ulus 20 Sontesrin 1935
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, sahip, saratıcı, coşkun, cesur, diribaş, iyilik yapmayı seven anlamlarına gelmektedir.
aç Oldukça geniş bir sahayı ve bu sahaya dâhil olan süje ve objeyi gösterir.
8. **ağdad “Tunceli hozat kazası bir tepe ismi”** H. R. Tankut, Ulus 3 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneşi ve ondan çıkan mefhumların herhangi birini anlatır.
ad Ana kökle kaynaşarak ses anlamının bir sahipte tecelli ettiğini gösterir.
ağ Mefhumu tayin ve ifade eden ektir.
ad Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla sözü tamamlayan ektir.
9. **ahter “yıldız”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
ah Köktür. Ziya, ışık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
at Kök mefhumunu gösteren elemandır.
er Sözü tamamlayan ve isimlendiren ektir.
10. **aite-o “istemek, talep etmek”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
ağ Arzu anlamına gelen ana köktür.
it Arzunun dinamik olduğunu gösterir.
eğ Fikri tamamlar.

11. **aksi-o** “arzu, talep, ümit, temenni etmek” Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
ak Arzuya delalet eden sıcaklık manasında ana köktür.
as Oldukça geniş bir sahayı gösterir ektir.
iğ Fikri tamamlar.
12. **akşam** İsimsiz, Ulus 29 Sontesrin 1935
ak Köktür. Güneşi işaret eder.
aş Oldukça geniş ve uzak bir sahada güneşin hareketini gösteren ektir.
am Sahasına ait olan objeyi gösterir ektir.
13. **alev** M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
ağ Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
al Hararet mefhumunun mutlak şiddet derecelerini gösteren ektir.
ev Fikri tamamlayan ektir.
14. **âli** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Nisan 1936
ağ Köktür. Yükseklik anlamındadır.
al Kökün anlamının uzak bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
iğ Süje veya objeyi gösteren ektir.
15. **allah** İsimsiz, Ulus 19 Sontesrin 1935
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, sahip, saratıcı, coşkun, cesur, diribaş, iyilik yapmayı seven anlamlarına gelmektedir.
ağ Kökün manasını kendinde tecelli ettiren süjeyi gösterir.
al Süje ve objeyi geniş belli olmayan gayrişahsi her sahada vasıflandıran ektir.
ah Obje ve süjenin adını koyan ektir.
16. **alp** H. R. Tankut, Ulus 07 Sonkânun 1937
ağ Ana köktür. Kuvvet, kudret, yükseklik, parlaklık, sahiplik anlamlarına gelmektedir.
al Sonsuz bir genişlik ve çokluk bildiren ektir.
ap Anlamı üzerine alıp temsil eden süje veya objedir.
17. **alt** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Nisan 1936
ağ Köktür. Yükseklik anlamındadır.
al Kökün anlamının uzak bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
at Süje veya objeyi gösteren ektir.
18. **amas** “Firiglerde tanrı ismi” H. R. Tankut, Ulus 11 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret ve ışık anlamlarına gelmektedir.
am Kökün anlamının kendisinde tecelli ettiğini gösteren süje veya objeyi gösteren ektir.
as Anlamın süje veya objenin uzağında bir sahada bulunduğunu gösteren ektir.
19. **amazon** H. R. Tankut, Ulus 11 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret ve ışık anlamlarına gelmektedir.
am Kökün anlamının kendisinde tecelli ettiğini gösteren süje veya objeyi gösteren ektir.
az Anlamın süje veya objenin uzağında bir sahada bulunduğunu gösteren ektir.
on Kelimeyi şahsileştirip, anlamı egoya daha yakın bir sahaya taşıyan ektir.
20. **amir** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, hâkimiyet, sahiplik anlamlarına gelir.
am Ana kökün anlamının belirlediği, ortaya çıktığı, benzediği süjeyi gösteren ektir.
ir Kuvvet ve kudretin bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
21. **amun** “Mısır’da tanrı ismi” H. R. Tankut, Ulus 11 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret ve ışık anlamlarına gelmektedir.

- am** Kökün anlamının kendisinde tecelli ettiğini gösteren süje veya objeyi gösteren ektir.
- un** Anlamın süje veya objenin bitişiğindeki bir sahada bulunduğunu gösteren ektir.
22. **an** İsimsiz, Ulus 7 Sontışın 1935
- ağ** Köktür. Işık anlamına gelir.
- an** Ektir. Süjeye en yakın bitişik sahayı gösterir.
23. **angali “baş eğmek”** Grek. N. Onat, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 267-268
- ağ** Ana köktür. Güneş anlamına gelmektedir.
- ak** Hareket anlamında birinci derece köktür.
- al** Genişlik bildiren ektir.
- iğ** Anlamı isimlendiren ektir.
24. **angora** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 97
- ağ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- an** Ana kök mefhumunun en yakın sahaya yayıldığını gösteren elemandır.
- ag** Anlamı tayin edip isimlendiren ektir.
- or** Suyun bir objede karar kılıp orda olduğunu gösteren ektir.
- ağ** Mefhumun karar kıldığı objeyi gösteren elemandır.
25. **ankara** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 96
- ağ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- an** Ana kök mefhumunun en yakın sahaya yayıldığını gösteren elemandır.
- ak** Anlamı tayin edip isimlendiren ektir.
- ar** Suyun bir objede karar kılıp orada olduğunu gösteren ektir.
- ağ** Mefhumun karar kıldığı objeyi gösteren elemandır.
26. **ankara** H. R. Tankut, Ulus 12 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Asıl, esas, sahip, kudret anlamlarına gelmektedir.
- an** Anlamı süje veya objenin bitişiğine taşıyan ektir.
- ağ** Anlam ve münasebeti temsil eden ektir.
- ak** Düşünceyi tamamlayan ve anlamı tayin eden ektir.
- ar** Belirli bir sahayı ve o sahadaki hareketi gösteren ektir.
- ağ** Anlamın tamamlandığını bildiren ektir.
27. **année “yıl”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamalarına gelmektedir.
- an** Kökün anlamının yakın sahaya taşıdığını gösteren ektir.
- an** Kökün anlamının yakın sahaya taşıdığını gösteren ektir. (Her ne kadar iki ek üst üste gelmiş gibi görünse burada bu an ekinin eğ şeklinde alınması ve anlaşılması gerekmektedir.)
- eğ** Kelimeyi tayin eden ve isimlendiren ektir.
28. **antar “gök sinek”** Arapça, H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri 1936: 60
- ağ** Ana köktür. Yükseklik, büyüklük, sahiplik, kuvvet, kudret ve ateş anlamlarına gelmektedir.
- an** Egonun bitişiğini ve yakın sahasını gösteren ektir.
- at** Anlama sahip olan süjeyi gösteren ektir.
- ar** Anlamın süje üzerinde karar kıldığını bildiren ektir.
29. **ar** İ. N. Dilmen, 3. Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 90-91

- ağ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, hararet, parlaklık, hareket anlamlarına gelmektedir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje veya objede karar kıldığını bildiren ektir.
30. **ar** A. İnan, Ulus 06 İlkânun 1935
- ağ** *Açıklama yok*
- ar** *Açıklama yok*
31. **arı** H. R. Tankut, Ulus 17 Mayıs 1936
- ağ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- ar** Karar verme ifade eden elemandır.
- iğ** Anlamın belirlediği objeyi gösteren unsurdur.
32. **arı** A. İnan, Ulus 06 İlkânun 1935
- ağ** *Açıklama yok*
- ar** *Açıklama yok*
- iğ** *Açıklama yok*
33. **arık** H. R. Tankut, Ulus 17 Mayıs 1936
- ağ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- ar** Herhangi bir sahada karar vermeyi bildiren elemandır.
- ık** Anlamı ifade eden unsurdur.
34. **ari** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010:90-91
- ağ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, hararet, parlaklık, hareket anlamlarına gelmektedir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje veya objede karar kıldığını bildiren ektir.
- iğ** Kelimenin anlamını tamamlayan isimlendiren ektir.
35. **ari** H. R. Tankut, Ulus 17 Mayıs 1936
- ağ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, hararet, parlaklık, hareket anlamlarına gelmektedir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje veya objede karar kıldığını bildiren ektir.
- iğ** Kelimenin anlamını tamamlayan isimlendiren ektir.
36. **arkh** İ. N. Dilmen, Ulus 25 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Büyüklük, yükseklik, kudret anlamlarına gelmektedir.
- ar** Kök anlamının bir süje veya obje üzerinde belirlediğini gösteren ektir.
- ak** Kökün anlamının kendi üzerinde belirlediği obje ve süjeyi gösteren ektir.
- oh** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
37. **aroma** M. Ali. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
- ağ** *Açıklama yok.*
- ağ** *Açıklama yok.*
- ar** *Açıklama yok.*
- om** *Açıklama yok.*
- ağ** *Açıklama yok.*
38. **arreter “durmak”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 9 Mayıs 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Ğ kendinden sonra gelen r sesiyle kaynaşmıştır.
- ar** Hareketin yapılmış olduğunu anlatır.
- et** Gerçekleşmiş hareketin bildirilmesini sağlar.
39. **arrive “varmak”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ar** Hareketin bildirildiğini anlatan ektir.
- iv** Kökün anlamının birleştiği ve bildirildiği süje veya objeyi gösteren ektir.
40. **art** A. C. Emre, Ulus 18 Sonkanun 1937

- ağ** Ana köktür. Güneşin aydınlık, parlaklık vasfını, burada ifade eder.
- ar** Ana kökün ifade ettiği, aydınlık, parlaklık, güzellik anlamını bir sonraki eke aktarır.
- ıg** Obje ve süjeyi kesinleştirir.
- ıt** Güzelliğin yapılmasını, realize edilmesini ifade eder.
41. **artist** A. C. Emre, Ulus 21 Sonkanun 1937
- ağ** Ana köktür. Güneşin aydınlık, parlaklık vasfını, burada ifade eder.
- ar** Ana kökün ifade ettiği, aydınlık, parlaklık, güzellik anlamını bir sonraki eke aktarır.
- ıg** Obje ve süjeyi kesinleştirir.
- ıt** Güzelliğin yapılmasını, realize edilmesini ifade eder.
- is** Ektir. Eklendiği sözün ifade ettiği anlamın geniş bir sahaya yayılmasını ifade eder.
- it** Ektir. Eylemin kim tarafından yapıldığını gösterir.
42. **artistik** A. C. Emre, Ulus 21 Sonkanun 1937
- ağ** Ana köktür. Güneşin aydınlık, parlaklık vasfını, burada ifade eder.
- ar** Ana kökün ifade ettiği, aydınlık, parlaklık, güzellik anlamını bir sonraki eke aktarır.
- ıg** Obje ve süjeyi kesinleştirir.
- ıt** Güzelliğin yapılmasını, realize edilmesini ifade eder.
- is** Ektir. Eklendiği sözün ifade ettiği anlamın geniş bir sahaya yayılmasını ifade eder.
- it** Ektir. Eylemin kim tarafından yapıldığını gösterir.
- ik** Ektir. Kelimenin anlamını tamamlar.
43. **arya “sadık, sevimli”** Sanskritçe, İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 90-91
- ağ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, hararet, parlaklık, hareket anlamlarına elmektedir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje veya objede karar kıldığını bildiren ektir.
- iy** Kelimenin anlamını tamamlayan isimlendiren ektir.
- ağ** Süje veya obje gösteren ektir.
44. **asır** İsimsiz, Ulus 27 Sonteşrin 1935
- ağ** Köktür. Güneşin sıcaklığını ifade eder.
- as** Anlamın uzak bir sahaya yayıldığını gösterir.
- ır** Ektir. Temerküz ve takarrür ifade eder.
45. **asker** İ. N. Dilmen, Ulus 18 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Yükseklik, büyüklük, kudret, kuvvet sahiplik, efendilik anlamlarına gelir.
- as** Ektir. Ana kök mefhumunu oldukça uzak bir sahada bulunan süjeye temas ettiğini gösterir.
- ak** Süjeyi gösteren unsurdur.
- er** Kökün anlamlarını bir süje üzerinde birleştiğini bildiren ektir.
46. **asmi “olmak”** Sanskritçe, İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- as** Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
- am** Anlamın obje ve süjeyle bir araya getirilip bildirilmesini sağlayan ektir.
- ıg** Süje veya objeyi anlatan elemandır.
47. **astre “yıldız”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Ziya, ışık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
- as** Köke yakın bir sahaya gösteren ektir.

- at** Kök mefhumunu gösteren elemandır.
ır Sözü tamamlayan ve isimlendiren ektir.
eğ Süje ve objeyi gösteren ektir.
48. **aşağı** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Nisan 1936
ağ Köktür. Yükseklik anlamındadır.
aş Uzak bir saha gösteren ektir.
ağ Yüksekliği bir süje veya objeye bağlayan ektir.
ığ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
49. **aşık** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 47
ağ Ana köktür. Ateş anlamına gelmektedir.
aş Süje veya objeden uzak bir sahada ana kök mefhumunu tecelli ettiren ektir.
ık Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
50. **aşırı** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
aş Uzak bir sahada kökün anlamını üzerinde alan birinci derece köktür.
ır Kök mefhumunun obje ve süjeyle bir araya getirilip bildirildiğini anlatan ektir.
ığ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
51. **at izi** H. R. Tankut 5 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
at Esas, sahip, kuvvet ve kudret anlamı vermektedir.
iz Kuvvetli sıcaklığın geniş ve uzak bir sahada bir obje üzerinde görünmesini gösteren ektir.
ığ Bu halin üzerinde görüldüğü objeyi temsil eden ektir.
52. **ata** H. R. Tankut Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 41
ağ Ana köktür. Güneşi ve güneşin bütün vasıflarını gösterir.
at Kök olarak sahiplik ifade eder.
ağ Anlamın tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
53. **ateş** İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
ağ Köktür. Sıcaklık, güneş anlamlarına gelmektedir.
at Yapıcılık, yaptırıcılık yapılmış olmaklık bildirir.
eş Oldukça uzak ve geniş bir alanı gösterir.
54. **ateş** H. R. Tankut, Ulus 5 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Sıcaklık anlamındadır.
at Sıcaklığın yapılmış olduğunu ifade eder.
eş Sıcaklığın oldukça uzak bir sahada oluşumunu ifade eder.
55. **atis “Sivas’ta köy ismi”** H. R. Tankut, Ulus 6 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Mesafe, yükseklik ve yayılmış olmak anlamlarına gelmektedir.
at Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eder.
is Ektir. Anlamın oldukça uzak bir sahada oluştuğunu gösterir.
56. **atiselam “Habeşistan’da yer ismi”** H. R. Tankut, Ulus 6 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Mesafe, yükseklik ve yayılmış olmak anlamlarına gelmektedir.
at Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eder.
is Ektir. Anlamın oldukça uzak bir sahada oluştuğunu gösterir.
eğ Bir süje veya objeyi göstermektedir.
el Söze umumilik ve gayrişahsilik vermektedir.
am Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
57. **atri “Muş ve Samsun’da köy ismi”** H. R. Tankut, Ulus 5 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneşin vasıflarından birisini gösterir.
at Bu vasıfların yapılmış olduğunu ifade eder.

- ir** Eylemin belli bir sahada meydana geldiğini gösteren ektir.
iğ Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
58. **avere** “**malik olma**” İtalyanca, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Nisan 1936
ağ Köktür. Varlık anlamındadır.
av Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
er Anlamın herhangi bir noktada bildirilmesini sağlayan ektir.
eğ Kelimeyi tamamlayan ektir.
59. **avoir** “**malik olma**” Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Nisan 1936
ağ Köktür. Varlık anlamındadır.
av Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
oğ Kökün temsil mefhumunu tamamlamaktadır.
ir Anlamın herhangi bir noktada bildirilmesini sağlayan ektir.
60. **ay** İsimsiz, Ulus 25 İlkânun 1935
ağ Köktür. Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
ay Güneşin parlaklığını temsil eden obje.
61. **ayas** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ay Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.
as Parlaklığın oldukça uzak bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
62. **ayaz** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ay Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.
az Parlaklığın oldukça uzak bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
63. **az** İ. N. Dilmen, Ulus 04 Mart 1936
ağ Köktür. Büyüklük, çokluk ve su manalarındadır.
az Ana kökün anlamını uzak bir sahaya taşıyan ektir.
64. **azalmak** İ. N. Dilmen, Ulus 04 Mart 1936
ağ Köktür. Büyüklük, çokluk ve su manalarındadır.
az Ana kökün anlamını uzak bir sahaya taşıyan ektir.
al Azlık kavramını mutlak bir şekilde ifade eden ektir.
ım Azlık anlamını bir süje veya obje üzerinde gösteren ektir.
ak Sözü tamamlayarak isimlendiren ektir.
65. **azamet** İ. N. Dilmen, Ulus 04 Mart 1936
ağ Köktür. Büyüklük, çokluk ve su manalarındadır.
az Kelime anlamını merkezden en geniş sahaya götüren ektir.
am Süje ve objeyi ifade eden ektir.
et Olmuş, yapılmış olmaklık anlamında ektir.
66. **azim** İ. N. Dilmen, Ulus 04 Mart 1936
ağ Köktür. Büyüklük, çokluk ve su manalarındadır.
az Kelime anlamını merkezden en geniş sahaya götüren ektir.
im Süje ve objeyi ifade eden ektir.
67. **azlık** İ. N. Dilmen, Ulus 04 Mart 1936
ağ Köktür. Büyüklük, çokluk ve su manalarındadır.
az Ana kökün anlamını uzak bir sahaya taşıyan ektir.
al Azlık kavramını mutlak bir şekilde ifade eden ektir.
ık Kelimeyi tamamlayarak isimlendiren ektir.
68. **baba** A. İnan, Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
ağ Köktür. Kuvvet ve hâkimiyet anlamlarına gelmektedir.
ab Kök anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren birincil köktür.
ağ Anlamı tamamlayan ektir.
69. **barak** H. R. Tankut, Ulus 2 Nisan 1936
ağ Ana köktür. Parlaklık ve kuvvet anlamlarına gelmektedir.

- ab** Anlamı temsil eden ektir.
ar Anlamın karar kıldığı gösteren ektir.
ak Anlamın belirlediği obje veya süjeyi gösterir.
70. **bay** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, sahiplik, hâkimlik, efendilik anlamlarına gelmektedir.
ab Kökün anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren ektir.
ay Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
71. **bayan** İ. N. Dilmen, Ulus 14 Şubat 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, sahiplik, hâkimlik, efendilik anlamlarına gelmektedir.
ab Kökün anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren ektir.
ay Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
an Bayın en yakın muhitinde bulunan onu tamamlayan süjeyi gösterir.
72. **belle** İsimsiz, Ulus 26 İlkânun 1935
eğ Köktür. Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
eb Güneşin parlaklığını kendinde tecelli ettiren obje.
eğ Ektir. Kendisinden önceki sözün manasını tamamlar, tayin eder ve isimlendirir.
el Parlaklık mefhumunu şümül ile vasıflandırır.
eğ Ektir. Kendisinden önceki sözün manasını tamamlar, isimlendirir.
73. **bellus “çok”** Latince, İ. N. Dilmen, Ulus 17 Nisan 1936
eğ Köktür. Aydınlık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
eb Kök mefhumunu üzerine alan ektir.
eğ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
il Mefhuma yaygınlık, genişlik ve mutlakıyet verir.
us Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir. Ğ sesinden dönüşme bir s sesi bulunmaktadır.
74. **ben** İsimsiz, Ulus 8 İlkânun 1935
eğ Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
eb Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
en Ektir. Objeye veya süjeye en yakın olan sahayı gösterir.
eğ Ektir. Varlığı tanımlayan ve ifade eden ektir.
75. **beşiri “Lice’de yer adı”** H. R. Tankut, Ulus 5 Nisan 1936
eğ Ana köktür. Hayat anlamına gelmektedir.
eb Ana kök anlamının temsil eden birincil köktür.
eş Uzak bir mesafe ve geniş bir saha gösteren unsurdur.
ir Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını ifade eder.
iğ Mesken ve saha gösteren unsurdur.
76. **bher “olmak”** Sanskritçe, İ. N. Dilmen, Ulus 7 Mayıs 1936
eğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
eb Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
er Anlamın obje ve süjeyle bir araya getirilip bildirilmesini sağlayan ektir.
77. **bidjan “yalvarmak, rica etmek”** Gotça, H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 124
iğ Ana köktür. Esas ve aşk anlamlarına gelmektedir.
ib Ana kök anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
id Anlamın süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösteren elemandır.
iy Anlamın üzerinde gerçekleştiği süje veya objedir.
an Anlamın objeye çok yakın bir sahada oluştuğunu gösteren elemandır.

78. **bidyha** “**yalvarmak, rica etmek**” Eski Nord, H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 214
iğ Ana köktür. Esas ve aşk anlamlarına gelmektedir.
ib Ana kök anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
id Anlamın süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösteren elemandır.
iy Anlamın üzerinde gerçekleştiği süje veya objedir.
ağ Anlamın objeye çok yakın bir sahada oluştuğunu gösteren elemandır.
79. **biz** İ. N. Dilmen, Ulus 09 İlkânun 1935
iğ Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
ib Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
iz Uzak bir sahayı gösteren ektir.
80. **biz** İ. N. Dilmen, Ulus 15 Mart 1936
iğ Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
ib Doğrudan doğruya egoyu gösteren ve sözü söyleyene bağlayan elemandır.
iz Uzak sahadaki süje veya objelerin içerisindeki egoyu gösteren ektir.
81. **bizeri** “**Tokat’ta bir dağ adı**” H. R. Tankut, Ulus 5 Nisan 1936
iğ Ana köktür. Hayat anlamına gelmektedir.
ib Ana kök anlamının temsil eden birincil köktür.
iz Uzak bir mesafe ve geniş bir saha gösteren unsurdur.
er Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını ifade eder.
iğ Mesken ve saha gösteren unsurdur.
82. **bol** İ. N. Dilmen, Ulus 19 Nisan 1936
oğ Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.
ob Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
ol Çokluğun engin olduğunu gösteren kelimeyi sıfatlandıran ektir.
83. **bolmak** İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
oğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ob Ana kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
ol Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
um Süje veya objeyi gösteren ektir.
ak Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
84. **bora** A. İnan, Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları, 1936:48-49
oğ Ana köktür. Kuvvet ve kudret anlamlarına gelmektedir.
ob Ana kökün anlamını kendisinde tecelli temsil ettiren birincil elemandır.
or Kök mefhumunun, kararlılığını ve istikrarını bildirir.
ağ Anlamı tamamlayan ektir.
85. **bu** İ. N. Dilmen, Ulus 26 Sonkânun 1936
uğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
ub Kökün verdiği anlamın bir süje ve ya objede temsil edilmesini sağlayan ektir.
uğ Anlamı tayin eden, isimlendiren ektir.
86. **buden** “**olmak**” Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 7 Mayıs 1936
uğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ub Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
ud Kökün anlamının yapılmış olduğunu anlatan ektir.
en Kelimenin anlamını tamamlayan ve isimlendiren ektir.
87. **bunlar** İ. N. Dilmen, Ulus 30 Sonkânun 1936
uğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
ub Kökün anlamının tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.

- un** Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir. (Burada Uğ şeklinden Un şekline dönüşü göz ardı etmemek gerekir.)
- ul** Mefhumu en geniş ve en yaygın sahaya taşıyan ektir.
- ar** Mefhumun herhangi bir sahada obje ve süjeyle bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
88. **bura** A. İnan, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 203- 204
- uğ** Ana köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ub** Hareket anlamını kendisinde tecelli ettiren obje veya süjeyi gösteren elemandır.
- ur** Hareket anlamının bir süje üzerinde karar kıldığını gösteren ektir.
- ağ** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
89. **bura “deve cinsi”** H. R. Tankut, Ulus 2 Nisan1936
- uğ** Ana köktür. Parlaklık ve kuvvet anlamlarına gelmektedir.
- ub** Anlamı temsil eden ektir.
- ur** Anlamın karar kıldığını gösteren ektir.
- ağ** Anlamın belirlediği obje veya süjeyi gösterir.
90. **burak** A. İnan, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 203- 204
- uğ** Ana köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ub** Hareket anlamını kendisinde tecelli ettiren obje veya süjeyi gösteren elemandır.
- ur** Hareket anlamının bir süje üzerinde karar kıldığını gösteren ektir.
- ak** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
91. **burun** M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
- uğ** Açıklama yok.
- ub** Açıklama yok.
- ur** Açıklama yok.
- un** Açıklama yok.
92. **büdüm “sadakât, iman etmek”** Televüt, H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 124
- uğ** Ana köktür. Esas ve aşk anlamlarına gelmektedir.
- ub** Ana kök anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
- üd** Anlamın süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösteren elemandır.
- üm** Anlamın objeye çok yakın bir sahada oluştuğunu gösteren elemandır.
93. **byzeres “kavim ismi”** H. R. Tankut, Ulus 5 Nisan1936
- iğ** Ana köktür. Hayat anlamına gelmektedir.
- ib** Ana kök anlamının temsil eden birincil köktür.
- iz** Uzak bir mesafe ve geniş bir saha gösteren unsurdur.
- er** Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını ifade eder.
- es** Mesken ve saha gösteren unsurdur.
94. **cette “bu”** Latince, İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
- iğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- is** Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.
- et** Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada olduğunu gösteren ektir.
- eğ** Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
95. **ceyahun** İsimsiz, Ulus 3 İlkânun 1935
- eğ** Altay’daki Türkü işaret eder.
- es** Ektir. Oldukça uzak bir sahayı gösterir.
- ey** Kendinden evvelki mefhumu tamamlar.
- eh** Uzakta bulunan bir objeyi tayin ve ifade eder.
- un** Söylenen objenin Altaylardan uzak bir yerde olduğunun gösterir.

96. **cok “yok”** Kırgızca-Kazakça, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Şubat 1936
ay Köktür. Uzaklaşma, bitme, tükenme, kesilme anlamlarına gelmektedir.
oc Kelimeye olumsuz anlamı veren ektir.
ok Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
97. **çalap** İsimsiz, Ulus 20 Sontışın 1935
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, sahip, saratıcı, coşkun, cesur, diribaş, iyilik yapmayı seven anlamlarına gelmektedir.
aç Oldukça geniş bir sahayı ve bu sahaya dâhil olan süje ve objeyi gösterir.
al Süje ve objeyi geniş belli olmayan gayrişahsi her sahada vasıflandıran ektir.
ap Obje ve süjenin adını koyan ektir.
98. **çeri** İ. N. Dilmen, Ulus 18 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Yükseklik, büyüklük, kudret, kuvvet sahiplik, efendilik anlamlarına gelir.
eç Ektir. Ana kök mefhumunu oldukça uzak bir sahada bulunan süjeye temas ettiğini gösterir.
er Süjeyi gösteren unsurdur.
iğ Kökün anlamlarını bir süje üzerinde birleştirdiğini bildiren ektir.
99. **çevir** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936, 66
eğ Ana köktür. Saha ve yayılma anlamlarına gelmektedir.
eç Uzak bir mesafeyi gösteren ektir.
ev Süje veya objeyi gösteren ektir.
ir Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını bildiren ektir.
100. **çoban** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 63
oğ Ana köktür. Parlaklık, zekâ ve ilim anlamlarına gelmektedir.
oç Oldukça geniş bir sahayı ifade eden unsurdur.
ob Zekânın bir saha içerisinde temsil edildiği süje veya objedir.
an Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
101. **çok** İ. N. Dilmen, Ulus 16 Nisan 1936
oğ Köktür. Esas, varlık, bolluk anlamlarına gelmektedir.
oç Oldukça uzak bir saha gösteren elemandır.
ok Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
102. **dağ** H. R. Tankut, Ulus 8 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Yükseklik anlamındadır.
ad Yüksekliğin sahibi anlamındadır.
ağ Yüksekliği kendisinde tecelli ettiren ve adını koyan ektir.
103. **dağılmak** İ. N. Dilmen, Ulus 27 Şubat 1936
ağ Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.
ad Sahip anlamıyla kök mefhumunu içeren elemandır.
ağ Az’dan değişmedir. Var mefhumunu uzak bir noktaya taşıyarak olumsuz hale getiren ektir.
ıl Yokluk mefhumunu çok engin bir sahaya taşıyarak ona mutlak bir anlam veren ektir.
ım Dağıl sözünün benzediği süje veya objeyi gösterir.
ak Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
104. **daire** İsimsiz, Ulus 3 Sontışın 1935
ad Köktür. Çokluk, genişlik, imdat, hareket anlamlarına gelir.
ağ Hareket ve imdat halini ifade eden ektir.
ir Düşünülen şeyin bir nokta ile ilgisini gösterir ektir.
eğ Ektir.
105. **dakka** N. Onat, Ulus 15 İlkteşin 1936

- ağ** Ana köktür. Hayat, varlık, zaman anlamlarına gelmektedir.
- ad** Ana kök mefhumunun bir süje veya obje üzerinde yapılmış olduğunu bildirir.
- ak** Ana kök mefhumu üzerine alan bir süje veya objeyi gösteren ektir.
- ağ** Anlamı kendisinde tecelli ettirip temsil eden unsurdur.
- ağ** Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
- 106. daktylos “parmak”** Grek. H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 121
- ağ** Ana köktür. Kuvvet ve hareket anlamlarına gelmektedir.
- ad** Anlama aksiyon veren unsurdur.
- ak** Anlamı üzerine alan obje veya süjeyi temsil eder.
- as** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
- ıl** Anlama gayri şahsılık veren unsurdur.
- os** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
- 107. dam** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
- ağ** Köktür. Esas, hayat, söz, su, anlamlarına gelmektedir.
- ad** Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık ifade eder.
- am** Doğrudan doğruya süje veya objenin anlamıyla ana kök mefhumunu tecelli ettiren elemandır.
- 108. damar** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
- ağ** Köktür. Esas, hayat, söz, su, anlamlarına gelmektedir.
- ad** Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık ifade eder.
- am** Doğrudan doğruya süje veya objenin anlamıyla ana kök mefhumunu tecelli ettiren elemandır.
- ar** Mefhumun belirli bir saha üzerinde bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
- 109. damla** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
- ağ** Köktür. Su anlamına gelmektedir.
- ad** Yapıcılık, yaptırıcılık anlamlarıyla kök mefhumunu temsil eden elemandır.
- am** Ana kök mefhumunun ilgili olduğu süje veya objeyi gösterir.
- al** Kelime anlamının belirli olmayan bir sahada tecelli ettiğini gösteren ektir.
- ağ** Kelimeyi tayin ve ifade edip tanımlayan, isimlendiren ektir.
- 110. damlamak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
- ağ** Köktür. Su anlamına gelmektedir.
- ad** Yapıcılık, yaptırıcılık anlamlarıyla kök mefhumunu temsil eden elemandır.
- am** Ana kök mefhumunun ilgili olduğu süje veya objeyi gösterir.
- al** Kelime anlamının belirli olmayan bir sahada tecelli ettiğini gösteren ektir.
- ağ** Kelimeyi tayin ve ifade edip tanımlayan, isimlendiren ektir.
- am** Yeri belirsiz bir su kavramını üzerine alan süje veya objeyi gösteren ektir.
- ak** Kelimeyi tamamlar ve isimlendirir.
- 111. dara “Siirt Eruh’ta yer ismi”** H. R. Tankut, Ulus 9 Sonkânun 1936
- ağ** Ana köktür. Büyüklük, yükseklik, kuvvet ve kudret ifade eder.
- ad** Köktür. Kuvvet ve kudrete, yüksekliğe büyüklüğe sahip olan anlamındadır.
- ar** Büyüklük ve yüksekliğe sahip olan süjede bu sıfatların belirmesini gösterir.
- ağ** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
- 112. darağ “Fars hükümdarı”** H. R. Tankut, Ulus 9 Sonkânun 1936
- ağ** Ana köktür. Büyüklük, yükseklik, kuvvet ve kudret ifade eder.
- ad** Köktür. Kuvvet ve kudrete, yüksekliğe büyüklüğe sahip olan anlamındadır.
- ar** Büyüklük ve yüksekliğe sahip olan süjede bu sıfatların belirmesini gösterir.
- ağ** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.

113. **darak “keçi tekesi”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 9 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Ateş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
ad Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
ar Yakın bir sahayı ve o sahadaki hareketi gösteren ektir.
ak Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
114. **dede** A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
eğ Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
ed Ektir. Faaliyet ifade eder.
eğ Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
115. **dedek “cariye”** Çağatayca, A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
eğ Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
ed Ektir. Faaliyet ifade eder.
ek Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
116. **defa** İsimsiz, Ulus 10 Sontesrin 1935
ed Köktür. Hareket, yapmak anlamlarına gelir.
ef Hareket ve yapma mefhumlarını kendinde tecelli ettiren objedir.
ağ Kelimenin manasını tamamlayan ve belirleyen ektir.
117. **defi** İsimsiz, Ulus 9 Sontesrin 1935
ed Köktür. Kuvvet, hareket, atmak, uzaklaşmak anlamlarına gelir.
ef Ektir. Manayı tamamlar ve tayin eder.
iğ Ektir. Söze isim şeklini verir.
118. **değil** İ. N. Dilmen, Ulus 27 Şubat 1936
eğ Köktür. Esas ve varlık anlamlarına gelmektedir.
ed Sahip anlamıyla kök mefhumunu içeren elemandır.
eğ Z’den değişmedir. Var mefhumunu uzak bir noktaya taşıyarak olumsuz hale getiren ektir.
il Yokluk mefhumunu çok engin bir sahaya taşıyarak ona mutlak bir anlam veren ektir.
119. **dem** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
eğ Köktür. Esas, hayat, söz, su, anlamlarına gelmektedir.
ed Ana kök anlamının aktif bir halde bulunuşunu anlatan ektir.
em Ana kök mefhumunun bağlantılı olduğu objeyi gösteren ektir.
120. **deniz** İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
et Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık gösterir.
en Yakın bir sahayı gösteren ektir.
eğ Kara parçasını gösteren kelime unsurudur.
iz Oldukça geniş ve uzun bir sahayı gösterir.
121. **dere** İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
ed Radikal köktür. Suyu temsil eder.
er Suyu toplar.
eğ Kara parçasını gösteren kelime unsurudur.
122. **derya** İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
ed Radikal köktür. Suyu temsil eder.
er Suyu toplar.
ey Kara parçasını gösteren kelime unsurudur.
ağ Saha mefhumunun büyüklüğünü ifade eder.
123. **devir** İsimsiz, Ulus 3 Sontesrin 1935

- ed** Köktür. Çokluk, genişlik, imdat, hareket anlamlarına gelir.
ev Hareket ve imdat halini ifade eden ektir.
ir Düşünülen şeyin bir nokta ile ilgisini gösteren ektir.
eğ Ektir.
124. **devre** İsimsiz, Ulus 3 Senteşrin 1935
ed Köktür. Çokluk, genişlik, imdat, hareket anlamlarına gelir.
ev Hareket ve imdat halini ifade eden ektir.
ir Düşünülen şeyin bir nokta ile ilgisini gösteren ektir.
eğ Ektir.
125. **digitus “parmak”** Latince H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 121
ig Ana köktür. Kuvvet ve hareket anlamlarına gelmektedir.
it Anlama aksiyon veren unsurdur.
ig Anlamı üzerine alan obje veya süjeyi temsil eder.
it Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
us Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
126. **dikkat** N. Onat, Ulus 15 İlkteşrin 1936
iğ Ana köktür. Akıl, zekâ, nazar anlamlarına gelmektedir.
id Ana kök mefhumunun bir süje veya obje üzerinde yapılmış olduğunu bildirir.
ak Ana kök mefhumu üzerine alan bir süje veya objeyi gösteren ektir.
ağ Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
at Anlamı yukarıda isimlendirilen durumu hareketli hale getiren unsurdur.
127. **dinamik** A. C. Emre, Ulus 22 Sonkanun 1937
eğ Köktür. Güneşin kuvvet ve kudret, hâkimlik, hükümlanlık vasıflarını ifade eder.
ed Kökün ifade ettiği anlamı yapıcılıkla temsil eder.
in Anlamı egoya ve ona en yakın sahaya taşır.
am Kuvvet ve kudretin obje veya süjeyle ilgisini kuran ektir.
ik Anlamı tamamlandıran ve isimlendiren ektir.
128. **dinamo** A. C. Emre, Ulus 21 Sonkanun 1937
eğ Köktür. Güneşin kuvvet ve kudret, hâkimlik, hükümlanlık vasıflarını ifade eder.
ed Kökün ifade ettiği anlamı yapıcılıkla temsil eder.
in Anlamı egoya ve ona en yakın sahaya taşır.
am Kuvvet ve kudretin obje veya süjeyle ilgisini kuran ektir.
oğ Anlamı tamamlandıran ve isimlendiren ektir.
129. **domina “kadın”** Latince, İ. N. Dilmen, Ulus 13 Şubat 1936
oğ Köktür. Büyüklük, yücelik, efendilik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
od Sahiplik anlamıyla kök ve mefhumunu temsil eden ektir.
om Erkeğin yanında bulunan süjeyi gösteren ektir.
in Süjenin egoya çok yakın olduğunu gösteren ektir.
ağ Süjenin kendinden önceki elemanlarla birleşerek aldığı anlamı ifade eden ve isimlendiren ektir.
130. **donna “kadın”** İtalyanca, İ. N. Dilmen, Ulus 13 Şubat 1936
oğ Köktür. Büyüklük, yücelik, efendilik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
od Sahiplik anlamıyla kök ve mefhumunu temsil eden ektir.
oğ Erkeğin yanında bulunan süjeyi gösteren ektir.

- ağ** Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
- 131. dua** İsimsiz, Ulus 16 Sontesrin 1935
- ud** Köktür. Yüksek, büyük, kudret, sahip, Allah anlamlarına gelmektedir.
- uğ** Ses, Seda, Söz anlamlarına gelmektedir.
- ağ** Kelimenin manasını tayin ve ifade eden ektir.
- 132. dulda** H. R. Tankut, Ulus 5 Şubat 1936
- uğ** Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
- ud** Radikal kök olarak sahiplik ifade eder.
- ul** Yakın bir sahadaki hareketi gösteren ektir.
- ad** *Açıklama yok.*
- ağ** Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
- 133. duva** İsimsiz, Ulus 16 Sontesrin 1935
- ud** Köktür. Yüksek, büyük, kudret, sahip, Allah anlamlarına gelmektedir.
- uv** Ses, seda, söz anlamına gelen ektir.
- ağ** Kelimenin manasını tayin ve ifade eden ek.
- 134. düstur** İsimsiz, Ulus 6 Sontesrin 1935
- ed** Köktür. Yükseklik, büyüklük, kuvvet, kudret, esas, sahip, asıl anlamlarına gelir.
- üs** Ektir. Oldukça geniş bir sahayı gösterir.
- üt** Ektir. Sözün anlamını kesin olarak tespit eder.
- ur** Ektir. Kelimenin anlamını kesin bir sahada gösterir.
- 135. düş** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
- üş** Zekânın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- 136. düşman** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 78
- üğ** Ana köktür. Esas anlamına gelmektedir.
- üd** Yapan anlamıyla ana kök anlamını temsil eden elemandır.
- üş** Süjenin oldukça uzak bir sahasını gösteren unsurdur.
- am** Elemanı göstermektedir.
- an** Anlamı itham ve ifade eden ektir.
- 137. düşün** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
- üş** Zekânın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ün** Zekânın geniş bir sahada tecellisi ile belli olmayan bir süje veya objenin yakın sahasına ulaşmayı gösteren ektir.
- 138. düşünce** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
- üş** Zekânın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ün** Zekânın geniş bir sahada tecellisi ile belli olmayan bir süje veya objenin yakın sahasına ulaşmayı gösteren ektir.
- üc** Anlamı tayin eden ve isimlendiren ektir.
- eğ** Anlamın kesin olarak gösterilmesini sağlayan ektir.
- 139. düşünme** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
- üş** Zekânın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.

- ün** Zekânın geniş bir sahada tecellisi ile belli olmayan bir süje veya objenin yakın sahasına ulaşmayı gösteren ektir.
- üm** Anlamı tayin eden ve isimlendiren ektir.
- eğ** Anlamın kesin olarak gösterilmesini sağlayan ektir.
- 140. düşünmek** İ. N. Dilmen, Ulus 23 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarına gelen ektir.
- üş** Süjeden oldukça uzak bir sahayı gösteren ektir.
- ün** Süjeye en yakın bitişik sahayı gösteren ektir.
- üm** Doğrudan doğruya süje manasına gelen ektir.
- ek** Anlamın geniş bir sahada yayılarak süje ve obje üzerinde temsil ederek isimlendiren ektir.
- 141. düşünüm** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üd** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
- üş** Zekânın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ün** Zekânın geniş bir sahada tecellisi ile belli olmayan bir süje veya objenin yakın sahasına ulaşmayı gösteren ektir.
- üm** Anlamı tayin eden ve isimlendiren ektir.
- 142. düz** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
- üğ** Genişlik mesafe imtidât anlamındadır.
- üd** Yapıcılık yaptırıcılık yapılmış olmaklık bildirir.
- üz** Geniş saha bildirir.
- 143. ebe** A. İnan, Ulus Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
- eğ** Köktür. Kuvvet ve hâkimiyet anlamlarına gelmektedir.
- eb** Kök anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren birincil köktür.
- eğ** Anlamı tamamlayan ektir.
- 144. ebu** A. İnan, Ulus Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
- eğ** Köktür. Kuvvet ve hâkimiyet anlamlarına gelmektedir.
- eb** Kök anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren birincil köktür.
- uğ** Anlamı tamamlayan ektir.
- 145. ego** İsimsiz, Ulus 8 İlkânun 1935
- eg** Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
- oğ** Ektir. Kökün anlamına yaklaşan söz.
- 146. eğer** İsimsiz, Ulus 15 Sontesrin 1935
- eğ** Köktür. Esas, Gerçek anlamlarına gelmektedir.
- er** Ektir. Kökün mefhumu olan çokluğa genişliğe ait tek ve umumi bir mana yaratır.
- 147. eğrek** N. Onat 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 256
- eğ** Ana köktür. Güneşi ifade etmektedir.
- er** Ektir. Anlamın belli bir sahada karar kıldığını gösterir.
- ek** Güneşin bildirildiği kesin sahayı isimlendirir.
- 148. ehemmiyet** İsimsiz, Ulus 5 Sontesrin 1935
- eh** Köktür. Büyüklük, yükseklik anlamlarına gelir.
- em** Kökün anlamına haiz olan süje veya objeyi gösterir.
- iy** Ektir. Sözün anlamını tamamlar.
- et** Anlaşılan mananın müspet ve müstakil varlığını gösterir.
- 149. elektrik** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 219- 220
- eğ** Ana köktür. Güneş, ışık, ateş anlamlarına gelmektedir.

- el** Ana kök anlamlarının geniş bir sahayla ilgisini gösterir.
- ek** Anlamı üzerine alıp gösteren elemandır.
- et** Geniş sahadaki anlama yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık değeri verir.
- ir** Anlamın karar kıldırıldığını bildiren ektir.
- ik** Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
150. **elektrik “yaltırık”** İ. N. Dilmen, Ulus 19 Sonkânun 1936
- eğ (ay)** Köktür (Ay ise ana kökün yerine geçebilen köktür.). Ziya, ışık, aydınlık anlamlarına gelmektedir.
- el (al)** Ektir. Kök mefhumunun geniş engin, yaygın bir sahaya etkisini gösterir.
- ek (ıg)** Bu geniş mefhumu üzerine alan süje veya objeyi gösterir.
- it (it)** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
- ir (ır)** Mefhumun kesin bir noktada bildirilmesini sağlayan ektir.
- ik (ık)** Mefhumunun belirttiği süje veya objeyi gösteren ektir.
151. **em** H. R. Tankut, Ulus 19 Mayıs 1936
- eğ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- em** En yakın mülkiyeti ve anlamın belirme sahasını gösterir.
152. **engürü** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 97
- eğ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- en** Ana kök mefhumunun en yakın sahaya yayıldığını gösteren elemandır.
- eg** Anlamı tayin edip isimlendiren ektir.
- ür** Suyun bir objede karar kılıp orada olduğunu gösteren ektir.
- üğ** Mefhumun karar kıldığı objeyi gösteren elemandır.
153. **engürü** H. R. Tankut, Ulus 12 Sonkânun 1936
- eğ** Köktür. Asıl, esas, sahip, kudret anlamlarına gelmektedir.
- en** Anlamı süje veya objenin bitişiğine taşıyan ektir.
- eğ** Anlam ve münasebeti temsil eden ektir.
- eg** Düşünceyi tamamlayan ve anlamı tayin eden ektir.
- ür** Belirli bir sahayı ve o sahadaki hareketi gösteren ektir.
- üğ** Anlamın tamamlandığını bildiren ektir.
154. **er** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 90-91
- eğ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, hararet, parlaklık, hareket anlamlarına gelmektedir.
- er** Anlamın herhangi bir süje veya objede karar kıldığını bildiren ektir.
155. **er** İ. N. Dilmen, Ulus 15 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Büyüklük, yükseklik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- er** Herhangi bir saha veya noktada anlamın bir araya gelip belirebileceğini ifade eden ektir.
156. **erek** H. R. Tankut, Ulus 1 Nisan 1936
- eğ** Ana köktür. Kuvvet ifade eder.
- er** Anlamın herhangi bir sahada süje veya obje üzerinde karar kılmasını ifade eder.
- ek** Anlamın karar kıldığı süje veya objeyi gösteren unsurdur.
157. **erişmek** İ. N. Dilmen, Ulus 4 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- er** Bir arada olma ve bildirme anlamı veren ektir.
- iş** Süje ve objenin uzak bir sahada olduğunu ifade eden ektir.
- im** Süje ve objeyi gösteren ektir.

- ek** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
158. **erk** İ. N. Dilmen, Ulus 16 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Büyüklük, yükseklik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- er** Herhangi bir saha veya noktada anlamın bir araya gelip belirebileceğini ifade eden ektir.
- ek** Kelimeyi tamamlayan, ifade eden ve isimlendiren ektir.
159. **erkek** İ. N. Dilmen, Ulus 16 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Büyüklük, yükseklik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- er** Herhangi bir saha veya noktada anlamın bir araya gelip belirebileceğini ifade eden ektir.
- eğ** Kökün anlamının bir araya getirildiği ve bildirildiği obje ve süjeyi gösteren ektir.
- ek** Kelimeyi tamamlayan, ifade eden ve isimlendiren ektir.
160. **erken** İ. N. Dilmen, Ulus 3 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- er** Ana kökün anlamının bildirilmesini sağlayan ektir.
- ek** Süje veya objeyi gösteren ektir.
- en** Süje veya objenin yakın bir sahada olduğunu bildiren ektir.
161. **erken** İ. N. Dilmen, Ulus 15 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Güneş ve onun ışığı anlamına gelmektedir.
- er** Anlamın bildirilmesini ifade eden ektir.
- ek** Bildirilen anlamın belirttiği süje veya objeyi gösteren elemandır.
- en** Gösterilen elemanın yakın sahasına güneş ışığını bildiren ektir.
162. **ermek** İ. N. Dilmen, Ulus 4 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- er** Ana kök anlamının bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
- im** Anlamın belirttiği ve ilgili olduğu elemanı gösteren ektir.
- ek** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
163. **ermiş** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- er** Ana kökün anlamının bildirilmesini sağlayan ektir.
- em** Ana kökün anlamının ilgili olduğu süje veya objeyi gösterir.
- iş** Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
164. **erse** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- er** Ana kökün anlamının bildirilmesini sağlayan ektir.
- es** Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
- eğ** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
165. **esmer** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 47
- eğ** Köktür. Ateş anlamına gelmektedir.
- es** Ateşin süje veya objeden oldukça uzak bir sahada tecellisini anlatan ektir.
- em** Süje veya objeyi gösteren ektir.
- er** Anlamın karar kıldığını bildiren ektir.
166. **esse “olmak”** İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- es** Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
- eğ** Süje veya objeyi anlatan elemandır.
167. **essere “olmak”** İtalyanca, İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- es** Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.

- er** Anlamın obje ve süjeyle bir araya getirilip bildirilmesini sağlayan ektir.
- eğ** Süje veya objeyi anlatan elemandır.
- 168. esti “oturmak”** Yunanca, İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- es** Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
- et** Hareketin en geniş ve genel sahada yapılmış olduğunu gösterir.
- iğ** Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
- 169. eşme** H. R. Tankut, Ulus 19 Mayıs 1936
- eğ** Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
- eş** Egonun genişliğini gösterir.
- em** Anlamı üzerine alan süje veya objeyi gösterir.
- eğ** Anlamı ifade eden unsurdur.
- 170. etmek** İ. N. Dilmen, Ulus 4 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- et** Ana kök anlamını yaptıran manasına gelip kökle birleşen bir elemandır.
- em** Süje ve objeyi gösteren ektir.
- ek** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
- 171. ettirmek** İ. N. Dilmen, Ulus 4 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- et** Ana kök anlamını yaptıran manasına gelip kökle birleşen bir elemandır.
- ir** Bir arada olma ve bildirme anlamı veren ektir.
- im** Süje ve objeyi gösteren ektir.
- ek** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
- 172. evim** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Mart 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarına gelmektedir.
- ev** Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
- im** Ev mefhumunu üzerine alan süjeyi gösteren ektir.
- 173. evin** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Mart 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarına gelmektedir.
- ev** Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
- in** Sözü söyleyenin değil de onun en yakınındaki süjeyi temsil eden ektir.
- 174. eviñ** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Mart 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarına gelmektedir.
- ev** Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
- in** Ev mefhumunu üzerine alan süjeyi gösteren ektir.
- iğ** Süjenin kendisini anlatan ektir.
- 175. eytun “ekmekçi, kireççi fırını”** Arapça, H. R. Tankut, Ulus 5 Sonkânun 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarındadır.
- ey** Anlamı üzerinde alan süje veya objeyi gösteren ektir.
- ut** Ateş anlamının yapılmış olduğunu gösterir.
- un** Yapılmış olan anlamı süje veya objenin yakın muhitine getiren ektir.
- 176. femme “kadın”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 12 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Büyüklük, yücelik, efendilik, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- ef** Kökün anlamının tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
- em** Anlamı tayin ve ifade eden ektir. (Burada Türkçede iki konsonun yan yana gelmemesinden dolayı ek eğ şeklinde olmalıdır.
- em** Kelimenin anlamını gösteren süjedir.
- eğ** Süjenin kendinden önceki elemanlarla birleşerek aldığı anlamı ifade eden ve isimlendiren ektir.

177. **fikir** İ. N. Dilmen, Ulus 24 Sonkânun 1936
if Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
ik Anlamın tecelli etiği süjeyi veya objeyi gösteren ektir.
ir Anlamın herhangi bir sahada bir araya gelmesini belirlenmesini sağlayan ektir.
178. **fire “ateş”** Anglo Sakson, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
iğ Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
ir Bu mefhumun objede tekrarrürünü ifade eden ektir.
eğ Bu takarrürün ifadesine yarayan ektir.
179. **flog “alev”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
of Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
ol Hararet mefhumunun mutlak şiddet derecelerini gösteren ektir.
og Fikri tamamlayan ektir.
180. **gadir “Siirt’te köy ismi”** H. R. Tankut, Ulus 10 Sonkânun 1936
ag Köktür. Su anlamına gelmektedir.
ad Su mefhumunun bir objede bulunmuş olduğunu gösteren ektir.
ağ Kendisinde su bulunan objenin ifadesidir.
ir Anlamın süje veya objeye yakın bir sahada karar kıldığını bildiren ektir.
181. **galat** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 92
ağ Ana köktür. Işık, parlaklık, zekâ, kuvvet, kudret, büyüklük, yükseklik anlamlarına gelmektedir.
ag Ana kök anlamını kendisinde temsil eden elamandır.
al Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
at Anlamı yapan, yaptıran yada yapılmış odlunu anlatan ektir.
182. **galata** H. R. Tankut, Ulus 4 Nisan 1936
ag Köktür. Kuvvet, kudret ve yükseklik anlamlarına gelmektedir.
al Sınırsızlık ve gayri şahsılık bildirir.
at Sahip ve yapıcılık gösteren elemandır.
ağ Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
183. **garb** İsimsiz, Ulus 30 Sontışın 1935
ag Köktür. Güneşi ve onun hareketini gösterir.
ar Hareket eden güneşin bir obje üzerinde temessül edip karar kıldığını gösterir.
ak Güneşi işaret eder.
ağ Parlaklık anlamında ektir.
184. **gattin “kadın”** Almanca, İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
ağ Köktür. Büyük, kudretli, hâkim, efendi anlamlarına gelmektedir.
at Sahip ve malik anlamalarıyla ana kök kavramını kuvvetlendiren ektir.
ağ Yakın muhitteki süjeyi göstermeye yarayan ektir.
in Yakın sahayı gösteren bir ektir.
185. **gediz** H. R. Tankut, Ulus 10 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
ed Su mefhumunun bir objede bulunmuş olduğunu gösteren ektir.
iz Anlamın süje ve objeden uzak ve geniş bir sahada olduğunu gösteren ektir.
186. **geldik** İ. N. Dilmen, Ulus 12 Mart 1936
eg Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
el Anlamın mutlak olduğunu gösteren ektir.
id Hareketin yapılmış olduğunu gösteren ektir.
ik Hareketin, sözü söyleyen kişiyle oldukça uzak sahadaki kişilerle birlikte yapıldığını gösterir.

187. **geldim** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Mart 1936
eg Kök yerine geçerek anlamı kendisinde temsil eder ve hareket anlamındadır.
el Kök anlamının mutlak ve kesin olarak belirlenmemiş bir kapsamda olduğunu gösteren ektir.
ed Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
im Gelmek işinin yapan süjeyi gösteren ektir.
188. **geldiñ** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Mart 1936
eg Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
el Anlamın mutlak olduğunu gösteren ektir.
id Gel- fiilinin yapılmış olduğunu anlatan ektir.
in Gel- mefhumunu üzerine alan süjeyi gösteren ektir.
iğ Süjenin kendisini anlatan ektir.
189. **geliriz** İ. N. Dilmen, Ulus 14 Mart 1936
eg Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
el Anlamın mutlak olduğunu gösteren ektir.
ir Hareketin herhangi bir sahada yapıldığını bildirir.
iz Hareketin, oldukça uzak sahada yapıldığını gösterir.
190. **gelsek** İ. N. Dilmen, Ulus 12 Mart 1936
eg Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
el Anlamın mutlak olduğunu gösteren ektir.
es Mutlak bir hareket kavramının süjesini gösteren elemandır.
ek Egodan oldukça uzak bir sahada bulunan süje ve objenin varlığını gösteren ektir.
191. **gelsiñ** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Mart 1936
eg Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
el Anlamın mutlak olduğunu gösteren ektir.
iğ Mutlak bir hareket kavramının süjesini gösteren elemandır.
is Egodan oldukça uzak bir sahada bulunan süje ve objenin varlığını gösteren ektir.
in Uzaktaki süje veya objenin egonun yakın sahasına getirildiğini gösteren ektir.
iğ Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
192. **gibi** İsimsiz, Ulus 8 İlkânun 1935
ig Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
ib Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
iğ Ektir. Obje veya süjenin benzerini gösterir.
193. **gidelim** İ. N. Dilmen, Ulus 14 Mart 1936
ig Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
id Hareketin etkili bir vasıfta olduğunu anlatan faaliyet ekidir.
eğ Hareketin süje ve objesini gösteren ektir.
il Süje veya objeyi çok büyük bir sahada sayısı şekilde fazlalaştırarak anlatan ektir.
im Sayısız şekilde fazlalaşan süje veya objelerin içerisindeki egoyu gösteren ektir.
194. **gör** İ. N. Dilmen, Ulus 23 İlkânun 1935
ög Köktür. Ziya, aydınlık, parlaklık anlamında gelmektedir.
ög Ana kök anlamını kendinde cisimlendiren ve şahıslandıran objeyi gösteren ektir.
ör Mefhumun belirli bir saha üzerinde bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.

195. **görmek** İ. N. Dilmen, Ulus 23 İlkânun 1935
ög Köktür. Ziya, aydınlık, parlaklık anlamında gelmektedir.
ög Ana kök anlamını kendinde cisimlendiren ve şahıslandıran objeyi gösteren ektir.
ör Mefhumun belirli bir saha üzerinde bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
üm Görmek işinin gerçekleştiği süje ve objeyi gösteren ektir.
ek Kavramı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
196. **göz** İ. N. Dilmen, Ulus 22 İlkânun 1935
ög Köktür. Ziya, aydınlık, parlaklık anlamında gelmektedir.
ög Ana kök anlamını kendinde cisimlendiren ve şahıslandıran objeyi gösteren ektir.
öz Uzak bir sahayı ve o sahadaki objelerin ana süje ve objeyle ilgisini gösteren ektir.
197. **gülmek** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 75
üğ Köktür. Hareket, aydınlık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
üg Kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
ül Ana kök mefhumunun geniş, gayri şahsi bir sahada tecellisini ifade eden ektir.
üm Anlamın tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
ek Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
198. **gülöv “mübalğa”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
üg Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
ül Kökün anlamlarına umumilik katan unsurdur.
uv Süje ve objeyi gösteren elemandır.
199. **gün** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
ög Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
ün Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
200. **gündüz** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
ög Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
ün, ön Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
üd Yapıcılık yaptırıcılık yapılmış olmaklık bildirir.
üz Oldukça uzak bir saha ifade eden ektir.
201. **güz** İ. N. Dilmen, Ulus 12 Nisan 1936
üğ Ana kök. Güneşin sıcaklığı anlamına gelmektedir.
üg Ana kökün anlamını tecelli ettiren elemandır.
üz Oldukça uzak bir saha anlatan ektir.
202. **haben “malik olma”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 26 Nisan 1936
ah Köktür. Varlık anlamındadır.
ab Kökün süje ve objesini gösteren ektir.
en Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
203. **habere “malik olma”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 26 Nisan 1936
ah Köktür. Varlık anlamındadır.
ab Kökün anlamını üzerine alarak temsil eden ektir.
eğ Kökün temsil mefhumunu tamamlamaktadır.
er Anlamın herhangi bir noktada bildirilmesini sağlayan ektir.
eğ Kelimeyi tamamlayan ektir.
204. **hadım** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
ah Köktür. Kuvvet, kudret, büyüklük, hâkimlik anlamlarına gelmektedir.
ad Kök anlamının sahibi olan varlığı gösteren ektir.

- im** Erkeğin kendisinden dışarıda olan bir süjeyi göstermektedir.
- 205. hâdis** İsimsiz, Ulus 4 Sontesrin 1935
ah Köktür. Ayın bir başka şeklidir.
ağ Objeyi gösterir.
ad Yapıcılık yaptırıcılık yapılmış olmaklık ifade eder.
is Genişlik bildirir.
- 206. hâdis** İsimsiz, Ulus 4 Sontesrin 1935
ah Köktür. Ayın bir başka şeklidir.
ağ Objeyi gösterir.
ad Yapıcılık yaptırıcılık yapılmış olmaklık ifade eder.
is Genişlik bildirir.
eğ Kelimenin anlamını tespit ve ifade eder.
- 207. hak** İsimsiz, Ulus 8 Sontesrin 1935
ah Yüksek, Büyük, sahip, beyaz, parlaklık, temizlik anlamlarına gelir.
ağ Kökün sayılan anlamlarına sahip olan süje veya objeyi gösterir.
ak Ektir. Manayı tamamlar.
- 208. hakikat** İsimsiz, Ulus 8 Sontesrin 1935
ah Yüksek, büyük, sahip, beyaz, parlaklık, temizlik anlamlarına gelir.
ağ Kökün sayılan anlamlarına sahip olan süje veya objeyi gösterir.
ak Ektir. Manayı tamamlar.
ik Ektir.
at Hakik kelimesinin işaret ettiği anlamların yapılmış bulunduğunu gösterir.
- 209. hâl** İsimsiz, Ulus 17 Sontesrin 1935
ah Köktür. Hareket, seyir, cereyan, yürüyüş, yaşayış, vaziyet, kuvvet, takat, kudret, zaman anlamlarına gelmektedir.
ağ Kök mefhumunu temsil eden objeyi gösterir.
al Ektir. Geniş, belli olmayan gayrişahsi her şey ve ile obje ve süjeyi vasıflandırır.
- 210. hâlet** İsimsiz, Ulus 17 Sontesrin 1935
ah Köktür. Hareket, Seyir, Cereyan, Yürüyüş, Yaşayış, Vaziyet, Kuvvet, Takat, Kudret, Zaman anlamlarına gelmektedir.
ağ Kök mefhumunu temsil eden objeyi gösterir.
al Ektir. Geniş, belli olmayan gayrişahsi her şey ve ile obje ve süjeyi vasıflandırır.
et Ektir. Yapıcılık, yapılmış olmaklık, yaptırıcılık ifade eder.
- 211. halk** İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
ah Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
al Kökün anlamlarına umumilik katan unsurdur.
ak Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
- 212. hanım** İ. N. Dilmen, Ulus 14 Şubat 1936
ah Köktür. Kuvvet, kudret sahibi efendi hâkim anlamlarına gelmektedir.
an Yakın muhiti bitişik sahayı anlatan ektir.
ım Ayrı bir süje gösteren ektir.
- 213. harîf “güz”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 12 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ah Kök anlamını kendinde temsil ettiren elemandır.
ar Anlamı üzerine alarak bildiren ektir.
iğ İz’den bir değişme vardır. Uzak bir saha ifade etmektedir.
if Anlamın bir süje veya obje üzerinde olduğunu gösterir.
- 214. hat** İsimsiz, Ulus 7 Sontesrin 1935

- ah** Köktür. Işık, parlaklık anlamlarına gelir.
ağ Obje ve süjeyi gösterir.
at Ektir. Anlamı tamamlar.
215. **hatır** İsimsiz, Ulus 7 Sontesrin 1935
ah Köktür. Işık, parlaklık anlamlarına gelir.
ağ Obje ve süjeyi gösterir.
at Ektir. Anlamı tamamlar.
ır Ektir. Manayı yakın bir sahada gösterir.
216. **hatıra** İsimsiz, Ulus 7 Sontesrin 1935
ah Köktür. Işık, parlaklık anlamlarına gelir.
ağ Obje ve süjeyi gösterir.
at Ektir. Anlamı tamamlar.
ır Ektir. Manayı yakın bir sahada gösterir.
ağ Ektir. Kelime anlamına müspet bir varlık kazandırır.
217. **hatun** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
ah Köktür. Büyük, kudretli, hâkim, efendi anlamlarına gelmektedir.
at Sahip ve malik anlamalarıyla ana kök kavramını kuvvetlendiren ektir.
un Yakın sahayı gösteren bir ektir.
218. **hayat** İsimsiz, Ulus 4 Sontesrin 1935
ah Köktür. Yaratmak, hayat vermek, ruh vermek anlamlarına gelir.
ay Ektir. Hayat mefhumuna ait şeyi gösterir.
at Ektir. Bir şeyin yapılmış olduğunu gösterir.
219. **hayat** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 59
ah Köktür. Yaşama, dirlik ve varlık anlamlarına gelmektedir.
ay Kök mefhumunu kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren unsurdur.
at Yapıcılık anlamıyla kelimenin anlamını tamamlayan ektir.
220. **hayır** İ. N. Dilmen, Ulus 26 Şubat 1936
ah Köktür. Ana kökün yerini tutar. Esas anlamına gelmektedir.
ay Süje ve objeden çok uzak bir sahayı ifade eden ektir.
ır Kök anlamının süje veya objeden uzak bir sahada meydana geldiğini bildirir.
221. **hazan** “güz” Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 12 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ah Kök anlamını kendinde temsil ettiren elemandır.
az Uzak bir saha gösteren ektir.
an Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir. Bu ek ağ ekinden değişmedir.
222. **hep** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Nisan 1936
eğ Köktür. Esas, varlık, bolluk anlamlarına gelmektedir.
eh Kökle kaynaşan ve onun mefhumunu kendisinde tecelli ettiren elemandır.
ep Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
223. **her** İsimsiz, Ulus 15 Sontesrin 1935
eh Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.
er Ektir. Kökün mefhumu olan çokluğa genişliğe ait tek ve umumi bir mana yaratır.
224. **hitit** H. R. Tankut, Ulus 7 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Asıl, esas, efendi, hâkim anlamlarına gelmektedir.
ih Kökün anlamının kendinde tecelli ettiği süje veya objeyi gösterir.
it Yapıcılık, yaptırıcılık yapılmış olmaklık ifade eder.

225. **hiver “kış”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 14 Nisan 1936
iğ Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
ih Uzaklık bildiren z sesinden değişmedir. Anlama çok uzak bir saha gösteren ektir.
iv Süje ve objeyi gösteren elemandır.
er Soğuğun süje ve objede birleştiğini ifade eden ektir.
226. **homme “adam”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Şubat 1936
oh Köktür. Kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
oğ Kökün anlamını tamamlayan ve isimlendiren ektir.
om Anlamın ilgili olduğu objeyi ve süjeyi gösteren ektir.
eğ Kelimeyi tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
227. **honnör “şeref”** Anglo Sakson, İsimsiz, Ulus 4 İlkâkanun 1935
oh Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
on Güneşin parlaklığına yakın bir mefhum işaret eder.
öğ Objenin yakının ifade eden ektir.
ör Süjede parlaklığı işaret eder.
228. **hön** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
öh Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
ön Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
229. **hudağ** İsimsiz, Ulus 20 Sontesrin 1935
uh Köktür. Büyüklük anlamına gelmektedir.
ud Genişlik ifade eder ektir.
ağ Kökün mefhumu kendisinde tecelli ettiren süje veya objedir.
230. **hudus** İsimsiz, Ulus 4 Sontesrin 1935
ah Köktür. Aynı bir başka şeklidir.
uğ Objeyi gösterir.
ud Yapıcılık yaptırıcılık yapılmış olmaklık ifade eder.
us Genişlik bildirir.
231. **ırk “kehanet, fal”** A. İnan, Ulus 03 Şubat 1936
iğ Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
ır Ektir. Kök mefhumunun herhangi bir saha üzerinde karar kılmasını sağlar.
ık Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
232. **ısı** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Nisan 1936
iğ Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
ıs Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
iğ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
233. **ışık** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 46
iğ Ana köktür. Ateş anlamına gelmektedir.
ış Süje veya objeden uzak bir sahada ana kök mefhumunu tecelli ettiren ektir.
ık Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
234. **ıtıktağ** İsimsiz, Ulus 16 Sontesrin 1935
ıt Köktür. Yüksek, büyük, kudret, sahip, Allah anlamlarına gelmektedir..
ık Kökün anlamını kendinde tecelli ettiren objedir.
ıt Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarında ektir.
ağ Kelimeyi tespit ve manayı tayin eden ektir.
235. **içme** H. R. Tankut, Ulus 19 Mayıs 1936
iğ Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
iç Egonun genişliğini gösterir.
im Anlamı üzerine alan süje veya objeyi gösterir.
eğ Anlamı ifade eden unsurdur.

236. **idi** İ. N. Dilmen, Ulus 1 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
id Kök anlamını sahip ve fail anlamlarıyla üzerine alan ikinci derece köktür.
iğ Yukarıdaki kök anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
237. **idi** A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
iğ Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
id Ektir. Faaliyet ifade eder.
iğ Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
238. **igdir “Konya’da köy ismi”** H. R. Tankut, Ulus 10 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
id Su mefhumunun bir objede bulunmuş olduğunu gösteren ektir.
iğ Kendisinde su bulunan objenin ifadesidir.
ir Anlamın süje veya objeye yakın bir sahada karar kıldığını bildiren ektir.
239. **ignis “ateş”** Latince İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
ig Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
in Sıcaklığın etrafındaki sahada hissolunduğunu gösterir bir ektir.
is Orjinali iğ’dir. Kelimenin manasını tamamlayan tayin ve ifade eden ektir.
240. **iğdiş** İ. N. Dilmen, Ulus 16 Şubat 1936
iğ Köktür. Kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
id Sahiplik anlamıyla kökle kaynaşan bir ektir.
iş Sahip mefhumundan oldukça uzak bir sahayı gösteren ektir.
iğ Uzak sahadaki süjeyi gösteren ektir.
241. **iken** İ. N. Dilmen, Ulus 3 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
ik Süje veya objeyi gösteren ektir.
en Süje veya objenin yakın bir sahada olduğunu bildiren ektir.
242. **ikindi** İsimsiz, Ulus 27 Sontışrin 1935
ik Köktür. Güneşi ve onun sıcaklığını ifade eder.
in Sıcaklık anlamının bitişik sahayı ve sıcaklığın o sahaya yayılmış olduğunu gösterir.
id Ektir. Yapıcılık, yapılmış olmaklık anlamına gelir.
iğ Ektir. Kendinden önceki düşünceyi tamamlar.
243. **ikindiyin** İsimsiz, Ulus 27 Sontışrin 1935
ik Köktür. Güneşi ve onun sıcaklığını ifade eder.
in Sıcaklık anlamının bitişik sahayı ve sıcaklığın o sahaya yayılmış olduğunu gösterir.
id Ektir. Yapıcılık, yapılmış olmaklık anlamına gelir.
iğ Ektir. Kendinden önceki düşünceyi tamamlar.
in Ektir. Güneşin dediğimiz nokta yakınlarındaki hareketini ve zamanı gösterir.
244. **ikitev-o “niyaz etmek, yalvarmak”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
ik Arzuya delalet eden sıcaklık manasında ana köktür.
it Arzunun dinamik olduğunu gösterir.
ev Fikri tamamlar.
245. **il “ahali”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 212
iğ Ana köktür. İlk, esas, varlık, benlik ve ego anlamlarına gelmektedir.
il Çokluk ifade eden ektir.

246. **il “devlet”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 212
iğ Ana köktür. Kuvvet, kudret, sahiplik, efendilik anlamlarına gelmektedir.
il Ana kök vasıflarının büyüklüğünü gösterir.
247. **il “memleket”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 212
iğ Ana köktür. Yer, toprak, anlamlarına gelmektedir.
il Ana kök vasıflarının genişliğini gösterir.
248. **il “sulh, asayiş”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 212
iğ Ana köktür. Sıkıntı, ağırlık, güçlük anlamalarına gelmektedir.
il Ana kök anlamını geniş bir sahaya taşıyan ektir.
249. **ilik** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 213
iğ Ana köktür. Kuvvet, kudret, esas, mahiyet anlamlarına gelmektedir.
il Ana kök anlamlarının büyüklüğünü ve genişliğini gösterir.
ik Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
250. **ilk** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 213
iğ Ana köktür. Kuvvet, kudret, esas, mahiyet anlamlarına gelmektedir.
il Ana kök anlamlarının büyüklüğünü ve genişliğini gösterir.
ik Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
251. **ilu “yükseklik, büyüklük”** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 68
iğ Ana köktür. Yükseklik, büyüklük anlamlarına gelmektedir.
il Sınırsızlık, çok uzaklık ve şahsi olmamaklık ifade eden ektir.
uğ Kelimeyi ve anlamı ifade eden ektir.
252. **imdat** İsimsiz, Ulus 10 Sontesrin 1935
im Köktür. Çare, derman, deva, ilaç anlamlarına gelir.
ed Kökün anlam mefhumlarının hepsini ifade eden ektir.
at Kelime anlamının yapılmış olduğunu ifade eden ektir.
253. **imeir-o “arzu etmek”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
iğ Ana köktür. Arzu anlamına gelmektedir.
im Arzunun mülkiyeti amaçladığını gösteren ektir.
eğ Fikri tamamlar.
ir Fikrin belli bir noktada bir objeye yerleştiğini ifade eder.
254. **imek** İ. N. Dilmen, Ulus 4 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
im Anlamın belirdiği ve ilgili olduğu elemanı gösteren ektir.
ek Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
255. **imis “biz”** Grek. İ. N. Dilmen, Ulus 09 İllkânun 1935
iğ Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
im Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
is Uzak bir sahayı gösteren ektir.
256. **imiş** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
im Ana kökün anlamının ilgili olduğu süje veya objeyi gösterir.
iş Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
257. **imiz** İ. N. Dilmen, Ulus 15 Mart 1936
im Doğrudan doğruya egoyu gösteren ve sözü söyleyene bağlayan elemandır.

- iz** Uzak sahadaki süje veya objelerin içerisindeki egoyu gösteren ektir.
258. **iniz** İ. N. Dilmen, Ulus 16 Mart 1936
in (Sen şahıs zamirinden kısaltılmış bir ek, zamirdir.)Egonun en yakın muhitindeki süje veya objeye delalet eder.
iz Egonun en yakın muhitindeki süje veya objenin uzak sahadaki süje veya objelerle birlikte olduğunu gösteren ektir.
259. **iniz** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Mart 1936
iğ Egoyu yani ana süjeyi veya objeyi gösteren köktür.
in Egonun en yakın muhitindeki süje veya objeye delalet eder.
iz Ana süje veya objenin karşısındaki süjenin geniş bir sahada ortakları olduğunu gösteren ektir.
260. **irdi** İ. N. Dilmen, Ulus 1 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ir Ana kökün anlamının bildirilmesini sağlayan ektir.
id Ana kökün anlamını bildiren faili gösterir.
iğ Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
261. **ise** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
is Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
eğ Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
262. **isi “sen”** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Mart 1936
iğ Köktür. Esas anlamına gelmektedir. Doğrudan doğruya egoyu gösterir.
is Egodan oldukça uzak bir sahada bulunan süje ve objenin varlığını gösteren ektir.
iğ Süjenin kendisini anlatan ektir.
263. **iste “bu”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
is Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.
it Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada olduğunu gösteren ektir.
eğ Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
264. **işbu** İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
iş Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.
iğ Kökle aynı anlama gelen ana köktür. Türk lehçelerinde bu eleman düşmüştür.
ub Anlamı kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
uğ Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
265. **işte** İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
iş Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.
it Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada olduğunu gösteren ektir.
eğ Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
266. **kadın** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
ak Köktür. Büyük, kudretli, hâkim, efendi anlamlarına gelmektedir.
ad Sahip ve malik anlamalarıyla ana kök kavramını kuvvetlendiren ektir.
ın Yakın sahayı gösteren bir ektir.
267. **kala “Tokat’ta bir köy”** H. R. Tankut, Ulus 3 Nisan 1936
ak Köktür. Kuvvet, kudret, yücelik anlamlarına gelmektedir.
al Çokluk, sınırsızlık ve gayri şahsilik bildirir.
ağ Bu vasıfların belirlediği süje veya objeyi gösterir.

268. **kalaba** İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
ak Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
al Kökün anlamlarına umumilik katan unsurdur.
ab Süje ve objeyi gösteren elemandır.
ağ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
269. **kam** İsimsiz, Ulus 14 Sontesrin 1935
ak Köktür. Bilgi, akıl anlamlarına gelmektedir.
am Kökün anlamında haiz olan süjeyi gösterir.
270. **kâmilen** İsimsiz, Ulus 14 Sontesrin 1935
ak Köktür. Çokluk vs.
am Kökün anlamını kendinde tecelli ve temerküz ettiren süje veya objeyi gösterir bir unsurdur.
ığ Ektir. Kelimeyi tayin ve ifade eder.
ıl Ektir. Kelimenin manasını gayrişahsi ve umumi kılar.
en Ektir. Mahdut bir saha gösterir.
271. **kamos** “**Moaplarda ay tanrısı**” H. R. Tankut, Ulus 11 Sonkânun 1936
ak Köktür. Kuvvet, kudret ve ışık anlamlarına gelmektedir.
am Kökün anlamının kendisinde tecelli ettiğini gösteren süje veya objeyi gösteren ektir.
os Anlamın süje veya objenin uzağında bir sahada bulunduğunu gösteren ektir.
272. **kamus** İsimsiz, Ulus 14 Sontesrin 1935
ok Köktür. Ses, seda, söz anlamlarına gelmektedir.
ağ Kökün anlamını tespit ve ifade eden unsurdur.
am Sözle alakası olan bir objeyi gösterir.
us Umumiyetle genişlik ve çokluk anlamındadır.
273. **kanal** H. R. Tankut, Ulus 18 Mayıs 1936
ağ Ana köktür. Su anlamına gelmektedir.
ak Ana kökün anlamını temsil eden birincil köktür.
an Anlama hareket veren onu tam ve mükemmel hale getiren unsurdur.
al Anlamı olabildiğince genişleten unsurdur.
274. **kataro** “**Mardin’de yer ismi**” H. R. Tankut, Ulus 8 Sonkânun 1936
ak Köktür. Tanrı, sahip ve kudret anlamlarına gelmektedir.
at Kökü yükseklik ve ışık anlamlarıyla vasıflandıran elemandır
ar Yükseklik veya ışığın uzak bir objede karar kılmasını gösterir.
oğ Yükseklik veya ışığın karar kıldığı saha veya objedir.
275. **katma** “**Halep’te yer ismi**” H. R. Tankut, Ulus 8 Sonkânun 1936
ak Köktür. Tanrı, sahip ve kudret anlamlarına gelmektedir.
at Kökü yükseklik ve ışık anlamlarıyla vasıflandıran elemandır.
am Egonun kendisidir. Yükseklik bu süjede ortaya çıkmıştır.
ağ Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
276. **kavi** İsimsiz, Ulus 11 Sontesrin 1935
uk Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, gayret, irade anlamlarına gelir.
av Kökün anlamına haiz olan obje veya süjeyi gösterir.
ığ Kelimenin manasını tespit ve tayin eden ektir.
277. **kavur** M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
ak Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
av Hararet mefhumunun mutlak şiddet derecelerini gösteren ektir.
ak Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
278. **kayz** “**yaz**” Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 09 Nisan 1936
ak Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.

- ay** Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
- az** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
279. **kein “yok”** Almanca, İ. N. Dilmen, Ulus 01 Mart 1936
- ak** Köktür. Esas anlamına gelmektedir.
- ay** Y sesi z’den değişmedir. Anlamın uzak bir sahada dağılıp yayıldığını gösteren ektir.
- iğ** Anlamın uzakta kaldığı süje ve objeyi gösterir.
280. **kelt** İ. N. Dilmen, 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 90
- eğ** Ana köktür. Işık, parlaklık, zeka, kuvvet, kudret, büyüklük, yükseklik anlamlarına gelmektedir.
- ek** Ana kök anlamını kendisinde temsil eden elemandır.
- el** Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
- et** Anlamı yapan, yaptıran yada yapılmış olduğunu anlatan ektir.
281. **kemal** İsimsiz, Ulus 13 Sonteşrin 1935
- ik** Köktür. Büyüklük, genişlik, yükseklik, fazlalık, aydınlık anlamlarına gelir.
- em** Ektir. Kökün mefhumlarının kendinde tecelli ettiğini gösterir.
- al** Ektir. Şümül içinde gayrişahsilik gösterir.
282. **ken** İ. N. Dilmen, Ulus 3 Mayıs 1936
- eğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- ek** Süje veya objeyi gösteren ektir.
- en** Süje veya objenin yakın bir sahada olduğunu bildiren ektir.
283. **ker “güz”** İ. N. Dilmen, Ulus 12 Nisan 1936
- eğ** Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
- ek** Kök anlamını kendinde temsil ettiren elemandır.
- eğ** Oldukça uzak bir saha ifade eden ektir. Hareketin uzaklaşmasını da ifade eder.
- er** Kelimenin anlamının bildirilmesini sağlayan ektir.
284. **kevkep “yıldız”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ek** Köktür. Ziya, ışık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
- ev** Köke yakın bir sahayı gösteren ektir.
- ek** Kök mefhumunu gösteren elemandır.
- ep** Sözü tamamlayan ve isimlendiren ektir.
285. **kış** İ. N. Dilmen, Ulus 13 Nisan 1936
- iğ** Köktür. Güneşin sıcaklığı anlamına gelmektedir.
- ık** Kök anlamını kendinde temsil ettiren elemandır. Kök bu ekle kaynaşmıştır.
- ış** Sıcaklığın ana süje ve objeden uzak bir sahaya dağılarak kalktığını gösteren ektir.
286. **komuta** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
- ok** Köktür. Büyüklük, kuvvet, kudret, hâkimiyet, sahiplik, efendilik anlamlarına gelir.
- om** Ana kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
- ut** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla kökün anlamını tamamlayan ektir.
- ağ** Anlamı tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
287. **komutan** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
- ok** Köktür. Büyüklük, kuvvet, kudret, hâkimiyet, sahiplik, efendilik anlamlarına gelir
- om** Ana kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.

- ut** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla kökün anlamını tamamlayan ektir.
- an** Sözüñ sadece süjede kalmayıp anlamının etrafa yayıldığıñı gösteren ektir.
288. **komutmak** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
- ok** Köktür. Büyüklük, kuvvet, kudret, hâkimiyet, sahiplik, efendilik anlamlarına gelir.
- om** Ana kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
- ut** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla kökün anlamını tamamlayan ektir.
- am** Emir ve kumandanın süje ve objesini gösterir.
- ak** Anlamı tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
289. **kop** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Nisan 1936
- oğ** Köktür. Esas, varlık, bolluk anlamlarına gelmektedir.
- ok** Kökle kaynaşan ve onun mefhumunu kendisinde tecelli ettiren elemandır.
- op** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
290. **kömür** M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
- ök** Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
- öm** Hararet mefhumunun mutlak şiddet derecelerini gösteren ektir.
- ür** Fikri tamamlayan ektir.
291. **kör** İ. N. Dilmen, Ulus 23 İlkânun 1935
- ög** Doğrudan süje ve objeyi anlatmaktadır.
- ök** Köktür. Ziya, aydınlık, parlaklık anlamına gelmektedir.
- ör** Mefhumun belirli bir saha üzerinde bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
292. **kuday** İsimsiz, Ulus 20 Sontışın 1935
- uk** Köktür. Büyüklük anlamına gelmektedir.
- ud** Genişlik ifade eden ektir.
- ay** Kökün mefhumu kendisinde tecelli ettiren süje veya objedir.
293. **kumandan** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
- ok** Köktür. Kuvvet, kudret, hâkimiyet, sahiplik anlamlarına gelir.
- um** Ana kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
- an** Ana kökün anlamının yakın bir muhite taşıdığını gösteren ektir.
- ad** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla kökün anlamını tamamlayan ektir.
- an** Ana kökün anlamının yakın bir muhite taşıdığını gösteren ektir.
294. **kumaru “hatıra, tılsım”** A. İnan, Ulus 03 Şubat 1936
- uk** Köktür. Allah, sahip anlamındadır.
- um** Bir objeyi ifade eden ektir.
- ar** Kök mefhumunun bir obje üzerinde karar kılmasını belirten ektir.
- uğ** Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
295. **kumiru “suret, put, idol”** Slav dilleri, A. İnan, Ulus 03 Şubat 1936
- uk** Köktür. Allah, sahip anlamındadır.
- um** Bir objeyi ifade eden ektir.
- ir** Kök mefhumunun bir obje üzerinde karar kılmasını belirten ektir.
- uğ** Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
296. **kusur** İ. M. MAYAKON, Ulus 18 İlkışın 1936
- uğ** Ana köktür. Kuvvet, kudret, esas, varlık, hayat, faaliyet anlamlarına gelmektedir.

- uk** Ana kök anlamlarını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
- us** Anlamı oldukça uzak bir sahaya taşıyan ektir.
- ur** Anlamın karar kıldığını bildiren ektir.
297. **kuvvet** İsimsiz, Ulus 11 Sonteşrin 1935
- uk** Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, gayret, irade anlamlarına gelir.
- uv** Kökün anlamına haiz olan obje veya süjeyi gösterir.
- eğ** Kelimenin manasını tespit ve tayin eden ektir
- et** Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık bildirir.
298. **latin** R. Peker, Ulus 12 Sonteşrin 1936
- ağ** Ana köktür. Varlık ve ego anlamlarına gelmektedir.
- al** Çok geniş bir saha ifade eden ektir.
- at** Anlamı yapan, yaptıran yada yapılmış olduğunu anlatan ektir.
- in** Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
299. **leşker “asker”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Sonkânun 1936
- eğ** Köktür. Yükseklik, büyüklük anlamlarına gelir.
- el** Anlamın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- eş** Mefhumun en geniş sahaya kadar etkisini gösteren ektir.
- ek** Süjeyi gösteren unsurdur.
- er** Yaygın ve engin anlamın süjede yerleştiğini gösteren ektir.
300. **leur “onlar”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 30 Sonkânun 1936
- öğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- öğ** Kökün anlamının tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
- öl** Egodan çok uzak, ayrı, belirsiz bir süje veya objeyi işaret eden ektir.
- ör** Mefhumun herhangi bir sahada obje ve süjeyle bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
301. **lûmen “ışık”** Latince İsimsiz, Ulus 26 İlkânun 1935
- iğ** Köktür. Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
- il** Parlaklığın şümulünü gösterir.
- üm** Parlaklığı kendisinde tecelli ettiren obje.
- en** Objenin muhitini ve o muhitte parlaklığın yayılışını ifade eder.
302. **luna** Latince İsimsiz, Ulus 25 İlkânun 1935
- uğ** Köktür. Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
- ul** Ektir. Kökün manasını sıfatlandırır.
- uğ** Ektir. Kendinden önceki ekin anlamını tamamlar, tayin eder ve isimlendirir.
- un** Bir obje veya süjenin muhitini en yakın sahasını işaret eder.
- ağ** Parlaklık anlamındadır.
303. **lüks “ışık”** İsimsiz, Ulus 26 İlkânun 1935
- üğ** Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.
- ül** Ektir. Kökün manasına umumilik şümul anlamıyla sıfatlandırır.
- ük** Umumi parlaklığı kendisinde tecelli ettiren obje.
- üs** Oldukça geniş bir sahayı ve bu sahada parlaklığın tecellisini gösteren ektir.
304. **ma “biz”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 09 İlkânun 1935
- ağ** Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
- am** Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
- ağ** Uzak bir sahayı gösteren ektir.
305. **mahan “Bilecik’te köy ismi”** H. R. Tankut, Ulus 11 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Su anlamına gelmektedir.
- am** Kökün anlamını temsil eden ektir.
- ah** Kök mefhumunu tamamlayan ektir.
- an** Anlamı obje veya süjenin bitişiğine taşıyan ektir.

306. **mama** A. İnan, Ulus Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
ağ Köktür. Kuvvet ve hâkimiyet anlamlarına gelmektedir.
am Kök anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren birincil köktür.
ağ Anlamı tamamlayan ektir.
307. **ma-me** “olumsuzluk eki olarak işlenen ma eki” İ. N. Dilmen, Ulus 23 Şubat 1936
em Sonuna geldiği kelimenin süje veya objesini anlatan elemandır.
eğ Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
308. **man** “adam” İngilizce, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Şubat 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
am Kuvvet ve kudret anlamlarını üzerine alan süjeyi gösteren ektir.
an Kelimeyi tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
309. **man- men** H. R. Tankut, Ulus 24 İlkânun 1936
ağ Ana köktür. Esas, sahip, kudret, hararet anlamalarına gelmektedir.
am En yakın mülkiyet sahasını egoyu gösteren ektir.
an Egoya yakın bitişik sahayı gösteren ektir.
310. **mandare** “kumandan” Latince İ. N. Dilmen, Ulus 17 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Kuvvet, kudret, büyüklük, sahiplik, efendilik anlamlarına gelir.
am Ana kökün anlamının belirlediği, ortaya çıktığı, benzediği süjeyi gösteren ektir.
an Ana kökün anlamının yakın bir muhite taşıdığını gösteren ektir.
ad Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla kökün anlamını tamamlayan ektir.
ar Kuvvet ve kudretin bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
eğ Anlamı tayin eden, tamamlayan ve isimlendiren ektir.
311. **mare** “deniz” Latince İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
ağ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
am Birinci derecede radikal köklerden. Ana kökünün kendisini temsil eder.
ağ Ektir. Su mefhumunu tamamlar ve isimlendirir.
ar Ektir. Kendinden önceki mefhumun kesin varlığına işaret eder.
eğ Genişlik anlamında köktür.
312. **maz-mez** “olumsuzluk eki olarak işlenen maz eki” İ. N. Dilmen, Ulus 23 Şubat 1936
em Sonuna geldiği kelimenin süje veya objesini anlatan elemandır.
ez Kelimenin mefhumunun obje veya süjeden çok uzakta olduğunu gösterir ektir.
313. **memur** İ. N. Dilmen, Ulus 25 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Hareket ve faaliyet anlamlarına gelmektedir.
em Kökün anlamını kendinde gösteren süje veya objeyi gösterir.
eğ Kökün anlamın kendi üzerinde yapılmış olduğunu gösterir.
ur Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
314. **mer’e** “kadın” Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 14 Şubat 1936
eğ Köktür. Kuvvet, kudret, sahiplik, hâkimlik, efendilik anlamlarına gelmektedir.
em Kökü içine alan, onun süjesi olarak anlamını belirleyen ektir.
er Erkekte bir süjenin bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
eğ Erkek süjesinin bir araya getirilmesini sağlayan süjedir. Burada kadın fikri süjedir.
eğ Kelimenin anlamını tayin eden ve isimlendiren ektir.
315. **merd** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Şubat 1936

- eğ Köktür. Kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
 em Kök mefhumunu üzerine alarak temsil eden ektir.
 er Kök mefhumunu her hangi bir süje ya da obje üzerinde bir araya getiren ve bildiren ektir.
 ed Bu bildirme eyleminin failini gösteren elemandır.
 316. **millet** İsimsiz, Ulus 2 Sontesrin 1935
 im Köktür. Hayat, hareket, işaret, hedef, iş anlamlarına gelir.
 il İl kelimesinin orijinali iğ'dir
 il Büyük, çok, gayri şahsi (İmiğil: büyüklük çokluk, hareket etmek, çalışmak)
 et Çok kuvvetli yapıcılık, yaptırıcılık, hâkimiyet, sahiplik anlamlarına gelir.
 317. **mimar** İ. N. Dilmen, Ulus 25 Sonkânun 1936
 iğ Köktür. Hareket ve faaliyet anlamlarına gelmektedir.
 im Kökün anlamını kendinde gösteren süje veya objeyi gösterir.
 iğ Kökün anlamın kendi üzerinde yapılmış olduğunu gösterir.
 ar Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
 318. **mira "deniz"** Sanskritçe, İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
 iğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
 ım Birinci derecede radikal köklerdenidir. Ana kökünün kendisini temsil eder.
 iğ Ektir. Su mefhumunu tamamlar ve isimlendirir.
 ir Ektir. Kendinden önceli mefhumun kesin varlığına işaret eder.
 ağ Genişlik anlamında köktür.
 319. **miş** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
 iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
 im Ana kökün anlamının ilgili olduğu süje veya objeyi gösterir.
 iş Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
 320. **miz** İ. N. Dilmen, Ulus 15 Mart 1936
 iğ Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
 im Doğrudan doğruya egoyu gösteren ve sözü söyleyene bağlayan elemandır.
 iz Uzak sahadaki süje veya objelerin içerisindeki egoyu gösteren ektir.
 321. **muço "birçok"** İspanyolca, İ. N. Dilmen, Ulus 19 Nisan 1936
 uğ Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.
 um Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
 uç Anlamın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
 oğ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
 322. **multus "birçok"** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 19 Nisan 1936
 uğ Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.
 um Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
 ul Çokluğun engin olduğunu gösteren kelimeyi sıfatlandıran ektir.
 ut Mutlak çokluğun yapılmış olduğunu anlatarak anlama müspetlik katan ektir.
 us Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir. Burada ğ sesinden değişme s sesi vardır.
 323. **mut** H. R. Tankut, Ulus 10 Sonkânun 1936
 uğ Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
 um En yakın sahayı egoyu temsil eden ektir.
 ut Kelimenin anlamını yapılmış hale getiren ektir.
 324. **mutki "kudret getiren tanrının vasfı"** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 10 Sonkânun 1936
 uğ Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
 um En yakın sahayı egoyu temsil eden ektir.

- ut** Kelimenin anlamını yapılmış hale getiren ektir.
ik Anlamı kendisinde tecelli ettiren radikal bir ektir.
iğ Anlamı tayin ve ifade eden ektir.
325. **müdafaa** İsimsiz, Ulus 9 Senteşrin 1935
em Köktür. Derman, kuvvet, çare, ihtimam, itina, sahip anlamlarına gelir.
üd Ektir. Yapıcı, yaptırıcı anlamındadır.
af Anlamı tamamlayan şey veya şahıs ifade eder.
ağ Ektir. Obje ve ya süjeyi tayin ve ifadeye yarar.
326. **mühim** İsimsiz, Ulus 5 Senteşrin 1935
em Köktür. Zahmet, azap, cefa anlamlarına gelir.
üh Kökün anlamını ifade eden ektir.
im Ektir. Ekin manasını muayyen bir sahada tespit ve ifade eder.
327. **mükemmel** İsimsiz, Ulus 13 Senteşrin 1935
em Köktür. Alamet, işaret, nişan anlamlarına gelir.
ük Köktür. Büyüklük, Çokluk anlamları taşır.
eğ Ektir. Mefhumun manasını tayin ve tespit eder.
em Kendinden evvelki sözün anlamını kendinde toplayan obje veya süjeyi gösterir.
el Enginlik ve şümül anlamındadır.
328. **müro** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
üğ Açıklama yok.
üm Açıklama yok.
ür Açıklama yok.
oğ Açıklama yok.
329. **müron** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
üğ Açıklama yok.
üm Açıklama yok.
ür Açıklama yok.
on Açıklama yok.
330. **müzik** A. C. Emre, Ulus 07 Senteşrin 1936
üğ Ana köktür. Sıcaklık ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
üm Ana kökün anlamını üzerine alan birincil köktür.
üz Obje veya süjeyi gösteren unsurdur.
ik Anlamı tamamlayan ektir.
331. **ne** İ. N. Dilmen, Ulus 25 Şubat 1936
eğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
en Süje veya objenin en yakın sahasını gösteren ektir.
eğ Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
332. **necim “yıldız”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Ziya, ılık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
en Köke yakın bir sahayı gösteren ektir.
ec Kök mefhumunu gösteren elemandır.
im Sözü tamamlayan ve isimlendiren ektir.
333. **niz “hiçbir şey”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 25 Şubat 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
in Kökün yakın sahasını gösteren ektir.
iz Anlamı egodan en uzak sahaya atarak süjede veya etrafında hareket olmadığını gösterir.
334. **nort “şimal”** Anglo Sakson, İsimsiz, Ulus 4 İlkânun 1935
oğ Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.

- on** Güneşin parlaklığına yakın bir mefhum işaret eder.
- or** Objenin yakınına ifade eden ektir.
- ot** Objeyi ifade eden unsurdur.
335. **o** İ. N. Dilmen, Ulus 28 Sonkânun 1936
- oğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- oğ** Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
336. **oba** A. İnan 05 İlkânun 1935
- ob** Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
- ağ** Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
337. **obak “kabile”** A. İnan, Ulus 05 İlkânun 1935
- ob** Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
- ak** Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
338. **odos / oymos “yol”** Yunanca, İ. N. Dilmen, Ulus 21 Sonkânun 1936
- oğ (oy)** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamına gelmektedir.
- od (om)** Sahip ya da süje ve obje anlamlarıyla kökün anlamını temsil eden ektir.
- os (os)** Genişlik ve umumilik ifade eden ektir.
339. **odun** H. R. Tankut, Ulus 5 Sonkânun 1936
- oğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarındadır.
- oğ** Anlamı üzerinde alan süje veya objeyi gösteren ektir.
- ot** Ateş anlamının yapılmış olduğunu gösterir.
- un** Yapılmış olan anlamı süje veya objenin yakın muhitine getiren ektir.
340. **ogon “ateş”** Rusça, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
- og** Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
- on** Bu sıcaklığın insanın egosu muhitinde tecellisini bildirir.
341. **oğuz** A. İnan, Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
- oğ** Köktür. Sahip anlamına gelmektedir.
- uz** Ektir. Sahibin veya onun aynı olduğuna inanan topluluğun geniş bir sahada tecellisini ifade eder.
342. **okıyanos** İsimsiz, Ulus 14 Sontesrin 1935
- ok** Köktür. Su anlamına gelmektedir.
- ıy** Su mefhumunu temsil eden unsurdur.
- an** Esas unsuru gösteren en yakın sahadır.
- os** Ektir. Geniş bir sahayı gösterir.
343. **okiyanos** İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
- ok** Köktür. Su anlamına gelmektedir.
- iy** Radikal köktür. Hareket ve uzaklaşma anlamındadır.
- an** Suyun bulunduğu muhite bitişikliği gösterir.
- os** Daha geniş sahalarda hareket ve uzaklaşmayı ifade eder.
344. **ol** İ. N. Dilmen, Ulus 27 Sonkânun 1936
- oğ** Köktür. Güneşi ve onun yerine geçen herhangi bir obje ya da süjeyi anlatır.
- ol** Uzak bir sahadaki süje ve objenin anlamla ilgisini gösteren ektir.
345. **olar** İ. N. Dilmen, Ulus 11 İlkânun 1935
- oğ** Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
- ol** Ektir. Egodan uzak, ayrı, belirsiz bir sahadaki süjeyi veya objeyi gösterir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje ve objede bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
346. **olmak** İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
- oğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ol** Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.

- um** Süje veya objeyi gösteren ektir.
ak Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
347. **olturmak** İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
oğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ol Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
ut Hareketin en geniş ve genel sahada yapılmış olduğunu gösterir.
ur Gerçekleşmiş hareketin bildirilmesini sağlar.
um Süje veya objeyi gösteren ektir.
ak Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
348. **omak “ilahe, aşiret, cesur, şen”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 217
oğ Ana köktür. Güneş, esas, varlık, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, ateş anlamlarına gelmektedir.
om Kök anlamlarını temsil eden birincil köktür.
ak Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
349. **omak “neşeli”** A. İnan, Ulus 05 İlkânun 1935
om Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
ak Kelimenin anlamını yamalmayan, tayin eden ektir.
350. **omay “ilahe, aşiret, cesur, şen”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 217
oğ Ana köktür. Güneş, esas, varlık, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, ateş anlamlarına gelmektedir.
om Kök anlamlarını temsil eden birincil köktür.
ay Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
351. **omuğ “ilahe, aşiret, cesur, şen”** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 217
oğ Ana köktür. Güneş, esas, varlık, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret, ateş anlamlarına gelmektedir.
om Kök anlamlarını temsil eden birincil köktür.
uğ Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
352. **onlar** İ. N. Dilmen, Ulus 11 İlkânun 1935
oğ Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
on Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
ol Ektir. Egodan uzak, ayrı, belirsiz bir sahadaki süjeyi veya objeyi gösterir.
ar Anlamın herhangi bir süje ve objede bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
353. **onlar** İ. N. Dilmen, Ulus 30 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
on Kökün anlamının tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.
ol Egodan çok uzak, ayrı, belirsiz bir süje veya objeyi işaret eden ektir.
ar Mefhumun herhangi bir sahada obje ve süjeyle bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
354. **onur** İsimsiz, Ulus 4 İlkânun 1935
oğ Güneşin parlaklığı anlamına gelmektedir.
on Güneşin parlaklığına yakın bir mefhum işaret eder.
uğ Objenin yakının ifade eden ektir.
ur Süjede parlaklığı işaret eder.
355. **ordu** İ. N. Dilmen, Ulus 18 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Kuvvet, kudret, büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelmektedir.

- or** Kök mefhumunun bir nokta veya saha üzerinde birleşmesini bildiren ektir.
ud Yapıcılık, yaptırıcılık anlamalarıyla fail olan süje veya objeyi gösteren ektir.
uğ Kelimenin anlamını tamamlayan isimlendiren ektir.
356. **osu** Kırgızca, İ. N. Dilmen, Ulus 27 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
os Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada tecelli etmesini sağlayan ektir.
uğ Anlamı tayin eden, isimlendiren ektir.
357. **oşu** Baş. İ. N. Dilmen, Ulus 27 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
oş Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada tecelli etmesini sağlayan ektir.
uğ Anlamı tayin eden, isimlendiren ektir.
358. **ot** İsimsiz, Ulus 20 Sontışrin 1935
oğ Köktür. Ateş anlamına gelmektedir.
ot Kökün anlamını temsil eden obje.
359. **oturmak** İ. N. Dilmen, Ulus 9 Mayıs 1936
oğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
ot Hareketin en geniş ve genel sahada yapılmış olduğunu gösterir.
ur Gerçekleşmiş hareketin bildirilmesini sağlar.
um Süje veya objeyi gösteren ektir.
ak Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
360. **öğle** İsimsiz, Ulus 26 Sontışrin 1935
öğ Ana köktür. Güneşin kendisi, sıcaklık, yükseklik anlamlarına gelmektedir.
ül Ektir. Uzak, engin gibi mefhumlarla objeyi sıfatlandırır.
eğ Objeyi tamamlar, tayin eder.
361. **öğleyin** İsimsiz, Ulus 26 Sontışrin 1935
öğ Ana köktür. Güneşin kendisi, sıcaklık, yükseklik anlamlarına gelmektedir.
ül Ektir. Uzak, engin gibi mefhumlarla objeyi sıfatlandırır.
eğ Objeyi tamamlar, tayin eder.
in Ektir. Objeye veya süjenin bitişik sahasında bulunmayı veya hareketi işaret eder.
362. **öğrenmek** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 216
öğ Ana köktür. Parlaklık, zeka ve hatıra anlamlarına gelmektedir.
ög Ana kökün anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
er Anlamı bir sahada karar kıldığını gösteren unsurdur.
en Süje veya objenin bitişğinde olan sahayı gösterir.
em Gösterilen sahanın merkezini ifade eder.
ek Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
363. **öğün** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
öğ Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
ün, ön Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
364. **ölmek** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 216
öğ Ana köktür. Esas, hayat, varlık, hareket, faaliyet anlamlarına gelmektedir.
öl Ektir. Kök anlamlarından uzak bir sahayı işaret eder.
em Anamlardan uzakta olan süje veya objeyi gösterir.
ek Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
365. **ön** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
öğ Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.

- ün, ön** Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
366. **paix “sulh”** Fransızca, İsimsiz, Ulus 11 Sontesrin 1935
ap Köktür. Hareket, faaliyet anlamlarına gelmektedir.
ağ Mefhumu tayin ve ifade eden ektir.
at Yapıcı ve yaptırıcı kuvvetli faildir.
az Hareketin uzak bir sahada yapıldığını gösterir.
367. **papa** A. İnan, Ulus Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları
ağ Köktür. Kuvvet ve hâkimiyet anlamlarına gelmektedir.
ap Kök anlamını temsil eden süje veya objeyi gösteren birincil köktür.
ağ Anlamı tamamlayan ektir.
368. **parasız** İ. N. Dilmen, Ulus 21 Şubat 1936
ağ Köktür. Işık, parlaklık, gıda, çokluk, bolluk anlamlarına gelmektedir.
ap Kök mefhumunu üzerinde tecelli ettiren ektir.
ar Kök mefhumunu süje ve obje üzerinde bir araya gelip bildirilmesini sağlayan ektir.
ağ Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
ız Mefhumu süjeden çok uzak bir sahaya atarak, yokluk ifade eden ektir.
369. **pek** İ. N. Dilmen, Ulus 20 Nisan 1936
eğ Köktür. Kuvvet, kudret ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
ep Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
ek Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
370. **peklik** İ. N. Dilmen, Ulus 20 Nisan 1936
eğ Köktür. Kuvvet, kudret ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
ep Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
ek Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
il Anlamı engin bir sahaya taşıyarak sıfatlaştıran ektir.
ik Bu sıfat anlamlı kelimeyi yeniden isimlendiren ektir.
371. **peşaver “Hindistan’da yer adı”** H. R. Tankut, Ulus 5 Nisan 1936
iğ Ana köktür. Hayat anlamına gelmektedir.
ip Ana kök anlamının temsil eden birincil köktür.
eş Uzak bir mesafe ve geniş bir saha gösteren unsurdur.
av Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını ifade eder.
er Mesken ve saha gösteren unsurdur.
372. **peuple “halk”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
öğ Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
öp Kökün anlamını kendisinde temsil eden ektir.
öl Kapsam bildiren bir ektir.
eğ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
373. **pith “rica etmek”** Grek. H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 124
ig Ana köktür. Esas ve aşk anlamlarına gelmektedir.
ip Ana kök anlamını kendisinde tecelli ettiren birincil köktür.
ih Anlamın süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösteren elemandır.
374. **poblo “halk”** İtalyanca, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
oğ Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
ob Kökün anlamını kendisinde temsil eden ektir.
ol Kapsam bildiren bir ektir.
oğ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
375. **poly “birçok”** Yunanca, İ. N. Dilmen, Ulus 19 Nisan 1936
oğ Köktür. Çokluk anlamına gelmektedir.

- op** Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
- ol** Çokluğun engin olduğunu gösteren kelimeyi sıfatlandıran ektir.
- iğ** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
376. **populus “halk”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 18 Nisan 1936
- oğ** Köktür. Varlık ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
- op** Kökün anlamını kendisinde temsil eden ektir.
- ul** Kapsam bildiren bir ektir.
- us** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
377. **pur “ateş”** Grek. İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
- uğ** Köktür. Sıcaklık anlamına
- up** Kökü manasında tecelli ettiren objedir.
- ur** Objede sıcaklığın tekrarını ifade eden ektir.
378. **Puramak** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
- uğ** Açıklama yok.
- up** Açıklama yok.
- ur** Açıklama yok.
- am** Açıklama yok.
- ak** Açıklama yok.
379. **pür** İ. N. Dilmen, Ulus 21 Nisan 1936
- üğ** Köktür. Kuvvet, kudret ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
- üp** Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
- ür** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
380. **pür “kömür, kavurmak”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
- üğ** Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
- üp** Hararet mefhumunun mutlak şiddet derecelerini gösteren ektir.
- ür** Fikri tamamlayan ektir.
381. **quand “ne zaman”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 3 Mayıs 1936
- uğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- uk** Ana kök mefhumunu üzerine alarak taşıyan ektir.
- uğ** Mefhumun ilgili olduğu süje objeyi gösterir ektir.
- an** Yakın muhit anlamı verir.
- ad** Mefhumun olmuş, yapılmış olduğunu gösteren elemandır.
382. **quando “ne zaman”** İtalyanca, İ. N. Dilmen, Ulus 3 Mayıs 1936
- uğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- uk** Ana kök mefhumunu üzerine alarak taşıyan ektir.
- uğ** Mefhumun ilgili olduğu süje objeyi gösterir ektir.
- an** Yakın muhit anlamı verir.
- ad** Mefhumun olmuş, yapılmış olduğunu gösteren elemandır.
- oğ** Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
383. **ra “Mısır tanrısı”** A. İnan, Ulus 06 İlkânun 1935
- ağ** Köktür. Güneş, parlaklık, sahip, tanrı anlamlarına gelmektedir.
- ar** Açıklama yok.
- ağ** Açıklama yok.
384. **rab** İsimsiz, Ulus 21 Sontesrin 1935
- ay** Köktür. Büyüklük, kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- ar** Ektir. Düşünülen şeyin olduğunu ifade eder.
- ap** Ektir. Kendisinde kökün uluhiyette ait bütün mefhumlarını temerküz ve takarrür ettiği süje veya obje.
- iğ** Ektir. Düşünülen mefhumu haiz olanı isimlendirir.
385. **rah “yol”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 20 Sonkânun 1936

- ağ** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamlarına gelmektedir.
- ar** Anlamın herhangi bir süje ve objede bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlayan ektir.
- ah** Süje ve objeyi ifade eden ektir.
- 386. recül “erkek”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 17 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Kuvvet, kudret anlamlarına gelmektedir.
- er** Kök mefhumunun bir saha ve obje üzerinde bir araya getirilip bildirilmesini sağlayan ektir.
- ec** Süje veya obje gösteren ektir.
- ül** Kuvvet ve kudretin bir süje veya obje üzerinde bir araya geldiğini gösteren ektir.
- 387. ris** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
- iğ** *Açıklama yok.*
- iv** *Açıklama yok.*
- ir** *Açıklama yok.*
- is** *Açıklama yok.*
- 388. river “kıyı”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 27 Nisan 1936
- iğ** Köktür. Su ve toprak anlamlarına gelmektedir.
- ir** Hareketin bildirildiğini anlatan ektir.
- iv** Kökün anlamının birleştiği ve bildirildiği süje veya objeyi gösteren ektir.
- eğ** Kelimeyi tamamlayan ve isimlendiren ektir.
- 389. rok “sene”** A. İnan, Ulus 03 Şubat 1936
- oğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- or** Ektir. Kök mefhumunun herhangi bir saha üzerinde karar kılmasını sağlar.
- ok** Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
- 390. sabah** İsimsiz, Ulus 18 Senteşrin 1935
- ağ** Köktür. Güneş anlamındadır.
- as** Oldukça uzak ve geniş bir sahayı, bu sahada bulunan obje ve süjenin münasebetini gösterir.
- ab** Hareket, uzatma, imtidat anlamlarına gelmektedir.
- ah** Yer işaret eden ektir.
- 391. sabahley** İsimsiz, Ulus 18 Senteşrin 1935
- ağ** Köktür. Güneş anlamındadır.
- as** Oldukça uzak ve geniş bir sahayı, bu sahada bulunan obje ve süjenin münasebetini gösterir.
- ab** Hareket, Uzatma, imtidât anlamlarına gelmektedir.
- ah** Yer işaret eder.
- ıl** Ektir. Geniş engin şümül gibi mefhumlarla objeyi vasıflandırır.
- ey** Ektir. Görülmüş olan güneşin yerini tespit ve işaret eder.
- 392. sabahleyin** İsimsiz, Ulus 18 Senteşrin 1935
- ağ** Köktür. Güneş anlamındadır.
- as** Oldukça uzak ve geniş bir sahayı, bu sahada bulunan obje ve süjenin münasebetini gösterir.
- ab** Hareket, Uzatma, imtidât anlamlarına gelmektedir.
- ah** Yer işaret eder.
- ıl** Ektir. Geniş engin şümül gibi mefhumlarla objeyi vasıflandırır.
- ey** Ektir. Görülmüş olan güneşin yerini tespit ve işaret eder.
- in** Ektir. Objenin en yakın bitişik sahasını ve süjenin hareketini gösterir.
- 393. sago “ırmak ismi”** İsimsiz, Ulus 3 İlkâkanun 1935
- ağ** Köktür. Türkün kendisini gösterir. Türk kendisini güneş yerine koymuştur.

- as Ektir. Oldukça geniş bir sahayı gösterir.
ag Anlamı tamamlayan tayin ve ifade eden ektir.
oğ Sağ tarafta olan bir şey ifade eder.
394. sağ İsimsiz, Ulus 3 İlkânun 1935
ağ Köktür. Türkün kendisini gösterir. Türk kendisini güneş yerine koymuştur.
as Ektir. Oldukça geniş bir sahayı gösterir.
ağ Anlamı tamamlayan tayin ve ifadeden ektir.
395. sağ “parlamak” Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 26 Mart 1936
ağ Ana köktür. Işık anlamına gelmektedir.
as Oldukça geniş bir sahayı ve uzaklığı ifade eden ektir.
ağ Ana kök anlamını temsil eden süje ve objeyi gösteren ektir.
396. sağnak H. R. Tankut, Ulus 26 Mart 1936
ağ Ana köktür. Işık anlamına gelmektedir.
as Oldukça geniş bir sahayı ve uzaklığı ifade eden ektir.
ağ Ana kök anlamını temsil eden süje ve objeyi gösteren ektir.
an İfade rolünü yapan unsurdur.
ak Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
397. sahir “kaya” H. R. Tankut, Ulus 26 Mart 1936
ağ Köktür. Yükseklik ifade etmektedir.
as Oldukça uzak bir mesafeyi ve genişliği bildirir.
ah Ana kök anlamını temsil eden süje objeyi gösteren ektir.
ir Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
398. sak “dağ sağrısı” H. R. Tankut, Ulus 25 Mart 1936
ağ Köktür. Yükseklik ifade etmektedir.
as Oldukça uzak bir mesafeyi ve genişliği bildirir.
ak Ana kök anlamını temsil eden süje objeyi gösteren ektir.
399. sakar “hayvanın alındaki şekil” H. R. Tankut, Ulus 27 Mart 1936
ağ Ana köktür. Işık anlamına gelmektedir.
as Oldukça geniş bir sahayı ve uzaklığı ifade eden ektir.
ak Ana kök anlamını temsil eden süje ve objeyi gösteren ektir.
ar Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
400. sakin İsimsiz, Ulus 11 Sontışın 1935
eğ Köktür. Hareket anlamındadır.
es Kökün anlamını uzaklaştıran harekettir.
ek Kendinden evvelki anlamla ilgili süjeyi gösterir.
in Süjeye en yakın sahayı gösterir.
401. sâl İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamalarına gelmektedir.
as Kökün anlamı ortaya çıkaran ektir.
al Geniş ve büyük bir sahayı işaret eden ektir.
402. sara “tan yeri, ağarmak” Yakutça, A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneş ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
as Mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren ektir.
ar Aydınlığın bu uzak sahada oluştuğunu gösteren ektir.
ağ Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
403. sarı A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneş ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
as Mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren ektir.
ar Aydınlığın bu uzak sahada oluştuğunu gösteren ektir.
ağ Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.

404. **sarık “şaf, fecir”** Yakutça, A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneş ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
as Mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren ektir.
ar Aydınlığın bu uzak sahada oluştuğunu gösteren ektir.
ık Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
405. **sav** İsimsiz, Ulus 7 İlkânun 1935
ağ Köktür. Seda anlamındadır.
as Seda kavramının oldukça geniş bir sahada tezahür ve tecellisidir.
av Ektir. Kavramı isimlendirir.
406. **sayf “yaz”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 09 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
as Hareketin oldukça uzak bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
ay Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
af Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
407. **saykal “cila, parlaklık”** Arapça, H. R. Tankut, Ulus 26 Mart 1936
ağ Ana köktür. Işık anlamına gelmektedir.
as Oldukça geniş bir sahayı ve uzaklığı ifade eden ektir.
ay Ana kök anlamını temsil eden süje ve objeyi gösteren ektir.
ak İfade rolünü yapan unsurdur.
al Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
408. **se** İ. N. Dilmen, Ulus 2 Mayıs 1936
iğ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
is Süje veya objedeki hareketin uzak bir sahada olduğunu gösterir.
eğ Anlamını tayin ve ifade edip isimlendiren ektir.
409. **see “deniz”** Almanca, İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
es Oldukça geniş bir saha ifade eder ve suyun sahaya ilişkisini gösterir.
eğ Kelimeyi tamamlayarak isimlendiren ektir.
410. **selt “yükseltmiş”** Keltçe, İ. N. Dilmen 2. Türk Tarih Kongresi Tezler Müzakere Zabıtları, 2010: 94
eğ Ana köktür. Işık, parlaklık, kuvvet, kudret, ses, söz, hararet, hareket anlamlarına gelmektedir.
es Ana kök anlamının oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
el Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
et Kelimenin anlamını yapan ve yaptıranı gösteren elemandır.
411. **sen** İ. N. Dilmen, Ulus 09 İlkânun 1935
eğ Köktür. Güneş, Allah, sahip, efendi anlamlarına gelir.
es Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
en Uzak bir sahayı gösteren ektir.
eğ Egodan uzakta iken onu “n” sahasına yaklaştıran unsurdur. (Kelime sonunda söylenen “n” genizden söylenen Türk n’sidir.)
412. **sene** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamlarına gelmektedir.
es Kökün anlamının yakın sahaya taşıdığını gösteren ektir.
en Kökün anlamının yakın sahaya taşıdığını gösteren ektir. (Her ne kadar iki ek üst üste gelmiş gibi görünse burada bu an ekinin eğ şeklinde alınması ve anlaşılması gerekmektedir.)
eğ Kelimeyi tayin eden ve isimlendiren ektir.
413. **serma “kış”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 13 Nisan 1936
eğ Köktür. Güneşin sıcaklığı anlamına gelmektedir.

- es** Kök anlamını çok uzak bir sahaya taşır.
er Oluşan anlamın bildirilmesini sağlar.
em Bildirilen anlamın ait olduğu süje ve objeyi gösteren elemandır.
ağ Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
414. **ses** İsimsiz, Ulus 7 İlkâkanun 1935
eğ Ana köktür seda anlamındadır.
es Ektir. Merkezden oldukça uzak bir sahayı gösterir.
eğ Ektir. Geniş bir sahaya nüzul eden mefhumun ifadesidir.
415. **sevda** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 46
eğ Ana köktür. Ateş, hareket anlamlarına gelmektedir.
es Süje veya obje nazaran oldukça uzak ve geniş bir saha gösteren ektir.
ev Kök anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösterir.
ad Uzak bir sahada ateşin yapılmış olduğunu, bulunmuş olduğunu gösterir.
ağ Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
416. **sevgi** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 43- 44
eğ Ana köktür. Ateş, hareket anlamlarına gelmektedir.
es Süje veya obje nazaran oldukça uzak ve geniş bir saha gösteren ektir.
ev Kök anlamını kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösterir.
eg Süje veya objeyi gösterir. (Kelimenin anlamının iki süjeye ihtiyacı olmasından dolayı bu kelime süje gösteren iki unsur vardır.)
iğ Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
417. **seyhun** İsimsiz, Ulus 3 İlkâkanun 1935
eğ Altay'daki Türkü işaret eder.
es Ektir. Oldukça uzak bir sahayı gösterir.
ey Kendinden evvelki mefhumu tamamlar.
eh Uzakta bulunan bir objeyi tayin ve ifade eder.
un Söylenen objenin Altaylardan uzak bir yerde olduğunun gösterir.
418. **sız “olumsuzluk eki olarak işlenen sız eki”** İ. N. Dilmen, Ulus 20 Şubat 1936
ıs Hangi kelimenin sonuna gelirse onun anlamını tamamlayarak ifade eden ektir.
ız Mefhumu süjeden çok uzak bir sahaya atarak, yokluk ifade eden ektir.
419. **sib “rahîp, kâhin”** Sümerce, H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 63
iğ Ana köktür. Parlaklık, zekâ ve ilim anlamlarına gelmektedir.
is Oldukça geniş bir sahayı ifade eden unsurdur.
ib Zekânın bir saha içerisinde temsil edildiği süje veya objedir.
420. **sidus** İsimsiz, Ulus 27 İlkânun 1935
iğ Köktür. Güneş, Güneşin parlaklığı, ateş, sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
is Kökün anlamlarını kendinde tecelli ettiren objeyi gösterir.
id Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eder.
üs Ektir. Oldukça geniş ve uzak bir sahadaki objeyi gösterir.
421. **sin “şahıs ve hüküm gösteren bir kelimedir.”** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Mart 1936
iğ Köktür. Esas anlamına gelmektedir. Doğrudan doğruya egoyu gösterir.
is Egodan oldukça uzak bir sahada bulunan süje ve objenin varlığını gösteren ektir.
in Uzaktaki süje veya objenin egonun yakın sahasına getirildiğini gösteren ektir.
422. **siniz** İ. N. Dilmen, Ulus 17 Mart 1936

- is Oldukça uzak bir saha ifade eder.
in Egoya en yakın bitişik sahayı gösteren ektir.
iz En uzak sahaya delalet eder.
423. siyava “işbu” Çuvaşça, İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
is Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.
iy Kökle aynı anlama gelen ana köktür. Türk lehçelerinde bu eleman düşmüştür.
av Anlamı kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
ağ Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir.
424. siz İ. N. Dilmen, Ulus 09 İlkânun 1935
iğ Köktür. Güneş, Allah, Sahip, Efendi anlamlarına gelir.
is Ana kökteki mefhumu kendinde tecelli ettiren unsurdur.
iz Uzak bir sahayı gösteren ektir.
425. sogdiyan İsimsiz, Ulus 3 İlkânun 1935
ağ Köktür. Türkün kendisini gösterir. Türk kendisini güneş yerine koymuştur.
as Ektir. Oldukça geniş bir sahayı gösterir.
ag Anlamı tamamlayan tayin ve ifadeden ektir.
oğ Sağ tarafta olan bir şey ifade eder.
ut Ektir. Kendinden önceki kelimenin anlamını tamamlar.
iy Cenupta bir yeri gösterir.
an Bir yer işaret eder.
426. sogut İsimsiz, Ulus 3 İlkânun 1935
ağ Köktür. Türkün kendisini gösterir. Türk kendisini güneş yerine koymuştur.
as Ektir. Oldukça geniş bir sahayı gösterir.
ag Anlamı tamamlayan tayin ve ifadeden ektir.
oğ Sağ tarafta olan bir şey ifade eder.
ut Ektir. Kendinden önceki kelimenin anlamını tamamlar.
427. sol İsimsiz, Ulus 4 İlkânun 1935
oğ Altaylarda Türk demektir.
os Oldukça geniş bir sahayı ifade eder.
oğ Ektir. Anlamı tamamlayıp ifade eder.
ol Ektir. Uzak, geniş, engin anlamlarına gelir.
428. soldat “asker” Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 18 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Yükseklik, büyüklük anlamlarına gelir.
os Anlamın oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
ol Mefhumun en geniş sahaya kadar etkisini gösteren ektir.
oğ Søjeyi gösteren unsurdur.
at Yaygın ve engin anlamın sükjede yerleştiğini gösteren ektir.
429. soleil Latince İsimsiz, Ulus 24 İlkânun 1935
oğ Köktür. Güneşin kendisidir.
os Ektir. Güneşin oldukça geniş bir sahaya intişarını ifade eder.
oğ Ektir. Kendinden önceki mefhumu tamamlar, tayin eder, ifade eder.
ol Ektir. Enginlik, genişlik, şümul, ıstık bildirir.
ey Kelimenin manasını tamamlar ve onu isimlendirir.
430. son “3. şahıs için kullanılan unsur” Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 11 Mart 1936
oğ Köktür. Esas anlamına gelmektedir. Doğrudan doğruya egoyu gösterir.
os Egodan oldukça uzak bir sahada bulunan sükje ve objenin varlığını gösteren ektir.

- on** Uzaktaki süje veya objenin egonun yakın sahasına getirildiğini gösteren ektir.
- 431. stare “oturmak”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 6 Mayıs 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
as Kökün anlamının en yaygın sahada bulunduğunu gösteren ektir.
at Hareketin en geniş ve genel sahada yapılmış olduğunu gösterir.
ar Gerçekleşmiş hareketin bildirilmesini sağlar.
eğ Kelimeyi tamamlayan veya isimlendiren ektir.
- 432. stella “yıldız”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Ziya, ılık, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
et Kök mefhumunu gösteren elemandır.
eğ Sözü tamamlayan ve isimlendiren ektir.
al Kavramı bir yerde toplayan ve bildiren ektir.
eğ Süje ve objeyi gösteren ektir.
- 433. sua “ateş”** Baskça, A. İnan, Ulus 13 İlkânun 1935
uğ Köktür. Sıcaklık, ateş, güneş anlamlarına gelmektedir.
us Ektir. Sıcaklığın oldukça geniş bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
uğ Uzak sahada tecelli eden sıcaklığın tecelli ettiği süje veya objeyi gösterir.
ağ Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
- 434. sua “ateş”** Baskça, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
uğ Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
us Sıcaklığın oldukça geniş bir sahada hissettiren objedir.
ağ İşte bu mefhumu tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
- 435. suak “kuvvetli sıcak”** Başkurtça, A. İnan, Ulus 13 İlkânun 1935
uğ Köktür. Sıcaklık, ateş, güneş anlamlarına gelmektedir.
us Ektir. Sıcaklığın oldukça geniş bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
uğ Uzak sahada tecelli eden sıcaklığın tecelli ettiği süje veya objeyi gösterir.
ak Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
- 436. suk “yok”** Çuvaşça, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Şubat 1936
uğ Köktür. Uzaklaşma, bitme, tükenme, kesilme anlamlarına gelmektedir.
us Kelimeye olumsuz anlamı veren ektir.
uk Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
- 437. sukut “alçalma”** Arapça, H. R. Tankut, Ulus 28 Mart 1936
uğ Ana köktür. Yükseklik anlamına gelmektedir.
us Anlamın oldukça geniş ve uzak bir sahada obje veya süje üzerinde belirttiğini gösterir.
uk Obje ve süjeyi gösteren ektir.
ut Yapıcılık, yaptırıcılık rolüyle yüksekliğin süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösterir.
- 438. sukut “yüksek”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 28 Mart 1936
uğ Ana köktür. Yükseklik anlamına gelmektedir.
us Anlamın oldukça geniş ve uzak bir sahada obje veya süje üzerinde belirttiğini gösterir.
uk Obje ve süjeyi gösteren ektir.
ut Yapıcılık, yaptırıcılık rolüyle yüksekliğin süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösterir.
- 439. suluh** İsimsiz, Ulus 12 Sontışrin 1935
uğ Köktür. Hareket anlamı taşımaktadır.
us Ektir. Oldukça uzak bir sahayı gösterir.
ul Ektir. Mefhumu gayrişahsi kılıp, genelleştirir.

- uh** Manayı tamamlar, tespit eder.
- 440. sur** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 66
- uğ** Ana köktür. Saha ve yayılma anlamlarına gelmektedir.
- us** Uzak bir mesafeyi gösteren ektir.
- ur** Anlamın herhangi bir sahada karar kıldığını bildiren ektir.
- 441. susmak** İsimsiz, Ulus 7 İlkânun 1935
- uğ** Ana köktür. Seda anlamındadır.
- us** Ektir. Kökün anlamının geniş bir sahada tezahür ettiğini gösterir.
- uğ** Ektir. Mefhumi isimlendirir.
- us** Mefhumun daha uzak bir alanda olduğunu gösterir ektir.
- um** Menfi mefhumu kendinde tecelli ettiren süjeyi gösterir.
- ak** Bunun ifade ve tayinine yarayan mefhumu isimlendiren ektir.
- 442. suud “yükselme”** Arapça, H. R. Tankut, Ulus 28 Mart 1936
- uğ** Ana köktür. Yükseklik anlamına gelmektedir.
- us** Anlamın oldukça geniş ve uzak bir sahada obje veya süje üzerinde belirlediğini gösterir.
- uğ** Obje ve süjeyi gösteren ektir.
- ud** Yapıcılık, yaptırıcılık rolüyle yüksekliğin süje veya obje üzerinde oluştuğunu gösterir.
- 443. sükûn** İ. M. MAYAKON, Ulus 11 İlkteşrin 1936
- uğ** Ana köktür. Hareket ve faaliyet anlamlarına gelmektedir.
- üs** Ana kök anlamının uzak bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ük** Uzak sahaya yayılan hareketi üzerinde tecelli ettiren unsurdur.
- ün** Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
- 444. şark** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
- ağ** Güneşin kendisidir.
- aş** Güneşin uzak bir mesafede olduğunu işaret eder.
- ar** Güneşin uzak mesafede belli bir noktada yerleştiği yeri göstermeye yarayan ektir.
- ak** Güneşin oldukça uzakta görüldüğünü gösteren ektir.
- 445. şeyban “özel isim”** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 64
- eğ** Ana köktür. Parlaklık, zekâ ve ilim anlamlarına gelmektedir.
- eş** Oldukça geniş bir sahayı ifade eden unsurdur.
- ey** Zeka ve kuvvetin süje veya objeye tecelli ettiğini gösteren ektir.
- ab** Zekânın bir saha içerisinde temsil edildiği süje veya objedir.
- an** Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
- 446. şita “kış”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 14 Nisan 1936
- iğ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- iş** Anlama çok uzak bir saha gösteren ektir.
- it** Soğuğun etkili olduğunu gösterir.
- ağ** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
- 447. şu** İ. N. Dilmen, Ulus 27 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- uş** Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada tecelli etmesini sağlayan ektir.
- uğ** Anlamı tayin eden, isimlendiren ektir.
- 448. şunlar** İ. N. Dilmen, Ulus 30 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- uş** Kökün anlamının tecelli ettiği süje veya objeyi gösteren ektir.

- un** Kökün anlamını tayin ve ifade eden ektir. (Burada Uğ şeklinden Un şekline dönüşü göz ardı etmemek gerekir.)
- ul** Mefhumu en geniş ve en yaygın sahaya taşıyan ektir.
- ar** Mefhumun herhangi bir sahada obje ve süjeyle bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
449. **tamar** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Şubat 1936
- ağ** Köktür. Esas, hayat, söz, su, anlamlarına gelmektedir.
- at** Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık ifade eder.
- am** Doğrudan doğruya süje veya objenin anlamıyla ana kök mefhumunu tecelli ettiren elemandır.
- ır** Mefhumun belirli bir saha üzerinde bir araya getirilmesini ve bildirilmesini sağlar.
450. **tanrı** İsimsiz, Ulus 21 Sontışrin 1935
- ağ** Köktür. Kuvvet, kudret, büyük, sahip, saratıcı, coşkun, cesur, diribaş, iyilik yapmayı seven anlamlarına gelmektedir.
- at** Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık gösterir.
- an** Ektir. Süje ve objenin bitişiğindeki herhangi bir varlığı, oluşu ve hareketi bildirir.
- ağ** Obje veya süje işaret eder.
- ar** Ektir. Düşünülen şeyin olduğunu ifade eder.
- iğ** Ektir. Düşünceyi tamamlar ve ona ad olur.
451. **tarih** İ. N. Dilmen, Ulus 21 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamına gelmektedir.
- at** Yapılmış olmaklık anlamıyla kök mefhumunu temsil eden ektir.
- ar** Uzunluk ve geniş bir sahaya yayılmayı bildiren ektir.
- iğ** Uzunluğun bildirdiği süje veya objeyi gösteren elemandır.
- ih** Bütün bu anlamları isimlendiren ektir.
452. **tarik “yol”** Arapça, İ. N. Dilmen, Ulus 21 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamına gelmektedir.
- at** Yapılmış olmaklık anlamıyla kök mefhumunu temsil eden ektir.
- ar** Uzunluk ve geniş bir sahaya yayılmayı bildiren ektir.
- iğ** Uzunluğun bildirdiği süje veya objeyi gösteren elemandır.
- ik** Bütün bu anlamları isimlendiren ektir.
453. **taş** İsimsiz, Ulus 20 Sontışrin 1935
- ağ** Güneş, ışık, hareket anlamlarına gelmektedir.
- at** Kökün anlamına haiz olan objedir.
- aş** Objenin kökten uzakta bulunduğunu gösterir ektir.
454. **tedik “akıl”** Uygurca, A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
- eğ** Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
- ed** Ektir. Faaliyet ifade eder.
- ik** Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
455. **tekamül** İsimsiz, Ulus 13 Sontışrin 1935
- et** Bu kelimenin kaldırılması gerekmektedir.
- ek** Köktür. Büyüklük, genişlik, yükseklik, fazlalık, aydınlık anlamlarına gelir.
- am** Ektir. Kökün mefhumlarının kendinde tecelli ettiğini gösterir.
- ül** Ektir. Şümül içinde gayrişahsilik gösterir.
456. **tekemmül** İsimsiz, Ulus 13 Sontışrin 1935
- et** Yapıcı yaptırıcı anlamını gösterir.
- ek** Büyüklük, Çokluk anlamlarına gelir.
- eğ** Anlamı tayin ve ifade eden ektir.

- em** Yapıcılığı kendinde toplayan süjedir.
ül Şümul ve umumiyet bildirir.
457. **tektir** H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 121
eğ Ana köktür. Kuvvet ve hareket anlamlarına gelmektedir.
et Anlama aksiyon veren unsurdur.
ek Anlamı üzerine alan obje veya süjeyi temsil eder.
et Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık ifade eden ektir.
ir Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
458. **tekton** İ. N. Dilmen, Ulus 25 Sonkânun 1936
eğ Köktür. Yapmak inşa etmek anlamına gelmektedir.
et Kökün anlamını yapan, yaptıran veya yapılmış olmaklık ifade eden şekilde gösteren ektir.
ek Kökün anlamın kendi üzerinde yapılmış olduğunu gösterir.
et Bu anlama sahip olan unsuru gösterir.
on Anlamı tamamlayan ve isimlendiren ektir.
459. **tel-o “istemek”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
eğ Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
et Ana köke müspet yaptırıcı bir vasıf verir.
el Ana kökün yaptırıcı vasfını uzaklara, belirsizliğe atar.
eğ Fikri tamamlar.
460. **tengir “deniz”** Macarca, İsimsiz, Ulus 31 İlkânun 1935
eğ Köktür. Su anlamına gelmektedir.
et Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık gösterir.
en Yakın bir sahayı gösteren ektir.
eg Kara parçasını gösteren kelime unsurudur.
ir Suyun kara ittisalinde takarrürüne işaret eder.
461. **tetey “büyük kız kardeş”** Kazakça, A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
eğ Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
et Ektir. Faaliyet ifade eder.
ey Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
462. **tetik “akıl”** Kırgızca, A. İnan, Ulus 29 Nisan 1936
eğ Köktür. Esas, asıl anlamlarına gelmektedir.
et Ektir. Faaliyet ifade eder.
ik Kökün anlamının bir şahısta tecellisini ifade eden ektir.
463. **ther-o “ısıtmak”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 23 Nisan 1936
eğ Hareketi anlatan ana kök. Sıcaklık, alev, ateş anlamlarındadır.
et Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık bildiren birinci derece köktür.
er Fikri tamamlayan ektir.
464. **tok** H. R. Tankut, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 116
ağ Ana köktür. Kuvvet, kudret ve hareket anlamındadır.
at Anlama aksiyon veren unsurdur.
ok Anlamın tecelli ettiği süje veya objedir.
465. **toprak** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 56
oğ Ana köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
ot Sahiplik anlamını kendisinde tecelli ettiren unsurdur.
op Süje objenin kendisini gösteren elemandır.
or Her hangi bir sahada anlamın istikrarda karar kıldığını gösteren ektir.
ak Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
466. **torani** H. R. Tankut, Ulus 8 Şubat 1936
ağ Köktür. Asıl, esas, kuvvet, kudret, yükseklik anlamlarına gelmektedir.

- at** Radikal kök olarak sahiplik ifade eder.
or Yakın bir sahadaki hareketi gösteren ektir.
an Anlamı süje veya objenin bitişiğine taşıyan ektir.
iğ Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
- 467. trop “çok”** Fr. İ. N. Dilmen, Ulus 21 Nisan 1936
oğ Köktür. Kuvvet, kudret ve çokluk anlamlarına gelmektedir.
op Kökün anlamını üzerinde alarak temsil eden ektir.
or Kök mefhumunun obje ve süjeyle bir araya getirilip bildirildiğini anlatan ektir.
op Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
- 468. tugar “bir kavim adı”** H. R. Tankut, Ulus 7 Şubat 1936
uğ Ana köktür. Işık, ses, yücelik ifade eder.
ut Köktür. Ana kökün vasıflarının sahibidir.
ug İçinde bulunulan durumun ifadesini anlatan ektir.
ar Anlamın süje ve obje üzerinde karar kıldığını bildiren ektir.
- 469. turan** H. R. Tankut, Ulus 6 Şubat 1936
ağ Köktür. Asıl, esas, kuvvet, kudret, yükseklik anlamlarına gelmektedir.
at Radikal kök olarak sahiplik ifade eder.
ur Yakın bir sahadaki hareketi gösteren ektir.
an Anlamı süje veya objenin bitişiğine taşıyan ektir.
- 470. turannos “hükümdar, diktatör”** Etice, H. R. Tankut, Ulus 9 Şubat 1936
uğ Ana köktür. Büyüklük ve kudret anlamlarına gelmektedir.
ut Kökün anlamının bir süje veya obje üzerinde yapıldığı anlamına gelen ektir.
ur Anlamın bir süje ve obje üzerindeki istikrarını gösteren ektir.
ağ Meydana gelen hali ifade eden ektir.
an Bildirilmiş anlamı süje veya objenin yakın sahasına, bitişiğine taşıyan ektir.
os Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
- 471. turda “sınımlanacak yer”** Yakutça, H. R. Tankut, Ulus 5 Şubat 1936
uğ Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
ut Radikal kök olarak sahiplik ifade eder.
ur Yakın bir sahadaki hareketi gösteren ektir.
ad Açıklama yok.
ağ Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
uğ Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
- 472. turova** H. R. Tankut, Ulus 5 Şubat 1936
uğ Köktür. Asıl, esas anlamlarına gelmektedir.
ut Radikal kök olarak sahiplik ifade eder.
ur Yakın bir sahadaki hareketi gösteren ektir.
ov Anlamı üzerinde karar kılınan yakın bir sahada süje veya objeyi gösteren ektir.
ağ Anlamı tamamlayan, isimlendiren ektir.
- 473. tuz “ateş”** Macarca, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
uğ Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
ut Bu sıcaklığı yapan yaptırılmış olduğunu ifade eden ektir.
uz İşte bu mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren unsurdur.
- 474. türemek** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 58
üğ Ana köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
üt Sahiplik anlamını kendisinde tecelli ettiren unsurdur.
ür Süje objenin kendisini gösteren elemandır.
em Her hangi bir sahada anlamın istikrarda karar kıldığını gösteren ektir.

- ek** Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
475. **ubay “büyük”** A. İnan, Ulus 05 İlkânun 1935
- ub** Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
- ay** Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
476. **udun “ocak, fırın”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 5 Sonkânun 1936
- oğ** Köktür. Hareket ve ateş anlamlarındadır.
- oğ** Anlamı üzerinde alan süje veya objeyi gösteren ektir.
- ot** Ateş anlamının yapılmış olduğunu gösterir.
- un** Yapılmış olan anlamı süje veya objenin yakın muhitine getiren ektir.
477. **ufa “ateş”** Berberice, İsimsiz, Ulus 15 İlkânun 1935
- uğ** Köktür. Sıcaklık anlamına gelmektedir.
- uf** Sıcaklığı kendisinde tecelli ve tecessüm ettiren mefhumdur.
- ağ** Bu mefhumu tamamlayan tayin eden ve ifade eden ektir.
478. **uhi “yok”** Yunanca, İ. N. Dilmen, Ulus 01 Mart 1936
- uğ** Köktür. Esas anlamına gelmektedir.
- uh** H sesi z’den değişmiştir. Anlamın uzak bir sahada dağılıp yayıldığını gösteren ektir.
- iğ** Anlamın uzakta kaldığı süje ve objeyi gösterir.
479. **ulu** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 68
- uğ** Ana köktür. Yükseklik, büyüklük anlamlarına gelmektedir.
- ul** Sınırsızlık, çok uzaklık ve şahsi olmamaklık ifade eden ektir.
- uğ** Kelimeyi ve anlamı ifade eden ektir.
480. **ulus** İsimsiz, Ulus 2 Sontesrin 1935
- uğ** Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk, genişlik anlamlarına gelir.
- ul** Şümul ve gayri şahsilik bildirir.
- uğ** Ektir.
- us** Herhangi bir süje veya objenin oldukça geniş bir sahada bulunduğunu gösterir.
481. **uluv “yükseklik, büyüklük”** H. R. Tankut, Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri, 1936: 68
- uğ** Ana köktür. Yükseklik, büyüklük anlamlarına gelmektedir.
- ul** Sınırsızlık, çok uzaklık ve şahsi olmamaklık ifade eden ektir.
- uv** Kelimeyi ve anlamı ifade eden ektir.
482. **umay** A. İnan, Ulus 05 İlkânun 1935
- um** Köktür. Büyüklük, yükseklik, çokluk anlamlarına gelir.
- ay** Kelimenin anlamını tamamlayan, tayin eden ektir.
483. **unutmak** H. F. Kvergic, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 333
- uğ** Ana köktür. Zekâ anlamına gelmektedir.
- un** Egonun yakın, bitişiğindeki sahayı gösterir.
- ut** Ana kökün geniş sahadaki yaygınlığını gösterir.
- um** Anlamı kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren elemandır.
- ak** Kelimenin anlamını tamamlayan ve isimlendiren ektir.
484. **urah “hüküm, karar, emir”** A. İnan, Ulus 03 Şubat 1936
- uğ** Köktür. Hareket ve zaman anlamlarına gelmektedir.
- ur** Ektir. Kök mefhumunun herhangi bir saha üzerinde karar kılmasını sağlar.
- ah** Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
485. **uşbu** İ. N. Dilmen, Ulus 29 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
- uş** Kökün anlamının oldukça geniş bir sahada yayılmasını gösteren ektir.

- uğ** Kökle aynı anlama gelen ana köktür. Türk lehçelerinde bu eleman düşmüştür.
- ub** Anlamı kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösteren ektir.
- uğ** Köktür. Esas, sahip, Allah, efendi anlamlarına gelmektedir.
486. **ut “güneş”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 4 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Güneşin kendisi ve vasıflarını ifade eder.
- ut** Bu vasıfları kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösterir.
487. **uta “Nuh peygamberin ismi”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 4 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Güneşin kendisi ve vasıflarını ifade eder.
- ut** Bu vasıfları kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösterir.
- ağ** Süje ve objedir. Güneşi göstermek için kullanılır.
488. **utu “güneş”** Sümerce, H. R. Tankut, Ulus 4 Sonkânun 1936
- uğ** Köktür. Güneşin kendisi ve vasıflarını ifade eder.
- ut** Bu vasıfları kendisinde tecelli ettiren süje veya objeyi gösterir.
- uğ** Süje ve objedir. Güneşi göstermek için kullanılır.
489. **Uygunsuz** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Şubat 1936
- uy** Köktür. Fikir, ses, haber, meram, niyet, vakit, zaman, anlamlarına gelmektedir.
- ug** Kökün anlamının belirdiği süje ve objeyi gösterir.
- un** Bu anlamın süjenin yakın sahasına taşıdığını gösteren ektir.
- uğ** Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
- uz** Anlamın çok uzak bir sahada bulunduğunu süjeye uygun olmadığını gösteren ektir.
490. **uyumak** İsimsiz, Ulus 1 İlkânun 1935
- uy** Bitmek, tükenmek, hareket, kuvvet, faaliyet, akıl anlamlarına gelmektedir.
- um** Kökün mefhumunu kendinde tecelli ettiren ektir.
- ak** İşte bu manayı tamamlayan isimlendiren ektir.
491. **uzman** İsimsiz, Ulus 3 Sontesrin 1935
- uğ** Köktür. Zaman, saha anlamlarına gelir.
- uz** Uzaklık, imdat, genişlik bildirir.
- am** Ektir.
- an** N konsonu bir hareketin suje veya objeyle yakın ilişkisini gösterir.
492. **üğsek “yüksek”** H. R. Tankut, Ulus 25 Mart 1936
- üğ** Köktür. Yükseklik ifade etmektedir.
- es** Oldukça uzak bir mesafeyi ve genişliği bildirir.
- ek** Ana kök anlamını temsil eden süje objeyi gösteren ektir.
493. **üğüt** İ. N. Dilmen, Ulus 23 Sonkânun 1936
- üğ** Köktür. Aydınlık, parlaklık, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- üt** Köke yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık anlamlarıyla eklenen ektir.
494. **ümit** İsimsiz, Ulus 10 Sontesrin 1935
- um** Köktür. Arzu, talep, emel, intizar, bekleme, gözetme anlamlarına gelir.
- ut** Sahip, haiz anlamlarına gelir.
495. **ün** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
- ög** Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
- ün, ön** Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
496. **vail “yol”** Keltçe, İ. N. Dilmen, Ulus 20 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamlarına gelmektedir.
- av** Kökün anlamını temsil eden ektir.
- ay** Genişlik ve umumilik ifade eden ektir.
- il*** Kelimeyi isimlendiren son ektir. *Söyleyişte bulunan bir L sesi mevcuttur.

497. **via “yol”** Latince İ. N. Dilmen, Ulus 20 Sonkânun 1936
iğ Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamlarına gelmektedir.
iv Kökün anlamını temsil eden ektir.
iğ Genişlik ve umumilik ifade eden ektir.
ağ Kelimeyi isimlendiren son ektir.
498. **voie “yol”** Fransızca, İ. N. Dilmen, Ulus 20 Sonkânun 1936
oğ Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamlarına gelmektedir.
ov Kökün anlamını temsil eden ektir.
uğ Genişlik ve umumilik ifade eden ektir.
ağ Kelimeyi isimlendiren son ektir.
499. **vroma** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 21 Mayıs 1936
oğ Açıklama yok.
ov Açıklama yok.
or Açıklama yok.
om Açıklama yok.
ağ Açıklama yok.
500. **woman “kadın”** İngilizce, İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
oğ Köktür. Kuvvet ve kudret anlamlarına gelmektedir.
og(w) Varlığı kendisine benzeterek cisimlendiren eleman.
om Kuvvet ve kudreti kendisinde görünen süjeyi gösterir.
an Yakın sahayı gösteren bir ektir.
501. **yağı** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 78- 79
ay Köktür. Esas anlamına gelmektedir.
ağ Süje veya objeyi gösteren elemandır.
iğ Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
502. **yahr “yıl”** Almanca, İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
ay Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamalarına gelmektedir.
ah Kök anlamını taşıyan süje veya objeyi gösteren ektir.
ar Kök anlamının süje ve obje üzerinde belirlediğini gösteren ektir.
503. **yaltırık** İ. M. MAYAKON, 3. Türk Dil Kurultayı Tezler Müzakere Zabıtları, 1937: 219- 220
ay Ana köktür. Güneş, ılık, ateş anlamlarına gelmektedir.
al Ana kök anlamlarının geniş bir sahayla ilgisini gösterir.
ağ Anlamı üzerine alıp gösteren elemandır.
at Geniş sahadaki anlama yapıcılık, yaptırıcılık ve yapılmış olmaklık değeri verir.
ır Anlamın karar kıldırıldığını bildiren ektir.
ık Anlamı tamamlayıp isimlendiren ektir.
504. **yarug** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ağ Köktür. Güneş ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
ay Mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren ektir.
ar Aydınlığın bu uzak sahada oluştuğunu gösteren ektir.
ug Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
505. **yasny “ziya, parlak”** Eski Slavca, A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ay Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.
as Parlaklığın oldukça uzak bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
ın Ektir. Süje veya objenin bitişiğindeki parlaklığı ifade eder.
ıy Süje ve objeyi gösteren ektir.
506. **yaşık “güneş”** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ay Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.

- aş** Parlaklığın oldukça uzak bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
ık Süje ve objeyi gösteren ektir.
507. **yaşın “yıldırım, şimşek”** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
ay Köktür. Parlaklık anlamına gelmektedir.
aş Parlaklığın oldukça uzak bir sahada tecelli ettiğini gösterir.
ın Ektir. Süje veya objenin bitişiğindeki parlaklığı ifade eder.
508. **yat** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 78
ay Köktür. Esas anlamına gelmektedir.
at Aktif olan bir şahsı gösteren elemandır.
509. **yatın** İ. N. Dilmen, Türk Dil Bilgisi Dersleri, 1936: 78
ay Köktür. Esas anlamına gelmektedir.
at Aktif olan bir şahsı gösteren elemandır.
ın Anlamı tamamlayan, tayin eden, isimlendiren ektir.
510. **yatmak** İsimsiz, Ulus 1 İlkânun 1935
ay Köktür. Bitmek, nihayete varmak, kesilmek anlamlarına gelmektedir.
at Kökteki anlamın olmuş olduğunu gösterir.
ım Kök manasının olmuş olduğunu kendisine tecelli ettiren bir unsurdur.
ak Kendinden önceki sözü isimlendiren ektir.
511. **yatsı** İsimsiz, Ulus 1 İlkânun 1935
ay Köktür. Kuvvet, hareket, faaliyet anlamlarına gelmektedir.
at Kökün anlamlarını temsil eden ona sahip olan unsurdur.
as At unsurunun temsil ettiği anlamın uzak bir sahaya intikal ettiğini gösterir ektir.
ığ Kendinden önceki sözü isimlendiren ektir.
512. **yay** İ. N. Dilmen, Ulus 09 Nisan 1936
ağ Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
ay Kökün anlamını temsil edip cisimlendiren elemandır.
ay Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
513. **yay** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
ay Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
514. **yayılma** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
ay Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
ıl Hareketin yaygın ve umumi bir sahaya dağıldığını gösteren ektir.
ım Yay sözünün belirlediği süje ve objeyi gösteren ektir.
ağ Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
515. **yayılmak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
ay Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
ıl Hareketin yaygın ve umumi bir sahaya dağıldığını gösteren ektir.
ım Yay sözünün belirlediği süje ve objeyi gösteren ektir.
ak Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
ağ Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
516. **yaylak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936

- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
- ay** Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
- al** Kelimenin anlamını geniş, yaygın ve umumi olarak anlatmaya yarayan ektir.
- ak** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
517. **yayma** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
- ay** Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
- ım** Yay sözünün belirlediği süje ve objeyi gösteren ektir.
- ağ** Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
518. **yaymak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir. Konsonu sonradan “y” sesine dönmüştür.
- ay** Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
- ım** Yay sözünün belirlediği süje ve objeyi gösteren ektir.
- ak** Anlamı tamamlayan, ifade eden, isimlendiren ektir.
519. **yaz** İ. N. Dilmen, Ulus 08 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Güneş ve sıcaklık anlamlarına gelmektedir.
- ay** Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
- az** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
520. **yaz “yazmak fiilindeki kök”** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Işık, aydınlık, akıl, fikir, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- ay** Kök anlamını kendinde tecelli ettiren elemandır.
- az** Fikrin oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
521. **yazlak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ay** Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
- az** Hareketin oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ıl** Oldukça geniş bir sahaya yayılmış hareketi vasıflandıran ektir.
- ak** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
522. **yazlamak** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ay** Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
- az** Hareketin oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ıl** Oldukça geniş bir sahaya yayılmış hareketi vasıflandıran ektir.
- am** Süje ve objeyi gösteren ektir.
- ak** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
523. **yazlık** İ. N. Dilmen, Ulus 10 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Hareket anlamına gelmektedir.
- ay** Kökle kaynaşan anlamı üzerinde taşıyan elemandır.
- az** Hareketin oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.
- ıl** Oldukça geniş bir sahaya yayılmış hareketi vasıflandıran ektir.
- ık** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
524. **yazmak** İ. N. Dilmen, Ulus 11 Nisan 1936
- ağ** Köktür. Işık, aydınlık, akıl, fikir, zekâ anlamlarına gelmektedir.
- ay** Kök anlamını kendinde tecelli ettiren elemandır.
- az** Fikrin oldukça geniş bir sahaya yayıldığını gösteren ektir.

- ım** Yaz sözünün anlattığı işin ilişkili olduğu süje veya objeyi gösteren elemandır.
- ak** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
525. **year “yıl”** İng. İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ıy** Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamalarına gelmektedir.
- ıg** Kök anlamını taşıyan süje veya objeyi gösteren ektir.
- ır** Kök anlamının süje ve obje üzerinde belirlediğini gösteren ektir.
526. **yer** H. R. Tankut, Ulus 27 Mart 1936
- ey** İkincil köktür. Ana kökün toprak anlamını ifade eder.
- er** Kök anlamının bir süje veya obje üzerinde karar kıldığını bildirir.
527. **yıl** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ıg** Köktür. Devam etme, uzama ve zaman anlamalarına gelmektedir.
- ıy** Kökün anlamı ortaya çıkaran ektir.
- ıl** Kökün anlamına umumilik, enginlik, genişlik anlamaları veren ektir.
528. **yıldız** İ. N. Dilmen, Ulus 22 Sonkânun 1936
- ıy** Ana kökün yerini tutan birinci derece köktür. Aydınlık, ziya, parlaklık anlamlarına gelmektedir.
- ıl** Ektir. Mefhuma umumiyet, enginlik, yaygınlık ve uzaklık vasıfları kazandırır.
- ıd** Ana kökün anlamını sahip anlamıyla cisimlendiren radikal bir unsurdur.
- ız** İl elemanının anlamını en geniş sahaya yayan ektir.
529. **yok** İ. N. Dilmen, Ulus 26 Şubat 1936
- ay** Köktür. Uzaklaşma, bitme, tükenme, kesilme anlamlarına gelmektedir.
- ok** Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
530. **yok** İsimsiz, Ulus 1 İlkânun 1935
- ay** Köktür. Uzaklaşmak, Bitmek, Nihayete varmak anlamlarına gelmektedir.
- ok** Ektir. İsimlendirir.
531. **yol** İ. N. Dilmen, Ulus 20 Sonkânun 1936
- oğ** Köktür. Boylu boyunca, bir alana yayılma anlamlarına gelmektedir.
- oy** Ana kökün anlamının belirlediği, ortaya çıktığı, benzediği süjeyi veya objeyi gösteren ektir.
- ol** Ektir. Kökün anlamının onu temsil eden obje veya süjede geniş bir şekilde oluştuğunu gösterir.
532. **yön** İsimsiz, Ulus 2 İlkânun 1935
- öy** Köktür. Güneşin kendisini ifade eder.
- ön** Ektir. Güneşin yakınındaki sahada bir varlığın ifadesidir.
533. **yuk “yok”** Kazakça, İ. N. Dilmen, Ulus 26 Şubat 1936
- uğ** Köktür. Uzaklaşma, bitme, tükenme, kesilme anlamlarına gelmektedir.
- uy** Kelimeye olumsuz anlamı veren ektir.
- uk** Kelimeyi tamamlayarak, isimlendiren ektir.
534. **zara** A. İnan, Ulus 01 Sonkânun 1936
- ağ** Köktür. Güneş ve aydınlık anlamlarına gelmektedir.
- az** Mefhumun oldukça uzak bir sahada olduğunu gösteren ektir.
- ar** Aydınlığın bu uzak sahada oluştuğunu gösteren ektir.
- ağ** Anlamı tamamlayan ve tayin eden ektir.
535. **zelev-o “özlemek, imrenmek, istemek”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
- eğ** Arzuya delalet eden sıcaklık anlamında ana köktür.
- ez** Ana kök mefhumunun oldukça geniş bir sahaya taşıdığını gösterir.

- el** Geniş alandaki ana kök mefhumunun uzaktaki bir objeye ait olduğunu gösterir.
- ev** Fikri tamamlar.
536. **zem “kış”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 14 Nisan 1936
- eğ** Köktür. Güneş, su, sıcaklık, hararet, hareket, hava anlamlarına gelmektedir.
- ez** Ana süje ve objeden çok uzak bir saha gösteren ektir.
- em** Kelimeyi tamamlayan, anlamını bildiren ve isimlendiren ektir.
537. **zen “kadın”** Farsça, İ. N. Dilmen, Ulus 11 Şubat 1936
- eğ** Köktür. Kuvvet ve kudret anlamlarına gelmektedir.
- ez** Hâkim anlamında erkeği ifade eder.
- en** Kuvvet ve kudret sahibi erkeğin yakınında bulunanı, yani kadını gösterir.
538. **zigurat** H. R. Tankut, Ulus 24 Mart 1936
- iğ** Ana köktür. Yükseklik anlamına gelmektedir.
- iz** En uzak sahayı gösteren ektir.
- ig** Ana kök anlamını temsil eden süje veya objedir.
- ur** Anlamın herhangi bir sahada karar kılmasını bildiren ektir.
- at** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık bildiren ektir.
539. **zite-o “istemek, dilemek, özlemek, aramak”** Yunanca, M. A. Ağakay, Ulus 22 Mart 1936
- iğ** Arzuya delalet eden sıcaklık manasında ana köktür.
- iz** Ana kök mefhumunun oldukça geniş bir sahaya taşıdığını gösterir.
- it** Geniş sahalı arzusunun dinamik olduğuna işaret eder.
- eğ** Fikri tamamlar.
540. **ziyaret** H. R. Tankut, Ulus 28 Mart 1936
- iğ** Ana köktür. Yükseklik anlamına gelmektedir.
- iz** En uzak sahayı gösteren ektir.
- iy** Ana kök anlamını temsil eden süje veya objedir.
- iğ** Kelimenin analizi sırasında ortaya çıkması gereken bir ses olduğu ve kendisinden önceki ekle aynı görevde bulunduğu yazar tarafından bildirilmiştir.
- ar** Anlamın herhangi bir sahada karar kılmasını bildiren ektir.
- et** Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık bildiren ektir.

KÖKLER DİZİNİ

ab 1, 5, 68

ad 104, 112

ag 6, 180, 182, 183

ağ 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 97, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 181, 183, 184, 213, 221, 273, 298, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 311, 367, 368, 383, 385, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 425, 426, 431, 444, 449, 450, 451, 452, 453, 464, 466, 469, 496, 504, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 534

ah 9, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 230

ak 11, 12, 23, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 278, 279

am 306, 311

ap 366, 367

aş 50

at 4, 52, 466, 469

ay 61, 62, 96, 384, 501, 502, 503, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 529, 530

eb 75, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 134, 143, 144

eg 145, 186, 187, 188, 190, 191

eğ 72, 73, 74, 75, 76, 95, 98, 99, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 127, 128, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 185, 222, 280, 282, 283, 299, 313, 314, 315, 331, 332, 369, 370, 386, 400, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 432, 445, 454, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 535, 536, 537

eh 148, 223

ek 284, 455

em 325, 326, 327

et 456, 463

ey 526

ıg 231, 232, 233, 285, 318, 527

im 318

it 234, 525, 528

ib 77, 78, 81

id 236

if 177

ig 192, 125, 193, 239, 373

iğ 77, 78, 79, 80, 81, 93, 94, 126, 178, 224, 225, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 301, 317, 319, 320, 333, 371, 388, 408, 419, 420, 421, 423, 424, 446, 497, 538, 539, 540

ik 242, 243, 244, 281

im 252, 316

ip 343, 371, 373

ob 84, 336, 337

of 179

og 340

oğ 82, 83, 84, 100, 101, 129, 130, 289, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 359, 374, 375, 376, 389, 427, 428, 429, 430, 465, 467, 476, 498, 500, 531

oh 226, 227

ok 272, 286, 287, 288, 293, 342, 343

om 348, 349, 350, 351

ög 194, 195, 196, 199, 200, 362

öğ 300, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 372, 495

öh 228

ök 290, 291

öy 532

ub 92, 475

ud 131, 133

uğ 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 132, 296, 302, 321, 322, 323, 324, 379, 380, 381, 382, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 447, 448, 468, 470, 471, 472, 473, 477, 478, 479, 480, 481, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 491, 533

uh 229

uk 276, 292, 294, 295, 296, 297

um 482, 494

ut 468

uy 489, 490

üg 197, 198, 492

üğ 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 197, 201, 303, 330, 379, 380, 474, 493

ük 327

üm 330

EKLER DİZİNİ

ab2, 3, 69, 70, 71, 202, 203, 252, 268, 390, 391, 392, 445

aç 7, 97

ad8, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 132, 180, 204, 205, 206, 266, 293, 310, 381, 382, 415, 471

af325, 406

ag24, 182, 393, 425, 426

ağ1, 2, 5, 8, 15, 24, 25, 26, 43, 48, 52, 68, 78, 84, 88, 89, 102, 103, 104, 105, 109, 110, 111, 112, 116, 126, 129, 130, 131, 132, 133, 180, 182, 183, 184, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 214, 215, 216, 229, 234, 267, 268, 272, 275, 286, 302, 304, 306, 311, 318, 325, 336, 366, 367, 368, 394, 395, 396, 402, 413, 415, 423, 433, 434, 446, 450, 470, 471, 472, 477, 487, 497, 498, 501, 503, 514, 517, 534

ah15, 213, 221, 305, 385, 390, 391, 392, 397, 484, 502

ak 3, 4, 25, 26, 36, 45, 64, 69, 83, 90, 103, 105, 106, 110, 113, 126, 183, 207, 208, 211, 273, 288, 337, 346, 347, 348, 359, 384, 396, 398, 399, 407, 435, 441, 444, 465, 483, 490, 510, 515, 516, 518, 521, 522, 524

al2, 3, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 64, 67, 97, 109, 110, 181, 182, 209, 210, 211, 267, 268, 273, 281, 298, 401, 407, 432, 503, 516

am12, 18, 19, 20, 21, 46, 56, 65, 107, 108, 109, 110, 127, 128, 136, 269, 270, 271, 272, 275, 288, 304, 305, 308, 309, 310, 449, 455, 491, 522

an5, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 71, 77, 100, 136, 212, 221, 273, 287, 293, 305, 308, 309, 310, 342, 343, 381, 382, 396, 425, 445, 466, 469, 470, 491, 500

ap16, 97, 368, 384

ar25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 69, 87, 108, 111, 112, 113, 183, 213, 274, 294, 310, 311, 317, 345, 352, 353, 368, 384, 385, 399, 402, 403, 404, 431, 444, 448, 450, 451, 452, 468, 502, 504, 534, 540

as11, 18, 44, 45, 46, 47, 61, 106, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 425, 426, 431, 505, 511

aş12, 48, 49, 444, 453, 506, 507

at9, 28, 17, 47, 51, 53, 55, 56, 57, 126, 181, 182, 184, 208, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 252, 274, 275, 298, 366, 428, 431, 449, 450, 451, 452, 453, 464, 503, 508, 509, 510, 511, 538

av58, 59, 276, 277, 371, 405, 423, 496

ay60, 70, 71, 218, 219, 220, 278, 279, 292, 350, 406, 407, 475, 482, 496, 504, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524

az19, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 221, 278, 366, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 534

eb72, 73, 74, 76

ec95, 332, 386

eç98, 99

ed114, 115, 118, 119, 127, 128, 185, 187, 252, 315, 454

ef116, 117, 176

eg152, 153, 416, 460

eğ10, 27, 47, 56, 58, 72, 73, 74, 94, 104, 114, 118, 120, 121, 122, 124, 138, 139, 143, 153, 159, 164, 166, 167, 169, 176, 178, 193, 203, 206, 226, 235, 253, 261, 263, 265, 283, 297, 307, 310, 313, 314, 327, 331, 360, 361, 372, 388, 408, 409, 411, 412, 414, 431, 432, 456, 459, 539

eh95, 222, 417

ek115, 140, 147, 149, 150, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 170, 171, 190, 195, 197, 254, 280, 283, 284, 299, 362, 364, 369, 370, 400, 456, 457, 458, 474, 492
el56, 72, 149, 150, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 299, 327, 410, 459, 535
em119, 148, 151, 163, 165, 169, 170, 176, 281, 307, 312, 313, 314, 315, 327, 362, 364, 413, 456, 474, 536
en74, 86, 120, 152, 153, 160, 161, 202, 241, 270, 282, 301, 331, 332, 362, 411, 412, 460, 537
ep222, 284, 369, 370
er9, 45, 58, 76, 81, 93, 98, 121, 122, 146, 147, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 203, 223, 225, 283, 299, 314, 315, 362, 371, 386, 413, 463, 526
es93, 164, 165, 166, 167, 168, 190, 400, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 492
eş53, 54, 75, 169, 299, 371, 445
et38, 65, 94, 120, 148, 149, 168, 170, 171, 210, 297, 316, 410, 432, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 540
ev13, 99, 123, 124, 172, 173, 174, 244, 284, 415, 416, 535
ey95, 122, 175, 391, 392, 417, 429, 445, 461
ez312, 535, 536, 537
id528
iğ31, 32, 40, 41, 42, 48, 50, 232, 270, 279, 384, 403, 450, 501, 511, 525
ık33, 49, 67, 231, 233, 234, 285, 404, 503, 506, 523
ıl103, 106, 270, 391, 392, 514, 515, 521, 522, 523, 527, 528
ım64, 103, 204, 212, 510, 514, 515, 517, 518, 524
ın266, 505, 507, 509
ır44, 47, 50, 215, 216, 220, 231, 449, 503, 525
is232, 368, 418
iş233, 285
ıt40, 41, 42, 234
ıy342, 505, 527
ız368, 418, 528
ib79, 80, 192, 419
iç235
id77, 78, 126, 186, 188, 193, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 260, 420
if213
ig125, 538
iğ6, 11, 14, 23, 34, 35, 46, 51, 57, 75, 81, 98, 117, 168, 174, 188, 191, 192, 213, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 260, 262, 264, 276, 317, 318, 324, 375, 416, 451, 452, 466, 478, 497, 540
ih224, 225, 373, 451
ık42, 127, 149, 150, 177, 186, 208, 241, 249, 250, 282, 324, 330, 370, 452, 454, 462
ıl73, 118, 193, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 301, 316, 370, 496
ım66, 157, 162, 171, 172, 187, 193, 235, 253, 254, 255, 256, 257, 317, 319, 320, 326, 332
in6, 127, 128, 129, 173, 174, 184, 188, 191, 239, 242, 243, 258, 259, 298, 333, 361, 392, 400, 422
ir20, 57, 59, 75, 99, 104, 123, 124, 149, 150, 171, 177, 178, 180, 189, 238, 253, 260, 295, 318, 388, 397, 457, 460
is41, 42, 55, 56, 94, 191, 205, 206, 239, 255, 261, 262, 263, 408, 418, 419, 420, 421, 422, 423
iş157, 163, 240, 256, 264, 265, 319, 446
it5, 10, 41, 42, 125, 150, 224, 244, 263, 265, 446, 539
iv39, 225, 388, 497

iy43, 77, 78, 148, 423, 425, 540
iz 51, 79, 80, 81, 93, 120, 185, 189, 257, 258, 259, 320, 333, 422, 424, 538, 539, 540
ob82, 83, 100, 374
oc96
oç100, 101
od129, 130, 338
og179, 500
oğ59, 128, 130, 145, 226, 274, 321, 335, 339, 374, 382, 393, 425, 426, 427, 428, 429, 476
oh36
ok96, 101, 289, 389, 464, 529, 530
ol82, 83, 179, 344, 345, 346, 347, 352, 353, 374, 375, 427, 428, 429, 531
om129, 226, 286, 287, 288, 500
on19, 227, 334, 340, 352, 353, 354, 430, 458
op289, 375, 376, 465, 467
or24, 84, 334, 355, 389, 465, 466, 467
os106, 271, 338, 342, 343, 356, 427, 428, 429, 430, 470
oş357
ot339, 334, 358, 359, 465
ov472, 498
oy531
ög194, 195, 196, 227, 300
öl300, 364, 372
öm290
ön228, 365, 532
öp372
ör 194, 195, 227, 291, 300
öz196
ub85, 86, 87, 88, 89, 90, 264, 485
uç321
ud86, 132, 229, 230, 292, 355, 442, 476
uf477
ug468, 489, 504
uğ85, 131, 144, 230, 251, 264, 294, 295, 302, 351, 354, 355, 356, 357, 381, 382, 433, 435, 441, 442, 447, 479, 480, 485, 486, 488, 489, 498
uh439, 478
uk381, 382, 436, 437, 438, 533
ul87, 22, 132, 302, 376, 439, 448, 479, 480, 481
um83, 293, 294, 295, 321, 322, 323, 324, 346, 347, 359, 441, 483, 490
un21, 87, 95, 175, 217, 302, 339, 417, 448, 476, 483, 489
up377
ur88, 89, 90, 134, 277, 296, 313, 347, 354, 359, 377, 440, 469, 470, 471, 472, 484, 538
us73, 125, 230, 272, 296, 322, 376, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 480, 489
uş447, 448
ut175, 286, 287, 288, 322, 323, 324, 347, 425, 426, 437, 438, 470, 473, 483, 486, 487, 488, 494
uv 133, 198, 297, 481
uy533
uz341, 473, 489, 491,
üc138

üd92, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 200, 325

üg201

üğ152, 153

üh326

ük303, 443

ül197, 198, 303, 360, 361, 386, 455, 456

üm92, 139, 140, 141, 195, 197, 301

ün137, 138, 139, 140, 141, 199, 200, 363, 443 495

üp379, 380

ür152, 153, 290, 379, 380, 474

üs134, 303, 420, 443

üş135, 136, 137, 138, 139, 140, 141

üt134, 474, 493

üz142, 200, 201, 330

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

A. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Arşivi

TCBA: 30.10.144.32.15

TCBA:30.10.144.33.3

TCBA: 30.10.144.32.15

TCBA:30.10.45.250.39

TCBA:180.09.4.24

TCBA:180.09.4.24

TCBA:180.09.4.24

B. Türk Dil Kurumu Arşivi

GD010104

GD010108

GD010201

GD010203

GD010301

GD010302

GD010304

GD010401

GD010402

C. Anıtkabir Atatürk Kitaplığı

AAK: 1846

Gazete

Ulus Gazetesi 1935- 1938 yılları arası.

Diğer Kaynaklar

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili(1935) (Yazar ismi yok), Ankara: Ulus Basımevi.

Ağakay, M. A. (1959). Dil Devrimi ve Güneş Dil Teorisi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. VIII (92), 427-428.

Ağakay, Mehmet Ali (1959). Dil Devrimi ve Güneş - Dil Teorisi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: VIII, S: 92, 427-428.

Akar A. (2006). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken.

Akçura, Y. (2010). T.T.T. Cemiyeti Reisi Akçuraoğlu Yusuf Beyefendinin Nutku. *Birinci Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Aksoy, Ö. A. (1936). *Güneş- Dil Teorisi ve Üçüncü Türk Dil Kurultayı*. Gaziantep: C. H. Partisi Basımevi.

- Aksoy, Ömer Asım (1969). *Özleştirme Durdurulamaz*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Altınörs, Atakan. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Anderson, B. (2014). *Hayali Cemaatler* (Çev: İskender Savaşır). İstanbul: Metis. (Eserin Orijinali 1983'te yayımlandı.)
- Arat, R. R. (2008). *Kutadgu Bilig*. İstanbul: Kabalcı.
- Arıkan, M., D., Ahmet, Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15 (406).
- Arıkan, S. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 4.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 6 (23), 263- 279.
- Atatürk'ün Bütün Eseleri C 28*. (2010). İstanbul: Kaynak Yayınları
- Atay, F. R. (1951). Atatürk ve Dil. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. I (1), 124-125.
- Atay, F. R. (1951). Atatürk ve Dil. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, I (3), 124-125.
- Atay, F. R. (1980). *Çankaya*, Ankara: Sena.
- Atay, F. R. (1967). Dil. *Dil Devrimi Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 211-221.
- Aytürk, İ. (2009). H. F. Kvergie and the Sun- Language Theory. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, 159, 23-44.
- Balibar, E., Wallerstein, İ. (2013). *İrk Ulus Sınıf* (Çev: Nazlı Ökten). İstanbul: Metis. (Eserin Orijinali 1988'de yayımlandı.)
- Banarlı; Nihat Sami (2007). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı.
- Başkan Ö. (1968). İnsan Dilinin Doğuşu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1969, 143-156.
- Başkan Özcan (1969). İnsan Dilinin Doğuşu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1968, 143-156.
- Bayur, Hikmet (1967). Atatürk ve Dil Devrimi. *Dil Devrimi Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1954). Atatürk ve Dil Devrimi. *Türk Dili*, 1954, S.31, s.374-377.

- Bayur, Hikmet (1954). Atatürk ve Dil Devrimi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* C: III, S: 31,374-377.
- Bombaci, A. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 458.
- Caferoğlu, A. (2001). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Chomsky, N. (2012). *Doğa ve Dil Üzerine* (Çev: Ayşe Banu Karadağ). İstanbul: Sözcükler. (Eserin Orijinali 2001’de yayımlandı.)
- Coward, R., Ellis, J. (2008). *Dil ve Maddecilik* (Çev: Veysel Kılıç). İstanbul: Toroslu Kitaplığı. (Eserin Orijinali 1977’de yayımlandı.)
- Coward, R.; Ellis, J. (2008). *Dil ve Maddecilik* (Çev: Veysel Kılıç). İstanbul: Toroslu Kitaplığı. (Eserin Orijinali 1977’de yayımlandı.)
- Darwin, C. (1975). *İnsanın Türeyişi* (Çev: Ömer Ünal). Ankara: Orsel Matbaası. (Eserin Orijinali 1871’de yayımlandı.)
- Demir, R. (2008). *Arap Dilbilimcilere Göre Dillerin Kaynağı Meselesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Denny, j. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 456.
- Dilaçar, A. (1937). Güneş Dil Antropolojisi. *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 229- 259.
- Dilmen, İ. N. (1936a). *Türk Dil Bilgisi Dersleri*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Dilmen, İ. N. (1936b). *Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları Hakkında Grafikler ve Analizler*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Dilmen, İ. N. (1936c). İbrahim Necmi Dilmen’in Konferansı. *Ülkü*, 8 (44), 161-166.
- Dilmen, İ. N. (1937). Güneş Dil Teorisinin Ana Hatları. *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 56 -83.
- Dilmen, İ. N. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 6- 7.
- Dilmen, İ. N. (1938). Cumhuriyet Devrinde Dil Çalışmaları. *Ülkü*, 12 (69), 239-244.
- Dilmen, N. (2010). Türk Tarih Tezinde Güneş Dil Teorisinin Yeri ve Değeri. *İkinci Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Eco, U. (2009). *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı* (Çev: Kemal Atakay). İstanbul: Literatür. (Eserin Orijinali 1997’de yayımlandı.)
- Eker S. (2003). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker.

- Elman, J. L. (1999), Whinney, B. M. (Editör). *Origin of Language: A Conspiracy Theory. The Emergence of Language*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1-29.
- Emre, A. C. (1956). *Atatürk'ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi*. İstanbul: Ekin Basımevi.
- Ercilasun, A. B. (1993). *Dilde Birlik*. Ankara: Ecdad.
- Ercilasun, A. B. (2006). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Ercilasun, A. B. (2007). *Makaleler (Dil, Destan, Tarih, Edebiyat)*. Ankara: Akçağ.
- Ergin M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Fischer, S. R. (2015). *Dilin Tarihi* (Çev: Muhtesim Güvenç). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin Orijinali 1999'da yayımlandı.)
- Fitch, T. (2010). *The Evolution of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. (Eserin Orijinali 2010'da yayımlandı.)
- Galip, R. (1933). *Birinci Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk* (Çev: Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksu Özdoğan). İstanbul: İnsan. (Eserin Orijinali 1983'te yayımlandı.)
- Genç Kalemler* (1909), 1.
- Giesse, F. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 471.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Hatiboğlu, V (1971). Atatürk ve Terim Devrimi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Kasım XXV (242), 88-91.
- Herder- Fichte, Humbolt (2011). *Klasik Alman Dil Felsefesi Metinleri* (Der. Ve Çev: Gürsel Aytaç). Birinci Baskı. Ankara: Phoenix.
- Hobsbawm, E. J. (2009). *Fransız Devrimine Bakış*. (Çev. Osman Akınbay). İstanbul: Agora. (Eserin Orijinali 1990'da yayımlandı.)
- İmer, K. (1976). *Dilde Değişme ve Gelişme Açısından Türk Dil Devrimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (1936). *Güneş Dil Teorisi Üzerine Ders Notları*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- İnan, A. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 6- 7.
- İnan, A. (1937). V+ K Eki Kanunu. *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 202- 209.

- İnan, A. (1967). Atatürk Devrine Ait İki Hatıra. *Türk Kültürü*, 62, 129- 132.
- İnan, A. (1969). Atatürk Devrine Ait Bir Hatıra. *Türk Kültürü*, 85, 20- 21.
- İnan, A. (1970). Dil İnkılâbı Tarihinden Hatıralar. *Türk Kültürü*, 90, 375-387.
- İnan, A. (1981). *Atatürk'ten Mektuplar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- İnan, A. (1989). *İzmir İktisat Kongresi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (1998a). *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*. Ankara: Cumhuriyet.
- İnan, A. (1998b). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (2009). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İnan, A. (2010). Tarihten Evvel ve Tarih Fecrinde. *Birinci Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnternet: Harrub, B.,Thompson, B., Miller, D. (2003) *TheOrigion of Language AndComminication*. <http://www.trueorigin.org/language01.php> Son Erişim Tarihi : 10.09.2015.
- İnternet: <http://www.anayasa.gen.tr/kanunuesasi.htm>
- İnternet: <https://www.youtube.com/watch?v=FRvVFW85IcU>, Son Erişim Tarihi: 15.06.2017.
- İnternet: Jackendoff, R. HowDid Language Begin. <http://www.linguisticsociety.org/content/how-did-language-begin>, Son Erişim Tarihi: 01.10.2015.
- İnternet: Tanzimat Fermanı URL: <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/belgeler/233.pdf>, Son Erişim Tarihi: 20.06.2017.
- Jusdanis, G. (1998). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür* (Çev: Tuncay Birkan). İstanbul: Metis. (Eserin Orijinali 1991'de yayımlandı.)
- Kansu, N. A. (1936). Yeni Fakültemiz. *Ülkü*, 6 (36), 401-402.
- Kedourie, E. (1971). *Avrupa'da Milliyetçilik* (Çev: M. Haluk Timurtaş). Ankara: Milli Eğitim Basımevi. (Eserin Orijinali 1960'ta yayımlandı.)
- Kedourie, E. (1971). *Avrupa'da Milliyetçilik*. (Çev. Haluk Timurtaş). Ankara: Milli Eğitim Basımevi. (Eserin Orijinali 1960'ta yayımlandı.)
- Korkmaz Z. (2005). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Köprülü, F. (2010). Türk Tarihi Hakkında Bazı Umumi Meseleler. *Birinci Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kushner D. (2009). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu* (Çev: Hayati Develi). İstanbul: Kesit. (Eserin Orijinali 1977’de yayımlandı.)
- Kvergic, H. F. (1937). Dünya Dilcilik Teorileri Karşısında Güneş Dil Teorisi. . *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 328-334.
- Laut, J. P. (2002). Noch einmal zu Dr. Kvergic. *Turkic Languages*, 6- 120- 133.
- Levend A. S. (1972). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Levend, A. S. (1967). Dilde Özleşme Hareketinin Tarihçesi. *Dil Devrimi Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 14-25.
- Lewis, B. (2010). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. (Çev. Boğaç Babür Turna). Ankara: Arkadaş. (Eserin Orijinali 2002’de yayımlandı.)
- Lewis, G. (2004). *Trajik Başarı*. (Çev. Mehmet Fatih Uslu). İstanbul: Gelenek. (Eserin Orijinali 1999’da yayımlandı.)
- Nemeth, G. (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 458.
- Öksüz Y. Z. (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ölmez M. (1996). Ülkü ve Dil Yazıları. *Kebikeç*, 143-160.
- Özacun O. (2001). *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası*. Ankara: Kitap Matbaacılık
- Özdem, Ragıp (1944). *Dil Türeyişi Teorilerine Toplu Bir Bakış*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, A. Ö. (2008). *Dil devrimi sonrası Türkiye Türkçesine giren Türkçe kelimelerin söz varlığına etkileri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, N. (1967). Dil Devrimi Üzerine. *Dil Devrimi Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 43-49.
- Parlatır İ., Çetin, N. (1999). *Genç Kalemler Dergisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pick, P.,Sagart, L., Dehaene, G., Lestienne, C. (2012). *Dilin En Güzel Tarih* (Çev: Sema Rıfat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin Orijinali 2008’de yayımlandı.)
- Picq, P.,Victorri, B., Dessalles, J. (2014). *Dilin Kökenleri* (Çev: Atakan Altınörs). İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Eserin Orijinali 2006’da yayımlandı.)

- Renan, E. (2011). *Dilin Kökeni Üzerine*. (Çev. Atakan Altınörs). İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Eserin Orijinali 1848'de yayımlandı.)
- Rennan, E. (2011). *Dilin Kökeni Üzerine*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Eserin Orijinali 1848'de yayımlandı.)
- Rıfat, S. (2010). Türkçe ve Diğer Lisanlar Arasındaki İrtibatlar. *Birinci Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ruhlen, M. (2006). *Dilin Kökeni Ana Dilin Evriminin İzinde* (Çev: İsmail Ulutaş). Ankara: Hece. (Eserin Orijinali 1994'te yayımlandı.)
- Sertkaya, O. F. (1967). Atatürk'ün Dil Politikası. *Türk Kültürü*, 61, 31-36.
- Sertkaya, O. F. (1969). Atatürk'ün Dil Politikası. F. K. Timurtaş (Editör). *İkinci Dil Kongresi ve Akademi (27-28 Nisan 1968)*. İstanbul: Türkiye Muallimler Birliği Yayınları, s. 114-123.
- Sertkaya, O. F. (1969). Atatürk'ün Dil Politikası. F. Kadri Timurtaş (Editör). *İkinci Dil Kongresi ve Akademi*. İstanbul: Fatih Matbaası, 114- 123.
- Smith, A. (1994). *Milli Kimlik* (Çev: Bahadır Şina Şener). İstanbul: İletişim. (Eserin Orijinali 1991'de yayımlandı.)
- Stalin, J. (1993). *Marksizm ve Dil* (Çev: Cenap Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınlar. (Eserin Orijinali 1950'de yayımlandı.)
- Şener, E. F., Özkul, Y. (2013). Otizmin Genetik Temelleri. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 22 (1), 86-92.
- Tan, Nail (2001). *Kuruluşunun 70. Yıl Dönümünde Türk Dil Kurumu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tan, Nail (2006). *Atatürk ve Türk Dil Kurumu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tankut, H. R. (1936). *Güneş Dil Teorisine Göre Dil Tetkikleri*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Tankut, H. R. (1936). *Güneş Dil Teorisine Göre Örnekler*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Tankut, H. R. (1937). Güneş Dil Teorisine Göre Pankronik Usullerle Paleo Sosyolojik Dil Tetkikleri. *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 96- 139.
- Tankut, H. R. (1937). *Prehistuvar'a Doğru Bir Dil İzlemesi Güneş Dil Teorisinin İzahı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Timurtaş, F. K. (1969). Atatürk'ün Dil Üzerine Sözleri. *Türk Kültürü*, 85, 32-35.
- Türk Bilgi Derneği (H.1330) (M.1911-1912). *Bilgi Mecmuası*, 1.
- Türk Derneği (1908). *Türk Derneği Dergisi*, 1.

- Türk Dil Kurumu (1936). Güneş Dil Teorisi Üzerine Etütler. *Türk Dil Kurumu Bülteni*, 19, 1-88.
- Türk Dil Kurumu (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Türk Dil Kurumu (1967). Atatürk ve Dilimiz. *Dil Devrimi Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1968). *Bir Kongre Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1968). *Türk Dil Kurumu Çalışmaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1972). *Türk Dil Kurumunun 40 Yılı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Ocakları (1911), *Türk Yurdu*, 1.
- Türk Tarih Kurumu (2010). *Birinci Türk Tarih Kongresi Ankara: 2-11 Temmuz 1932, Konferanslar ve Müzakere Zabıtları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Türk Tarih Kurumu (2010). *İkinci Türk Tarih Kongresi İstanbul: 20-25 Eylül 1937 Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (1924). *Türkiyat Mecmuası*, 1.
- Türkiye Muallimler Birliği (1969). *İkinci Dil Kongresi ve Akademi*. İstanbul: Türkiye Muallimler Birliği Yayınları.
- Ulbaek, I. (1998) James R Hurford, Michael Studdert-Kennedy, Chris Knight (Editörler). *The Origin of Language and Cognition, Approaches to the Evolution of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uzman, M. (2005). *Türkistan'da Dil Tartışmaları Özbekçenin İcat Edilişi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünaydın, R. E. (1954). *Atatürk Tarih ve Dil Kurumları Hatıraları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Voloşinov, V. N. (2001). *Marksizm ve Dil Felsefesi* (Çev: Mehmet Küçük). İstanbul: Ayrıntı. (Eserin Orijinali 1996'da yayımlandı.)
- Yaguello, M. (2008). *Hayali Diller* (Çev: Necmettin Kamil Sevil). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Eserin Orijinali 2006'da yayımlandı.)
- Yöntem, A. C. (1967). Dil İnkılâbı ile İlgili Bir Hatıra. *Türk Kültürü*, 61, 53-57.
- Zayançkovki (1937). *Üçüncü Türk Dil Kurultay, Tezler Müzakere Zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 457.

EK 1. Kamus- ı Türkî'den Kelime Karşılığı Bulunmasına Dair Belge

T. C. BAŞVEKÂLET MUAHİRAT MÜDÜRLÜĞÜ		5 485	147 35	4 Döşme İşaretleri 34
T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ				
Evran	Numarası	191		
	Tarihi	8.3.1933	Bütün Vekilliklere Bağlıca (Matut) Meksamlara Midevvenata	
Yazan memur		<i>Ç. Ç. Ç.</i>		
Yazı tarihi		8.3.1933		
Muavin		<i>Ç. Ç. Ç.</i>		
Beşir eden				
Beşir tarihi				
Karşılaşmalar				
Sadık No.		642		
Merbutatı				
Sevki tarihi		8-3-1933		
Kaydeden		<i>H. Ç. Ç.</i>		
Düğünceler				
Türk Dili Tetkik Cemiyeti Reisliği'nden 8/3/1933 te yazılan 141 sayılı tekerare ; 8- tedenberi dilimize girmiş olup yazımızda ve konuşmamızda bugün de kullanılmakta olduğumuz yabancı kelimelerin bir an önce karşılıkları na bulmak ve yazmak için cemiyetin bir anket açmağa karar verdiği ve cemiyetin çalışması kurultayca gösterilmiş yollarla yürümekle be- rabir bir taraftan da bu anketle cemiyetin Semi beyin (kamusu türkî) stili lügatinden x alınacak erşaga ve farsça kelimelerden hergün 10 - 20 tanesi gazete , radyo ve ajans yolla- rile halka bildirilerek karşılığı istenileceği ve C.H.F. ile halk evleri de üç ay kadar sü- rebek olan bu işe yardım edecekleri ve ileri sürülecek kelimeler bir taraftan gazete yazı- cıları tarafından günlük yazılarında kullanı- larak öteki taraftan cemiyetçe seçilecek ke- limelerle Osmanlıcadan Türkçeye bir karşılık klavyası yapılacağı bildirilmiş ve hükümetin cemiyetin bu çalışmasında her vakitki gibi yardımında bulunmaları için bütün idare kolla- rına buyruk verilmesi istenilmiştir . Bu işin başarılması için bütün idare kollarının her zamanki gibi yardımında bulun- maları İcra Vekilleri Heyetince de tenaip x edilmiş olduğundan lazım gelen yardımın yapıl- masının bütün dairelere ehemmiyetle bildiril- mesini dilerim efendim . Bayraklı				
-3-				
030 10 146 92 15				

EK 2. Ahmet Cevat Emre'nin İsmet İnönü'ye Alfabenin Menşesine Dair Yazısını Gösteren Belge

Büyük Başvekilimiz İsmet Paşa Huzaretlerine

Arz olunur :

Grammer kolunun "Türkçede kelime teşkili" için açtığı anket lâyhası ile "Alfabenin Menşesi" ni en eski Türk yazısı olan Sumer çivi yazısına kadar götürmeğe çalışan küçük kitabı husurörtlen yüksek, yarlıgayıcı bakışlarına en candan yürekten saygı ve sevgileriyle sunarım, Büyük Liderin Efendisi.

Ahmet Cevat
Çanakkale Vebusu

030	10			45	256	39
-----	----	--	--	----	-----	----

2

EK 3. Dâhiliye Vekâletinin Atatürk'ün Kullandığı Kelimelerle İlgili Yazısı

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususi Kalem Müdürlüğü
5/370

10/II/334

Trakya Umumi Müfettişliğine

Bu'v'k Önderimiz Gazi Hazretlerinin son nutuklarında
kullandıkları Türkçe kelimelerin bir örneği başlı olarak gönderil-
di. Bunların Nohiyelere kadar dağıtılarak dilimizi yabancı dillerin mül-
ki olan kelimelerden kurtaracak ve güzel Türkçeyi bir kat daha güzelleştire-
cek olan bu kelimelerin yazılarda varı veldikçe kullanılmasını yazı yazar
bütün memurlarımıza tebliğ ettirmenizi rica ederim.

Gönderilen örneklerin sayı⁸¹ yetmezse oraca çoğaltı-
larak yazı yazarken göz önünde bulundurulmak üzere bütün vasi dairesleri-
mize ve memurlarımıza dağıtılmalı ve Gazi Hazretlerinin bu yolda yeni öz
Türkçe kelimeleri derleyen nutukları ve beyanatları çıktıkça bu gönder-
diğim örnek gibi çoğaltılarak icabedenlere dağıtılması şâet edinilmeli-
dir efendim.

Dahiliye Vekili
S. Kaya

gözü.
17.11.34.

T. U. V. 17.
Kırt Tarih: Kırt Hattı: / 193

18.11.34

EK 4. Genel Kurmayın Askeri Terimlere Türkçe Karşılık Bulunması Hakkındaki Yazısı

T. C.
Büyük Erkânıharbiye
Reisliği
X. Şube
Sayı: 4696.

ANKARA
28 Ocak 1935

Öz : As . terimleri tarama kurumunun teşkilî için tahsisat verilmesine dair.

Baş vekâlete .

Askeri terimlerin Türkçe karşılığını bulmak için eldeki Türkçe söz kaynakları ihtiyaca yetmemektedir. En uygun x karşılıkların bulunabilmesi için Tarihlerden ,Eski Türk harp x ve Fen sanatına dair yazılmış kitaplardan taranacak Askeri terimlerle eldeki kaynakların zenginleştirilmesi çok esaslı görünüyor. ve ancak ; bu yoldan gidilerek eski Türk terimlerinin canlandırarak daha esaslı bir iş yapmak mümkün olur. Bunun için İstanbul müzelerinde ,Devlet vesikaları mahzenlerinde ,Yavuzun Mısır'dan getirdiği Mevlük Kitaphanelerinde ve Avrupa edbiyatı icinde Türk .kumandanlarının Harp fennine ve Askerlik x kurum ve muharebelerine dair yazılmış kitaplardan bu işe yarayan kaynaklar bulunabilir.

Bunları araştırmak ve taramak için ise bu iş üzerinde çalışacak bir heyete lüzum gösterir.Bundan ötürü, böyle bir x heyeti yabancı dil bilir . Tarihi bilgisi denemiş müteakitten kumutan ve subay (Kumandan ve zabıt) dan seçmek ve bu kurumun çalışmasıyla ordu terim usakamlara zengin istalahlr temin etmek imkânı düşünüldü ve M. M. V . ne arz edilmisti. Ancak mevcut tahsisattan para ayrılması ve ilave tahsisatında alınmasına imkân görülenmiş olduğundan bu kurum için T.D.Tetkik cemiyetine ayrılan paradan bütcecek kadarının verilmesini

Cevaplarda şubenin isim, tarih ve numarasının yazılması lazımdır.

030	10			144	33	2
-----	----	--	--	-----	----	---

4

EK 5. Dahiliye Vekâletinin Kelime Derleme İşine İlişkin Yazısı

T . C .
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Vilayetler İdaresi Umumi
Müdürlüğü
Ş.Ş.
Sayı: 2919

2-6-1936

Vilayetine
Prokya umumi müfettişliğe

1.-Sps derleme Talimatnamesine göre ilbay ve ilçebaylıkların başkanlıkları altında kurulmuş olan derleme heyetlerinin çalışmalarını ve halk bilgisi derlemesi hakkında Türk Dil kurumu genel sekreterliğinden yazılmış olan 18-5-1936 gün ve 346 ve 347 sayılı genelgeler ile istenilen ve dil inqilabımızın esasını teşkil edecek olan malûmatın her işe tercihan kabil olan çabuklukla derlenerek vaktinde sözü geçen kurum sekreterliğine yollanmasını ehemmiyetle dilerim.

2.-Vilayetlere ve Umumi müfettişliklere yazılmıştır.

Dahiliye vekili N
J. I. Ç. İ. İ. İ.

Kulturn

T U M 4 VI
11.6.1936 10731

180/03 424 7

EK 6. Kelime Derleme Sonucuna Dair Bilgilendirme Sunan Belge

T. C.
BİGA
KÜLTÜR İŞBİRLİĞİ

Biga _____ 16/6/ 1936
020 Kelime derlemesi hakkın-
da

Sayı : 38

Müfetiği umumilik yüksek makamına

?
2/6/936 günlemez ve 2020 kültür deyimli yüksek
buyrukları karşılığıdır.

İlçemizde halen çalışmakta bulunan kelime araş-
tırma kollarının bu güne kadar (2000) ne yakın ke-
lime derleyerek fişleri gönderilmiş ve halen de a-
raştırmalara devam edilmektedir.halk arasında söy-
lenen öz türkce kelimelerin hemen hepsi taranarak
toplanmış olduğundan yeni kelime bulmakta zorluk çe-
kilmektedir.bununla beraber bulunan ve bulunacak o-
lan yeni kelimelerin fişleri Türk dili kurumu genel
direktörlüğüne gönderileceği arz olunur.
Müfetiği umumilige,Valilige yazılmıştır.

A. Güneş Kaymakam
E. Güneş

Kültür —
20 41

20/6/36 11838

Buna ait dosyaya konacak
20 VI 936
E. Güneş

EK 8. Kvergie'in Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi İsimli Yazısı

İlk söz

Bu kitap dil incelemelerini yeni bakımlara sevk edebilecek ilmi bir dil metodundan bahseder .

Viyana Üniversitesinde Egiptoloji, Hamitoloji ve Afrikanistik kurları başkanı ve Şark mütehasşısı Profesör Bay Czermak 'ın dil inceme-leriyle Viyanalı Profesör Freud'ın ruhi tahlil kaziyeleri bu kısa Türko-^{loji} incelemesinin temelini teşkil etmiştir .

Bu yeni tahlili bakımlar, bir taraftan Türk, Moğol , Mançu, Tunguz; diğer taraftan Fin- Macar, Japon, Hitit, Sumer dil ve lehçelerine tatbik edilirse, dillerin birbiriyle karabeti hakkında daha esaslı, mukni- ve verimli delâili sübütienin ele geçmesine sebep olabilir

Viyana, 30/ikinci Kânun/1935

Şark ilimleri Doktoru

H . F . Kvergie

(Adres)

Dikâet : *

Bu risalenin (2) numaralı Türkçe ile Sumer dilleri arasındaki kurbiyetin delillerini mühtevidir .

1846

EK 9. Kvergic'e G nderilen Yazılar Hakkında Belge

18/1/1936

38

T rkiye Elgill  

VİYANA.....

18/1/1936 da yazılan 5678 sayılı yazıma ve ona il  k olan
Doktor Kvergic'in mektubu ile mektubuma aldım. Bahsedilen et  t g l-
digi sahen ayrıca bildiririm.

Te ekk r ve saygılarıma sunar, Dr. Kvergic'e yazılan il  k
husus  mektubun da kendisine g nderilmesini dilerim Sayın Elgi.

T RK D L KURUMU
Genel Sekreteri

069

W.S.

EK 10. Kvergie'e Gönderilen Belge

Dünya medeniyetinin menşei

"Güneş-Dil" ve Tel Amhar'da çıkan yılanlı vukolar .

İnsan neslinin menşei nedir ? Bugünkü kültürümüzün kökleri nerededir ?

Bu eski mesele henüz halledilebilmiş değildir. Lâkin hafriyat esnasında meydana çıkan eserlerin sanasını inceden inceye "tabir" suretiyle ona yaklaştık mümkün olmuştur. Ön Asya'nın prehistorik kültür merkezlerine, bilhassa Sümerlere ait taş ve kil üzerine yazılmış eski vesikaların deşifre edilmesine muvaffakiyet elverdiği tarihten beri ilk insanlık etrafında yapılan araştırmaların vechesi değişmiştir . Türk dil uzmanları tarafından kurulan Güneş-Dil teorisi bu araştırmalar - malarda elde edilen neticeleri toplamaktadır .

Güneş-Dil teorisi yalnız Sümer meti lerinin açıklanması üzerine müstenit bulunmayıp aynı zamanda kısmen ispat edilmiş olan şu mesuriyet dayamaktadır: Amudolu'nun şâal kültür sahibi en eski sakinleri, Türk aslından olan ve binlerce senedenberi içeri Asya'daki yurdlarından Avrupa'nın garp kıyasına kadar dayanan akınlar yapmış bulunan millet - lerin şuresidir .

Çarpık son asırlarda Amudolu'ya bir bagane hükim olmuş bulunmak felâhı Belçuk Türklerine atfetmek âdet olmuştur. Halbuki Belçuk'ların gayri ve onlardan çok eski Türk kabilelerine Amudolu dünyasına binlerce yıl evvel hükim olan tubekâ mesuriyetle bakmaya alışmak lâzımdır .

EK 11. Kvergie'e Verilen Etütleri Gösteren Belge

Y. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ
No. 176 OL

Viyana, 29.1.1936

Öz: Dr.Kvergiç E.

Türk Dil Kurumu
Genel Sekreterliğine

18.1.1936 tarihli ve 18 numaralı yasa karşılığıdır.

Makarida icai geçen mektubunuz Üzerine Doktor Kvergiç'i Elçiliğe davet ederek kendi masına olan mektupla,ilişliği broşürü tevdi ettim.Sanaen ondan evvel de gönderilen mektupları kendisine vermişdim.

Aynı zamanda Doktor Kvergiç de yüksek makamlarına sunularak üzere Türk-Süzer adlı etüdlerinin son kısmını mektevi eseri Elçiliğe getirdi.Bu yazılarda Ankara'ya gidecek bir kurye bulunmadığı için bu eseri ayrı bir paket halinde tasbihatlı olarak posta ile gönderiyorum.Alındığını bildirilmesini isterim.

Doktor Kvergiç ile yapıldığı görüşme esnasında Güneş-Dil teorisi hakkında hazırlayacağı etüdlere başlayıp başlamadığını sordum.Başladığını,elindeki Türk-Süzer etüdünü şimdi bitirmiş olduğundan diğer araştırmalara daha fazla vakit harcayabileceğini ve onları da yakında bitireceğini mümt eylediği cevabına verdi.

Arasder,bu vesile ile de saygılarımı sunarım.

Elçi

3 Şubat 1936
103
C. Y. Y
S. I. 24 41
A. C. K. K. K.
6-2-1936
89

EK 13. Tahsin Mayatepek'in Türk Dil Kurumundan Güneş Dil Teorisi Hakkında Bilgi Talebiyle İlgili Belge

MEKİMO ELÇİLİĞİ

Nakliye - Çapul TepeK - 7 mart 1936 .

Çok sayın Bay İbrahim Necmi Dilmen ,
Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri .

A N K A R A

226

Çok sayın Bay ,

1019 sayı ve 26/12/1935 tarihli iltifatnamesini büyük bir memnuniyet ve şükranla aldım . . Güneş Dil teorisine ait evvelce aldığım risalelerden başka bu kere de meşhur teori hakkında koca islahatı havi bir broşürle bunun 3 kısıt francızca nüshalarına aldığımı derin teşekkürleriyle arz ediyorum .

Güneş Dil Teorisi kimin tarafından ve ne zaman keşf edildiği hakkında bu güne kadar bir malumat alamadığım gibi 9 Eylül'den beri almakta olduğum ULUS gazetesinde bu hususa dair bir izahata tesadüf edemediğinden bu bahsa temvirine hizmet buyurmanızı pek rica ederim .

Şimdiye kadar tekdin ettiğim 6 kısıt raporun ULUS ÖZETİMİZİN memnuru Devletleri elduktan sonra Sayın Dil Kurumunda bildirilmiş olduğuna işarı Alifalarından anlayarak çok memnun oldum . Bu bahsteki lutfunuza ayrıca teşekkürler eder ve aldığım cevabı gayret dolayısıyla bundan böyle de elde edeceğim malumatı paydarpay iblağa müsaaret edeceğimi arz ediyordum .

Amerika Alifalarından Colonel James Churchward'ın 1868 senesinde Himalaya ve Tibet manastırlarında ve müteakiben Orta Asya ve Çinyanın mühtelif yerlerinde 60 sene süren derin tetkikata neticesinde elde ettiği 31 Maim için çok mühim ve çok yeni malumatı havi 4 kısıt eserinde ve bu eser arasında bilhassa (The Children of Nu) ve (The Lost continent of Nu) eserlerindeki 2 eserinde Uygur, Akkad, Sümer ürkülerinin aslen Orta Asyalı oluyup pasifik denizinde 200,000 sene mevcudiyetten sonra bundan 12500 sene evvel müddiği tezelsilat ve volkanik indifant neticesinde batanmış olan (NU) kıtasından 70000 sene evvel çıkarak Şarkaki yüksek medeniyetlerini, dillerini ve vahdaniyet prensibine mütemid ve uluhiyetin

**EK 14. Tahsin Mayatepek'e Türk Dil Kurumu Tarafından Güneş Dil Teorisi
Hakkında Verilen Cevabı Gösteren Belge**

171. 2.

24/9/1936

Bayın Bay Tahsin Mayatepek
Türkiye Maslahatgöçmanı

MEXİKO

Bayın Bay,

7/3/1936 da yazılmış yazınızı aldım.

1.- Güneş - Dil Teorisi, dil materyalleri üzerine Kurumun yıllardırberi yaptığı hazırlıkların Ulu Önderimizin yüksek dehasında uyandırdığı jeniyal bir buluştur. Teori geçen yas Florya deniz evinde millî Dâhîmizin yüce düşüncesinde doğmuştur. Kendi ismlerinin ilâhını arzu bayraktadıklarından gazetelerdeki yazılarda "Türk jenişinin bulduğu yolla işaretilerle iktifa olunmuştur.

2.- Raporlarımızı doğrudan doğruya Ulu Önderimizin yüce hasurlarına sunmanızı tabii ise de Kurum dosyalarında yer tutmak üzere bunların birer nüshasının da Genel Sekreterliğe bildirilmesi çok faydalı olur. Bahsettiğiniz 7 numaralı raporunuz henüz bise görülmüştür. İşaret ettiğiniz tashih, Ulu Önderimize arz edilecektir. Churchward'ın 1888 de basılmış olduğunu bildirdiğiniz eserlerinde bahsedilen (Ma) kit'ası ahalisinin ırkı ve dili üzerine olan malûmat, Türk Dil ve Tarih teallarıyla ne dereceye kadar uyuyabilmekte olduğunu ve ne gibi deliller istinad ettirildiğini Raporunuzda misallerle göstermiş olduğunuzun tahmin ederim. Raporunuz görüldükten sonra yeniden bu mesele üzerine gelebilir

Baygılarımı sunarım, Bayın Bay.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

clp

M.B.

EK 15. Kvergiç'in Hastalığı ile İlgili Geciken Etüd Hakkında Bilgiyi Gösteren Belge

T. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ
No. 5703
Pol III Ae

Vienna, 12 Mart 1936
Öst. Dr. Kvergiç h.

Türk Hıl Kurumu Başkanlığına

27.1.1936 tarihli, 5606 sayılı yazıya ektir.

Ben de kendisiye Kvergiç'in vakit yitirmek kurunları için
nasırlanmış: Önceki teorisi etüdüne bağladığını ve onu ya-
kında bitireceğini umduğunu bana söyleyen Dr. Kvergiç anadan
boyu bir zaman geçirdi halde bu etüdüni Elçiliğe tevdi etmedi-
ğinden bu hususta malumat olarak için kendisini geçenlerde Elçi-
liğe gahırdın.

Ön Maden Kvergiç Elçiliğe geldi. Hazırlanmış olan etü-
dü hakkında araştırmalar yapmak üzere Budapeşteye gitmiş olan
zavallam - Dr. Kvergiç evren bir a baki evvelce söylemişti ve
ben de kendisine kolaylık gösterilmesini Peşte Elçiliğinden
rica etmişim - geçenlerde Viyana'ya evdet ettiğini, fakat önceki
dönem ağır surette hastalandığını, kışkırdaki onarılmış: Kendi
kendisine aynı zamanda iki taraflı fatik ve kondisit aneliyo-
tu yapıldığını, etüdüni bundan dolayı bende bitiremediğini
söyledi.

Ayrıca, saygılarımla yenilerin.

Elçiliğe
A. C. Kvergiç

EK 16. Türk Dil Kurumu Tarafından Kvergic'in Hastalığına Dair Verilen Cevabı Gösteren Belge

166

22/3/1936

Türkiye Elçiliği

YERİNE

17/3/1936 da yazılmış 5703 sayılı yazını aldım.

Doktor Kvergic'in rahatsızlığı haberinden üzüldüm. Kendisi
Festeye gideceğini bize de yazmıştı. Gösterdiği bir alâkaya teşekkür
eder, aklı durumundan yine malumat verilmesini dileyerek saygı-
larını sunarım, Sayın Elçi.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

M.B.

EK 17. Atatürk'ün Kvergic'e Göndermiş Olduğu 500 Lira'ya Dair Belge

U 197

4/4/1906

Türkiye Elçiliğine

VİYANA

Sayın Elçi,

Profesör Kvergic'in hastahane de hasta yatmakta bulunduğ
 hakkında Ulu Önderimize refikasının gönderdiği mektup üzerine, kendis
 sine mümkün olan yardımın yapılması buyurulmuştur. Bu iş için emri
 mize yeniden 500 Türk Lirası gönderiyoruz. Kendisini yattığı hasta
 hanede ziyaret ederek sıhhati ve ihtiyacı hakkında malûmat almak ve
 bu 500 liranın ihtiyaca ve vaziyete göre Ulu Önderimizin miktarını
 ve hatta isap edersek tahmini kendisine veya refikasına vermek işi
 funde bulunmasını ve sıhhatinden her zaman malûmat vermesini dilemiş
 derin teşekkürlerle içten saygılarımızı sunarız, Sayın Elçi.

TÖRK DİL KURUMU
 Genel Sekreteri

CH

H.S.

EK 18. T.C. Viyana Elçiliğinin Kvergiç'in Çalışmalarıyla İlgili Yazısı

T. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ
Pol. III. Aa
N° 67-1

Viyana, 9 Nisan 1936 .

Türk Dil Kurumu Reisliğine

23 Mart 1936 tarihli 166 sayılı yazıları üzerine Dr. Kvergiç'in şahsi durumunu refikemizde bir mektupla sordurduğum .

Dr. Kvergiç bugun elçiliğe geldi; hakkında posterilen alışkadan müteharrik kaldığını beyanda ve Kurumlarımız tezekkürlerinde id-
lagat ricasına göre yaraları henüz tamamen kapanmadığı için daha
10-15 gün tedavi göreceğini; bilahere Helsinki'ye gideceğini;
Feste'de arayıp bulamadığı vesikaları orada bulmağı ümid ettiğini;
Helsinki'de bu vesikaları bulduğu takdirde derhal Hüneg-
dil teorisi bakımından İngilizce, Macarca ve Rusçaca gibi muhtelif
Türk ağzlarını için bir lugat yapmağa başlayacağını ; bu lugati
tezalde.. bitirmeye çok gayret edeceğini söyledi ve Helsinki'ye
ile haberinde olduğum ve elçiliği gerek muhabereimin netice-
sinde, gerek hareket tarihinden ayrıca haberdar edeceğini ilave
etti .

Ara eder, bu vesile ile de saygılarıma sunarım .

(İmza)

KİŞİ

A. C. Zink

CO. N. 3. 1936
Ca. 241

312

EK 19. Ankara'nın Kvergiç'ten Güneş Dil Teorisi Üzerinde Çalışmasını Talep Eden Belge

14/4/1936

Türkiye Elçiliğine

YATANA

Sayın Bay Elçi,

9/4/1936 da yazılmış 8752 sayılı yazınıza aldım. Doktor Kivergiç'in sağlık durumuna gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederim. Kendisine yardım için gönderilen paranın kullanılması hakkında 23/3/1936 da yazılmış 166 sayılı yazınızda size bu kâğıt kararın sonucunu da bildirmenizi beklerim.

Doktor Kivergiç'in yazdığınız sözleri arasında "Güneş - Dil teorisi bakımından Moğol, Mançu ve Tunguz gibi Türk aş: lara için bir lûgat yapmaya başlayacağı" söz dikkatimizi çekmektedir. Doktorun Stadenberi buraya gönderdiği yazılarında Türk dilini bu Uzak - Doğu dilleriyle bir araya koymak mayli görülmektedir. Halbuki bizim görüşümüz ve "Güneş - Dil teorisi"nin amacı, Türk dilinin bugün İndo - Avrupa ve Semitik diye ayrı serilere konulan büyük kültür yaratmış dillere ana kaynak olduğu merkezindedir. Doğuda Arap ve Fars, Batıda Grek, Latın, Fransız, İngiliz, Alman... dilleri gibi diller, "Güneş - Dil teorisi"nin ışığı altında Türkçe ile karşılaştırıldıkça, bu büyük gerçek, her gün bir az daha kuvvet bularak kendini göstermektedir.

EK 20. Kvergiç'in Güneş Dil Teorisini Kabul Ettiğini Gösteren Belge

T. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ

Bu. 57/17

Pol. III. Aa.

İlişik : 1 makbuz,
1 liste,
1 mektup.

Viyana, 9 Mayıs 1936.

Şu : Dr. Kvergiç hakkında.

Türk Dil Kurumu Başkanlığına

14 Nisan 1936 tarihli 241 sayılı yazılarını alıncaya Elçiliğe gelmesi için Dr. Kvergiç'e haber göndermişim . Kendisi sabıklı vaziyetinden dolayı ancak bugün beni görmeye gelebilirdi .

Kendisine yukarıda tarih ve sayı ile yazdığım mektubumun aslını anlattım . Bana Türk dilinin Asya ve Avrupa'daki bütün diğer büyük dillere manca olduğu görüşüne olan inancına her zamankinden daha kuvvetli bulunduğunu söyledikten sonra gimdi tınguzca ve mongolca gibi uzak Asya dilleriyle meşgul olmasının sebebi ile iyşah etdi . Dr. Kvergiç "eyi bilimsiyon bazı harici tesirlerle değişikliğe uğramış bulunsa bu diller haddi katında birer türk dilidir, ve bunlarda bugünkü türkçede mevcut olmayan bir çok kökler vardır. Bana bu kökleri tesbit ed: sayıdan çıkardıkdan sonra bu geniş zaviyeden türkçedeki diğer büyük Avrupa ve Asya dilleri üzerindeki tesirini araştıracam" dedi.

Kendisine bugün Elçiliğe tevdi ettiği mektubu da yollayorum . Dr. Kvergiç bunda, "Türk fonemaları diksiyonerime bütün lano-jerman dillerinde toplan olarak mevcut bulunan fonemaları ilâve edeceğim . Üzerinde çalışmakta olduğum diksiyoner böylece Dil Kurumunun intezine tevfikeye tamam olacaktır . 2: Semit dillerine gelince, bunlar için üzerinde iyi çalışılmış kök diksiyonerleri yoktur . Evvelce türk dilleri için yapılması bana havale edilmiş olan koleksiyon gibi eksik olan bir koleksiyonun tammini büyük müküllükle kargalayabilmektedir . Binaenaleyh, bu hususta gimiden emniyetle bir vakiide bulunamayacağım . Ancak British Museum kütüphanesinde bir kaç hafta çalıştıktan sonra kati bir rapor yazabileceğim . Bu raporu ya Viyana Elçisine yahud Dil Kurumu Sekreterliğine göndereceğim. 3: Endleff'un, Pekareki'ain diksiyonerleriyle başkalarına diksiyonerleri bütün Türk diyalektlerinin bütün kelimelerini ihtiva etmektedir . Bundan dolayı, bütün fonemaları asımlarıyla beraber bulunub tesbit edilmesi için mühim hazırlayıcı meseide bulunmam lâzımgelmektedir . 4: Bana havale edilmiş olan etüdü /Dictionnaire des phonèmes/ Güneş-Dil teorisinin amacına uygun olacağına ve bu teori ile münasibetdar olarak ortaya konulan delil-

lere
./.

ve tahsillere bir ilâve teşkil edeceğine Ankara'daki Maarif
Bakanlığına temin edileceğini rica ederim . İlişik olarak tak-
dim ettiğim, bağladığım etüdleri gösterir liste de bu husustaki
şüpheleri aydınlatacaktır Ş, diyor .

Bahsi geçen listeyi lutfen takdim ediyorum .

Dr. Kervan bu ayık yirmiinde Londra'ya gidiyor . Gö-
nderilen 2116 Şilinden kendisine 1000 Şilin verdim . Şuana
takdim ediyorum . Kalan kısmı etüdünü bitirdikten sonra verme-
ği düşünüyorum .

Herin saygılarıma sunarım .
afg

klç

A. C. Zengin

C. Y. Y.

H. B. Z. 12
M. 3. 5

İzmir'in ilirile matu ,
İrenali repertuarının ajrde ,
mahluz - Sarajmanlı oya verildi .
5. 2. 1936 Tarih , 1000 Şilindisi .

14. 8. 1936

Mahluz numarası
16. 2. 1936

Şahin

Şahin

EK 21. Kvergiç'in 3. Türk Dil Kurultayına Katılacağını Gösteren Belge

372

20/5/1936

Türkiye Elçiliğine

VİYANA

Sayın Elçi,

Doktor Kvergiç'in hastalığı haberi üzerine gönderilen (500) Türk lirasından (1000) Avusturya Şilini kendisine verdiğimini ve artan (1116) Şilinin mesainde bulunduğunu bildirmiş idim.

Baş işleri bitenlerden de ayrıca yazılacağı üzere 24 Ağustos 1936 da Yüksek Türk Dili Kurultaya İstanbulda Dolmabahçe Sarayında açılacaktır. Doktor Kvergiç'in de bu toplantıda bulunmasını istediğimden bu paranın kendisinin Viyana'dan İstanbul'a gidip gelme yol masraflarını tahsisini düşünüyorum. Kendisinin İstanbulda bulunacağı müddette Kuruman misafiri olması da makûlürdür. Bu suretle hareketinde bir mahsur olup olmadığı hakkında düşüncemizin bildirilmesi dileğiyle içten saygılarımı sunarım sayın Elçi.

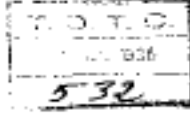
TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

clg

L.A.

EK 22. Kvergiç'in 3. Türk Dil Kurultayına Katılacağını Gösteren Belge

T. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ
No. 1889

Viyana, 22 Mayıs 1936
Şifre Dr. Kvergiç hakkında

Türk Dil Kurumu Başkanlığına

20 Mayıs 1936 tarihli 348 sayılı yazılarına aldım.

Dr. Kvergiç'i Elçiliğe davet edip 24 Ağrstoada İstanbul'da toplanması, mükarrer 3.Ünçü dil Kurultayında bulunmasının Kurumlarınca arzu edilmekde olduğunun bu toplantıya iştirâki için gidib gelme yol masraflarının ödeneceğini ve İstanbul'da geçireceği zaman zarfında Kurumun misafiri olacağını kendisine söyledim. Dr. Kvergiç bu daveti büyük bir memnuniyetle kabul ettiğini; Londra'dan avdetinde hasırlanmış olacağı etedileri vermek ve İstanbul'a hareketinden evvel benimle bir daha temas etmek üzere Elçiliğe geleceğini ve Kurultayda vermek tasavvurunda bulunduğa söylevi hakkında Kurumlarıyla doğrudan doğruya muhabere edeceğini bildirerek Kurumlarına tegekkürlerinin ulaştırmanı benim rica etdi.

Ars eder, bu vesile ile de derin saygılarımı sunarım.
S. C.

Elçi

S. C. Köhner

1. VI. 1936

C. Y. G.

9. VI. 36 clp

EK 23. Atatürk'ün Kvergiç'in Kurultaya Katılmasıyla İlgili Teşekkürüne Ait Belge

9/6/1936

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti

VİYANA

27/5/1936 da yazılmış 5849 sayılı yazınıza karşılıktır :

Doktor Kivergiç'in Öğrenci Türk Dili Kurultayına gelseyi kabul ettiği haberi Ulu Önderimizin Yüce Katlarına da yükseltilerek memnuniyeti mücip olmuştur.

Viyana'dan İstanbul'a gelip gitme birinci mevki yataklı tren ücretinin (244.64) lira tutacağı, yataklı vagon şirketinden ve bunun da (1087.83) Avusturya şilini oldağı Cumhuriyet Merkez Bankasından öğrenilmiştir.

Doktorun hastalığı haberi üzerine yeniden gö: derilmiş olan (500) Türk lirasından kendisine (1000) Avusturya şilini verdiğini ve (1116) Avusturya şilininin de nezdinde kaldığını 9.6.1936 da yazılmış 5818 sayılı yazımla bildirmiştimiz. Bu paranın şu gidip gelme yol masrafı olarak oradan İstanbul'a hareketi zamanında verilmesini düşünmüyoruz.

Ancak kendisine bu paranın varlığı ve eserinin sonunda ayrıca verileceği bildirilmiş olup olmadığını bilmediğinden bu makte eserindeki düşünceinin bildirilmesini de 20/6/1936 da yazılmış 342 sayılı yazımla rica etmiştik. Bu husustaki cevabını da bekliyerek teşekkür ve saygılarını sunarım, Sayın Elçi.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

E.C.

EK 24. Kvergie'in Kurultaya Katılımı ve Türkiye'ye Getireceği Çalışmaları Gösteren Belge

T. C.
VIYANA ELÇİLİĞİ
No. 5472

Viyana, 27 Temmuz 1936
Özü: Dr. Kvergie hakkında.

Türk Dil Kurumu Başkanlığına

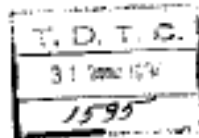
9 Temmuz 1936 tarihli 500 sayılı yazıları üzerine kendisine bir mektub yazarak hareketini Ağustosun 15. i ile 20. si arasında İstanbul'da bulunabilecek surette tanzim etmesini bildirdiğin Dr. Kvergie 24 Temmuzda Elçiliğe gelerek Ağustosun yedisinde yekûn sehisinde yola çıkacağını ve hazırladığı 4 ciltlik etimoloji birliğinde getirib İstanbul'da birset Kurumlarına takdim edeceğini söyledi. Bu etimoloji birinci, ikinci ve üçüncü ciltleri Türk fonemlerine; dördüncü cildi de Türk fonemlerinin Indoavropen kökleriyle mukayesesi içine müteallik imiş.

Dr. Kvergie'in yol parası geldi. Bunu hareketinden bir kaç gün evvel nakhus nakabilinde kendisine vermişiz.

Yazılarına bağlı listede münderic kitaplar hemde gelmedi. Gelince bunları da Bay Kvergie'e verdiğini arz eder bu vesile ile de saygılarımı sunarım.
A.C.

Elçi

A. C. Köhler

EK 25. Türk Dil Kurumu Tarafından Dış İşleri Bakanlığına Teoriyle İlgili Verilen Bilgiyi Gösteren Belge

223

27/5/1934

Sayın Bay Tervik Hıştı İras

Dış İşleri Bakanı

ANKARA

Pak Sayın Bakan,

Ankara Tarih, Dil ve Coğrafya Fakültesinde okutulma-
ta olan "Türk Dil Bilgisi" derslerinin "Güneş - Dil Teorisi" hakkın-
daki ilk kısmını, içten ve derin saygılarımla sunarım, Pak Sayın
Bakan.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

S.T.

EK 26. 3. Dil Kurultayına Katılacak Yabancı Bilim Adamlarına Ödenen Ücretleri Gösteren Belgeler

Dolmabahçe, 9/7/1936

Türkiye Hıgillığına

MURADPOZİT

Sayın Hıgı,

6/7/1936 da yazılmış 14547 sayılı yazınası aldım.

Öğün6 Türk Dili Kurultayına galmayı kabul eden Profesör Esmet için gidip gelme yol parası olarak 250 Türk Liralık serbest övminin Sayın Hıgillığına evrine gönderilmesini Ankarada Kurum Sağıgımanlığına ve övvin ismi verilmesini de Finane Bakanlığına yazdım. Para alınca değdiğiinde bağı maktus imsalatılarak kendisine verilmesini, posta ile Sayın Hıgillığına adına gönderilen listesi bağı kitapların da Profesöre sunulmasını ve Ağustosun 15 i ile 20 si arasında burada bulunabilecek surette hareketinin bildirilmesini diler, ıktan ve derin teşekkürlerle saygılarını sunarım, Sayın Hıgı.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

alp

İltisak : 3

M.S.

Delmebahçe, 9/7/1936

579

Türkiye Büyük Elçiliğine

VARŞOVA

Sayın Büyük Elçi,

Bühenç Türk Dili Kurultayına galeseyi kabul etmiş olan Profesör Saygıkeçvaki'nin gidip gelme yol parası olarak 200 Türk Liralık serbest dövizin Sayın Büyük Elçiliğinin emrine gönderilmesi Antakada-ki Kurum Sağışanlığına ve döviz imi verilmesi Finansa Bakanlığına yasılmıştır. Para alınışa değdiğinde bağıli mektup imalatılarak kendi sine verilmesini, posta ile Sayın Büyük Elçiliğinin adına gönderilen listesi bağıli kitapların da sunulmasını ve Ağustosun 15 i ile 20 si arasında burada bulunabilecek surette hareketinin bildirilmesini dile iğten ve derin teşekkürlerle saygılarına sunarım, Sayın Büyük Elçi.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

İlişk : 2

Delmasbache, 9/7/1936

SK:

Türkiye Büyük Elçiliğine
PARİS

Sayın Büyük Elçi,

Üçüncü Türk Dili Kurultayına geçirilecek yabancı
bilginler için İng işleri Bakanlığına gönderilen 18/6/1936 da
yazılmış 690/945/4681 sayılı yasamla emu özetten 27/6/1936
da yazılmış 708/382/4681 yasasının kopyeleri İng işleri Bakanlı-
ğında gönderilmiş, 8/6/1936 da geçtiğinin telgraf ta bugün alınmış-
tır.

Père Hilaire de Baranton hakkındaki sorunun Kurumuzu
kuran ve koruyan Uın Ünderimise arsedilerek alınacak sure göre ne-
tice telgrafla mekkanına bildirilecektir.

K. Jean Dany'nin gidip gelme yol parası olarak 450 Türk
Liralık serbest döviz gönderilmesi Ankaradaki Kurum Sağışacılığına
ve döviz imi verilmesi de Finans Bakanlığına yazılmıştır. Para
alınışa değdiği zaman bağlı makbuz imsalatılarak kendisine verilme-
sini, posta ile sayın Büyük Elçiliğinin adına gönderilen listesi
bağlı kitapların da sunulmasını ve Ağustosun 15 i ile 20 si arasında
burada bulunabilmek üzere hareketinin bildirilmesini diler, ıktan ve
derin teşekkürlerle saygılarını sunarım, Sayın Büyük Elçi.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Sekreteri

fişlik : 3

OK

EK 28. Teoriyle İlgili New York Times'ta Çıkan Yazıyı Gösteren Belge

Türkler Yeni Nazariyeler Öğretiyorlar

-New-York Times gazetesinin 9.11.1936
tarihli nüshasından tercüme-

İstanbul 7 Şubat -Yeni Tarih, Coğrafya ve Edebiyat Mektebi Mustafa Kamâl Atatürk'ün ve Kabine Âzalarının huzurunda âhiren Ankarada açılmıştır. Bunun başlıca gayesi Hükümet Merkezini Cumhuriyetin kültür merkezi yapmak olup bu mektep Hukuk Mektebi ile birlikte İstanbul Üniversitesinin eği olacak olan tam teşekküllü bir Üniversitenin müessesini teşkil edecektir.

Bununla beraber bismat Atatürk'ün teğebbüsüyle meydana getirilen bu yeni tesistatın gayesi Türk Tarihî ve Lisani hakkında yeni nazariyelerin izahı olduğundan mahiyeti çok daha geniş ve gümüllüdür.

Türk Cümhur Bağıkanı bir devlet adamı ve çayama dikkat evvefa malik bir asker olduktan başka tarih ve lisan meselelerinde de çok malûmat sahibidir. Bu sahada senelerce yaptığı çalışma neticesi olarak bir takım yeni nazariyeler ileri sürmüştür ki bunlar Ankaradaki yeni mektepte tedris edilecektir. Bu nazariyelerin izahı bir az müşkil olmakla beraber bunların ana hatları berveghi âtidir :

Sen elli yıl zarfında fen adamları tarafından yapılan çalışmalar Türk ırkına, irki ve dinî prejüdisaların tesiri altında hareket eden eski tarihîvisaların büttenına uğradığını göstermektedir. Türkler barbar ve yavaşca bir ırk olmaktan uzaktır. Çok eski zamanlarda Türkler

yüksək bir k lt re erişmişler ve Çin, Hindistan, Mesopotamya ve Anadoluya vaki hicretleri sayesinde bu k lt r  daha az m nevver milletler arasında neğr ve tamis etmişlerdir.

Bu sebepten dolayı T rklerin medeniyetin babası ve elhaması en b y k ve en m hteşem bir tarihinə malik bir millet olarak tanınmalarına isabetmektedir.

Lisən bəhsinə gəlincə : Yeni nəsəriyə "G n g Lisən" təsniyə ediliy r.

   y l  nce Pariy t n gr d l n Fransız F n Adamlarından Milaire de Baranton' n "L'origine des Langues, des Religions et des Peuples" namındaki kitabında vasil oldu u ve b t n lis nların S merler tərəfind n kull n l n Hiyeroglif ve Cansiform əsərl rd n g ldi i nəsəriy sin  istinad  d r k T rk nəsəriy si, S merlərin M rk si Azyadan g l n T rkler oldu una m s r n lis nların da oradan g lm ş oldu unu ve ilk dəf  olaraq T rkler tərəfind n kull n ld  n  iddia etmektedir.

Filhakika ilk lis n g yl  do unmuştur : K b l tt r k ins nlar yeni en  ptid i d virdeki T rkler g n  n h yat  zerindəki təsirini  k d r f vkal d  b l u lard r ki onlar b t n  yl k ve f nal klar n k nd sindən sud r etti i bir uluhiy t  zaf  etmişlerdir.

 s d l  siy , k r ml k, h r r t ve  t   b r d n g ldi i g bi s z n,  rtif ,  s f , h r k t, h s n və s ir  h kk nd ki b t n d   n cl r d  g n  l   l k d r g r l m şt r. B ml rin h s r n   z h   in yapt kları ilk t   b b  g n   bir is m verm k  lm şt r. Bu is m d  (Ag) k l s si  l p bu  n kull n l n b t n k l m l r bu h c d n ne ' t  t m ş b l nm kt d r.

"2"

İşte "Güneş Lisesi"nin esas olan masarisi kısaca hülasası
 bu olup Türk tarihinin yeni enleşiş şekliyle birlikte yeni Ankara
 Mektebinde tedris edilecektir. Bundan başka Yunan, Lâtin, Sanskrit,
 Sümer, Hitit, Çin, Fransis, İngiliz, Alman, Rus ve Macar lisansları
 da müteahhasıslar tarafından tedris edilecektir.

W.S.

EK 29. Almanya'da Berliner Tageblatt İsimli Gazetede Çıkan Habere İlişkin Belge

Hariciye Vekâleti
 — 2. ad Daire Umum Mükârlığı
 Şube
 19.10.36
 10.15
 Lifi 2.

Ankara : 1936
 Hukuk :

T. D. T. C.
 15 TEM 1936
 1960

Dil Kurumu Genel Sekreterliğine

Berlin Büyük İlgiliğininin 24-9-1936 tarihli ve 61-299 numaralı tahriratına ilgilik, Dil Kurultayı hakkında Berliner Tageblatt gazetesinde intişar etmiş olan bir yazı, Fransızca tercümesiyle birlikte leffen teklifin kalandı.

hast.
 M. Z.

Hariciye Vekili Y.

Ali
 Hafız
 Cürhügelde

Kupma ve tercüme kopyesi
 C. B. by'a sunuldu.

S.

15. X. 36
 19.10.36

ckp

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı,adı :YILDIZLI, Muhammed Emin
 Uyuğu :Türkiye Cumhuriyeti
 Doğumtarhiveyeri :08.12.1981/ Ankara
 Medenihali :Evli
 Telefon :0530 281 26 97
 e-mail :eminyildizli@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacettepe Üniversitesi	Eylül 2011
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Şubat 2007

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010-	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

YILDIZLI Muhammed Emin (2016). Kutadgu Bilig te Dünya Metaforu. *Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*(5), 55-76.

YILDIZLI Muhammed Emin (2015). Türkolojiye Hizmet Eden Kurumlar. *Akademik Bakış*(52), 454-462.

YILDIZLI Muhammed Emin, PEKACAR Çetin (2017). Güneş Dil Teorisinin Gelişim Süreci. *IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, 1, 483-490. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)

YILDIZLI Muhammed Emin, YOLCU Mehmet Ali (2016). Eskişehir Kırım Tatarları Tepreş Şenliğinde Siyasilerin Açış Konuşmaları Üzerine Söylem Çözümlemesi. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Sempozyumu*(Tam Metin Bildiri)

YILDIZLI Muhammed Emin,GÖNEL Hüseyin (2016). Nevşehir İli Kaymaklı İlçesi Kitabe ve Mezar Taşları. 2. *Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu* (Tam Metin Bildiri)

YILDIZLI Muhammed Emin,YOLCU Mehmet Ali (2016). Diasporanın Meclisi Konak. *Anadolu Sohbet Gelenekleri ve Yaren Sempozyumu* (Tam Metin Bildiri)

PEKACAR Çetin, TÜRK, Ahmet Turan, YILDIZLI Muhammed Emin (2013). Codex Cumanicus ve Kumuk Türkçesinin Söz Varlığı Fiil. 8. *Milletlerarası Türkoloji Kongresi* (Tam Metin Bildiri)

YILDIZLI Muhammed Emin (2016). *Eskişehir’de Yaşayan Kırım Tatarlarının Somut Olmayan Kültürel Mirası, Bölüm Adı: (Gösteri Sanatları)*, Academia Yayınevi, Editör: Mehmet Ali YOLCU, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 182, ISBN:978-605-4931-35-4, Türkçe(Araştırma Kitabı)

YILDIZLI Muhammed Emin (2016). *Eskişehir de Kırım Tatarları Diaspora Kültürel Miras ve Kimlik, Bölüm Adı: (Göç, Kültür ve Kimlik Kapsamında Eskişehir Kırım Tatarları Çalıştayı Üzerine Düşünceler)*, Tepebaşı Belediyesi Kültür Yayınları, Editör:YOLCU, Mehmet Ali, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 136, ISBN:978-605-66332-3-2, Türkçe(Bilimsel Kitap)

YILDIZLI Muhammed Emin (2015). *Diaspora ve Kimlik, Bölüm Adı:(Etnik Kimlik: Etnisiteye Bütüncül Bir Evrimsel Bakış)*, Kömen, Editör:YOLCU, Mehmet Ali, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 330, ISBN:978-605-5184-56-8, İngilizce(Kitap Tercümesi)

Muhammed Emin YILDIZLI, Erdem TAZEGÜL (2013). *Prof. Dr. Süleyman T. KAYIPOV Armağanı, Bölüm Adı:(Baş Sözcüğü İçin TDK Türkçe Sözlüğe Teklif)*, Hakim Yayınları, Editör:ARVAS Abdusselam, EREN Metin, KARAASLAN Mehmet, CERRAHOĞLU Münir, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 319, ISBN:978-605-62299-3-0, Türkçe(Bilimsel Kitap)

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

